

ARMENIAN NUMISMATIC SOCIETY ISSUES PAUL Z. BEDOUKIAN MEDAL

On September 1, 2000, the Armenian Numismatic Society presented Dr. Paul Z. Bedoukian with a gold and silver medal, having his image on one side, and with the Society seal on the other side.

The obverse portrait was designed by artist/sculptor Hagop Ishkhanian. The reverse Armenian Numismatic Society logo was originally created by Y. T. Nercessian and first appeared on the cover of the *Armenian Numismatic Journal* in 1975. This is the first medal struck by the Armenian Numismatic Society since its establishment in 1971.

Dr. Bedoukian produced a steady stream of scholarly papers on Armenian coinages which were published in leading numismatic and Armenological periodicals in Europe and the USA. Gradually, he became recognized as the world's foremost authority on Armenian numismatics. His many books, including *Coinage of Cilician Armenia* (New York, 1962), *Roman Coins and Medallions Relating to Armenia* (Vienna, 1971), *Coinage of the Artaxiads of Armenia* (London, 1978), *Selected Numismatic Studies* (Los Angeles, 1981), and *Coinage of the Armenian Kingdoms of Sophene and Commagene*. (New York, 1983 and Los Angeles, 1985), continue to be relied upon today as standard reference manuals in their respective fields.

Dr. Bedoukian spearheaded a movement to strike Armenian medals and underwrote most of the expenditure for this purpose. These include the St. Vartan Cathedral consecration medal (1968), Komitas Vartabed centennial medal (1969), Armenian Church in America 75th anniversary medal (1973), and Armenian General Benevolent Union 75th anniversary medal (1981).

Dr. Bedoukian never sold a single Armenian coin. Rather, he has donated about 10,000 Armenian coins, as well as important collections of Armenian antiquities and rare books, to more than twenty American, Armenian, and European museums.

A limited number of 0.999 fine one troy ounce silver medals, 1.5 inches diameter (39 mm), are made available to the public for purchase by the Armenian Numismatic Society. The Society may be contacted c/o 8511 Beverly Park Place, Pico Rivera, CA 90660 or by e-mail at ArmNumSoc@aol.com.

Date.....

ARMENIAN NUMISMATIC SOCIETY

Mr. W. Gewenian, Treasurer

8511 Beverly Park Place

Pico Rivera, CA 90660-1920, U. S. A.

Dear Mr. Gewenian:

Please send me ..... copies of the Bedoukian 0.999 fine one troy ounce silver medal, \$40.00 each. Enclosed is a check for \$..... (plus postage and handling, \$3.00 and add \$1 for each additional medal, US, \$10.00 elsewhere). California residents please add \$3.30 for sales tax. Foreign remittance may be made by international money order or a draft drawn on a branch of a U. S. bank.

Name.....

Address .....

.....Zip.....

ARMENIAN NUMISMATIC SOCIETY

Mr. W. Gewenian, Treasurer

8511 Beverly Park Place

Pico Rivera, California 90660-1920, U.S.A.

The Armenian Numismatic Society obtained the entire stock of following Bedoukian publications. We are pleased to offer them for sale. For other books of Dr. Paul Z. Bedoukian, published by the Armenian Numismatic Society, see our general publication list. e-mail: ArmNumSoc@aol.com

BEDOUKIAN PUBLICATION TITLE	PRICE
<i>Coinage of the Artaxiads of Armenia</i> , by Paul Z. Bedoukian. London: Royal Numismatic Society, <i>Special Publication</i> , No. 10, 1978, 81 pp., 8 pls., cloth. Weight 2 lbs. US book rate shipping and insurance \$2 extra.....	30.00
<i>Coinage of Cilician Armenia</i> , by Paul Z. Bedoukian. Danbury, CT: 1979, xxxie, 494 pp., 12 pls., casebound. Weight 3 lbs. US book rate shipping and insurance \$3 extra.....	45.00
<i>Armenian Coins and Medals: An Exhibition from the Collection of Dr. Paul Z. Bedoukian - Ցուցահանդես ՏՖ. Զարեհ Պտուկեանի հաւաքածոյէն</i> . New York: Museum of the Diocese of the Armenian Church of America, 1971, [24 pp.], bilingual, illus. in black and white, 8.5"x7", card covers. Being sold for a fraction of market value. US first class shipping \$1 extra.....	2.00
<i>Armenian Books: An Exhibition of Early Printings 1512-1700, from the Collection of Dr. Paul Z. Bedoukian - Ցուցահանդես Հայերէն հնատիպ գրքերու Տոթք. Զարեհ Պտուկեանի հաւաքածոյէն</i> . New York: Armenian Museum of the Diocese of the Armenian Church of America, 1975, [24 pp.], bilingual, illus. in black and white, 8.5"x7", card covers. Being sold for a fraction of market value. US first class shipping \$1 extra.....	2.00
<i>Thirty Centuries of Armenian Metal Art: An Exhibition from the Collection of Dr. Paul Z. Bedoukian - Երեսուն դարու հայ արուեստ մետաղի. Ցուցահանդես ՏՖ. Փոյ Զ. Պտուկեանի հաւաքածոյէն</i> . New York: AGBU Gallery, 1978, [24 pp.], bilingual, illus. in black and white, 8.5"x7", card covers. Being sold for a fraction of market value. US first class shipping \$1 extra.....	2.00
<i>Հոյանտա կոթուած 18րդ դարու հայ մետալները - 18th Century Armenian Medals Struck in Holland</i> . Venice: Mekhitarist Press, 24 pp., 7"x9.5" card covers, 24 pp., illus. in black and white, 3 pp. English summary. Reprinted from <i>Bazmavep</i> , 1977/3-4, pp. 728-751. Being sold for a fraction of market value. US first class shipping \$1 extra.....	2.00
<i>Armenian Woven Art: An Exhibition from the Collections of Tina & Haroutune Hazarian, Dr. Paul Z. Bedoukian - Հայ յաթնապակիի արուեստ. Ցուցահանդես Արթինա և Յարութիւն Հազարեանի և Տոթք. Փոյ Զ. Պտուկեանի հաւաքածոնէրէն</i> . New York: Armenian Museum, 1982, [24 pp.], bilingual, illus. in color, 8.5"x7", card covers. Being sold for a fraction of market value. US first class shipping \$1 extra.....	5.00
<i>Armenian Ceramic Art: An Exhibition from the Collection of Dr. Paul Z. Bedoukian - Հայ հիւսուածեղէնի արուեստ. Ցուցահանդես Տոթք. Փոյ Զ. Պտուկեանի հաւաքածոյէն</i> . New York: AGBU Gallery, 1980, [24 pp.], bilingual, illus. in color, 8.5"x7", card covers. Being sold for a fraction of market value. US first class shipping \$1 extra.....	5.00
"Fifty Years of Armenian Numismatics: An Autobiography," by P. Z. Bedoukian, an offprint of ANJ, Vol. XX (1994), pp 13-22. US first class shipping \$1 extra.....	2.00

Series I

Volume XXVII

2001

ՀԱՅ

ԴՐԱՄԱԳԻՏԱԿԱՆ

ՀԱՆԴԷՍ

ARMENIAN

NUMISMATIC

JOURNAL

TABLE OF CONTENTS

Vol. XXVII (2001)

Announcement: Armenian Numismatic Books Offered to the Public -	
Հայ դրամագիտական գիրքեր կ'ընծայուին հանրության	1
Meeting Notice	2
Letters	2
SARYAN, L. A. Armenian SSR Lottery Tickets	3
Armenian Numismatic Literature	20
ԳՐԱՆՕՍԱԿԱՆ՝ Հայաստանը Արտաւազդից մինչև Տրդատ Մեծ: Գրախօսեց՝	
Վարդան Մատթէոսեան (Vartan Matiossian, Book review on Ruben Manaserian,	
<i>Armenia from Artavasdes to Tiridates the Great</i>)	21
Armenian Numismatic Literature	22
NERCESSIAN, Y. T. The Armenian Coin Auction of the «Araratian» Collection:	
Part III	23
Armenian Numismatic Literature	26
ԳՐԱՆՕՍԱԿԱՆ՝ Եղիա Ներսէսեանի Հայ դրամագիտական ուսումնասիրութիւններ գրքի:	
Գրախօսեց՝ Մարգօ Լենա Կարապետեան (Margo Lena Garabedian, Book review on	
Y. T. Nercessian, <i>Armenian Numismatic Studies</i>)	27
Armenian Numismatic Literature	30
Letters	31
NERCESSIAN, Y. T. Coinage of the Barony of Cilician Armenia	33
Armenian Numismatic Literature	55
Letters	57
Armenian Numismatic Literature	58
Editorial	59
Letters	60
ՍԱՀԱԿՅԱՆ, Բագրատ, Բարեգործական աճուրդ	
(SAHAKYAN, Bagrat. Charitable Auction)	61
NERCESSIAN, Y. T. The Armeno-Byzantine Lead Seal Auctions of George Zacos	
Collection	63
Armenian Numismatic Literature	68
Bibliography of Khatchadour A. Mousheghian	69
Armenian Numismatic Literature	83
Obituary—Dr. Paul Z. Bedoukian (1912-2001), an Appreciation	85
Editorial, Good News, Bad News	87
Letters	88
Donations	88
VARDANYAN, Ruben. A Dated Copper Coin of Artaxias II: Evidence on the Use of	
the Pompeyan Era in Artaxata	89
NERCESSIAN, Y. T. The Myth of Tigranes the Younger Coins	95
Armenian Numismatic Literature	100
ԶՕՀՐԱԲԵԱՆ, Արմինէ. Սէֆեան դրամահատման կնիքներ յայտնաբերուած Հայաստանից	
(ZOHRABIAN, Armine. Safavid Coinage Dies Discovered in Armenia)	99
Letters	101
Armenian Numismatic Literature	101

Series I

Volume XXVII, No. 1

March 2001

ՀԱՅ

ԴՐԱՄԱԳԻՏԱԿԱՆ

ՀԱՆԴԷՍ

ARMENIAN

NUMISMATIC

JOURNAL

TABLE OF CONTENTS

Vol. XXVII (2001) No. 1

Announcement: Armenian Numismatic Books Offered to the Public - Հայ դրամագիտական գիրքեր կ'ընծայուին հանրութեան	1
Meeting Notice	2
Letters	2
SARYAN, L. A. Armenian SSR Lottery Tickets	3
Armenian Numismatic Literature	20
ԳՐԱԽՕՍԱԿԱՆ՝ Հայաստանը Արտաւազդից մինչեւ Տրդատ Մեծ: Գրախօսեց՝ Վարդան Մատթէոսեան (Vartan Matiossian, Book review on Ruben Manaserian, Armenia from Artavasdes to Tiridates the Great)	21
Armenian Numismatic Literature	22
NERCESSIAN, Y. T. The Armenian Coin Auction of the «Araratian» Collection: Part III	23
Armenian Numismatic Literature	26
ԳՐԱԽՕՍԱԿԱՆ՝ Եղիա Ներսէսեանի Հայ դրամագիտական ուսումնասիրութիւններ գրքի: Գրախօսեց՝ Մարգօ Լենա Կարապետեան (Margo Lena Garabedian, Book review on Y. T. Nercessian, Armenian Numismatic Studies)	27
Armenian Numismatic Literature	30

ՀԱՅ ԴՐԱՄԱԳԻՏԱԿԱՆ ՀԱՆԴԻՍ ARMENIAN NUMISMATIC JOURNAL

Series I

Vol. XXVII. No. 1

March 2001

ARMENIAN NUMISMATIC BOOKS OFFERED TO THE PUBLIC

ՀԱՅ ԴՐԱՄԱԳԻՏԱԿԱՆ ԳԻՐԶԵՐ Կ'ԸՆԾԱՑՈՒՆ ՀԱՆՐՈՒԹԵԱՆ

The Armenian Numismatic Society has been the recipient of a collection of Armenian numismatic publications from the family of Dr. Paul Z. Bedoukian, who is in failing health, and wanted to share his publications with the public. Dr. Bedoukian has been the foremost authority of Armenian numismatics in the coin world.

The most important of these publications, are the ones on the coinage of Artaxiads of Armenia and Cilician Armenia, and exhibition catalogues, which we are pleased to offer to the public.

In 1981 the Society started the *Special Publication* series. The first of this series was *Selected Numismatic Studies* of Dr. Bedoukian. Since then, The Society has published nine volumes in this series and two *Festschriften* in the *Armenian Numismatic Journal*. In the year 2000, the Society published SP-9, *Armenian Numismatic Studies* by Y. T. Nersessian.

The costs of the Society's publications far exceed the revenue from the sales, but is committed in serving the public with the only Armenian Numismatic periodical in the world. Therefore, the ArmNS is willing to offer to the public, some of these rare publications. You may have a list of them by requesting them from the Armenian Numismatic Society, 8511 Beverly Park Place, Pico Rivera, CA 90660 or e-mail at ArmNumSoc@aol.com.

A wonderful gesture of public service would be to purchase a set of Armenian numismatic books, and donate them to one of our many Armenian Schools. L.E.

Հայ Դրամագիտական Ընկերակցությունը Դոկտ. Զարեհ Պտուկեանի ընտանիքէն ստացաւ հայ դրամագիտական գիրքեր: Դոկտ. Զարեհ Պ. Պտուկեանի առողջութիւնը վատթարանալու սկսած է և ինք կը փափաքի հանրութեան հետ կիսել իր հրատարակութիւնները: Դոկտ. Պտուկեանը հանդիսացած է հայ դրամագիտութեան առաջնադէպ հեղինակութիւնը:

Սոյն հրատարակութեանց ամենէն յատկանշականներն են Արտաշէսեան և Կիլիկեան Հայստանի գիրքերը, ինչպէս նաև ցուցահանդէսներու կատալոգները, որոնք կ'ընծայուին հանրութեան:

1981ին Ընկերակցութիւնը սկսաւ հրատարակել Ցատկ Հրատարակութիւն մատենաշարը: Այս մատենաշարի առաջին գիրքն էր Դոկտ. Պտուկեանի Դրամագիտական աշխատանքներու ժողովածուն: Սոյն թուականէն ի վեր Ընկերակցութիւնը հրատարակած է ինը հատորներ այս մատենաշարէն ու Հայ Դրամագիտական Հանդէսին երկու քանգարիկ հրատարակութիւնները: 2000 թուականի մէջ հրատարակուեցաւ մատենաշարի 9-րդ հատորը, Հայ դրամագիտական ուսումնասիրութիւններ, հեղինակուած՝ Ե. Ներսէսեանի կողմէ:

Կազմակերպութեան հրատարակութեանց ծախսերը կը գերազանցեն իր ծախսող գիրքերէն գոյացած հասոյթը: Սակայն կազմակերպութիւնը հաւատարիմ կը մնայ իր նպատակին ու կը հրատարակէ շախարհի մէջ միակ հրատարակող հայ դրամագիտական պարբերաթերթը: Ուրեմն ՀՊՀ յօծարակաւ կը փափաքի հանրութեան ընծայել այս նպատագիտ գիրքերը: Գրացուցակէն օրինակ մը ստանալու համար դիմել Armenian Numismatic Society, 8511 Beverly Park Place, Pico Rivera, CA 90660 կամ ալ էմաիլով՝ ArmNumSoc@aol.com:

Օրինակելի ապագոյու վարմունք մը կրնայ հանդիսնալ եթէ այս հայ դրամագիտական գիրքերէն լրիւ շարք մը գնուի ու նուիրուի մեր բոլոր հայ դպրոցներու գրադարաններուն: Լ.Է.

ARMENIAN NUMISMATIC JOURNAL is the quarterly publication of Armenian Numismatic Society, an educational, non-profit organization. Editor, Y. T. Nersessian, 8511 Beverly Park Place, Pico Rivera, CA 90660-1920, USA (e-mail: ArmNumSoc@aol.com). Associate Editors, W. Gewenian and T. Nersessian, Corresponding Editor, L. A. Saryan. Non-member subscriptions \$30.00 per year. ISSN 0884-0180 — LCCN 85-649443

MEETING NOTICE

Date: February 24, 2001, 8:00 P.M., Saturday Evening

Place: Home of Mr. & Mrs. Y. T. Nercessian

8511 Beverly Park Place

Pico Rivera, CA 90660

Subject: “Հայակիլիկիոյ պարոնութեան դրամները — Coinage of the Barony of Cilician Armenia” by Y. T. Nercessian. Bilingual. A new classification and attributions — Նոր դասաւորութիւն և վերագրութիւններ

LETTERS AND E-MAILS TO THE EDITOR

... I did receive my five medals and I do realize I owe a little money for the postage which I will send as soon as I can. You may quote: "Thank you for sending the Paul Bedoukian commemorative medal. It is attractively executed, and the sculptor and others involved deserve credit for a fine artistic effort. Also, I commend the executive board of the Armenian Numismatic Society for seeing this project through to completion."

Levon A. Saryan
Greenfield, WI

... The parcel arrived this morning, and I took great pleasure in unpacking it. Congratulations, not only on continuing the very high standard of the *Journal*, but in producing these two substantial books [ACV, ArmNS]. Armenian numismatics is so indebted to your energy and innovation as well as to your scholarship...

Mark Blackburn
Fitzwilliam Museum
Cambridge

Շնորհակալութեամբ ստացայ ANJ-ի վերջին թիւը [2000/3&4] և մեծ յափշտակութեամբ ու բաւարարութեամբ կարդացի Մեծն Տիգրանի չորեքդրամեաններուն և արծաթ դրամներուն շուրջ 2եր ուսումնասիրութիւնը: Բանի մասնագէտ չեմ, կարծիքս կարևոր չէ, բայց որպէս հայագիտութեամբ հետաքրքրուող անձ, կը շնորհաւորեմ 2եկ 2եր խորապէս ներհուն, և բարձր գիտական արժէք ներկայացնող աշխատութեան համար: Որքան գուրբորանքով վերաբերած էք նիւթին հետ, և համայնագիտական այնպիսի տեսադաշտի մը մէջ պրիմակած էք ուսումնասիրութիւնը, որ մարդ կը մտածէ, թէ այսպիսի գործ միայն լայն հնարաւորութիւններով օժտուած ակադեմիաներ պիտի կարենային գլուխ հանել:

Ինչպէս ըսած էի նախապէս, պէտք է որ սա հրատարակուի որպէս առանձին գիրք: Երևի այդ կ'ընէք երբ Արտաշէսեաններու արծաթ դրամներուն (կամ առհասարակ դրամներուն) ամբողջական ուսումնասիրութիւնը աւարտէք...:

V. Barsoumian
Pasadena, CA

... I had a chance to take it with me to New York and read it on route to and from the New York International [Numismatic Convention]. It is a major study, certainly the last word for many years. I was particularly surprised at how many more dies you had been able to identify that de Callatay had not, and the very impoverished rate of recovery for the coins of Damascus. Thank you for a very fine piece of work. It will be highly useful, and I hope to include some of the data in my Damascus paper, if it is not too late...

Arthur Houghton
Washington DC

...It is a useful addition to our library - and will certainly be a tremendous help in identifying any new specimens of Tigranes that we may receive in the future.

Douglas Mudd
Smithsonian Institution, NNC
Washington DC

ARMENIAN SSR LOTTERY TICKETS

By L. A. SARYAN, Ph.D.

Lotteries provide a form of amusement for the general public and offer governments and charitable organizations a means of raising money for public purposes. They may also be regarded as a form of legalized gambling in which rewards are paid to a selected few persons at the expense of everyone else. Governments use lotteries as a means of raising revenue voluntarily, i.e., without direct taxation of the citizenry. Within the USA, lotteries have been used since early colonial times; Washington and Jefferson depended on lotteries to help raise funds for the early development of our nation.¹ Today, the variety of lotteries sponsored by governments and private organizations is apparently endless, and participation is widespread.

In the USSR, lotteries were initiated as early as 1926 to raise funds for cultural and educational projects.² During World War II, lotteries were held by the Soviet government to raise funds for the country's defense. Beginning in 1958, government-sponsored lotteries were organized within the various union republics.³ The first two 1958 lottery tickets described in this paper pertain to the earliest lotteries sponsored by the government of the Armenian SSR.

Participants generally participate by purchasing one or more preprinted tickets bearing numbers that must match the winning numbers at the time of the drawing. In the Armenian SSR, lottery tickets were sold to support public projects such as the reconstruction of historical monuments and to raise money for sports and athletic facilities. Armenia's lottery tickets are attractively designed and printed in multiple colors, resembling bank notes in appearance. Many offer visual themes reflecting the culture, industry, agriculture, and sports of Armenia. Tickets carry a bilingual legend in Armenian and Russian that spells out the terms of the drawing. The tickets are aesthetically appealing even though the paper they were printed on is generally less durable than that used for bank notes. Paper currency and bank notes were not issued by the Armenian SSR; lottery tickets, which reflect a lesser-known aspect of daily life in Armenia, can serve in their place as numismatic mementos of Armenia from the late Soviet period.

---

¹ Lottery-style games were first played more than 3000 years ago in ancient Egypt and China. The earliest lottery with a monetary prize dates to 1530 (Florence, Italy). A lottery was established in England in 1569. Lotteries first came to America in 1612, where they were used to fund half of the budget of the Jamestown Colony. During the American Revolution, lotteries were used to pay for the cost of arms and uniforms, and Thomas Jefferson himself was a strong advocate, since lotteries depended entirely on voluntary participation. This information is taken from a brief article entitled "The History of Lotteries" obtained from the internet website <http://megawin.com/lottohis.htm>. An interesting article on early lottery tickets, "Lottery Tickets Add Variety to Collection" was published by Neil Shafer in *Numismatic News*, Vol. 49, No. 26 (June 27, 2000), pp. 36, 38, 42, 46.

² For some general information on lotteries in the USSR, see "Vijagakhagh," *Armenian Soviet Encyclopedia*, Vol. 11 (Yerevan, 1985), p. 449.

³ *Idem*.

Perhaps the most popular type of lottery tickets were those issued by the Armenian SSR Finance Ministry. A few drawings were held in 1958 but eventually monthly prize drawings (12 issues per year) were held. The monthly tickets have a large number on the face to indicate the issue number corresponding to the month of the drawing and use a bicolor pictorial depiction that is changed each year. Legends are printed in two languages, Armenian and Russian. The type of ticket is inscribed on the face and sometimes alludes to the purpose for which funds are being raised. Also generally appearing on the face is the date of the drawing, the name of the issuing agency, the issue price, the ticket number and serial number (in a third color of ink, generally red), and the seal of the Armenian SSR. Pertinent sale and redemption details appear in Armenian and Russian on the back of each ticket.

The earliest type of ticket recorded here is a ԴՐԱՄԱ–ԻՐԱՑԻՆ ՎԻՃԱԿԱԽԱՂԻ ՏՈՄՍ (monetary-property lottery ticket), meaning that the owner of the winning ticket would be paid either in the form of money or goods. The “fine print” appearing on the back of the first 1958 ticket specifies the prizes to be awarded and sheds interesting light on the way the sales and redemptions were organized. Considering its interesting detail, this information is worth reproducing here in full:

ԴՐԱՄԱ–ԻՐԱՑԻՆ ՎԻՃԱԿԱԽԱՂԻ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐԸ

Վիճակախաղի շահումների խաղարկությունը տեղի է ունենալու 1958 թվականի մայիսին: Վիճակախաղում կխաղարկվեն իրային և դրամական շահումներ՝ 4000000 ռուբլի ընդհանուր գումարով:

Իրային շահումների թվում կան՝ ավտոմեքենաներ, մոտոցիկլետներ, հեռանվերներ, ռադիոընդունիչներ, դաշնամուրներ, ակորդեոններ, լուսանկարչական ապարատներ, հեռուստացույցներ, ժամացույցներ, կարի մեքենաներ, սառնարաններ, լվացքի մեքենաներ, վերարկուի բրդյա կտորներ, գորգեր:

Դրամական շահումները սահմանված են 2000, 1000, 250, 100, 50 և 20 ռուբլի:

Վիճակախաղի տոմսին ընկած իրային շահումի արժեքը նրա տիրոջ ցանկութեամբ կարող է վճարվել կանխիկ դրամով:

Դրամական շահումները, ինչպես նաև իրային շահումների փոխարեն դրամը վճարում են խնայողական դրամարկները: Իրային շահումները ստացողների հաճնվում կամ ուղարկվում են առևտրական կազմակերպությունների միջոցով: Իրային շահումները հաճնելու կամ ուղարկելու համար վիճակախաղի տոմսերը տերերից ընդունում են խնայողական դրամարկները:

Վիճակախաղի շահած տոմսերը կարող են վճարման ներկայացվել մինչև 1959 թվի հունվարի 1-ը:

The above conditions state that the drawing would take place during the month of May, 1958, that the prizes would be in the form of goods and money, and that the total value of the jackpot would be four million rubles. Prizes in kind would include the following items: automobiles, motorcycles, bicycles, radio receivers, pianos, accordions, cameras, televisions, watches, sewing machines, refrigerators, washing machines, woolen cloth for coats, and rugs. Monetary prizes would be in amounts of 2000, 1000, 250, 100, 50 and 20 rubles. A winner of a specific item could elect to be paid the equivalent amount of the prize in cash. Winning tickets, either those to be paid in cash or those for

which cash was selected in lieu of a specific prize, would be paid by savings banks.⁴ Prizes in kind would be provided or shipped directly by the industrial organization where it was manufactured, but in these cases as well the winning tickets had to first be presented to the savings bank. Tickets had to be presented for redemption no later than January 1, 1959.

The second 1958 ticket spelled out essentially the same conditions in abbreviated form. The list of prizes and their amounts do not appear, nor does the deadline for redemption. The fine print in Armenian from the back of the second 1958 ticket is reproduced below:

Վիճակախաղում խաղարկվում են դրամական և իրային շահումներ:

Վիճակախաղի տոմսին ընկած իրային շահումի արժեքը նրա տիրոջ ցանկությամբ կարող է վճարվել կանխիկ դրամով:

Դրամական շահումները, ինչպես նաև իրային շահումների փոխարեն դրամը, վճարվում են խնայողական դրամարկղների կողմից: Իրային շահումները տրվում են կամ ուղարկվում են ասևտրական կազմակերպությունների կողմից. դրա համար վիճակախաղի տոմսերը ներկայացվում են խնայողական դրամարկղին:

The conditions specified on this second ticket are essentially the same as the first, but are presented in an abbreviated format. They state basically that the lottery prizes may be in the form of money or goods, and a winner of a specific item could elect to be paid the equivalent amount of the prize in cash. Winning tickets, either those to be paid in cash or those for which cash was selected in lieu of a specific prize, would be paid by savings banks. Prizes in kind would be provided or shipped directly by the industrial organization. Redemption of winning tickets required that they be presented to the savings bank.

After the initial drawings in 1958, Armenian SSR Finance Ministry lotteries were organized on a more regular basis. Tickets were issued and prize drawings held on a monthly basis. Ticket designs carried national themes that changed each year. Ticket sizes were smaller than the first two issues; from 1971 to 1989 the sizes are virtually unchanged. The conditions for redemption spelled out on the back of each ticket, although further abbreviated, remained essentially unchanged from year to year. Typical conditions for these tickets (copied verbatim from the back of a 1971 ticket) are as follows:

Վիճակախաղում կխաղարկվեն շահումներ, որոնց ցանկն ու քանակը սահմանված են վիճակախաղի՝ հանրապետության Միջխտրների Սովետի կողմից հաստատված պայմաններով:

Ծահած խաղատոմսի տերը իր ցանկությամբ կարող է իրային շահումի փոխարեն կանխիկ դրամով ստանալ նրա արժեքը:

Վիճակախաղի տոմսերով շահումները տրվում են մինչև 1972 թվականի հունիսի 30-ը:

The above terms indicate that winners would be awarded prizes, the list and amount of which would be set by conditions established for the lottery by the Council of Ministers

⁴ See R. Stepanian, "Khnyoghakan Trmarkghner," *Armenian Soviet Encyclopedia*, Vol. 5 (Yerevan, 1979), pp. 60-61, which describes how these institutions were organized.

of the (Armenian Soviet Socialist) Republic. The owner of the winning ticket could at his option accept an award in kind or receive the value of that prize in the form of cash. The deadline for prize redemption was established as June 30 of the following year.

Most of the tickets catalogued do not mention the purpose for which the funds were being raised. The earliest ticket in this collection that does indicate a specific purpose for a lottery is dated 1982, and this was for the reconstruction of historical monuments such as ancient churches. These lotteries were also organized by the Armenian SSR Finance Ministry.

One of the interesting features of these lotteries is that specific goods were offered as well as money. At the time the lottery was inaugurated in 1958 and for several years thereafter, goods such as automobiles, refrigerators, and television sets were difficult (sometimes nearly impossible or available only after a long delay) for the average citizen of Soviet Armenia to procure and purchase. Participation in the national lottery was thus encouraged by the offer of highly desirable prizes that were not otherwise readily available in shops. The types of prizes offered undoubtedly reflects those items which were most desirable or difficult to obtain. Thus the lottery offers us an insight into the life of the people of Armenia as it grew in prosperity during the period from 1958-1990.

In addition to the national lotteries run by Finance Ministry several sports lotteries were held. The sport lottery tickets have more or less the same format as the preceding types, and similar conditions of sale and redemption applied to these. Sport lottery tickets could be issued by local agencies with the conditions of redemption set by an appropriate local government body such as a city council. On the backs of some of these tickets it is noted that the winning ticket would be drawn on the specified date at the principal sporting stadium or arena in the city: Ararat Stadium in Yerevan, Leninakan Stadium in Leninakan, or the Sport Palace in Kirovakan. In some cases the drawing would be held after a scheduled match. The specific purpose for the sport lotteries is not indicated on the tickets, but sales could have been organized to raise funds for new construction or to defray the operating expenses of sports facilities. The quality of printing and design of these tickets is not as high as those for the national lottery, reflecting the fact they were local issues.

The catalog below lists types and individual examples of Armenian SSR lottery tickets in the author's collection. This listing is necessarily incomplete and the assistance of other collectors is sought to complete the list. Brief information about the individual tickets and illustrations are provided to enable the collector to differentiate the various types.

CATALOG

All tickets and inscribed with legends in the Armenian and Russian languages. Tickets are numbered with a ticket number (on the left) and series number (on the right). The logic of the numbering system is not immediately apparent. It may be that the left hand ticket number is closer to what in English would be considered a series, while the series number on the right is a sequential number for the individual ticket. Under each heading tickets are arranged numerically according to series number.

Armenian SSR Finance Ministry

1958 Blue and light green, 5 rubles, 139 x 102 mm. Security latticework and pattern with Armenian motif. Seal of the Armenian SSR in upper left indicates Haikakan Sovetakan Sotsialistakan Respublica.

Ticket number 57, Series 008316. (Fig. 1a/1b)

1958 Blue on rose, 5 rubles, 122 x 82 mm. Security latticework and pattern with Armenian motif. Seal of the Armenian SSR in upper left indicates Haikakan Sovetakan Sotsialistakan Respublica.

Second lottery, Order 1, Ticket number 090, Series 05050. (Fig. 2a/2b)

1971 Maroon and olive green, 30 kopecks, 121 x 70 mm. Towers and pipes of a chemical manufacturing plant (probably part of the Nayirit Chemical Complex south of Yerevan), vineyard, and grapes; twin peaks of Mt. Ararat in background. Seal of the Armenian SSR in upper right indicates Haikakan Sovetakan Sotsialistakan Hanrapetutium.

Issue No. 9 (September 17, 1971): Ticket number 158, Series 20392. (Fig. 3a/3b)

1972 Dark blue and rose, 30 kopecks, 121 x 70 mm. Equestrian statue of David of Sassoun headed left, chemical factory towers (Yerevan polyvinylacetate factory),⁵ tilled field with Mt. Ararat in background. Seal of the Armenian SSR in upper right indicates Haikakan Sovetakan Sotsialistakan Hanrapetutium.

Issue No. 9 (September 26, 1972): Ticket number 128, Series 20680.
Issue No. 11 (November 21, 1972): Ticket number 267, Series 25282. (Fig. 4a/4b)

Issue No. 12 (December 19, 1972): Ticket number 207, Series 28772.

1974 Olive green and violet, 30 kopecks, 121 x 70 mm. Armenian National Opera in Yerevan with frame composed of grape and vine leaves. Seal of the Armenian SSR in upper right indicates Haikakan Sovetakan Sotsialistakan Hanrapetutium.

Issue No. 8 (August 21, 1974): Ticket number 232, Series 19957.

Issue No. 8 (August 21, 1974): Ticket number 223, Series 19996.

Issue No. 11 (November 20, 1974): Ticket number 100, Series 26723. (Fig. 5a/5b)

1975 Light brown and blue green, 30 kopecks, 115 x 68 mm. Armenian Manuscript Institute in Yerevan (Matenadaran) with intricate lattice scrollwork frame. Seal of the Armenian SSR in upper right indicates Haikakan Sovetakan Sotsialistakan Hanrapetutium.

Issue No. 4 (April 15, 1975): Ticket number 295, Series 09915. (Fig. 6a/6b)

Issue No. 7 (July 15, 1975): Ticket number 336, Series 16869.

Issue No. 9 (September 16, 1975): Ticket number 026, Series 20726.

1976 Olive green and reddish brown, 30 kopecks, 116 x 67 mm. Hotel Armenia in the city of Yerevan with plaza fountains in the foreground. Seal of the Armenian SSR in upper right indicates Haikakan Sovetakan Sotsialistakan Hanrapetutium.

Issue No. 11 (November 11, 1976): Ticket number 106, Series 25375. (Fig. 7a/7b)

Issue No. 11 (November 11, 1976): Ticket number 105, Series 25556.

⁵ A. A. Aslanyan, A. B. Bagdasaryan, L. A. Valesyan, S. M. Dulyan, *Soviet Armenia* (Moscow: Progress Publishers, 1971), see photograph on p. 102.

1982 Maroon and turquoise, 30 kopecks, 116 x 67 mm. Equestrian statue of Vartan Mamikonian designed by artist Yervant Kochar in 1975. The statue is located near the intersection of Knunians and Khanjian Streets in Yerevan.⁶ Seal of the Armenian SSR in upper right indicates Haikakan Sovetakan Sotsialistakan Hanrapetutun.

Issue No. 7 (August 26, 1982): Ticket number 337, Series 18921

Issue No. 8 (October 14, 1982): Ticket number 033, Series 22652. (Fig. 8a/8b)

1986 Green and light violet, 30 kopecks, 117 x 66 mm. Equestrian statue of David of Sassoun headed right. Seal of the Armenian SSR in upper right indicates Haikakan Sovetakan Sotsialistakan Hanrapetutun.

Issue No. 4 (April 24, 1986): Ticket number 018, Series 11199.

Issue No. 4 (April 24, 1986): Ticket number 034, Series 11942.

Issue No. 5 (June 5, 1986): Ticket number 049, Series 12379.

Issue No. 5 (June 5, 1986): Ticket number 015, Series 13036.

1988 Red and tan-brown, 30 kopecks, 116 x 67 mm. Aerial view of the Yerevan Sports Complex and Dzidzernagapert Martyrs Memorial. Seal of Armenian SSR in upper right indicates Haikakan Sovetakan Sotsialistakan Hanrapetutun. (On the back of the issue No. 10 tickets appears a logo reminding the populace that from January 12-19, 1989, a census of the USSR will take place.)

Issue No. 2 (February 25, 1988): Ticket number 137, Series 03626.

Issue No. 2 (February 25, 1988): Ticket number 137, Series 03570.

Issue No. 3 (March 31, 1988): Ticket number 085, Series 08712.

Issue No. 3 (March 31, 1988): Ticket number 182, Series 07852.

Issue No. 3 (March 31, 1988): Ticket number 218, Series 08865.

Issue No. 3 (March 31, 1988): Ticket number 218, Series 08866.

Issue No. 3 (March 31, 1988): Ticket number 218, Series 08871.

Issue No. 3 (March 31, 1988): Ticket number 218, Series 08872.

Issue No. 10 (November 24, 1988): Ticket number 066, Series 28443.

Issue No. 10 (November 24, 1988): Ticket number 066, Series 28445.

Issue No. 10 (November 24, 1988): Ticket number 066, Series 28847.

Issue No. 10 (November 24, 1988): Ticket number 066, Series 28448.

Issue No. 10 (November 24, 1988): Ticket number 162, Series 29866.

Issue No. 10 (November 24, 1988): Ticket number 178, Series 28503.

Issue No. 10 (November 24, 1988): Ticket number 178, Series 28506.

Issue No. 10 (November 24, 1988): Ticket number 178, Series 28868.

1989 Maroon and gray, 30 kopecks, 117 x 67 mm. Modern high rise apartment with sculptured lower facade. Seal of the Armenian SSR in upper right indicates Haikakan Sovetakan Sotsialistakan Hanrapetutun.

Issue No. 1 (January 26, 1989): Ticket number 131, Series 01202.

Issue No. 1 (January 26, 1989): Ticket number 131, Series 01203.

Issue No. 1 (January 26, 1989): Ticket number 233, Series 01505.

Issue No. 1 (January 26, 1989): Ticket number 233, Series 01506.

---

⁶ Rem Ananikyan, *Tourist Attractions in Armenia* (Moscow: Planeta Publishers, 1989), p. 80.

Armenian SSR Ministry of Finance Monument Reconstruction

1982 Blue and red, 30 kopecks, 116 x 67 mm. Ruins of the Monastery of Tat'ev in the province of Siunik, 895-906 A.D., viewed from the west). Seal of the Armenian SSR in upper right indicates Haikakan Sovetakan Sotsialistakan Hanrapetutium. Armenian legend reads ՀՈՒՇԱՐՁԱՆՆԵՐԻՆ ՆՈՐ ԿՑԱՆՔ, indicating new life for monuments.

2nd supplementary issue (July 8, 1982): Ticket number 362, Series 33651. (Fig. 9a/9b)

1987 Maroon and blue green, 30 kopecks, 117 x 67 mm. Armenian Church of St. George at Mughni, 1661, viewed from the southeast, within lattice frame. Seal of the Armenian SSR in upper right indicates Haikakan Sovetakan Sotsialistakan Hanrapetutium. Armenian legend reads ՀՈՒՇԱՐՁԱՆՆԵՐԻՆ ՆՈՐ ԿՑԱՆՔ, indicating new life for monuments.

1st supplementary issue (April 9, 1987): Ticket number 262, Series 32468.

1988 Maroon and blue green, 30 kopecks, 117 x 67 mm. Armenian church of St. Gayane near Etchmiadzin, 630 A.D., west facade, with latticework printing. Seal of the Armenian SSR in upper right indicates Haikakan Sovetakan Sotsialistakan Hanrapetutium. Armenian legend reads ՀՈՒՇԱՐՁԱՆՆԵՐԻՆ ՆՈՐ ԿՑԱՆՔ, indicating new life for monuments.

1st supplementary issue (April 14, 1988): Ticket number 216, Series 32361.

1st supplementary issue (April 14, 1988): Ticket number 216, Series 32362.

1st supplementary issue (April 14, 1988): Ticket number 216, Series 32363.

1st supplementary issue (April 14, 1988): Ticket number 216, Series 32364.

1st supplementary issue (April 14, 1988): Ticket number 216, Series 32381.

1st supplementary issue (April 14, 1988): Ticket number 216, Series 32382.

1st supplementary issue (April 14, 1988): Ticket number 216, Series 32383.

1st supplementary issue (April 14, 1988): Ticket number 216, Series 32384.

1st supplementary issue (April 14, 1988): Ticket number 435, Series 31018.

4th supplementary issue (December 22, 1988): Ticket number 024, Series 39671.

4th supplementary issue (December 22, 1988): Ticket number 394, Series 40363.

4th supplementary issue (December 22, 1988): Ticket number 399, Series 40636.

Yerevan City Athletic and Sport Committee

1987 Blue green and yellow, 1 ruble, 124 x 74 mm. Hrazdan stadium in Yerevan and soccer ball. Legend indicates soccer lottery. Seal of the Armenian SSR in upper right indicates Haikakan Sovetakan Sotsialistakan Hanrapetutium.

Issue No. 10: Ticket number 09, Series 009013.

Issue No. 10: Ticket number 39, Series 009037.

Issue No. 10: Ticket number 58, Series 009686.

1987 Red and yellow, 1 ruble, 123 x 74 mm. Hrazdan stadium in Yerevan and soccer ball. Legend indicates soccer lottery. Seal of the Armenian SSR in upper right indicates Haikakan Sovetakan Sotsialistakan Hanrapetutium.

Issue No. 13: Ticket number 58, Series 012816.

1987 Brown and light green, 1 ruble, 123 x 74 mm. Hrazdan stadium in Yerevan and soccer ball. Legend indicates soccer lottery. Seal of the Armenian SSR in upper right indicates Haikakan Sovetakan Sotsialistakan Hanrapetutian.

Issue No. 15: Ticket number 48, Series 014261. (Fig. 10a/10b)

1988 Purple and light orange, 1 ruble, 123 x 74 mm. Hrazdan stadium in Yerevan and soccer ball. Legend indicates soccer lottery. Seal of the Armenian SSR in upper right indicates Haikakan Sovetakan Sotsialistakan Hanrapetutian.

Issue No. 9: Ticket number 23, Series 008506.

Issue No. 9: Ticket number 85, Series 008003

Leninakan City Athletic and Sport Committee

1988 Brown and light green, 1 ruble, 125 x 75 mm. Athletic stadium and soccer ball.

Legend indicates soccer lottery. Seal of the Armenian SSR in upper right indicates Haikakan Sovetakan Sotsialistakan Hanrapetutian.

Issue No. 1: Ticket number 17, series 000740. (Fig. 11a/11b)

1988 Orange and light green, 1 ruble, 123 x 73 mm. Athletic stadium and soccer ball.

Legend indicates soccer lottery. Seal of the Armenian SSR in upper right indicates Haikakan Sovetakan Sotsialistakan Hanrapetutian.

Issue No. 3: Ticket number 16, series 002886.

1988 Purple and blue, 1 ruble, 121 x 71 mm. Athletic stadium and soccer ball. Legend indicates soccer lottery. Seal of the Armenian SSR in upper right indicates Haikakan Sovetakan Sotsialistakan Hanrapetutian.

Issue No. 7: Ticket number 01, series 006667.

Issue No. 7: Ticket number 09, series 006188 (122 x 74 mm).

Kirovakan Sport Palace

1988-89 Red and light green, 1 ruble, 123 x 75 mm. Basketball net and ball. Legend indicates basketball lottery. Seal of the Armenian SSR in upper right indicates Haikakan Sovetakan Sotsialistakan Hanrapetutian.

Issue No. 3: Ticket number 09, series 002511. (Fig. 12a/12b)

Issue No. 3: Ticket number 10, series 002629.⁷

Hoktemberian City Athletic and Sport Committee

1987 Red and yellow, 1 ruble, 123 x 74 mm. Stadium stands viewed from the rear. Seal of the Armenian SSR in upper right indicates Haikakan Sovetakan Sotsialistakan Hanrapetutian.

Issue No. 11: Ticket number 11, series 010005.

Issue No. 13: Ticket number 13, series 012816.

"Sevan" Sport Association Abovyan Regional Council

1987 Green and pink, 1 ruble, 123 x 75 mm. Soccer ball and net. Legend indicates soccer lottery. Seal of the Armenian SSR in upper right indicates Haikakan Sovetakan Sotsialistakan Hanrapetutian.

Issue No. 17: Ticket number 14, series 016264.

---

⁷ The assistance of Manuel Panossian and Armen Hovsepian is gratefully acknowledged.

Fig. 1a

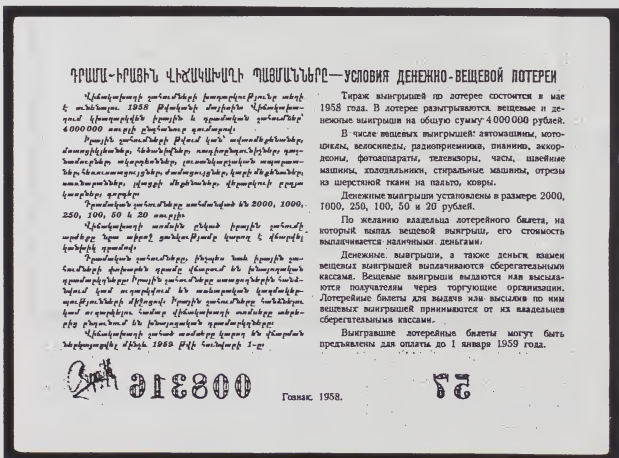

Fig. 1b

Fig. 2a

Fig. 2b

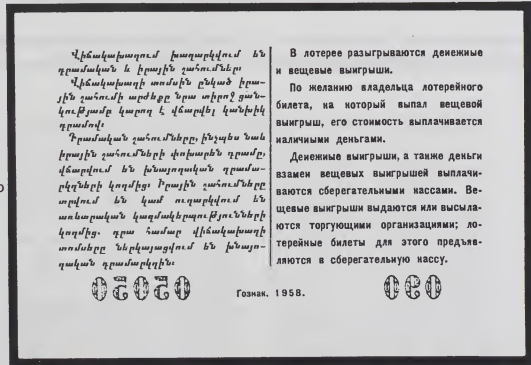

Fig. 3a

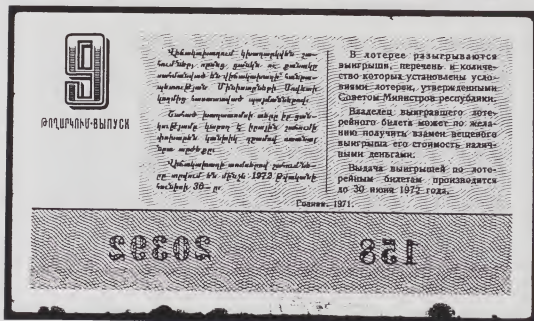

Fig. 3b

Fig. 4a

Fig. 4b

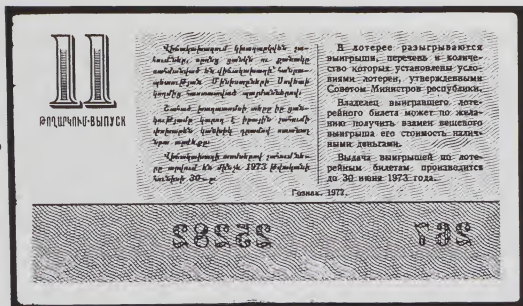

Fig. 5a

Fig. 5b

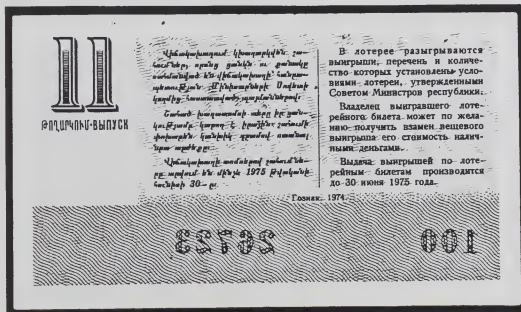

Fig. 6a

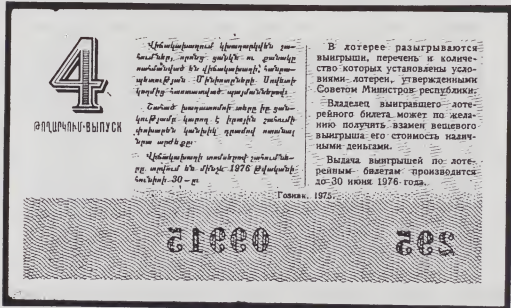

Fig. 6b

Fig. 7a

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՍՈՒ ՀԻՆԱԼԱՆԵՐԻ ՄԻՆԻՍՏԵՐՈՒԹՅՈՒՆ • МИНИСТЕРСТВО ФИНАНСОВ АРМЯНСКОЙ ССР

1982
ԲԱՆԱՆԻ
ԴՐՍԱՆ-ԻՐԱՅԻՆ
ՎԻՃԵՑԻՆԵՐԻ
ՏՈՄՍ

БИЛЕТ ДЕНЕЖНО-ВЕЩЕВОЙ ПОТЕРЕИ 1982 ГОДА
№ 033 М БИЛЕТ № 22652

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ
ՄԵԼՆԻՍԻՆԻՍԻԱՆԻ ՏՆԻ
Է ՈՐԱՅՈՒՄԻ
1982 Ք

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԴԻՆԱՐ
ՏԵՐԱՆ ԶԱՆԻՄՈՒՄԻ ԿՈՏԵՐԵՐԻ
14 ՕԿՏԱԲՐ 1982 Ղ

033 22652

ՏՈՄՍԻՆ ՍՈՒՆԵՐ 30 ԶԻՆԻՄ ԾՈՒՄՈՒՄ ԵՐԱՆ 30 ԶՈՒՄԵՔ

В ластере размыгрываются вымырши; перечеи в количе-
ство-хоторы установлены усло-
виями: астерен, утверждёнными
Состоем Министреи республики.

Владеишк вымыршишот астер-
ейной билета-может по-желан-
ию-получить взамен лишённой
вымырши его стоимости налич-
ными денгами.

Выдаеишк вымыршишот по астерей-
ным билетам-производится по
30 июня 1983 года включительно.

М.Т. Гезинаш. 1983.

Armenian Numismatic Journal, Vol. XXVII (2001)

[illegible]

ՀԱՅԿԱՍՏԱՆԻՔԻ ԵՎ ՍՊՈՐՏԻ ԵՐԵՎԱՆԻ ՔԱՂԱՔԱՆԻ ԿՈՄԻՏԵ
 ЕРЕВАНСКИЙ ГОРОДСКОЙ КОМИТЕТ ПО ФИЗИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЕ И СПОРТУ

1987
 ՔԱՂԱՔԱՆԻ
 ՀԱՅԿԱՍՏԱՆԻ
 ՔԱՂԱՔԱՆԻ
 ՏՊԱԽ

БИЛЕТ ФУТБОЛЬНОЙ ЛОТЕРЕИ 1987 ГОДА

48 014261

ՀԱՅԿ Պ. ԲԻԼԵՏ ԿԵՐԵՎԱՆԻ ՍԵՐԻԱ

ՏՊԱՐԱԿԱՆ ԿՈՄԻՏԵ

СЛУЖБА БИЛЕТОВ

СЛУЖБА БИЛЕТОВ

СТОИМОСТЬ БИЛЕТА 1 РУБ. 15

ՔԱՂԱՔԱՆԻ ԿՈՄԻՏԵ

17

Выдача выигранных по потерянным билетам производится в день проведения гиража на Центральном стадионе «Раздан» после окончания футбольного матча.

Fig. 10b

[illegible]

Fig. 11a

К их числу относятся: администрация, администрация персонала и администрация материальных средств. Эти три подразделения являются основой управления предприятием. Многие другие подразделения являются вспомогательными, так как они обеспечивают функционирование основных подразделений. Например, бухгалтерия, отдел кадров, транспортная служба и т.д.

Fig. 11b

Fig. 12a

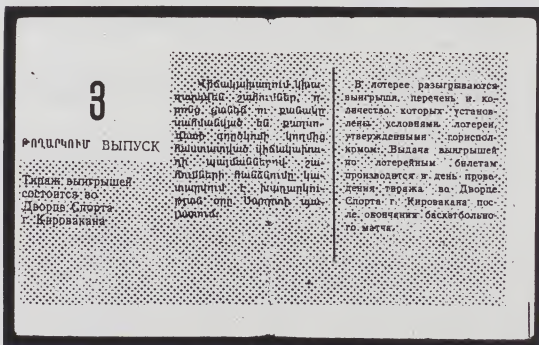

Fig. 12b

ARMENIAN NUMISMATIC LITERATURE

- 1 SARYAN, Levon A. Armenians in the Holy Land and a Medal of Pope Paul VI, by L. A. Saryan. *Shekell*, Vol. XXXII (July-August 1999), No. 4, pp. 11-15, illus.

An historical background is given. Saryan reveals some of the similarities in the history of the Armenians and Jewish peoples and describes a bronze medal commemorating the pilgrimage of Pope Paul VI to the Holy Land in January 1964. The obverse presents the portrait of the Pope, a cupola, and Latin legend. The reverse is divided into three sectors: Armenian bell tower at the Church of Nativity in Bethlehem, three ornate lamps, and the site of the nativity of Jesus Christ, marked with a fourteen-pointed star and a Latin inscription. YTN

Տրուած է պատմական ուրուագիծ մը: Սարեան կը ցուցաբերէ հայ և հրեայ ժողովուրդներուն պատմութեան նմանութիւնները և կը նկարագրէ բրոնզէ մեդալ մը, որ կը յիշատակէ Պօղոս Զ Պապին ուխտագնացութիւնը Սրբազան Վայրեր, Յունուար 1964-ին: Երեսին վրայ պատկերուած է Պապը: Գմբէթ մը և լատիներէն խորագրութիւնը: Ետեւ բաժնուած է երեք մասի՝ հայկական զանգակատուն մը, երեք զարդարուած ջահեր, Յիսուս Քրիստոսի ծննդեան վայրը որ նշանակուած է տանկոյր առամեայ աստղով մը և լատիներէն արձանագրութիւն: ԵԹՆ

- 2 SARYAN, Levon A. Dr. Yacob A. Sargis of Ohio and His Gold Medal Commemorating Armenia's Conversion to Christianity, by Leon A. Saryan. *Centinel*, Vol. 47 (Summer 1999), No. 2, pp. 19-23, illus.

An historical background is given and the biography of numismatist Dr. Yacob A. Sargis of Ohio is outlined. Saryan describes the gold medal that was exhibited at the convention of Penn-Ohio Coin Clubs, in Cleveland, Ohio, 13-15 October 1961. The 9.9-gram gold medal displays St. Gregory the Illuminator on one side and a figure on horseback slaying a dragon with a lance. YTN

Պատմական ուրուագիծ մը տրուած է և Օհայո նահանգի Յակոբ Ա. Սարգիսի կենսագրութիւնը ուրուագծուած է: Սարեան կը նկարագրէ Փէնն-Օհայո դրամագիտական կոնպիւնքտոն համագումարին, Քլիվլանտ, Օհայո, 1961, ցուցադրուած ոսկեայ մեդալը: 9.9 գրամ կշռող մեդալին մէկ կողմին վրայ պատկերուած է Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչը, միւս կողմը՝ ձիաւոր մը որ վիշապը կը նեղակահարէ: ԵԹՆ

- 3 SARYAN, Levon A. An Outstanding Armenian Holocaust Medal, by Leon A. Saryan. *TAMS Journal*, Vol. 40 (June 2000), No. 3, pp. cover, 68-73; *Hoki*, (Fall 2000), No. 13, pp. 20-27; illus.

An historical background is given to the Armenian holocaust and a medal designed by Grigor Gevorgyan is described. The obverse displays Virgin Mary and the Child Jesus seated on an ornate throne. The bilingual legend in Armenian and English reads "STEADFAST IS THE FAITH/OF ARMENIANS." The reverse depicts an eagle with head turned left and wings outspread, twin peaks of Mt. Ararat behind. The bilingual legend reads "KARIN.VAN.KARS.ARDAHAN.SEBASTIA./ZEYTOON. DIKRANAKERT./BITLIS. KHARPERT/AND.../THEY ARE/ OURS." Around the rim, "1984 MEDALLIC ART CO.-DANBURY, CT.-BRONZE." Gold-plated bronze, diameter 76 mm, 7 mm thick, 168.46 g. YTN

Տրուած է պատմական ուրուագիծ մը հայկական ողջակիզումի մասին ու նկարագրուած է մեդալ մը, կերտուած Գրիգոր Գէորգեանի կողմէ: Երեսին վրայ պատկերուած է Մարիամ Աստուածածինը Յիսուս Մանկան հետ, նստած՝ զարդարուած գահի մը վրայ: Երկկողմեան անդերքէն ու հայերէն խորագրութիւնն է, «ՀԱՅՈՒՆ ՀԱՌԱՏՔՆ ԵՄԱՍՍԱՍԱՆ»: Կռնակին վրայ կայ արծիւ մը թևերը բացած, զոյգ գագաթներով Արարատ լեւը ետին: Եկեղեցեան խորագրութիւնն է, «ԿԱՐԻՆ.ՎԱՆ.ԿԱՐՍ.ԱՐՏԱՀԱՆ.ՍԵԲԱՍՏԻԱ./ՏԻԳՐԱՆԱԿԵՐՏ. ԽԱՐԱԲԵՐԿ./ԶԵՅՏՈՒՆ. ՊԻԹԼԻՍ./ՈՒ..../ՄԵՐՆ ԵՆ»: Մալին վրայ՝ «1984 MEDALLIC ART CO.-DANBURY, CT.-BRONZE»: Ոսկեզօծ բրոնզէ, արմազիծ 76 մմ, հաստութիւն 7 մմ, 168.46 գ.: ԵԹՆ

**ՌՈՒԲԼՆ ՄԱՆԱՍԻՐԵԱՆ, Հայաստանը Արտաւազդից մինչև
Տրդատ Մեծ, Երեւան, «Արեգ» հրատարակչատուն, 1997, 216 էջ**

Նախորդ հատորէն (Տիգրան Մեծ. Հայաստանի պայքարը Հռոմի եւ Պարթևստանի դէմ, Երեւան, 1987) տարբեր ետք, հայրենի պատմաբան Ռ. Մանասէրեան նորիցան կարեւոր մենագրութիւն մը հրատարակած է, ուր քննած է Ք.Ա. 55-Ք.Ե. 330 շրջանի պատմական անցուղարձերը նոր լույսի տակ, շարունակելով առաջին գիրքի մօտեցումը:

Մանասէրեան վերատեսութեան ենթարկած է Արտաւազդ Բ-ի քաղաքական ուղեգիծը, ցոյց տալով, որ հայոց թագաւորը պարթեւա-հռոմէական հակամարտութեան խաղալիք մը չէ եղած, այլ ընդհակառակը, շուրջ քսան տարիներու ընթացքին հմուտ կերպով խաղի բերած ու իրարու դէմ հանած է երկու ախոյեանները՝ Հայաստանը զերծ պահելով անբռնմէ ու նուաճումէ: Հռոմի կողմէ Հայաստանը իր ազդեցութեան գոտիին մէջ մտցնելը բոլորովին այլ իրավիճակ մը ստեղծած է: Հայ արքաներու իշխանութեան ստանձնումը կախուած է Հռոմի կայսեր կամքէն: Կայսրը աստուածացած, իշխանութիւն կը շնորհէ հայ թագաւորին: Վերջին Արտաշէսեաններու եւ Հեթանոս Արշակունիներու «կայսերակարգ» վիճակը գաղափարախօսական նսեմացումի տակ դրած է գիրքէ՝ իրենց հպատակներուն իսկ աչքին:

Այս իրավիճակը փոխուած է Տրդատ Գ-ի թագաւորութեան սկիզբը: Գերիշխանութեան վերանուանումի կողքին, արքան գտած է երկիր մը, ուր ընկերային տարբեր խաւերը բաժնուած են նաեւ ըստ կրօնքի (գիւղացիութիւնը՝ հեթանոս, քաղաքային բնակչութիւնը՝ յուդայական, աւագանին՝ զրադաշտական): Քրիստոնէութեան որդեգրումը, ուր իշխանութեան աղբիւրը Աստուած է, թագաւորը դարձնելով «աստուածակարգ», հիմնովին գաղափարա-քաղաքական որոշում մըն է՝ անկախաբար՝ կրօնական անձնական ներքին, որ հակահռոմէական ուղղութիւն եւ ցեղային (էթնիկ) համախմբումի նպատակ ունի, կրօնա-մշակութային ուժացումէ հեռու պահելով բնակչութեան մէկ մասը: Մանասէրեան կը գտնէ, պատմագիտական ու ժամանակագրական վերլուծումով, որ ա) 311 թուականի Եւսեբիոս Կեսարացիի վկայակոչած ու Մաքսիմինոս Դայա կայսեր պարտութեան մատոյց «Հռոմի բարեկամ» հայերը Մեծ Հայքի թագաւորութիւնն է, Բ) Քրիստոնէական դարձի հակահռոմէական բնոյթը կը բացառէ Տրդատի զահակութիւնը (298) կանխող ամէն թուագրութիւն: Իր կարծիքով, ընդունելի է 304-306 թուականը:

Հելլինակը իր դրոյթները կառուցած է աղբիւրագիտական ճոխ հիմքով: Ունի նաեւ չահեկան դիտողութիւններ ժամանակաշրջանի դրամագիտական նիւթի մասին: Այսպէս՝

ա) Ճշգրտած է Արտաւազդ Բ-ի «արքայից արքայ» վերտառութեամբ դրամներու հատանումին պատմական շրջագիծը, երբ 49-48 եւ 39-37 թթ. հայոց թագաւորը ցանկացած է՝ պարթեւական պարտութիւններէն օգտուելով, չըբանային տիրակալութեան իր յաւակնութիւնները վերահաստատել (էջ 18, 21):

Բ) Հռոմէական դրամներու (Արտաշէս Գ-ի եւ Սոհմեոսի զոյգ թագաւորութիւններ) վերլուծումով ցոյց տուած է կայսրութեան մեծանպետական գիրքը հայկական թագաւորութեան հանդէպ, ինչ կը վերաբերի արքայական իշխանութեան տուչութեան (էջ 82-93):

գ) Ուշուրի եւ արքայական ժապաւէնի մասին, ան հիմնաւորած է այն կարծիքը, թէ առաջինը կը ներկայացնէր թագաւորի պաշտամունքային «քրմական» պաշտօնը, իսկ երկրորդը՝ ուսգմա-վարչականը: Հռոմէացիներէ զոյգ դրամով թագաւորներու արքայական ժապաւէնով պատկերուիլը կը նշէ, որ «առկայ էր հայոց արքաների ինքնիշխանութեան նսեմացման, կոնկրէտ՝ նրանց ապարքացման քաղաքականութիւնը» (էջ 112-117):

Մանասէրեանի հատորը նոր դուներ կը բանայ այս ժամանակաշրջանի հայոց պատմութեան մեկնաբանութեան եւ, անտարակոյս՝ մասնագէտներն ու ընթերցողները պիտի ստիպէ նոր հայեացքով դիտելու մեր հին անցեալի բազմաթիւ դրուագները:

ՎԱՐԴԱՆ ՄԱՏԺԵՈՍԵԱՆ

ARMENIAN NUMISMATIC LITERATURE

- 4 KHURSHUDIAN, Eduard. A Coin of Mitridat, King of Tosp, by Eduard Khurshudian, *Oriental Numismatic Society Newsletter* (London, Autumn 1998), No. 157, p. 8, illus.

A bronze coin of a Parthian king is described. The obverse displays a crowned and bearded bust facing left. The reverse has Aramaic inscription on three lines: "Tosp, Mihrdadt Shah." It belongs to the state of Tosp-Van district, first to second century A.D. Weight, 6.31 grams, diameter 20-22 mm. YTN

Նկարագրուած է պարթև թագաւորի մը բրոնզէ դրամը: Երեսին վրայ պատկերուած է թագակիր ու մօրուսաւոր կիսանդրին դէպի ձախ: Կոնական վրայ կայ արամեերէն արձանագրութիւն երեք տողի վրայ՝ «Թոսպ, Միհրդատ Շահ»: Կը պատկանի Թոսպ-Վան շրջանի նահանգի մը Յ.Բ. Ա-ի դարերու ընթացքին: Ծանրութիւն 6.31 գրամ, տրամագիծ 20-22 մմ:

ԵԹՆ

- 5 MONEY OF THE WORLD. Armenian Money. *Money of the World*, Issue 51 (London, 1999), top cover, pp. ARM1-ARM4.

A brief historical background is given, 10 and 20 luma aluminum coins, 25 and 100 dram bank notes, and 100 dram XXXII Chess Olympiad silver commemorative coin of Republic of Armenia are described as a guide to collectors. YTN

Տրուած է չակերճ պատմական ականակ մը և իբրև ուղեցոյց Հաւաքորդներուն՝ նկարագրուած են Հայաստանի Հանրապետութեան 10 և 20 լումանոց ալումինումէ դրամները, 25 և 100 դրամանոց թղթադրամները, և XXXII Chess Olympiad-ի 100 դրամանոց արծաթեայ յուշադրամը:

ԵԹՆ

- 6 NOYAN TAPAN. Hulisi lēn skseal nor 5000anots t'ght'adramner hraparak piti ellen [On July 1, a New 5000 Dram Bank Note will be Placed in Circulation] - *Յուլիսի 1-էն սկսեալ նոր 5000անոց թղթադրամներ հրապարակ պիտի ելլեն*. *Asbarez*, Vol. 92 (23 June 2000), No. 11258, p. 4, illus. In Armenian.

The Central bank has announced that a new 5000 dram bank note of the Republic of Armenia will be placed in circulation. The new note is printed in Holland and has 15 security characteristics. The Armenian poet Hovhannes Toumanian is portrayed on one side. YTN

Կեդրոնական դրամատունը յայտարարած թէ Յուլիսի 1-էն սկսեալ շրջանառութեան մէջ պիտի դուրսին նոր 5000 դրամանոց թղթադրամը: Նոր թղթադրամը տպուած է Հոլանտայի մէջ և ունի ապահովութեան 15 յատկանիշներ: Բանաստեղծ Յովհաննէս Թումանեան պատկերուած է մի կողմին վրայ:

ԵԹՆ

- 7 SARYAN, Levon A. Armenian Commemorative Never Authorized, by L. A. Saryan. *World Coin News*, Vol. XXVI (September 1999), No. 9, p. 8, illus.

Saryan describes an unauthorized tri-metallic commemorative coin of Republic of Armenia. One side portrays the facing head of Jesus Christ with double-pointed beard and shoulder-length hair, the Latin legend "ARMENIACA" and the value, 25 drams. The reverse has the coat of arms of the Republic of Armenia. YTN

Սարեան կը նկարագրէ Հայաստանի Հանրապետութեան չարտօնուած յուշադրամ մը, չի նշած՝ երեք տարբեր մետաղներէ: Մէջ կողմին վրայ պատկերուած Յիսուս Քրիստոսի ճանդկապահայեաց դիմանկարը, երկու ծալրով մօրուքով, մազը ուսին իջած, լատիներէն խորագրութիւնը՝ «ARMENIACA» և 25 դրամ արժէքը: Միւս կողմը՝ Հայաստանի Հանրապետութեան դիմանշանը: Տրամագիծ՝ 38 մմ:

ԵԹՆ

THE ARMENIAN COIN AUCTION OF THE «ARARATIAN» COLLECTION: Part III (1999)

The «Araratian» collection: Part III, consigned to Classical Numismatic Group, Inc., was auctioned by mail bid sale on September 15, 1999.¹ The third part of the «Araratian» collection numbered 90 pieces in 55 lots: the Armenian kingdom of Sophene (2 lots), the Artaxiads of Armenia (17), the Armenian kingdom of Commagene (6), Roman coins relating to Armenia (1), Cilician Armenia (25), Edessa (1), and Hatra (1).

Similar to the past «Araratian» collection sales of December 1995 and June 1998, Part III had its modest share of rarities and key coins: an Arsames I copper with equestrian design, an Artavasdes II drachm (in early 20th century belonged to the Count Alexander Petrowicz collection), a scarce Roman coin relating to Armenia, an Artaxias II drachm, a Hetoum-Kaikhosrew half tram, a Levon the Usurper pogh.

In this auction there was strong demand for Armenian coins. Of course, rare and scarce coins realized handsome prices with some extremely rare and attractive pieces far exceeding the expectations: Arsames copper (lot 750, Nice VF) \$1050, Tigranes II tetradrachm with handsome portrait (lot 754, VF) \$2,200, Artavasdes II drachm (lot 761, VF) \$5,000, Artaxias III drachm (lot 768, VF, should be Artaxias II) \$4650, Artaxata civic copper coin (lot 770, Near VF) \$1,300, Hetoum-Kaikhosrew bilingual half tram (lot 778 Good VF) \$725. According to the «prices realized» provided by the CNG, all of the Armenian coins sold. The total estimated price for 55 lots was \$19,550 and the 54 lots sold netted \$33,942. The price quoted includes the sale price plus the 10% buyer's fee.

The «Araratian» collection, Part III auction sale signaled to the collectors that coins appearing on the market due to major Armenian auction sales have been absorbed. The strong price trend established with this auction reminded the collectors that the Armenian coin market bottom has been reached and the prices have turned around and started climbing upward.

The auction catalogue was composed under the careful direction of CNG numismatists and was professionally prepared: most of the coins were illustrated with excellent photographs, references included at least two or three standard sources (Nercessian, Bedoukian, Alram),² metrological data and Greek inscriptions were presented where applicable.

The statistical data are tabulated and offered to our readers as a useful guide to prevailing prices in 1999 and for posterity.

Y. T. Nercessian

¹ Classical Numismatic Group, Inc., *Auction 51: A Mail Bid Sale* (Lancaster, PA, September 15, 1999), pp. 86-92, Nos. 750-804.

² Y. T. Nercessian, *Armenian Coins and Their Values* (Los Angeles, 1995); P. Z. Bedoukian, *Coinage of the Artaxiads of Armenia* (London, 1978) and *Coinage of Cilician Armenia* (New York, 1962); M. Alram, *Nomina Propria Iranica in Nummis* (Vienna, 1986).

CATALOGUE

No.	Ruler	Coin	Reference	Grade	US\$ Est.	US\$ Sold
750.	Arsames I	Æ Horseman	ACV-3	VF+	350	1,155
751.	Arkathi (?)	Æ Nike	Sim. CSK-15	VF	250	363
752.	Tigranes I	Æ Nike	ACV-23	F		
		Æ Tree c/s APK	ACV-26	Fair	200	363
753.	Tigranes II	AR Tetradrachm	CAA-23	VF+	600	1,430
754.		AR Tetradrachm	ACV-36	VF	1,250	2,420
755.		Æ Nike	ACV-78	VF+	150	248
756.		Æ Nike	ACV-78	VF+	150	220
757.		Æ Nike	ACV-78	EF	150	198
758.		Æ Heracles	ACV-76	EF		
		Nike	ACV-87	VF	250	330
759.		Æ Cypress tree	ACV-106	VF		
		Palm-branch	ACV-108V	VF	200	330
760.		Æ Cornucopia	ACV-97	VF		
		Club	ACV115	VF	200	358
761.	Artavasdes II	AR Drachm	ACV-124	VF	2,500	5,500
762.	Tigranes III	Æ Nike	ACV-139	VF	300	605
763.		Æ Elephant	ACV-146	-VF/VF	150	550
764.		Æ Lion's head	ACV-154	F	150	358
765.	Tigranes IV	Æ Elephant's head	ACV-173	VF+	250	605
766.		Æ Heracles	ACV-157	F	200	468
767.	Tigranes IV-Erato	Æ Forepart of horse	ACV-178	-VF	300	825
768.	Artaxias III (II)	AR Drachm	ANS AJN 9	VF	3,000	5,115
769.	Artaxata city coin	Æ Nike	RN 1911	F	300	770
770.		Æ Grain of ear	RN 1911	-VF	300	1,430
771.	Lucius Verus	Æ Armenia std.	RIC III 1364	VF+	300	396
772.	Levon I	AR double tram	ACV-268	EF	200	303
773.		AR double tram	ACV-271	VF+	200	264
774.		AR Cor. trm, 2lion	ACV-267	EF		
		Half double tram	ACV-275	VF+	200	154
775.		2AR Half double trm	ACV-274	VF+, EF	150	154
776.		2 AR Lev. I tram,	ACV-288	VF		
	Hetoum-Kaikhusr.	Biling. tram	ACV-321	VF+	150	110
777.	Levon I	2 AR Lev. I tram,	ACV-292V	EF+		
	Hetoum-Kaiqobad	Biling. tram	ACV-316	VF	150	259
778.	Hetoum-Kaikhusr.	AR Biling. 1/2 trm	ACV-331	VF+	500	798
779.	Hetoum-Kaikhusr.	5 AR Biling. trm	ACV-321ff	VF		
	Hetoum-Zabel	1 AR Tram	ACV-336	EF		
	Hetoum II	1 AR Billon	ACV-396	VF	400	605
780.	13th Cent. Silver	2 AR Cross	—	—		
		Bracelet	—	—	500	440
781.		AR Bracelet	—	—	600	440
782.		AR Bracelet	—	—	650	523
783.	Levon II	3 AR New tram	ACV 378, 69	Avg VF	200	154
784.		2 AR half tram	ACV-381	VF+, F	200	154
785.	Smpad	2 AR Coron. tram	ACV-407			
		2 Tram	ACV-408	Avg. VF	300	468
786.		AR Cor.Tr, Lev/Smp.	ACV-409	VF	300	633
787.		AR Cor.Tr, Smp/Smp	ACV-410		300	424
788.	Levon III	AR Takvorin	ACV 419, 21	VF+	150	242
789.		2 Æ kardez	ACV-433, 4	VF, VF+	150	110
790.	Oshin	AR Coron. tram	ACV-438	EF	150	242

No.	Ruler	Coin	Reference	Grade	US\$ Est.	US\$ Sold
791.	Oshin	AR Coron. tram Æ Pogh	ACV-438 ACV-448	EF VF	200	242
792.	Levon IV	2 AR Takvorin	ACV-451	VF	150	154
793.	Gosdantin III	2 AR Takvorin	ACV-473	VF	150	110
794.	Levon the Usurper	2 AR Takvorin	ACV-481,83	VF	150	154
795.		Æ Pogh	ACV-488	VF	100	314
796.	Gosdantin IV	4 AR Takvorin	ACV-491	VF	150	248
797.	Mithrid. I Callin.	Æ Zeus standing	—	VF	250	715
798.	Comm-Armenia?	Æ Mount. range	ACV-122	Fair	150	435
799.	Antiochus IV	Æ Scorpion	ACV-203	VF+	250	275
800.		Æ Scorpion	ACV-199	VF+	150	165
801.		Æ Apollo stndg	ACV-209	VF+	200	220
802.	Iotape	2 Æ Scorpion Æ Apollo stndg	ACV-219 ACV-224	-VF -VF	250	275
803.	Edessa-Abgar VIII	Æ Septim. Sever.	BMC Mes.14	VF+	150	121
804.	Hatra	3 Æ	MN 22	VF	300	—

COINS OF COMMAGENE

(Not a part of «Araratian» collection)

No.	Ruler	Coin	Reference	Grade	US\$ Est.	US\$ Sold
941.	Antiochus IV	Æ Iotape std-Sebst	RPC-3719.2	VF+	300	363
975.	Epiphan./Callinin	Æ Armen. tiara	RPC-3860	VF	200	523
976.	Iotape	Æ Scorpion	RPC-3853	EF	600	770

«ԱՐԱՐԱՏԵԱՆ» ԺՈՂՈՎԱԾՈՅԻ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴՐԱՄՆԵՐՈՒ ԱՃՈՒՐԴԸ, ԲԱԺԻՆ III

[Ամփոփում]

«Արարատեան» ժողովածոյի երրորդ բաժինը վաճառքի դրուեցաւ 15 Սեպտեմբեր 1999-ին Կլապիկալ Նիւմիսմատիկ Գրուպ Տնագիտական դրամներու հաստատութեան կողմէ: Ժողովածոն կը պարունակէր 90 կտոր դրամ դասաւորուած 55 խումբի: Մովքի հայկական թագաւորութիւն (2 խումբ), Արտաշէսեան հարստութիւն (17), Կոմմագենէի հայկական թագաւորութիւն (6), Հայաստանի վերաբերեալ հռոմէական դրամներ (1), Կիլիկեան Հայաստան (25), Եգեսիա (1) և Հաթրա (1):

«Արարատեան» ժողովածոյի նախկին բաժիններու նման, այս ալ ունէր համեստ սակայն իւրաքանչեւ հազուադիւր և աչքառու դրամներու շարք մը: Արսամէսի պղինձ մը, Տիգրան Մեծի զեղատիպ դիմանկարով չորքերամեան մը, Արտաւազդ Բ-ի դրախմա մը (ի. դ. սկիզբը պատկանած Աղեքսանդր Պետրովիչի հաւաքածոյին), Արտաշէս Գ-ի (պէտք է ըլլայ Արտաշէս Բ) դրախմա մը, Հայաստանի վերաբերեալ հռոմէական հազուադիւր պղինձ մը, Հեթում-Քալիստրովի երկեզեան կիսադրամ մը, Լևոն Բոնակալի փող մը:

Ե. Թ. Ներսէսեան

ARMENIAN NUMISMATIC LITERATURE

8 ARMENIAN NUMISMATIC SOCIETY. Bedoukian Honored with Medal. *World Coin News*, Vol. 27 (October 2000), No. 10, p. 4.

See abstract of No. 13.

9 ARMENIAN TV. Armenia Issues Silver Coin Commemorating Adoption of Christianity. *Nor Guank*, Vol. XXII (7 December 2000), No. 51, p. 23.

See abstract of No. 10.

10 ARMENPRESS. New Armenian Silver Coins Issued. *Asbarez*, Vol. 92 (2 December 2000), No. 11,367, p. 1, illus.

The Central bank of Armenia has issued a 2000 dram eight-sided silver coin as a part of the "Millenium Coin Collection" and to commemorate the 1700th anniversary of the adoption of Christianity in Armenia as state religion. St. George the Savior is depicted on one side.

YTN

Հայաստանի Կեդրոնական Դրամատունը թողարկած է նոր ութը կողմանի 2000 դրամնոց յուշահրամ մը, իբրեւ մի մասը «Նոր Հազարամյակ» հաւաքածոյին և տօնելու համար Քրիստոնէութեան Հայաստանի պետական կրօն հռչակման 1700-ամեակը: Ս. Գէորգ Փրկիչը պատկերուած է դրամի մէկ կողմին վրայ:

ԵԹՆ

11 METCALF, D. M. Kilikian Hayastani XIII daru artsat' dramnerun metaghadzoylë [The Alloy of the Thirteenth-Century Silver Coinage of Cilician Armenia] - Կիլիկեան Հայաստանի ԺԳ. դարու արծաթ դրամներուն մետաղաձուլը, գրեթէ Դ. Ս. Մէթքալֆ. *Bazmaveb*, Vol. CLVII (1999), Nos. 1-4, pp. 80-93, 2 pls. In Armenian with English summary.

See *ANBL*, abstract of No. 917.

12 NERCESSIAN, Y. T. Tigran II Mets ew Damaskosi dramahataranë - [Tigranes II the Great of Armenia and the Mint of Damascus] - Տիգրան Բ. Մեծ և Դամասկոսի դրամահատարանը, գրեթէ Եղիա Ներսէսեան. *Haigazian Armenological Review*, Vol. XIX (1999), pp. 155-170, 2 pls. In Armenian with English summary.

An historical background of this period is given and the coins of Tigranes II the Great (95-56 B.C.) of Armenia, ascribed to the mint of Damascus, are reviewed. Only the Damascene tetradrachms of Tigranes are dated. His bronze coins struck in Damascus display Tyche seated and standing, and Nike walking. Recently a new type of bronze coin surfaced with Damascus Tyche standing but the obverse portrays a "young-looking" Tigranes. This coin provides a missing link to other coins where the obverses, similar to a newly discovered bronze coin, feature a "young-looking" Tigranes wearing an Armenian tiara adorned with a comet star; the reverses, Tyche, Nike, palm-branch, cypress tree, tripod, and horse.

Author

Տրուած է պատմական ուրուագիծ մը այս շրջանի մասին և քննուած է Տիգրան Մեծի Դամասկոսի դրամահատարանին յատկացուած դրամները: Միայն իր դամասկեան չորեքդրամեանները թուագրուած են: Իր Դամասկոս կոխուած բրոնզէ դրամներուն վրայ պատկերուած են Բախտը՝ նստած ու կանգնած և քայլող Յաղթանակը: Վերջերս յայտնաբերուեցաւ Դամասկոսի կազմած Բախտով նոր տեսակ բրոնզէ դրամ մը, բայց երեսին պատկերուած է «երիտասարդի դիմանկարով» Տիգրանը, որ հազած է հայկական խոյր մը, զարդարուած՝ ասուպով մը: Կոնակները՝ Բախտ, Յաղթանակ, արմաւենիի ճիւղ, նոճիի ծառ, եռոտանի և ձի:

Հեղինակը

ԵՂԻԱ ՆԵՐՍԷՍԵԱՆԻ Հայ դրամագիտական ուսումնասիրություններ գրքի

Վերջերս Լոս Անջելեսում, Հայ Դրամագիտական Ընկերակցության միութենական լատերաբերական հրատարակության 9-րդ համարի ներքոյ, լրջ տեսակ բազմալատակ, ճանաչողական դրամագիտ էղիա Ներսէսեանի Հայ դրամագիտական ուսումնասիրություններ վերտառութեամբ, մօտ 700 էջ բնագրով և աւելի քան լուսանկարներ 96 տախտակներով ստորագրած աւագ հատորը:

Նախապէս ասենք, որ այն հեղինակի հինգերորդ գիրքն է թողարկուած նոյն մատենաշարի միջոցով:

Գիրքը, պէտք է խոստովանել, կրում է հանարազիտարանային բնոյթ, այն ոչ միայն հայ ժողովրդի բազմադարեան պատմութեան զրեթէ ժամանակահատուածներում թողարկուած և ուսումնասիրման ենթակայ դրամների մեկնաբանութիւններ են, այլ և այնպիսի նիւթեր, որոնք լուսաբանում են և բացայայտում տուեալ պատմական ժամանակահատուածի քաղաքական տնտեսական և այլ նորանոր հարցեր և խնդիրներ: Միաժամանակ Ե. Ներսէսեանը աշխատել է գտնել և առաջ քաշել դրամների ուսումնասիրման և դասակարգման նոր ձևեր և մեթոդներ, աշխատելով առաւել մատչելի դարձնել պատմաբան-դրամագէտներին աշխատանքներն այդ ուղղութեամբ:

Պրն. Եղիա Ներսէսեանի իր բազմամեայ գիտական գործունէութեան ընթացքում, մանրակրկիտ քննութեան ենթարկելով և վերլուծելով դրամագիտութեան զարգացման ընթացքը, բարձր է գնահատել անցեալի հարուստ ժառանգութիւնն այդ ասպարէզում:

Մեր նպատակն է ծանօթացնել յատկապէս հեղինակի և նրա աշխատութեան արժանիքներին, որպէսզի հատորը ներկայացնենք, ինչպէս մասնագէտներին, նոյնպէս և լայն հասարակութեան ուշադրութեանը:

Աշխատանքն, ըսէ ժամանակագրութեան բաժանուած է երեք հիմնական մասերի:

Ցանկանում ենք այժմ համառօտ ձևով տեղեկացնել այդ հատուածներում, տեղ գտած, Ե. Ներսէսեանի կողմից առաջ քաշած, գիտական նորութիւններին:

Առաջին — հին շրջան — Արտաշէսեան հարստութեան դրամներ, սկսած Տիգրան Ա-ից (123-96 թթ.) մ.թ.ա. մինչև Արտաշէս Բ (30-20 թթ.) մ.թ.ա.:

Տուեալ բաժնում հեղինակն աշխատել է խորամուխ լինել արտաշէսեան դրամների դասակարգման պատկերատպային, խորագրային և արուեստի առանձնապատկութիւններին մէջ, հիմնուելով յատկապէս Տիգրան Բ (96-56 թթ.) մ.թ.ա. արածիցայ դրամների քանակապէս և էութեամբ հարուստ դրամագիտութեան և իր ձեռք բերած արտաշէսեան այլ գահակալների, նոյնիսկ հատուկ կենտ դրամների քննութեան վրայ:

Հեղինակին յաջողուել է իր կողմից առաջադրուած մի նոր տարբերակի միջոցով գիտականօրէն լուսաբանելու և դասակարգելու արտաշէսեան դրամները հիմնուած տարիքային և դիմապատկերային առանձնապատկութիւնների վրայ և իւրովի մեկնաբանելու դրամների հետ կապուած մի շարք այլ հարցեր:

Այսպէս — դրամահատարանների և նրանց առանձնապատկութիւններին, կամ դրամներին վրայ եղած մենագրերի և նաշանագրերի վերծանման նորովի և լիարժէք մօտեցմամբ և ներկայացմամբ:

Գիտնականը ներկայացրել է և իր կողմից մշակուած աղիւսակային մի կառուցուածք. անհրաժեշտ հարցադրումներով, ամենուրեք շեշտելով եղած նորութիւններն ու իր վերաբերմունքն դրանց նկատմամբ:

Դրամները ներկայացման այդպիսի լիարժէք մօտեցում, կարելի է ասել առաջադրում է առաջին անգամ — դրամագէտ Եղիա Ներսէսեանի կողմից: Որով նա առաջնորդւում է զրքի երկրորդ ամենածաւալուն հատուածի — միջնադարի դրամներն, մասնաւորապէս Կիլիկիայի հայկական պետականութեան դրամներն ուսումնասիրելիս: Պետականութիւն, որն ստեղծուեց երկարատև և յամառ պայքարի միջոցով և զոյատևեց շուրջ երեք հարիւրամեակ:

Միջնադարի պատմութեամբ, առաւել ևս դրամագիտութեամբ զբաղւողները, նախ իրենց ուսումնասիրութիւնները մէջ հնեւում են հնագիտական հարուստ նիւթերի, յատկապէս դրամները վրայ, որոնք ամենահաւաստի աղբիւրներն են հանդիսանում, քանի որ դրբերի ընթացքում մեծ մասամբ անաղարտ են պահում իրենց նախնական տեսքը:

Ծաղրորդ կարևոր աղբիւրներն են պատմիչներից մեզ հասած ձեռագրերն ու յետագայի ուսումնասիրութիւնները:

Եղիա Ներսէսեանի լինելով դրամագիտական մատենագիտութեան մեծ մասնագէտ, որի լաւագոյն ապացոյցն է նոյն մատենաշարի կողմից հրատարկուած նրա Հայ դրամագիտական մատենագրութիւն և գրականութիւն հատորը (հրատարակուած 1984 թ.) լաւագոյնս է օգտագործել նրանցում եղած տուեալները:

Կիլիկիայի առաջին օծեալ թագաւոր Լևոն Ռուբենեան (1198-1219), որի օծման փաստերի վաւերացումն է (օծման) դրամների որոշակի խմբի առկայութիւնը) հիմք դնելով Ռուբենեան արքայական հարստութեան, ստեղծեց կայուն պետականութեանը ընդուն, դրամական մի համակարգ, թողարկելով՝ պղնձից, արծաթից և ոսկուց, տարբեր անուանական միաւորներով դրամներ, որոնք ընդունուեցին միջազգային շուկայում, համազօր լինելով արտաքին շրջանաւորութեան մէջ գործող դրամների մետաղական չափերին ու կիւրներին: Այդ են հաստատում մեզ հասած հազարաւոր դրամները և հայ պատմիչների կողմից մեզ թողած վկայութիւնները:

Ե. Ներսէսեանի աշխատութեան մէջ տեղ են գտել Կիլիկիայի զրեթէ բոլոր իշխանների և օծեալ թագաւորների դրամական խմբերը:

Հեղինակը կատարելով դրամների իւրաքանչիւր խմբի մանրակրկիտ մեկնաբանութիւնները, լուսաբանելով նրանցում եղած տարբերակային առանձնաշատկութիւնները, նրանց նկատմամբ առաջ է քաշում իր վարկածները:

Արժանին զնահատելով իր նախորդների կատարած աշխատանքներն, ընդունելով մեծ դրամագէտ Զ. Պ. Պրոուլեանի անզուգական ուսումնասիրութիւններն, աշխատել է դրամների դասակարգման հարցում ներկայացնել իր նորովի մօտեցումը:

Դրամագիտութեանը յայտն, մինչև այժմ ընդունուած, Կիլիկեան դրամների դասակարգման երկու սխեմաների — առաջինը հիմնուած պատկերատիպային առաձայնատկութիւնների վրայ (Դ. Մ. Մէթթալի) և երկրորդը՝ խորագրերի կատարելիութեան (Զ. Պ. Պրոուլեան), Եղիա Ներսէսեանը աւարարկում է իր նոր դասակարգումն՝ երկու սխեմաների միաձուլման ճանապարհով: Միաժամանակ զուգակցելով, ինչպէս արդէն նշել ենք, իր կողմից մշակած աղիւսակային մեթոդը: Գտնելով, որ այն կը դիւրացնի, ոչ միայն այժմեան ուսումնասիրողները աշխատանքն այլ և ապագայում նորանոր դրամագիտների դասակարգման համեմատական աշխատանքները:

Գրքի երրորդ մասում զետեղուած նիւթերը համեմատաբար շատ երիտասարդ են և բազմաժանր, սակայն մենք հիմնականում ցանկանում ենք անդադարաւնալ յատկապէս Հայաստանի Հանրապետութեան թղթադրամներին:

Կիլիկիայի հայկական թագաւորութեան անկումից շուրջ վեց հարիւրամեակ յետոյ, միայն 20-րդ դ. առաջին թուղթում (1918-1920 թթ.) Հայաստանի առաջին անկախ հանրապետութեան տարիներին հայ փողովուրդին ունեցաւ, պետութեան կողմից երաշխաւորուած, լիարժէք, հայատառ մի շարք տարբեր անունական արժէքներով իր թղթադրամները, միջազգային շուկայում օգտագործելու համար։ Միաժամանակ կենտրոնական կառավարութեան կողմից, Հայաստանի համեմատաբար մեծ քաղաքներին՝ Երևան, Ալեքսանդրոպոլ, Վարդաշապատ, Կարս և այլ շրջաններին հարմարեց, լրացուցիչ թողարկելու քաղաքային դրամներ, ներքին առևտրի պահանջները բաւարարելու համար։ Այդ թղթադրամներն ապահովուեցին քաղաքային ինքնավարութեան ունեցուածքով։ Սակայն երկրի քաղաքական և տնտեսական իրավիճակի վատթարացման հետևանքով, պետութեան դանձարանի սնանկութեան և թղթադրամների գնորդանքութեան անկումով, սակայն թղթադրամների գոյատևումը շատ կարճատև եղաւ (1918-1924 թթ.)։ Նրանց փոխարինելու եկան ռուսական դրամները։

Հայկական թղթադրամների գոյութիւնը վաւերական է, հետևաբար նրանք արժանի են ներկայանալու մասնագէտների ուշադրութեանը, քանի որ իրենց մէջ ունեն պատմութեան համար արժանի հետաքրքրութիւններ ներկայացնող հարցեր։ Ենթանկ է նաև, որ կան նրանց ռուսամասիրման հետ կապուած մի շարք դժուարութիւններ։

Այստեղ ևս անհրաժեշտ ենք համարում նշելու մշակույթի անխոնջ մշակ, դրամագէտ Նոյիս Ներսիսյանի բացառիկ աշխատանքներն այդ թղթադրամների մանրակրկիտ ռուսամասիրման գործում յիշեցնելով 1988 թ. նոյն մատենաշարի միջոցով նրա կողմից հրատարակած Հայաստանի իրաւագրամները հատորը, ապա նոր նիւթերի մէջ լրացումներով և բացառապէս յիշեցնելով «Հայաստանի Հանրապետութեան թղթադրամները» սույն զբօրի երրորդ բաժնում։ Ուր քննութեան են առնուած թղթադրամների քանակի միաւորները, շրջանառութեան ոլորտների և Ժամանակի տևողութեան, գնորդանքութեան և արուեստի հետ կապուած հարցեր, ինչպէս և մեծ աշխատանք պահանջող — ստորագրութիւնների վերծանումները։

Զի կարելի անտեսել նաև, մեծ սէր, աշխատասիրութիւն և համբերութիւն պահանջող խիստ կարևոր և օգտակար, նոյն մատենաշարի կողմից 1995 թ. թիւ 8-ի ներքոյ հրատարակուած, Հայկական դրամներն ու իրենց արժէքները, Նոյիս Ներսիսյանի մի հատորն էս, որ ունի 256 էջ ընդգրկել և լուսանկարներ 48 տախտակներ։ Գրքում նախ ներկայացուած է հին Հայաստանի գծանկար քարտէզը։ Մեծ Հայքի, Փոքր Հայքի, Մոփքի, Կոմագենի և Կիլիկիայի տեղագրումով համապատասխան սահմանագծերի մէջ։ Որպէսզի աշխատանքում տեղ գտած դրամները, սկսած Մոփքի Սամէս (260 թ.) մ.թ.ա. արքայից մինչև Կիլիկիայի վերջին օծեալ թագաւոր Լևոն Ե-ը (1374-1375 թթ.) ռուսամասիրուած դրամների ներկայացումը յստակեցնելու։

Ե. Ներսիսյանն անհրաժեշտ տուեալները առաջ քաշման և ընկալման համար, աշխատանքի հիմք է ընդունել դարձեալ իր կողմից ներկայացրած, աղիւսակային համակարգը։

Հեղինակի հիմնական նպատակն է եղել Ժամանակագրական առումով (1976-1994 թթ.) տալ, նախ մինչև այժմ յայտնի և գրականութեան մէջ մուտք գործած 515 օրինակ դրամային խմբերը, կամ միաւորները, որոնք ներկայացուել են անուրդային յանձնաժողովներում և գնահատուել ըստ արժանուրի։

Շատ կարևոր պէտք է համարել զբօրի առանձին բաժնում գետնադուռ տարբեր աղիւսակները սխևակներում ներկայացուած հնարաւոր և խիստ անհրաժեշտ տուեալները։ Այսպէս — դրամի մետաղը (կամ նիւթը), քաշը, չափը, երկու երեսների պատկերաւորւթիւնը մանրամասն նկարագրումը, նշանագրերի, խորագրերի ընթերցումները և վերծանումը, դրամի պահպանութեան, հաղուագիւտութեան աստիճանը, ձեռք բերման միջոցները և վայրը, անուրդային գինը և վերապէս այժմ նրանց պահպանման կամ գտնուելու վայրը։

Գրքում առաջ է քաշուած և կեցող դրամների հարցը։

Յայտնի է, որ դրամները կեղծելու պատմութիւնը զաւլիս է շատ վաղ ժամանակներից: Այն ևս ունեցել է իր այսպէս կոչուած անկման և վերելքի շրջանները, որը կապուած է եղել ոչ միայն քաղաքական և տնտեսական հարցերի հետ այլ և մասամբ դրամներով հետաքրքրուողների և պահանջների հետ:

Ե. Ներսէսեանը կեղծ դրամների վերաբերեալ իր ներկայացրած բացատրութիւնների հետ և առանձին լուսանկարների տախտակով տուել է նրանց պատկերները: Օգնելով բոլոր ժամանակահատուածներում թողարկուած դրամներով հետաքրքրուողներին և մասնագէտներին նրանց դրամներ ձեռք բերելու աշխատանքներում:

Այստեղ ինչպէս նշում է հեղինակը, իր նպատակն է մետաղեայ դրամների և թղթադրամների ուսումնասիրութեամբ, հնարաւորին չափ լուսաբանելու, պատմութեան ընթացքում չբացայտուած հարցերը օգնելու պատմաբաններին և տնտեսագէտներին ամբողջացնելու հայ ժողովուրդի պատմութեան մոլթ էլերը, յատկապէս դպրոցական դասադրեքում ներդնելու համար:

Ծանօթանալով և խորամուկ լինելով հատորում տեղ դրած նիւթերին ամենայն համոզմամբ կարելի է երաշխաւոր լինել, որ Եղիա Ներսէսեանն, այն հագուադիւտ դրամագէտներից է, որի իւրաքանչիւր հատորը ներկայացնում է մի մեծարժէք կատարող և սեղանի գիրք, յատկապէս հայ ժողովուրդի պատմութեան ցանկացած ժամանակաշրջանի դրամներով և պատմութեանն առնչուող, տարբեր հարցերով զբաղուողների համար:

Անհրաժեշտ ենք համարում յիշեցնելու նաև, որ Եղիա Ներսէսեանը Լոս Անջելեսում լինելով «Հայ Դրամագիտական Ընկերակցութիւն» միութեան կողմից հրատարակուող Հայ Դրամագիտական Հանդէսի գլխաւոր խմբագիրը, ջանքեր չի ինայել, ինչպէս Հանդէսի հերթական համարները և սոյն Ընկերակցութեան բոլոր մենագրութիւնները և առանցնաստիպերը մեծ քանակով անվճար առաքելու Հայաստանի Պատմութեան Պետական Թանգարանին, դրամագիտութեամբ զբաղողներին, ինչպէս և Երևանի մի շարք գիտական հաստատութիւններին (Մատենադարան, Համալսարան, Ազգային Գրադարան) զրադարաններին ինչպէս ևս առանձին մասնագէտներին բաժանելու համար: Մեծապէս աջակցելով ծանօթանալու Միացեալ Նահանգներում, յատկապէս Կալիֆորնիայում այդ ուղղութեամբ մասնագէտների կատարած աշխատանքներին:

ՄԱՐԳՕ ԼԵՆԱ ԿԱՐԱՊԵՏԻԱՆ

Հայաստանի Պատմութեան Պետական Թանգարանի
Դրամագիտական Բաժնի Նախկին աշխատակից

ARMENIAN NUMISMATIC LITERATURE

13 ARMENIAN NUMISMATIC SOCIETY. Armenian Numismatic Society Issues Paul Z. Bedoukian Medal., *Armenian Numismatic Journal*, Series I, Vol. XXVI (December 2000), Nos. 3 and 4), p. [113]; *Armenian Observer*, Vol. XXX (6 September 2000), No. 44, p. 10; *Nor Gyank*, Vol. XXII (7 September 2000), p. 24.

On 1 September 2000, the Armenian Numismatic Society presented Dr. Paul Z. Bedoukian with two medals, one in gold and the other in silver. The obverse of both medals portrays the image of Bedoukian to right and the reverse displays the Society seal. The gold medal is 24 karat and weighs two troy ounces. The silver medal is 0.999 fine one troy ounce. Both medals are 1.5 inches (39 mm) in diameter. YTN

Հայ Դրամագիտական Ընկերակցութիւնը, 1 Սեպտեմբեր 2000-ին ընծայած է Դոկտ. Զարեհ Պ. Պտուկեանին երկու մեդալներ, մին ոկիէ իսկ միւսը արծաթէ: Զոյգ մեդալներու երեսին կերտուած է Պտուկեանի դիմանկարը դէպի աջ, իսկ կռնակը՝ Ընկերակցութեան կնիքը: Ոսկեայ մեդալը 24 կարատի է և կը կշռէ երկու թրոյ աւուշ, արծաթը՝ 0.999 զուտ և մէկ թրոյ աւուշ: Երկու մեդալներն ալ ունին 1.5 ինչ (39 մմ) տրամագիծ:

ԵԹՆ

Y. T. NERCESSIAN

Specialist in Armenian Coins and Books

8511 Beverly Park Place, Pico Rivera, CA 90660-1920, U.S.A.

ANA ANS ArmNS IBNS RNS SAN

2001

Bulletin No. 20

Annual Subscription: \$7.50, Air Mail: \$10.00 (\$7.50 is refundable on first purchase over \$30)

All coins are guaranteed genuine. Orders must be accompanied by full remittance. Prices are net and postage, packing, and insurance are extra. **Minimum order \$30.00.** Add \$3.00 per order, and also add 35¢ per coin or bank note, and \$1.00 per book. For insurance and additional information see the paragraph below. Excess amounts will be refunded. Foreign orders add \$6.55 extra per order for registration on coins or notes. U.S. Postal Service does not insure books to many foreign countries; therefore, the books can be shipped without financial coverage unless the buyer is willing to pay parcel post or first class mail expenses. California residents please add the appropriate sales tax. Alternate want lists are welcomed. All prices are in USA DOLLARS AND SUBJECT TO CHANGE WITHOUT NOTICE. Coins or paper notes found unsatisfactory can be returned within seven calendar days for full refund. Books are sold and not sent on approval; all sales are final and unauthorized returns are not permitted. **This fixed price list supersedes all previous catalogues. Make checks payable to Y. T. Nercessian.**

Grading standards and abbreviations

UNC=Uncirculated (bank notes)	G=Good	-=Nearly as good
FDC=Fleur de Coin	P=Poor (bank notes)	AV=Gold
EF=Extremely Fine	f=Fair	AR=Silver
VF=Very Fine	r.=Right	Æ=Copper, bronze, or base metal
F=Fine	l.=Left	Æ29=Copper coin with 29 mm diameter
VG=Very Good	+ =Slightly better	/=Separates the obverse from the reverse

Standard works of reference used

- ACV=Y. T. Nercessian, *Armenian Coins and Their Values*, Los Angeles, 1995
BNA=Y. T. Nercessian, *Bank Notes of Armenia*, Los Angeles, 1988
CAA=P. Z. Bedoukian, *Coinage of the Artaxiads of Armenia*, London, 1978
CCA=P. Z. Bedoukian, *Coinage of Cilician Armenia*, revised edition, Wilton, CT 1979
Nercessian Silver="Silver Coins of Tigranes II of Armenia," ANJ, Vol. 26 (2000), pp. 43-108, pls. 1-10
RCA=P. Z. Bedoukian, *Roman Coins and Medallions Relating to Armenia*, Vienna 1971 (in Arm.)
P=Pick, A. *Catalogue of World Paper Money*, Iola, WI

Some general notes to Armenian coin and antiquity collectors

- Late Cilician Armenian coins have a very shallow depth and are struck with mediocre workmanship. In cases searching for coins like VF+ or EF is rather frustrating not to say impossible.
- Upon request, aluminum foil rubbings of coins will be submitted, please send a self addressed stamped envelope with a small container or \$3.00.

Services available

- Attribution
- Cataloguing
- Authentication
- Coin photography (prints or slides)
- Assist in location of coin or currency
- Assist in formation of collections
- Search service
- Counsel Armenian coin collectors, museums, foundations, dealers, and corporations
- Numismatic estate appraisal on individual or hourly basis
- Act as your agent in the disposition of your collection in fixed price list or in an auction
- Prepare an illustrated and scholarly auction catalogue
- Purchase your collection of Armenian coins or antiquity

US Postal Service book rates and domestic insurance rates

1st lb.=\$1.13	\$000-50=0.85	200-300=3.70	500-600=6.55
2-7 lbs.=add 45¢ per lb.	050-100=1.80	300-400=4.65	regist. 600=1000=6.55
8 lbs. and up=add 28¢ per lb.	100-200=2.75	400-500=5.60	1000-3000=8.40

COINS

Tigranes II The Great (95-56 B.C.), silver coins

1. **Tetradrachm.** Obv.: Bust of Tigranes draped r., clean shaven and wearing ornate five-pointed tiara, edged with pearls. The tiara is adorned with an eight-pointed star flanked by two eagles back to back. Fillet border. Rev.: Tyche of Antioch, draped and wearing a turreted crown, seated r. on rock, holding a palm-branch in her r. hand; at her feet the river-god Orontes swimming r. Whole within laurel wreath. To r. downward ΒΑΣΙΛΕΩΣ; l. downward ΤΙΓΓΑΝΟΥ. Monograms Α under rock and Α to r. of palm-branch. ACV 31, CAA 19/17, 15.63 g., AR26 mm, 10h; Nercessian Silver A1-P24a, VF+ \$825

2. **Tetradrachm.** Tyche as before. Monograms ♀ under rock and Ω to r. of palm-branch. ACV 34, CAA 20, 15.41 g., AR25 mm, 1 h; Nercessian Silver A41-P128b, VF+ \$925

3. **Drachm.** Tyche as before. Letters ϸΛΘ, ΕC. ACV 40, CAA 78, 4.16 g., AR19 mm, 12 h; Nercessian Silver a28-p22b, EF/VF+ \$1950

Tigranes II (95-56 B.C.), copper coins

4. **Tyche** as before. To r. downward ΒΑΣΙΛΕΩΣ; l. downward ΒΑΣΙΛΕΩΝ/ΤΙΓΓΑΝΟΥ. ACV 51, CAA 92, AE21 mm, 5.64 g., black patina, F+ \$60

5. **Tyche** as before. Letter T above and A below palm-branch. ACV 49, CAA-93, AE18 mm, 5.87 g., black patina. F+/-VF \$75

6. **Tyche** as before. ACV 52, CAA 92V, AE20 mm, 3.24 g., black patina, F+/-VF \$75

7. **Tyche** as before but countermarked Α. ACV 55, CAA 92V, AE18 mm, 3.61 g. VG+ \$45

8. **Tyche** as before but countermarked Α. ACV 55, CAA 92V, AE19 mm, 3.07 g. VG+ \$35

9. Obv.: Head of Tigranes r., wearing five-pointed Armenian Tiara with a star on the l. side and one eagle to the r. Rev.: Tyche of Damascus seated l. on rock. At her feet a swimmer facing with arms outstretched. Tyche has her r. arm extended and her l. arm holds a cornucopia. In l. monograms. To r. downward ΒΑΣΙΛΕΩΣ; l. downward ΤΙΓΓΑΝΟΥ. In outer l. field letters ΘΕ above ΟΦ. ACV 61, CAA 109, Ex-Donabedian coll., AE20 mm, 7.16 g. -F/F+ \$150

10. Obv.: Tigranes. Comet star on tiara. Rev.: Nike advancing l. with outstretched l. hand holding wreath and r. hand extending downward. To r. downward ΒΑΣΙΛΕΩΣ; l. downward ΤΙΓΓΑΝΟΥ. Letters ΘΑ in l. field. ACV 84, CAA 119V, AE19 mm, 7.88 g. F/VF \$75

11. Nike as before. ACV 81, CAA 115, AE18 mm, 5.47 g., nice black patina, -F \$50

12. **Cornucopia** with upper half to l. In l. and r. fields bunch of grapes. To r. downward ΒΑΣΙΛΕΩΣ; to l. downward ΒΑΣΙΛΕΩΝ/ΤΙΓΓΑΝΟΥ. ACV-96, CAA-106V, AE15 mm, 2.24 g. F/F+ \$65

13. **Cornucopia** as before. ACV 93, CAA 104V, AE16 mm, 3.98 g. F+ \$75

14. Tigranes with Armenian tiara and comet star. Rev.: Palm-branch curved to l. with flower. To r. downward ΒΑΣΙΛΕΩΣ; l. downward ΤΙΓΓΑΝΟΥ. Letters ΔΗΟ below. ACV 107, CAA 121, AE19 mm, 5.12 g., nice green patina F+ \$90

15. Tigranes with Armenian tiara and comet star. Rev.: Tripod-lebes surmounted by holmos from which rise laurel twigs. Straight legs. To r. downward ΒΑΣΙΛΕΩΣ; l. downward ΤΙΓΓΑΝΟΥ. ACV 111, CAA 122, AE15 mm, 3.31 g., nice sharp coin. F+ \$120

16. **Tripod** as before. ACV 111, CAA 122, AE15 mm, 2.67 g. F+ \$90

17. **Tripod** as before. ACV 111, CAA 122, AE14 mm, 3.11 g. -F \$50

18. Tigranes with five-pointed tiara. Comet star on tiara. Rev.: Horse to r., head down and grazing. Above ΒΑΣΙΛΕΩΣ; below ΤΙΓΓΑΝΟΥ. ACV 121, AE13 mm, 1.75 g., Ex-Donabedian coll. -F \$100

19. Horse, as before. ACV 121, AE11 mm, 1.80 g., nice black patina. -VF \$125

20. Horse, as before. ACV 121, AE14 mm, 1.17 g., field letters ΔΗΜΟ in r/f. -VF \$125

Artavasdes II (56-34 B.C.), copper coins

21. Obv.: Bust of Artavasdes r., wearing earrings and five-pointed Armenian tiara. Rev.: Nike advancing l. Holding crown in extended r. hand. Left hand resting on hips. To r. downward ΒΑΣΙΛΕΩΣ; to l. downward ΒΑΣΙΛΕΩΝ/ΑΡΤΑΥΑΖΑΟΥ. Overstruck, undertype unidentifiable. ACV 130, CAA 130, AE22, 6.70 g. F \$125

COMMAGENE (A.D. 38-72), copper coins

22. Bust of Queen Iotape r., diademed and draped. Clockwise legend ΒΑΣΙΛΙΚΑ ΙΩΤΑΠΗ ΦΙΛΑΔΕΛΦΟC. Border of dots. Rev.: Scorpion. Clockwise legend ΚΟΜΜΑΓΗΝΩΝ; all within laurel wreath. Border of dots. Countermarked. AE 25 mm, 14.27 g., ACV 219V, -F \$195

23. Anchor between two crossed cornucopias, each surmounted by the heads of Callinicus and Epiphanes, above anchor a star. Clockwise legend [ΒΑΣΙΛΕΩC YIOI]. Border of dots. Rev.: Armenian tiara ornamented with scorpion. Clockwise legend ΚΟΜΜΑΓΗΝΩΝ; all within

laurel wreath. Border of dots. ACV 229, Æ 19 mm, 7.37 g., F \$225

ROMAN COINS RELATING TO ARMENIA

24. Marcus Aurelius, denarius (A.D. 161-180). Obv.: Head r. laur. ANTONINVS AVG ARME- NIACVS. Rev.: Armenia std. l. in mournful attitude; before her, vexillum and shield; l. hand rests on bow. ARMEN. P. M. TR. P. XVIII. IMP. II.COS. III. Bed 403, RIC 80, AR17 mm, 3.55 g. F+ \$60

25. Marcus Aurelius, denarius as before. Bed 405, RIC 81, AR18 mm, 3.36 g. VF+ \$125

CILICIAN ARMENIAN COINS

Levon I (1198-1219), silver coins

26. **Coronation tram.** Obv.: Virgin standing to l. facing in *orans* position. King kneeling to l. with a crown on his head and wearing royal mantle. A dove descending downward towards the king. CW ՎԵԻՆԻ ԹԱԳԱԽԻՐ ՀԱՅՈՑ. Rev.: Long cross between two lions rampant regardant. CW ՎԱՐՈՂՈՒԹԵԱՆ ԱՍՍ. ACV 262, CCA 116, AR23 mm, 2.88 g. VF+ \$35

27. **Coronation tram,** as before. Rev.: Long cross between two lions rampant regardant. CW ՎԱՐՈՂՈՒԹԵԱՆ ԱՍՍ. ACV 263, CCA 103, AR21, 3.00 g. -VF \$25

28. **Coronation tram,** as before. Rev.: Long cross between two lions rampant regardant. CW ՎԱՐՈՂՈՒԹԵԱՆ ԱՍՍ|. ACV 263V, CCA 107V, AR22, 2.91 g. -VF \$25

29. **Coronation tram,** as before. Rev.: Long cross between two lions rampant regardant. CW ՎԱՐՈՂՈՒԹԵԱՆ ԱՍՍ|. ACV 263V, CCA 110V, AR24, 2.86 g. -VF \$25

30. **Coronation tram,** as before. Rev.: CW ՎԱՐՈՂՈՒԹԵԱՆ ԱՍՍ. ACV 265, CCA 122, AR23 mm, 2.83 g. F+/VG+ \$20

31. **Coronation tram,** as before. Obv.: Three rays descending from above. CW ՎԵԻՆԻ ԹԱԳԱԽԻՐ ՀԱՅՈՑ. Rev.: CW ՎԱՐՈՂՈՒԹԵԱՆ ԱՍՍԻ. ACV 266, CCA 120, AR22 mm, 2.87 g. VF \$45

32. **Double tram.** Obv.: King seated on throne ornamented with lions, wearing crown and royal mantle on his shoulders. He holds a cross with his r. hand and fleur-de-lys in his l. hand. His feet rest on a foot stool. ՎԵԻՆԻ ԹԳՐ ԱՄԵՆԱՅ ՀԱՅՈՑ. Rev.: Lion crowned, turned l., holding a cross with two bars. ՎԱՐՈՂՈՒԹԵԱՆ ԱՍՍԻԻՆՅ. Cinquefoil to left of lion. ACV 269V, CCA 23 mm, AR23, 5.58 g. -VF \$175

33. **Double tram,** as before. ACV 269, CCA 24, no field marks, AR27 mm, 5.44 g. VF+ \$225

34. **Double tram,** as before. ACV 269V, CCA 24, AR28 mm, 5.37 g. VF+/EF \$295

35. **Double tram,** as before. ACV 270, CCA 27, Cinquefoil to left and dot above and below lion, AR27 mm, 5.62 g. VF+ \$225

36. **Double tram,** as before. ACV 270V, CCA 25, Cinquefoil to left and dot above and below lion, AR27 mm, 5.41 g. VF \$200

37. **Double tram,** as before. ACV 270V, CCA 27V, Cinquefoil to left and dot above and below lion, AR28 mm, 5.49 g. -EF \$200

38. **Half double tram.** Obv.: king seated on throne ornamented with lions, wearing crown and royal mantle on his shoulders. He holds a cross with his r. hand and fleur-de-lys in his l. hand. His feet rest on a foot stool. CW ՎԵԻՆԻ ԹԱԳԱԽԻՐ ՀԱՅՈՑ. Rev.: Lion crowned, turned l., holding a cross with two bars. Letter h to l. of lion and dot above lion. CW ՎԱՐՈՂՈՒԹԵԱՆ ԱՍՍԻԻՆՅ. ACV 274, CCA 54, AR22 mm, 2.60 g., very attractive coin, -EF \$150

39. **Half double tram,** as before. Rev.: Lion crowned, turned l., holding cross with two bars. Cinquefoil to l. of lion. CW ՎԱՐՈՂՈՒԹԵԱՆ ԱՍՍԻԻՆՅ. ACV 274V, CCA 45, AR22 mm, 2.58 g., -EF \$80

40. **Tram.** Obv.: King seated on throne ornamented with lions, wearing crown and royal mantle on his shoulders. He holds a cross with his r. hand and fleur-de-lys in his l. hand. ՎԵԻՆԻ ԹԱԳՐ ԱՄԵՆ ՀԱՅՈՑ. Rev.: Long cross between two lions rampant regardant. ՎԱՐՈՂՈՒԹԵԱՆ ԱՍՍԻԻՆՅ. ACV 282, CCA 126, AR22 mm, 3.06 g., -EF \$75

41. **Tram** as before. Obv.: as before. CW ՎԵԻՆԻ ԹԱԳԱԽԻՐ ՀԱՅՈՑ. Rev.: Long cross as before. CW ՎԱՐՈՂՈՒԹԵԱՆ ԱՍՍԻԻՆՅ. AR22 mm, 2.95 g., ACV 286V, CCA 241, VF \$35

42. **Tram** as before. Obv.: CW ՎԵԻՆԻ ԹԱԳԱԽԻՐ ՀԱՅՈՑ. Rev.: Long cross between two lions rampant regardant. ՎԱՐՈՂՈՒԹԵԱՆ ԱՍՍԻԻՆՅ. ACV 286V, AR23, 2.88 g., EF \$100

43. **Tram** as before. Obv.: CW ՎԵԻՆԻ ԹԱԳԱԽԻՐ ՀԱՅՈՑ. Rev.: Long cross between two lions rampant regardant. ՎԱՐՈՂՈՒԹԵԱՆ ԱՍՍԻԻՆՅ. ACV 290, CCA 304, AR22, 2.91 g. VF \$35

44. **Tram** as before. Obv.: as before. CW ՎԵԻՆԻ ԹԱԳԱԽԻՐ ՀԱՅՈՑ. Rev.: Long cross as before. CW ՎԱՐՈՂՈՒԹԵԱՆ ԱՍՍԻԻՆՅ. ACV 291, AR22 mm, 2.81 g., nicely toned. VF+ \$55

45. **Tram** as before. Obv.: as before. CW ՎԵԻՆԻ ԹԱԳԱԽԻՐ ՀԱՅՈՑ. Rev.: Long cross as

before. CW +ԿԱՐՈՂՈՒԹԲՆ ԱՍՏՈՒ. ACV 293V, AR22 mm, 2.89 g., nicely toned. VF \$25

46. Tram, as before. Obv.: CW + Լ'ԲԻՈՆ թԱԳԱՒՈՐ ՀԱՅՈՑ. Rev.: Long cross between two lions rampant regardant. CW +ԿԱՐՈՂՈՒԹԲՆ ԱՍՏՈՒԾ. ACV 298V, AR22 mm, 2.90 g., nicely toned, VF+ \$55

Levon I (1198-1219), copper coins

47. Tank. Obv.: Bearded leonine head of king facing, wearing crown with five dots. CW +ԼԵՒՈՆ ԹԱԳԱՒՈՐ ՀԱՅՈՑ. Rev.: Patriarchal cross with two stars in field. +ԾԻՆԵԱԼ Ի ՔԱՂԱՔՍ Ի ՍՍ. ACV 301, CCA 698, A29 mm, 5.56 g. VF+ \$75

48. Tank as before. Obv.: Crown has six dots. CW +ԼԵՒՈՆ ԹԱԳԱՒՈՐ ՀԱՅՈՑ. Rev.: CW +ԾԻՆԵԱԼ Ի ՔԱՂԱՔՍ Ի ՍՍ. ACV 301V, CCA 731, A29 mm, 7.59 g. VF \$35

49. Tank as before. Obv.: Crown has five dots. CW +ԼԵՒՈՆ ԹԱԳԱՒՈՐ ՀԱՅՈՑ. Rev.: CW +ԾԻՆԵԱԼ Ի ՔԱՂԱՔՍ Ի ՍՍ. ACV 301, CCA 733, A29 mm, 7.05 g. VF \$40

50. Tank as before. Obv.: Crown has five dots. CW +ԼԵՒՈՆ ԹԱԳԱՒՈՐ ՀԱՅՈՑ. Rev.: CW +ԾԻՆԵԱԼ Ի ՔԱՂԱՔՍ Ի ՍՍ, ACV 303V, CCA 710, A29 mm, 6.85 g. F/F+ \$15

51. Tank as before. Bearded leonine head of king facing, wearing crown with six dots. CW +ԼԵՒՈՆ ԹԱԳԱՒՈՐ ՀԱՅՈՑ. Rev.: Patriarchal cross with two stars in field. +ԾԻՆԵԱԼ Ի ՔԱՂԱՔՍ Ի ՍՍ. A29 mm, 8.01 g., ACV 308, CCA 718. VF \$30

52. Tank as before. Bearded leonine head of king facing, wearing crown with six dots. CW +ԼԵՒՈՆ ԹԱԳԱՒՈՐ ՀԱՅՈՑ. Rev.: Patriarchal cross with two stars in field. +ԾԻՆԵԱԼ Ի ՔԱՂԱՔՍ Ի ՍՍ. A26mm, 5.97 g. ACV 308, CCA 767. F/F+ \$20

Hetoum I (1226-1270), silver coins

53. Bilingual tram, Hetoum-Kaikhosrew. Obv.: King on horseback r., holding scepter with r. hand. Cross in l. field above the horse. Crescent in r. field above horse, star in r. field below horse, cross in l. field above horse. +ՀԵԹՈՒՄ ԹԱԳԱՒՈՐ ՀԱՅՈՑ. Rev.: Three-line Arabic inscription, "The Sublime Sultan, Protector of the World and the Faith, Kaikhosrew Son of Kaiqobad." ACV 326, CCA 820, A.H. 641, AR24 mm, 2.84 g. VF+ \$150

54. Bilingual tram. Hetoum-Kaikhosrew as before, ACV 326, CCA 822V, A.H. 641, AR24, 2.89 g. -VF/VF \$100

55. Bilingual tram. Hetoum-Kaikhosrew as before, ACV 327, A.H. 642, AR24 mm, 2.96 g. VF+ \$100

56. Hetoum-Zabel Tram. Obv.: On the l. queen to r., facing; on the r. Hetoum to l., facing. Both crowned, wearing royal vestments and holding a long cross which has a star at the lower part. CW +ԿԱՐՈՂՈՒԹ ԻՆՆ ԱՅ Ե. Rev.: Lion to r., crowned and holding a cross with l. paw. CW +ՀԵԹՈՒՄ ԹԱԳԱՒՈՐ ՀԱՅՈՑ. ACV 332, CCA 842, AR21 mm, 2.74 g. VF+ \$50

57. Hetoum-Zabel Tram as before but dot on cross. CW +ԿԱՐՈՂՈՒԹ ԻՆՆ ԱՅ Ե. Rev.: Lion walking r., crowned, with l. paw uplifted. Cross behind lion. CW +ՀԵԹՈՒՄ ԹԱԳԱՒՈՐ ՀԱՅՈՑ. ACV 337V, CCA 911, AR21 mm, 2.95 g. VF+ \$40

58. Hetoum-Zabel Tram as before but dot on cross. CW +ԿԱՐՈՂՈՒԹ ԻՆՆ ԱՅ Ե. Rev.: Lion walking r., crowned, with l. paw uplifted. Cross behind lion. CW +ՀԵԹՈՒՄ ԹԱԳԱՒՈՐ ՀԱՅՈՑ. ACV 337V, CCA 985, AR19 mm, 2.86 g. VF \$40

59. Hetoum-Zabel Tram as before but dot on cross. CW +ԿԱՐՈՂՈՒԹ ԻՆՆ ԱՅ Ե. Rev.: Lion walking r., crowned, with l. paw uplifted. Cross behind lion. CW +ՀԵԹՈՒՄ ԹԱԳԱՒՈՐ ՀԱՅՈՑ. ACV 337V, CCA 1033, AR22 mm, 2.84 g. VF \$40

60. Hetoum-Zabel Tram as before but dot on cross. CW +ԿԱՐՈՂՈՒԹ ԻՆՆ ԱՅ Ե. Rev.: Lion walking r., crowned, with l. paw uplifted. Cross behind lion. CW +ՀԵԹՈՒՄ ԹԱԳԱՒՈՐ ՀԱՅՈՑ. ACV 337V, CCA 1112, AR20 mm, 2.91 g. VF+ \$40

61. Hetoum-Zabel Tram as before but no dot on cross. CW +ԿԱՐՈՂՈՒԹ ԻՆՆ ԱՅ Ե. Rev.: Star under lion and cross behind lion. CW +ՀԵԹՈՒՄ ԹԱԳԱՒՈՐ Հ. ACV 341, CCA 1212V, AR21 mm, 3.13 g. -VF \$30

Hetoum I (1226-1270), copper coins

62. Tank. Obv.: King seated on throne adorned with lions. He holds the globus cruciger in his l. hand and in his r. a fleur-de-lis extending over his r. shoulder. CW +ՀԵԹՈՒՄ ԹԱԳԱՒՈՐ ՀԱՅՈՑ. Rev.: Potent cross with four lines in four quadrants. CW +ԾԻՆԵԱԼ Ի ՔԱՂԱՔՆ Ի ՍՍ. ACV 357, CCA 1362, A30 mm, 6.81 g., -VF \$30

63. Kardez, king seated. Obv.: King seated on a throne adorned with lions. CW +ՀԵԹՈՒՄ ԹԱԳԱՒՈՐ ՀԱՅՈՑ. Rev.: Potent cross with four stars in four quadrants. CW +ԾԻՆԵԱԼ Ի ՔԱՂԱՔՆ Ի. ACV 369, CCA 1396, A22 mm, 5.14 g., -VF \$25

Levon II (1270-1289), silver coins

64. New tram. Obv.: King on horseback to r., holding reins with l. hand, and with r. a royal

staff extending over his r. shoulder. CW
+ԼԵՆՈՆ ԹԱԳԱՒՈՐ ՀԱՅՈՌՆ. Rev.: Crowned lion
to r., standing, holding a cross with one arm.
CW +ԾԻՆԵԱԼ Ի ՔԱՂԱՔՆ Ի ՍԻՍ. ACV 373, CCA
1495V, AR22 mm, 2.82 g. -VF \$50

65. **New tram** as before. Obv.: ԼԵՆՈՆ ԹԱԳԱՒՈՐ
ՀԱՅՍ. Rev.: Crowned lion to r., standing, a
cross behind him with one arm. +ԾԻՆԵԱԼ Ի
ՔԱՂԱՔՆ Ի ՍԻՍ. ACV 376, CCA 1510, Ex-
Donabedian coll., AR21, 2.53 g. -VF \$30

66. **Half new tram** without legend struck with
tram dies. Obv.: King on horseback as before.
Rev.: Lion to r., standing, behind him is a cross
with one arm. ACV 383, CCA 1532, AR16 mm,
1.43 g. F+ \$125

Levon II (1270-1289), copper coins

67. **Kardez**. Obv.: Lion walking l. CW +....Ն
ԹԱԳԱՒՈՐ .... Rev.: Cross. +...ԵԱԼ Ի ՔԱՂԱՔՆ
.... ACV 387V, CCA 1542V, AE24 mm, 4.71 g. F \$20

68. **Kardez** as before. Obv.: ԼԵՆՈՆ ԹԱԳԱՒՈՐ
ՀԱՅՈՌՆ. Rev.: Cross. +ԾԻՆԵԱԼ Ի ՔԱՂԱՔՆ Ի Ս.
ACV 387V, CCA 1544, AE23, 3.34 g. F+VG+ \$20

69. **Kardez** as before. CW ԼԵՆՈՆ ԹԱԳԱՒՈՐ
ՀԱՅՍ. Rev.: Cross. +ԾԻՆԵԱԼ Ի ՔԱՂԱՔՆ Ի.
ACV 387V, CCA 1552, AE26 mm, 3.79 g. F/F+ \$35

70. **Kardez** as before. CW ԼԵՆՈՆ .....ՈՐ ՀԱՅՍ.
Rev.: Cross. +ԾԻՆԵԱԼ Ի ..... Ս. ACV 387V, CCA
1556V, AE23 mm, 3.83 g. F/F+ \$25

71. **Kardez** as before. Obv.: cross. CW ԼԵՆՈՆ
ԹԱԳԱՒՈՐ ՀԱՅՍ. Rev.: Cross. +ԾԻՆԵԱԼ Ի
..ՂԱՔՆ ԻՍԻ. ACV 388V, CCA 1573V, AE23 mm,
3.88 g. VG+ \$20

72. **Kardez** as before. Obv.: Cross. CW ԼԵՆՈՆ
ԹԱԳԱՒՈՐ .... Rev.: Lion. +ԾԻՆԵԱԼ Ի ՔԱ.... Ս.
ACV 389V, CCA 1562V, AE25 mm, 4.16 g. F/F+\$20

Hetoum II (1289-1305), silver coins

73. **Billon**. Obv.: King's head facing, CW
+ՀԵՐԹՈՒՄ ԹԱԳԱՒՈՐ. Rev.: Cross. CW
+ԱՍԽԵԱՅՆ ՀԱՅՈՌ. ACV 394V, CCA 1575a, AR
15 mm, 0.55 g. VF \$150

74. **Billon**. Obv.: King's head facing, CW
+ՀԵՐԹՈՒՄ ԹԱԳՐ. Rev.: Cross. CW +ԱՍԽԵԱՅՆ
ՀԱՅՈ. ACV 395, CCA 1581V, AR16 mm, 0.48 g.
F+ \$100

Hetoum II (1289-1305), copper coins

75. **Kardez**. Obv.: Crowned head of king facing.
CW +ՀԵՐԹՈՒՄ ԹԱԳԱՒՈՐ ՀԱՅՈ. Rev.: Cross
with dots in four quadrants. CW +ԾԻՆԵԱԼ Ի
ՔԱՂԱՔՆ Ի ՍԻՍ. ACV 398V, CCA1592, AE22 mm,
3.50 g. VF/F \$25

76. **Kardez**. Obv.: King seated in oriental
fashion. Left hand raised holding cross and r.
hand holding mace which extends over his r.
shoulder. CW +ՀԵՐԹՈՒՄ ԹԱԳԱՒՈՐ ՀԱ. Rev.:
Cross with dots in four quadrants. CW +...ԵԼ
Ի ՔԱՂԱՔՆ... ACV 400V, CCA1623S, AE21 mm, 3.67
g. VF \$25

77. **Kardez** as before king seated. Obv.: CW
+ՀԵՐԹՈՒՄ ...ԱԻ. Rev.: Cross with dots in four
quadrants. CW +ԾԻՆԵԱԼ Ի ՔԱՂԱՔ Ի Ս. AE19
mm, 2.53 g., ACV 400V, CCA 1635V, F/F+ \$15

78. **Kardez** as before king seated. CW +ՀԵՐԹՈՒՄ
ԹԱԳԱՒՈՐ. Rev.: CW +ԾԻՆԵԱԼ Ի ՔԱՂԱՔ Ս. ACV
400V, CCA 1647V, AE20 mm, 3.72 g. -F/VG+ \$15

79. **Kardez** as before king seated. CW +ՀԵՐԹՈՒՄ
ԹԱԳԱՒՈՐ. Rev.: CW +ԾԻՆԵԱԼ Ի ՔԱՂԱՔ Ս.
ACV 400V, CCA 1647V, AE21 mm, 2.77 g. F \$15

80. **Kardez** as before king seated. CW +ՀԵՐԹՈՒՄ
ԹԱԳ. Rev.: CW +ՀԵՐԹՈՒՄ ԹԱԳԱԻ. ACV 402V,
CCA 1653V, AE22 mm, 3.37 g. F \$15

Smpad (1296-1298), silver coins

81. **Tram**. Obv.: King seated on a throne or-
namented with lions, wearing a crown and
royal mantle on his shoulders. He holds a cross
in his r. hand, mace in l., extending over his
shoulder. CW +ԱՄԲԱՍ ԹԱԳԱՒՈՐ ՀԱՅՈՐ. Rev.:
A long cross between two lions rampant regard-
ant. CW +ԱՄՐՈՂՈՒԹԵՆ ԱՍՏԻԾՈՆ. ACV 408,
CCA 1663, YN Inv. 78, AR23 mm, 2.74 g. F+ \$125

82. **Tram** as before. CW +ԱՄԲԱՍ ԹԱԳԱՒՈՐ
ՀԱՅՈՌՆ. Rev.: CW +ԱՄՐՈՂՈՒԹԵՆ ԱՍՏ|. ACV
408, YN Inv. 69V, AR23 mm, 2.81 g. -VF/F \$150

83. **Tram** as before. CW +ԱՄԲԱՍ ԹԱԳԱՒՈՐ
ՀԱՅ. Rev.: CW +ԱՄՐՈՂՈՒԹԵՆ ԱՍՏ. ACV 408,
YN Inv. 138V, AR22, 2.72 g. VF \$125

Smpad (1296-1298), copper coins

84. **Pogh**. Obv.: King on horseback riding r. He
holds reins with l. hand, and mace with his r.,
extending over r. shoulder. CW +ԱՄԲԱՍ
ԹԱԳԱՒՈՐ ՀԱՅ. Rev.: cross with four doves in
flight in four quadrants. CW +ԾԻՆԵԼ ՔԱՂԱՔՆ
ՍՍ. ACV 412V, CCA 1685, AE18, 1.61 g. F \$25

85. **Pogh** as before. Obv.: CW +ԱՄԲԱՍ
ԹԱԳԱՒՈՐ ՀԱ. Rev.: CW +ԾԻՆԵԼ Ի ՔԱՂԱՔ Ս|.
ACV 412V, CCA 1692, AE18 mm, 2.12 g. F+ \$40

86. **Pogh** as before. Obv.: CW +ԱՄԲԱՍ ԹԱԳՐ
ՀԱՅՈՌՆ. Rev.: CW +ԾԻՆԵԼ Ի ՔԱՂԱՔ Ի ՍԻՍ.
ACV 412V, CCA 1700V, AE20 mm, 1.48 g. F+ \$30

Gosdantin I (1298-1299), copper coins

87. Kardez. Obv.: King is standing and facing, wearing crown and royal vestments. He holds an uplifted cross in his l. hand and a sword in his r. hand. CW +ԿՈՍՏԱՆԴԻԱՆՈՅ ԹԱԳ. Rev.: Ornate cross with dots. CW +ԾԻՆԵԼ ԲԱՂԱՔՆ ՍԻՍ Է. ACV 418, CCA 1732, $\text{Æ}20$ mm, 2.61 g. Ex Donabedian coll. F+ \$175

Levon III (1301-8), copper coins

88. Kardez. Obv.: King seated on a bench-like throne, holding cross in r. hand and staff in l., extending over l. shoulder. CW +ԼԵՒՈՆ ԹԱԳԱՒՈՐ. Rev.: Cross with lines in four quarters. CW +ԾԻՆԵԼ Ի ԲԱՂԱՔ. ACV 432V, $\text{Æ}17$ mm, 2.72 g. -F \$15

Levon IV (1320-1342), silver coins

89. Takvorin. Obv.: King on horseback to r., holding the reins with his l. hand, and with his r. hand a cross extending over his shoulder. CW +ԼԵՒՈՆ ԹԱԳԱՒՈՐ ՀԱՅՈ. Field marks ԿՍ. Rev.: Lion walking to r. and facing r. Behind him is a cross with one arm. CW +ԾԻՆԵԱԼ Ի ԲԱՂԱՔ ՍԻՍ. ACV 452, CCA 1968, AR20 mm, 2.34 g. F \$20

90. Takvorin as before but overstruck in Arabic. ACV 456, CCA 2028, AR21 mm, 2.26 g., Ex-Donabedian coll., F+ \$25

91. Takvorin as before but overstruck in Arabic. ACV 456, CCA 2028, AR21 mm, 2.27 g., Ex-Donabedian coll., F+/VG+ \$17

92. Takvorin as before but overstruck in Arabic. ACV 456, CCA 2028, AR20 mm, 2.42 g., Ex-Donabedian coll., -VF \$30

93. Takvorin as before but overstruck in Arabic. ACV 456, CCA 2028, AR19 mm, 2.46 g., Ex-Donabedian coll., F+ \$30

Levon IV (1320-1342), copper coins

94. Pogh. Obv.: King seated on an unusual throne, holding in his r. hand a cross, fleur-de-lys in l. hand. CW +ԼԵՒՈՆ ԹԱԳԱՒՈՐ ՀԱՅ. Rev.: Cross. CW +ԾԻՆԵԱԼ Ի ԲԱՂԱՔՆ. ACV 464V, CCA 2014 sim, LIV $\text{Æ}45$, $\text{Æ}15$, 1.29g. VG+ \$15

95. Pogh as before. YN Levon IV $\text{Æ}24$, $\text{Æ}17$ mm, 1.32 g. VG/VG+ \$15

96. Pogh as before. YN Levon IV $\text{Æ}55$, $\text{Æ}18$ mm, 1.09 g. VG \$15

97. Pogh as before. YN Levon IV $\text{Æ}59$, $\text{Æ}17$ mm, 1.45 g. VG \$15

98. Pogh as before. YN Levon IV $\text{Æ}69$, $\text{Æ}18$ mm, 1.33 g. VG \$15

Guy (1342-1344), silver coins

99. Takvorin. Obv.: King on horseback riding r., holding reins with his l. hand, and with his r., a cross extending over his shoulder. CW +ԿԹԱԳԱՒՈՐ ՀԱՅՈՑ. Rev.: Lion walking to r. and facing r. Behind him a cross with one arm. CW +ԾԻՆԵԱԼ ԲԱՂԱՔՆ ՍԻՍ. ACV 468, CCA 2019, AR20 mm, 2.18 g. F+ \$60

100. Takvorin as before. ACV 468, CCA 2034, Ex-Donabedian coll., AR19 mm, 2.26 g. VF \$90

Gosdantin III (1344-1363), silver coins

101. Takvorin. Obv.: King on horseback riding r., holding reins with his l. hand, and with his r., a cross extending over his shoulder. CW +ԿՈՍՏԱՆԴԻՆ ԹԱԳ Տ. Rev.: Lion walking to r. and facing r. Behind him a cross with one arm. CW +ԾԻՆԵԱԼ ԲԱՂԱՔՆ ՍԻ. ACV 472V, CCA 2062V, AR20 mm, 2.12 g. F+ \$40

Gosdantin III (1344-1363), copper coins

102. Pogh. Obv.: King seated on a bench-like throne, holding cross in r. hand and fleur-de-lys in l. CW +ԿՈՍՏԱՆԴԻՆ ԹԱԳ ՀԱՅՈՑ. Rev.: Cross. +ԾԻՆԵԱԼ ԲԱՂԱՔՆ ՍԻ. ACV 480V, CCA 2124, $\text{Æ}17$ mm, 1.19 g. VG+ \$25

103. Pogh as before. Obv.: King seated on a bench-like throne, holding cross in r. hand and fleur-de-lys in l. CW +ԿՈՍՏԱՆԴԻՆ ԹԱԳԱՒՈՐ Հ. Rev.: Cross. +ԾԻՆԵԱԼ ԲԱՂԱՔՆ Ս. ACV 480V, CCA 2126, $\text{Æ}18$ mm, 1.30 g. VG+ \$45

Gosdantin IV (1365-1373), silver coin

104. Takvorin. Obv.: King on horseback r., holding reins with his l. hand, and with his r. hand a cross extending over his shoulder. Field marks S/S. CW +ԿՈՍՏԱՆԴԻՆ ԹԱԳ ՀՅ. Rev.: Lion walking to r. and facing r. Behind him a cross with one arm. +ԾԻՆԵԼ Ի ԲԱՂԱՔՆ ՍԻՍ. ACV 492V, CCA 2178V, AR21 mm, 1.71 g. -F \$20

105. Takvorin as before. Obv.: f/m l./l. CW +ԿՈՏՏՆԻՆ ԹԱԳ ՀՈՑ. Rev.: Lion walking to r. and facing r. Behind him a cross with one arm. +ԾԻՆԱԼ Ի ԲԱՂԱՔՆ Ի ՍԻՍ. ACV 492V, CCA 2202V, AR20 mm, 1.77 g. -F \$15

106. Takvorin as before. Obv.: f/m Թ/Թ. CW +.....ԻՆԻՆ ԹԱԳՐ ՀԱ. Rev.: CW +ԾԻՆԱԼ Ի ԲԱՂԱՔՆ Ի ՍԻ. ACV 492V, HAR 106V, AR19 mm, 1.77 g. VG \$10

107. Pogh Struck with Takvorin dies. Obv.: f/m Թ/Թ. CW +ԿՍԱՆԻՆ ԹԱԳ ՀՈՑ. Rev.: CW +ԾԻՆԱԼ Ի ԲԱՂԱՔՆ ՍԻ. ACV 498V, CCA2228, AR/Æ20 mm, 2.35 g. F+ \$45

Levon V (1374-1375), copper coins

108. Pogh. Obv.: Lion of Cyprus walking r. CW
 Armenian legend. Rev.: Simple cross. CW
 Armenian legend. Similar to ACV 506V, CCA
 2243V, 5 pieces (one pierced), VG \$75

BANK NOTES**Transcaucasian Commissariat (1918)**

109. 3 rubles, grey-black on light sage green
 and light brown-olive. BNA.I.2.a.(2). VF+ \$5
110. 5 rubles, blue-black on cinnamon and light
 brownish grey. Ser EЖ: 0490. BNA.I.3.a.(1).
 VF+ \$6
111. 5 rubles, blue-black on light grey brown.
 Ser ГД 0444. BNA.I.3.b.(1). VG \$15
112. 10 rubles, dark red-brown on light
 brownish grey and sage green. Ser BE 0840.
 BNA.I.4.a.(2). UNC \$10
113. 50 rubles, grey-black on bluish grey, light
 sage green and pink. Ser BE 0558. BNA.I.5.a.(1).
 F \$3
114. 50 rubles, as before. Ser ББ 0513.
 BNA.I.5.a.(1). VG \$15
115. 50 rubles, as before. Ser БЖ 0589. BNA.I.5.a
 or b.(1). VG+ \$15
116. 50 rubles, as before. Ser БЗ 0552. BNA.I.5.a
 or b.(1). VG+ \$15

Transcaucasian Bond (1882)

117. Transcaucasian Railway Company bond,
 125 rubles, 3%, 1882. Reverse text in German,
 English, and French. Brown. Has many
 stamps and seals. 28.5x28 cm. F+ \$15

Republic of Armenia (1918-1920)

118. 500 rubles, light slate blue. Ser. A 7, No. -.
 BNA III.5, S95. VG+ \$35
119. 500 rubles, light slate blue. Ser. A 5, No. -.
 BNA III.5, S95. VG+ \$35
120. 250 rubles, light brown-ochre. Ser. Г 15, No.
 108. BNA III.9, S92. F \$25
121. 500 rubles, light slate blue. Ser. A 28, No.
 036. BNA III.10.a, S101. F+ \$25
122. 1,000 rubles, light Venetian red. Ser. B 27,
 No. 00102. BNA III.11, S31. -VF \$25
123. 25 rubles, olive-brown and turquoise-blue.
 Ser. Ж 28, No. 0146. BNA III.12.b, S90. F \$25
124. 5 rubles, light turquoise green. Ser. И 3, No.
 106. BNA III.13. F \$8

125. 10 rubles, dark pink and light brown. Ser.
 3 9, No. 026. BNA III.14.a. VF \$25
126. 10 rubles, pink and light brown. Ser. 3 30,
 No. 068. BNA III.14.a. VF \$25
127. 5 rubles, very light grey. Ser. P 12, No. 104.
 BNA III.15.b. EF \$25
128. 10 rubles, light pink. Ser. M 2, No. 102.
 BNA III.16.a. VF \$20
129. 10 rubles, chestnut. Ser. M 3, No. 104. BNA
 III.16.c. VF+ \$25
130. 10 rubles, light brown rose. Ser. M 1, No.
 100. BNA III.16.d. error ....EHAFO, VF \$40
131. 25 rubles, brown. Ser. H 10, No. 100. BNA
 III.17.c. error ....ГОСУДАРСТВЕНАГО. -VF \$35
132. 100 rubles, dark greenish yellow. Ser. C 17,
 No. 114. BNA III.19.a. F \$15
133. 100 rubles, light bistre-yellow. Ser. C 11, No.
 102. BNA III.19.b. VF+ \$35
134. 100 rubles, light bistre-yellow. Ser. C 15, No.
 110. BNA III.19.b. -VF \$25
135. 250 rubles, light salmon pink. Ser. Г 38, No.
 056. BNA III.20, S87. -F \$20
136. 500 rubles, light blue. Ser. A 38, No. 056.
 BNA III.21, S90. VG+ \$10
137. 25 rubles, light olive-sepia and turquoise-
 blue. Ser. Ж 31, No. 0152. BNA III.25.b, S32.
 VF+ \$30
138. 50 rubles, light sage green. Ser. Д 54, No.
 088. BNA III.26.b, S32. VG+ \$15
139. 100 rubles, light yellow-olive. Ser. Б 33, No.
 078. BNA III.27.a, S56. F+ \$20
140. 100 rubles, light yellow-olive. Ser. Б 46, No.
 0104. BNA III.27.b, S90. F \$15
141. 250 rubles, light Venetian red. Ser. Г 39,
 No. 058. BNA III.28.a, S59. F+ \$20
142. 250 rubles, dark flesh color. Ser. Г 52, No.
 086. BNA III.28.b, S82. -VF \$20
143. 500 rubles, light blue. Ser. A 38, No. 056.
 BNA III.29.a, S87. -VF \$35
144. 1,000 rubles, dark rose lilac. Ser. Б 37, No.
 00122. BNA III.30.a, S90. VF \$25
145. 1,000 rubles, dark flesh color. Ser. Б 51, No.
 00150. BNA III.30.d, S87. VF \$25
146. 1,000 rubles, dark flesh color. Ser. Б 82, No.
 00212. BNA III.30.d, S43. VF+ \$30
147. 1,000 rubles, dull scarlet. Ser. Б 71, No.
 00190. BNA III.30.f, S41. VF \$25

148. 5,000 rubles, slate lilac. Ser. K 11, No. 012. BNA III.31.b, S112. -F \$10
149. 5,000 rubles, slate lilac. Ser. K 15, No. 020. BNA III.31.b, S64. VF+ \$30
150. 5,000 rubles, light brown lilac. Ser. K 11, No. 012. BNA III.31.c, S61. F+ \$15
151. 10,000 rubles, light sage green. Ser. Φ 11, No. 012. BNA III.32.b, S35. VF+ \$30
152. 10,000 rubles, light sage green. Ser. Φ 13, No. 016. BNA III.32.b, S100. AU \$40
153. 10,000 rubles, light sage green. Ser. Φ 14, No. 018. BNA III.32.b, S20. F+ \$15
154. 10,000 rubles, light sage green. Ser. Φ 18, No. 026. BNA III.32.b, 26. F+ \$12
155. 10,000 rubles, light sage green. Ser. Φ 20, No. 030. BNA III.32.b, S21. -VF \$20
156. 250 rubles, light orange-yellow/dark chrome-yellow. Ser. Γ 129, No. 0240. BNA III.34.a, -VF \$20
157. 250 rubles, as before. Ser. Γ 126, No. 0234. BNA III.34.b. AU \$40
158. 250 rubles, as before. Ser. Γ 126, No. 0234. BNA III.34.b. AU \$40
159. 100 rubles, green. Ser. U.....Watermarked. BNA III.37.a, Pick S676. UNC \$20
160. 250 rubles, purple. Ser. U.....Watermarked. BNA III.38.a, Pick 677. UNC \$30
- Alexandropol (Leninakan) — Shirak (1919-21)**
161. 5 rubles. Ser. 007, No. 10208. BNA IV.3.a.(1). UNC \$110
162. 10 rubles. Ser. m3, No. 0546. BNA IV.4.a.(1). UNC \$110
163. 20 rubles. Ser. n 20, No. 18711. BNA IV.5.a.(1). UNC \$110
164. 25 rubles. Ser. f72, No. 15471. BNA IV.6.a.(1). UNC \$110
165. 50 rubles. Ser. q w, No. 17874. BNA IV.7.a.(1). UNC \$110
166. 100 rubles. Ser. k4, No. 423. BNA IV.8.b.(1). UNC \$110
167. 10,000 rubles. BNA IV.9.a. -EF \$125
- Erevan City (1920)**
168. 3 rubles, unsigned and reverse blank. BNA. VI.2.b. UNC \$45
169. 5 rubles, unsigned and reverse blank. Border ornament flowers as in BNA pl. 91a. BNA. VI.3.b. AU \$40
170. 5 rubles, unsigned and reverse blank. Border ornament has lilies in four corners, different from pl. 91a. BNA. VI.3.b. UNC \$40
171. 50 rubles, coat of arms of Erevan stamped on the reverse. BNA. VI.6.a. UNC \$60
- Katar (Ghapan) (1918)**
172. 1 ruble, strip of three notes, light bluish grey, unsigned. Ser. HO. Printed very lightly. BNA. IX.1.(2). UNC \$110
173. 5 rubles, lilac printing on vellum, unsigned. Ser. PT, BNA. IX.3.b.(2). UNC \$85
174. 25 rubles, lilac printing on vellum, unsigned. Ser. ЯЦ, BNA. IX.5.a.(2). UNC \$110
175. 100 rubles, dark green and light violet on mylar, unsigned. Ser. КП. BNA. IX.7.a.(2). UNC \$175
- Socialist Soviet Republic of Armenia (1921-23)**
176. 10,000 rubles, grey-black on sage green. Ser. Φ 14, No. 018. BNA XII.1. F \$20
177. 10,000 rubles, pink. BNA XII.3.b. VF \$20
178. 10,000 rubles, dull rose. BNA XII.3.e. VF+ \$25
179. 25,000 rubles, turquoise blue. Ser. A-001. BNA XII.3.b. UNC \$40
180. 5,000,000 rubles, uniface, grey-black. Ser. Бv, No. 4142. BNA XII.9.b. VF \$40
181. 5,000,000 rubles, uniface, grey-black. Ser. Б2, No. 5162. BNA XII.9.b. VF \$40
182. 1 chervonetz, indigo and light brown/apple green and black. Watermarked, BNA XII.10, Ser. U.R. Pick S687. AU \$195
183. 1 chervonetz as above, BNA XII.10, U.R. q., Pick S687. AU \$195
- Federation of S. S. R. of Transcaucasia (1923)**
184. 500,000 rubles, purple on pale blue. Ser. A-08041. BNA XV.18. UNC \$25
185. 500,000 rubles, purple on pale blue. Ser. B-08160. BNA XV.18. UNC \$25
186. 1,000,000 rubles, brown on violet red. Ser. B-010165. BNA XV.19.b. UNC \$30
187. 5,000,000 rubles, blackish lilac on dull yellowish green and light brown-red. Ser. B-16107. BNA XV.20. UNC \$30
188. 10,000,000 rubles, slate black on emerald, pale orange, and brown rose. Ser. A-18062. BNA XV.21. VF+ \$35

Transcaucasian S. Federal S. Republic (1924)

189. 50,000,000 rubles, black on dull violet-blue. Ser. A-22004. BNA XVI.2. EF \$20
190. 75,000,000 rubles, grey black on cinnamon. Ser. A-01071. BNA XVI.4.b. VF \$30
191. 250,000,000 rubles, brown and cinnamon. Ser. B-00266. BNA XVI.6.a. F+ \$30
192. 1,000,000,000 rubles, blackish olive, salmon pink, and light brown. Ser. A-01047. BNA XVI.7.a. EF \$60

Vladikavkaz Railroad (1918-19)

193. 50 rubles, grey-black on pale blue, light buff and light sage green. Map of the Caucasus. Ser. B-38613. BNA XVII.1. UNC \$20
194. 50 rubles, as before. Ser. -3237. BNA XVII.1. UNC \$20
195. 100 rubles, grey-black on light cinnamon and pale blue. Map of the Caucasus. Ser. B-21007. BNA XVII.2. UNC \$25
196. 100 rubles, as before. Ser. A 41715. BNA XVII.2. UNC \$25
197. 500 rubles, grey-black on light sage green, light lavender, pale blue, light blue and brown. Map of the Caucasus. Ser. A 17948. BNA XVII.3. UNC \$35
198. 1,000 rubles, grey-black on light dull mauve, light blue, ad pale blue. Map of the Caucasus. Ser. A 1893. BNA XVII.4. UNC \$40

Transcaucasian S. S. Republic Railroad (1920)

199. 5,000 rubles, grey-black on light yellow ochre. Ser. D. BNA XVIII.1. UNC \$7
200. 10,000 rubles, grey-black on pale blue. Ser. G. BNA XVIII.2. UNC \$10
201. 25,000 rubles, grey-black on dull green. Ser. B. BNA XVIII.3.a. UNC \$12
202. 25,000 rubles, grey-black on bright green. Ser. B. BNA XVIII.3.b. UNC \$12
203. 50,000 rubles, grey-black on rose pink. Ser. B. BNA XVIII.4.a. UNC \$15
204. 50,000 rubles, grey-black on brown rose. Ser. B. BNA XVIII.4.b. UNC \$15
205. 100,000 rubles, grey-black on lilac. Ser. A. BNA XVIII.5.a. UNC \$20
206. 100,000 rubles, grey-black on reddish lilac. Ser. A. BNA XVIII.5.b. UNC \$20

Transcaspien Provisional Government, denomination also printed in Armenian (1920)

207. 5 rubles, black on green. P1141. UNC ... \$15
208. 10 rubles, black on red. P1142. UNC \$20
209. 25 rubles, black on red. P1143. UNC \$25
210. 50 rubles, black on green. P1144. EF \$22
211. 50 rubles, black on blue. P1144. UNC \$25
212. 100 rubles, black on yellow. P1145. EF.... \$20
213. 250 rubles, black on violet. P1146. VF..... \$20
214. 250 r., black on light violet. P1146. VF.... \$20

Azerbaijan (1918-1921)

215. Twenty-eight bank notes. 1) 50 r PR54 UNC, 2) 50 r PR 55 VF, 3) 50 r PR55 VF, 4) 100 r PR57 VF, 5) 500 r PR 59 UNC, 6) 5 r PR61a EF, 7) 100 r PR62 EF, 8) 1,000 r PR63 VF, 9) 1,000 r PR63a UNC, 10) 5,000 r PR65 EF, 11) 10,000 r PR66 UNC, 12) 25,000 r PR 67a VF, 13) 25,000 r PR67b VF, 14) 50,000 r PR68 UNC, 15) 100,000 r PR69a EF, 16) 100,000 r PR69b VF, 17) 100,000 r PR69c EF, 18) 250,000 r PR70 EF, 19) 1,000,000 r PR71 UNC, 20) 5,000,000 r PR 72 UNC, 21) 3 rubles Baku PRT106 VF, 22) 5 r PRT 107 EF, 23) 10 r PRT 108 F+, 24) 25 r PRT 109 F+, 25) 50 k PRT112 EF, 26) 10 r PRT 113 UNC, 27) 50 r PRT 115 F+, 28) 25 r PRT 114 F+. Retail value over \$800. 28 bank notes \$200

Georgia (1918-1921)

216. Nineteen bank notes. 1) 3 r PRT 118 EF, 2) 2r50k PRT 129 VF, 3) 50 k PRT 133 EF, 4) 1 r PRT 134 UNC, 5) 3 r PRT 135 UNC, 6) 5 r PRT 136, 7) 10 r PRT 137 UNC, 8) 50 r PRT 138 UNC, 9) 100 r PRT 139 EF, 10) 500 r PRT 140b EF, 11) 1,000 r PRT 141b UNC, 12) 5,000 r PRT 142 VF+, 13) 5,000 r PRT 143b VF+, 14) 5,000 r PRT 143b diff. shade, 15) 5,000 r PRT 143b EF diff. shade, 16) 5,000 r PRT 143c VF, 17) 10,000 r PRT 144a VF+, 18) 100,000 r PRT --, 19) 1 r Tiflis denis 1540. Retail value over \$400. 19 bank notes \$100

USSR Bank Notes (values also printed in Armenian) and Commemorative Coins

217. Fourteen (14) USSR alcohol prepared and mounted in USSR 1937-1947. 1) 1 r P 213, 2) 3 r P 214, 3) 5 r P 215, 4) 1 ch P 202, 5) 3 ch P 203, 6) 5 ch P 204, 7) 10 ch P 205, 8) 1 r P 216, 9) 3 r P 218, 10) 5 r P 220, 11) 10 r P 225, 12) 25 r P 227, 13) 50 r P 229, 14) 100 r P 231. all UNC \$100
218. 50 k, 1924, P 186 UNC \$40
219. 1 gold ruble, 1924, P 186, VF \$55
220. 3 rubles, 1925, P 189, UNC \$15
221. 3 rubles, 1925, P 189, VF \$8

222. 2 ch., 1928, P 199, VF	\$35	255. 1 ruble, 1932, red. VF+	\$15
223. 2 ch., 1928, P 199, F	\$15	256. 3 rubles, 1932, green. AUNC	\$20
224. 1 gold ruble, 1928, P 206, UNC	\$35	257. 1 ruble, 1934, black, blue. VF+	\$15
225. 1 gold ruble, 1928, P 206, VF	\$25	258. 50 kop., 1980, blue, green, brown. VF+ ...	\$3
226. 3 ch., 1932, P 201, UNC	\$40	259. 50 kop., 1984, blue, green, brown. UNC ...	\$3
227. 3 ch., 1932, P 201, EF	\$30	260. 50 kop., 1986, blue, green. UNC	\$3
228. 3 ch., 1932, P 201, VF	\$15	261. 50 kop., 1986, blue, black. UNC	\$3
229. 3 ch., 1932, P 201, F	\$8	262. 50 kop., 1986, red, gold. UNC	\$3
230. 1 gold ruble, 1934, P 208, UNC	\$20	REPUBLIC OF ARMENIA	
231. 1 gold ruble, 1934, P 208, F	\$8	Commemorative gold and silver, aluminum, and cupronickel coins, bank notes, and bonds (1993-1997)	
232. 3 gold rubles, 1934, P 210, UNC	\$20	Gold coin—goddess Anahit (1997)	
233. 3 gold rubles, 1934, P 210, F	\$8	263. Anahit, 25000 dram. Obv.: Coat of arms. ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆ 25000 ԴՐԱՄ 1997. Rev.: Portrait of goddess Anahit to left. ԱՆԱՀԻԹ-ANAHIT. AV 18 mm, 4.3 g., in plastic capsule (info on 14 k. mount upon request), 900 k. UNC\$125	
234. 5 gold rubles, 1934, P 212, UNC	\$20	Silver coins (1994-1998)	
235. 5 gold rubles, 1934, P 212, VF+	\$12	264. Apricot coin, 25 dram , pure silver proof struck by the British Royal Mint. Obv.: Coat of arms. ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆ 25 ԴՐԱՄ 1994. Rev.: Apricot. ARMENIACA ԾԻՐԱՆ-APRICOT. Leatherette presentation case and information leaflet. A beautiful strike and an extremely attractive coin. AR38.61 mm, 28.28 g., 0.925 sterling silver. Mintage 10,000. Certificate \$55	
236. 5 gold rubles, 1934, P 212, F	\$8	265. Sardarapat Battle coin, 25 dram , pure silver proof. Obv.: Coat of arms. ՀԱՅԱՍՏԱՆ 25 ԴՐԱՄ 1994. Rev.: Monument dedicated to the battle of Sardarapat. ՍԱՐԴԱՐԱՊԱՏ 1918. 28 May 1994, AR38 mm, 1 oz (31.1 g.), 0.999 silver. Mintage 3000. Certificate \$65	
237. 1 ruble, 1938, P 213, UNC	\$4	266. David of Sasun coin, 25 dram , pure silver proof. Obv.: Coat of arms. ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆ 25 ԴՐԱՄ 1994. Rev.: Monument to David of Sasun. ՍԱՍՈՒՆԻ ՑԻ ԳԱՎԻԹ. 13 July 1994, AR38 mm, 1 oz (31.1 g.). Mintage 5,000. Certificate \$50	
238. 3 rubles, 1938, P 214, VG+	\$1	267. Pagan Temple of Garni coin, 25 dram , pure silver proof. Obv.: Coat of arms. ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆ 25 ԴՐԱՄ 1994. Rev.: Pagan temple of Garni. ԳԱՐՆԻ Ի ԴԱՐ. 18 August 1994, AR38 mm, 1 oz (31.1 g.). Mintage 5,000. Certificate \$50	
239. 5 rubles, 1938, P 215, UNC	\$8	268. Jakharak coin, 1000 dram , pure silver proof. Obv.: Coat of arms. ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆ 1000 ԴՐԱՄ 1994. Rev.: Jakharak	
240. 1 ruble, 1947, P 215, UNC	\$4		
241. 10 rubles, 1947, P 225, UNC	\$15		
242. 1 ruble, 1961, P222, EF	\$2		
243. 3 rubles, 1961, P223, EF	\$5		
244. 3 rubles, 1961, P223, F	\$1		
245. 5 rubles, 1961, P224, VF+	\$8		
246. 10 rubles, 1961, P233, VF+	\$15		
247. Armenian earthquake coin , 3 rubles cupro-nickel, prooflike, 1989, display case	\$15		
248. Armenian earthquake coin as before, cupro-nickel, UNC, 1989	\$5		
249. Matenadaran of Yerevan , 5 rubles cupro-nickel, prooflike, 1990.			
a. With government mint display package	\$25		
b. With mint plastic envelope (sealed)	\$22		
250. Matenadaran coin as before, cupro-nickel, UNC, 1990	\$10		
251. One thousand year Christianity in Russia , 3 cupro-nickel 5 ruble coins, 1988, prooflike, display case	\$50		
USSR Bonds (1936-1953)			
252. 10 rubles, 1936, black, tan. EF	\$25		
USSR Lottery Tickets (1931-1986)			
253. 50 kop, 1931, black, brown. EF	\$15		
254. 1 ruble, 1931, black, green. EF	\$20		

(maiden behind spinning wheel). ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴՐԱՄԱՆԵՐ ԹՂԹԱԴՐԱՄԻ 75 ՏԱՐԻՆ. 16 September 1994, AR38 mm, 1 oz (31.1 g.). Mintage 5,000. Certificate \$50

269. Artsakh coin, 25 dram, pure silver proof. Obv.: Coat of arms. ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆ 25 ԴՐԱՄ 1994. Rev.: Monument of Artsakh, church and a sword. ԱՐՑԱՍ ԱՍՏՎԱՏ ԸՆԴ ՄԵԶ Է. 17 October 1994, AR38 mm, 1 oz (31.1 g.). Mintage 5,000. Certificate \$80

270. United Nations, 100 dram, silver proof coin struck by the British Royal Mint. Obv.: Coat of arms. ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆ 100 ԴՐԱՄ 1995. Rev.: UN 50th anniversary emblem and a view from tympanum of the western portal of the church of the Blessed Virgin (1321) in the village of Areni and two "khachkars" (cross-stones). NATIONS UNITED FOR PEACE, 50. The design symbolizes the year 301 A.D. when Armenia became the first country in the world to embrace Christianity as its state religion. Leatherette presentation case and information leaflet. A Beautiful strike and an extremely attractive coin. 1995, AR38.61 mm, 28.28 g., 0.925 sterling silver. Mintage 100,000. Certificate \$55

271. 32nd Chess Olympiad, 100 dram, pure silver proof. Obv.: Coat of arms. ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆ 100 ԴՐԱՄ 1996. Rev.: Mt. Ararat-shaped chess board, 32 CHESS OLYMPIAD YEREVAN 1996, below the Armenian chess logo for the tournament, a stork which carries a chess board on its wings. 1996, AR38 mm, 1 oz (31.1 g.). Mintage 2,000. Certificate \$40

272. 32nd Chess Olympiad, 100 dram, silver proof coin struck by the British Royal Mint. Obv.: Coat of arms. ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆ 100 ԴՐԱՄ 1996. Rev.: XXXII CHESS OLYMPIAD YEREVAN ARMENIA 1996. The Armenian chess logo for the tournament, a stork which carries a chess board on its wings. Leatherette presentation case and information leaflet. A Beautiful strike and an extremely attractive coin. 1996, AR38.61 mm, 28.28 g., 0.925 sterling silver. Mintage 10,000. Certificate \$55

273. Bagramian, Marshal. 100 dram, pure silver proof. 100th anniversary. Obv.: Coat of arms. ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆ 100 ԴՐԱՄ 1997. Rev.: Bust of Marshal Bagramian to right, behind is the monument of Sardarapat. ՄԱՐՇԱԼ ԲԱԳՐԱՄՅԱՆ, 100, 1897-1997, MARSHAL BAGRAMIAN. AR 38 mm, 31.1 g., mintage 1200, fineness 0.999, (S/I) \$3) Certificate \$40

274. 1998 World Cup, 100 dram, silver proof coin struck by the British Royal Mint. Obv.: Coat of arms. ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆ 100 ԴՐԱՄ 1998. Rev.: Map of France and two soccer players. WORLD CUP. ՖՈՒՏԲՈԼԻ ԱՇԽԱՐՀԻ ԱՌԱՋՆՈՒԹՅՈՒՆ . ՖՐԱՆՍԻԱ 1998. Leatherette presentation case and information leaflet. A Beautiful strike and an extremely attractive coin. 1998, AR38.61 mm, 28.28 g., 0.925 sterling silver, edge milled, mintage up to 10,000. Certificate \$55

275. National Assembly Building, 500 dram, pure silver proof. Part of Armenian statehood series. Obv.: Coat of arms. ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆ, 1995. Rev.: National Assembly building, ՀԱՅՈՑ ՊԵՏԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ, ԱԶԳԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎԻ ԾԵՆՔԸ. 1995, AR63 mm, 155.5 g. Mintage 300. Certificate \$195

276. Artaxiad Dynasty of Armenia, 500 dram, pure silver proof. Part of Armenian statehood series. Obv.: Coat of arms. ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆ, 1995. Rev.: Coat of arms of the Artaxiad dynasty of Armenia, ՀԱՅՈՑ ՊԵՏԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ, ԱՐՏԱԾԵՍՅԱՆ ԹԱԳԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆ. 1995, AR63 mm, 155.5 g. Mintage 300. Certificate \$165

277. Arsacid Dynasty of Armenia, 500 dram, pure silver proof. Part of Armenian statehood series. Obv.: Coat of arms. ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆ, 1995. Rev.: Coat of arms of the Arsacid dynasty of Armenia, ՀԱՅՈՑ ՊԵՏԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ, ԱՐՇԱԿՈՒՆԵԱՑ ԹԱԳԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆ. 1995, AR63 mm, 155.5 g. Mintage 300. Certificate \$165

278. Cilician Armenian kingdom, 500 dram, pure silver proof. Part of Armenian statehood series. Obv.: Coat of arms. ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆ, 1995. Rev.: Coat of arms of the Roupenian dynasty of Cilician Armenia, ՀԱՅՈՑ ՊԵՏԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ, ԿԻԼԻԿԻԱՆ ԹԱԳԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆ. 1995, AR63 mm, 155.5 g. Mintage 300. Certificate \$165

279. Bagratid Dynasty of Armenia, 500 dram, pure silver proof. Part of Armenian statehood series. Obv.: Coat of arms. ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆ, 1995. Rev.: Coat of arms of the Arsacid dynasty of Armenia, ՀԱՅՈՑ ՊԵՏԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ, ԲԱԳՐԱՏՈՒՆԵԱՑ ԹԱԳԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆ. 1995, AR63 mm, 155.5 g. Mintage 300. Certificate \$165

Cupronickel coins (1996-1997)

280. 32nd Chess Olympiad, 100 dram, design as No. 437. Proof. Æ29 mm \$10

281. 32nd Chess Olympiad, 100 dram, as above.
Æ29 mm. UNC \$2

282. Charents, 100 dram, 100th anniversary.
Obv.: Coat of arms. ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒ
ԹՅՈՒՆ 100 ԴՐԱՄ 1997. Rev.: Head of Charents
facing, to left. ՉԱՐԵՆՏ ՉԱՐԵՆՏՆԻ, 100, 1897-
1997. Cupronickel. Æ28 mm, UNC \$2

Aluminum coin set (1994)

283. 10 luma, UNC.....\$1

284. 20 luma, UNC.....\$1

285. 50 luma, UNC.....\$1

286. 1 dram, UNC.....\$1

287. 3 drams, UNC.....\$1

288. 5 drams, UNC.....\$1

289. 10 drams, UNC.....\$1

Bank notes (1993-4)

290. 10 dram, Ser. ԱԱ. UNC.....\$0.2

291. 25 dram, Ser. ԲԱ. UNC.....\$0.5

292. 50 dram, Ser. ԳԱ. UNC.....\$1

293. 100 dram, Ser. ԴԱ or ԴԲ. UNC.....\$2

294. 200 dram, Ser. ԵԱ. UNC.....\$4

295. 500 dram, Ser. ԶԱ or ԶԲ. UNC.....\$10

296. 1000 dram, Ser. ԹԱ. UNC.....\$15

297. 5000 dram, Ser. ԷԱ. UNC.....\$30

Bonds (1993)

298. 500 r., obligation bonds (1993) UNC....\$16.00

299. 1000 r., oblig. bonds (1993) UNC.....\$16.50

300. 2 pieces 454 and 455 UNC.....\$30

301. Coat of arms of Republic of Armenia. Lapel
pin, gold plated, crest in red, blue, and gold. \$2

302. Flag of Republic of Armenia. Lapel pin, in
red, blue and orange. \$2

303. Grigor Narekatsi medal, pure silver proof.
Obv.: Head of Narekatsi to right. .951-ԳՐԻԳՈՐ
ՆԱՐԵԿԱՏԻ. 1003. GRIGOR NAREKATSI. Rev.:
Complete profile of Narekatsi to right, reading
a book. ՄԱՏՏԱՆ ՈՂԵԹԳՈՒԹՅԱՆ / A BOOK
OF LAMENTATION. 63 mm, 5 oz. \$125

REPUBLIC OF MOUNTAINOUS KARABAGH

304. AVO coin, 50,000 dram, pure silver proof.
Obv.: Coat of arms of Karabagh. 1998 50000
ՀԻՍՈՒՆ ՀԱՋԱՐ, ԱՐՏԱԽԱՆՆԻ ԴՐԱՄ. Rev.: Head
of Avo to left, below to closed fists. ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ

ՈՒԺԸ ՆՐԱ ՈՐԴԻՆԵՐԻ ՄԻԱՍՆՈՒԹՅԱՆ ՄԵԶ Է-
1957-1993. ՀԱՅԱՍՏԱՆ ՍԹՅՈՒՐ. 63 mm 5 oz. \$125

Armenian Antiquities

305. Silver book cover: Crucifixion with some
other religious figure at the upper side.
Inscription: Յ ԻԾԱՏԱԿ Է ԽԱՉԱՐԳԱՏԻՆ, sec-
ond line, ՈՐ ԵՏ ՄԲ ԳԵՂՈՐԳԱ. From diamond
tips 90.2x90.4 mm, 90.74 g. Very attractive \$600

306. Armenian ornamental brass work, door
knob. 38x42 mm, spiral broken, nice patina \$80

POSTAGE STAMPS

Republic of Armenia (1992)

ST1. One set of 3 stamps, Mt. Ararat and Arme-
nian flag, includes 0.20, 2.00, 5.00 drams. \$2.5

ST2. FDC (first day of cancellation), includes
stamps listed above. \$10

ST3. Souvenir sheet, same as above, Mt. Ararat
and Armenian flag, 7.00 drams, stamp not
included elsewhere. \$30

ST4. Souvenir sheet, commemorating 175th an-
niversary of the birth of the famous Armenian
artist Hovhannes Aivazovsky, 7.00 drams. \$1

1993

ST5. One set of culture issue, 4 stamps, 0.40,
0.80, 3.60, 5.00 drams. \$2.5

ST6. FDC, includes 4 stamps listed above \$5

ST7. Souvenir sheet, David of Sasun, 12.00
drams. \$3

ST8. FDC, includes One set of landscapes issue,
5 stamps, 0.40, 0.80, 3.60, 5.00, 12.00 \$5

ST9. One set of philatelic exhibition issue, 1
stamp, 10 drams. \$1.25

ST10. FDC, stamps listed above \$3.75

ST11. Souvenir sheet, philatelic exhibit includes
6 stamps, each 10 drams. \$3

ST12. One set of 2nd definitive issue, 3 stamps,
1.00, 3.00, 20.00 drams. \$1

ST13. FDC, stamps one set of treasures of
Etchmiadzin, 5 stamps, 3, 5, 12, 30, and 50
drams. \$5

ST14. One set of 3rd definitive issue, 4 stamps,
0.10, 0.50, 10.00, 25.00 drams. \$2

Republic of Mountainous Karabagh (1993)

ST15. Full size booklet: 1 set of stamps, FDC, 1
perforated and 1 imperforated souvenir sheet, 1
set sheetlet of 8 stamps \$150

ST16. 1 sheet set of stamps \$325

- ST17. 1 perforated souvenir sheet (postpaid) \$10
 ST18. 1 imperforated souvenir sheet (p/p) \$16
 ST19. 1 set of sheetlet of 8 stamps \$70

Stamps Relating to Armenia and Armenians

- ST20. St. Nerses Shnorhali stamps issued by Vatican, set of three \$6.5
 ST21. Stamps of Soviet Armenia: One of each, M. Sarian, Erebouri, Lenin Square, Etchmiadzin, D. Anghat, A. Khachadourian, Matenadaran, W. Saroyan \$10
 ST22. Corner block of four: One of each Soviet Armenia stamps of M. Sarian, Erebouri, Lenin Square, Etchmiadzin, D. Anghat, A. Khachadourian, Matenadaran, W. Saroyan \$60
 ST23. W. Saroyan, USSR, full sh. of 50 stamps \$60
 ST24. William Saroyan, USA-USSR, Balloon cover, Balloon Post Yerevan-Leninakan \$35
 ST25. USSR, for Armenian earthquake victims, one full sheet, contains nine blocks of four \$60
 ST26. USSR, for Armenian earthquake victims, FDC, Moscow cancellation, 3 envelopes \$8
 ST27. USSR, for Armenian earthquake victims, FDC, Yerevan cancellation, 1 envelope \$20
 ST28. Armenian Genocide Cachet-Cover (1990) Issued by Greater Detroit 75th Commemoration Committee (Proceeds to ArmNS), postpaid \$2.5
 ST29. Republic of Cyprus, Armenian earthquake stamps, one full sheet of 20 \$20
 ST30. Republic of Cyprus, Armenian earthquake stamp FDC, includes one of ST30 \$15

Medals and Key Chains

- XN1. Bedoukian silver medal with, AR39 mm, 1 troy ounce. 2000 (ANS) \$40
 XN2. Komitas medal, Æ57 mm, 95 to 98 g. Reverse 3 cranes and signature [1966] \$35
 XN3. Same as above but in Æ (bronze)..... \$30
 XN4. Armenia-Los Angeles commemorative medal, bronze, 62 mm, 69.3 g. 1977, Temple of Garni \$8
 XN5. Part of same series, Etchmiadzin \$8
 XN6. Part of same series, Zvartnots \$8
 XN7. Part of same series, Yerevan's Armenian Memorial Monument for 1915 victims \$8
 XN8. Part of same series, David of Sassoun \$8
 XN9. Part of same ser., Government House \$8
 XN10. Set of 6 Armenia-Los Angeles medals \$40

XN11. 75th anniversary of the AGBU, Æ 2 1/4" diameter, 3/8" thick, 1981 \$40

XN12. Nuarsag treaty medal, 150th anniversary, AR 1 5/8" diameter, bronze, 1984 ..... \$20

XN13. Fresno Numismatic Society 45th anniversary (1946-91) medal "honoring Fresno's Armenian heritage" and displaying David of Sassoun statue sculpted by Varaz. 22.12 g. 38 mm, gold plated copper. \$8

XN14. Symposium medal marking the 600th anniversary of the death of Levon V of Cilician Armenia. Obverse portrait of King Levon V/coat of arms. 1993. Bronze, diam. 60 mm, 129.2 g. \$25

XN15. 1700th anniversary—First Christian Nation medal. Khatchkar/cross. 1993. Bronze, 2" square medal, 132.78 g. \$25

XN16. Key chain, Tigranes II coin replica \$5

Coin Supplies (10% discount to ArmNS members. Shipping extra)

Coin cleaner

CL1. Crow's original coin cleaner, 16 fl. oz. In plastic container. No loss of silver. Completely safe and easy to use. The dealer's choice \$4

Coin wallets

- CW1. ANCO 12 pkt. coin wallet \$120
 CW2. ANCO 24 pkt. coin wallet \$180

Numismatic Books

- N1. BANKS, F. A., *Coins of Bible Days*. 198 pp., illus., card covers. ArmNS. \$16
 N2. BEDOUKIAN, Paul Z., *Coinage of the Artaxiads of Armenia*. London: Royal Numismatic Society, *Special Publication*, No. 10, 1978, 81 pp., 8 pls., cloth (ANS) \$30
 N3. BEDOUKIAN, Paul Z., *Coinage of the Artaxiads of Armenia - Արտաշեսյան հարսնության դրամներ*, Vienna, 1983, 52+36 pp., 8 pls., cloth, text in Armenian \$50
 N4. BEDOUKIAN, Paul Z., *Armenian Coins and Medals: An Exhibition from the Collection of Dr. Paul Z. Bedoukian*. New York: Museum of the Diocese of the Armenian Church of America, 1971, [24 pp.], bilingual, illus. in black and white, 8.5"x7", card covers. (ANS) \$2
 N5. BEDOUKIAN, Paul Z., *Coinage of Cilician Armenia*. Danbury, CT: 1979, xxxie, 494 pp., 12 pls., casebound. (ANS) \$40
 N6. BEDOUKIAN, Paul Z., *Coinage of Cilician Armenia*. New York: American Numismatic Society, NNM 147, 1962, xxxi, 494 pp., 48 pls., 1 map, plus blank sheet inserts in the corpus next

- to every other sheet (@ 150 sheets), to record unpublished coin varieties. Bound for the author. One of a kind book. (ANS) \$150
- N7. BEDOUKIAN, Paul Z., *Coinage of Cilician Armenia - Կիլիկիան լայաստանի դրամները***, Vienna, 1963, 496 pp., 48 pls., 128 pp. text in Armenian, corpus and plates in English \$50
- N8. BEDOUKIAN, Paul Z., "Fifty Years of Armenian Numismatics: An Autobiography,"** an offprint of ANJ Vol. XX (1994), pp 13-22. (ANS) \$2
- N9. BEDOUKIAN, Paul Z., *18th Century Armenian Medals Struck in Holland***. Venice: Mekhitarist Press, 24 pp., 7"x9.5", card covers, 24 pp., illus. in b/w, 3 pp. English sum. (ANS) \$2
- N10. BEDOUKIAN, Paul Z., *Medieval Armenian Coins***. Paris: 1971, 69 pp., 10 pls., numerous line drawings, 1 map, card covers, in mint state. ANBL 790 OUT OF PRINT \$50
- N11. BEDOUKIAN, Paul Z., *Roman Coins and Medallions Relating to Armenia - Հայաստանի վերաբերելի հռոմեական դրամներ և մեդալիոններ***, Vienna: 1971, 212 pp., 38 pls., illus., card cov. \$27
- N12. BURNETT, A., *Coins***. 1990, 64 pp., 44 illus., card covers. \$5
- N13. DASHIAN, J. *Coinage of Arsacids - Արշակունի դրամները***, Vienna, 1919, 1960, 2 vols. 381 pp., soft cover \$45
- N14. DURST, Sanford J. *Contemporary World Gold Coins***, New York, 1975, 102 pp., cloth \$5
- N15. *Handes Amsorya***. 1970, Nos. 4-6. Includes articles by Bedoukian (Roman Coins and Medallions Relating to Armenia, Chs. 3-4, in Armenian) and Sekoulian (The Copper Tanks of Levon I in the Mekhitarist Museum in Vienna, in Armenian) (ANS) \$4
- N16. *Handes Amsorya***. 1970, Nos. 4-6. Includes articles by Bedoukian (Roman Coins and Medallions Relating to Armenia, Chs. 5-7, in Armenian) and Sekoulian (The Second Type of Copper Coins of Hetoum II in the Mekhitarist Museum in Vienna, in Armenian) (ANS) \$4
- N17. *Handes Amsorya***. 1970, Nos. 7-9. Incomplete. Includes an article by Sekoulian (The Two Lion Silver Coronation Coins of Levon I in the Mekhitarist Museum in Vienna, in Armenian) (ANS) \$2
- N18. *Handes Amsorya***. 1972, Nos. 1-3. Includes an article by Sekoulian (The Silver Coins of Oshin in the Mekhitarist Museum in Vienna, in Armenian) (ANS) \$3
- N19. *Handes Amsorya***. 1972, Nos. 4-6. Includes articles by Bedoukian (The History of Later Artaxiad Kings Based on the Study of Their Newly Discovered Coins, in Armenian) and Sekoulian (The Copper Coins of Levon III (1306-1307) in the Mekhitarist Museum in Vienna, in Armenian) (ANS) \$4
- N20. *Handes Amsorya***. 1972, Nos. 7-9. Includes an article by Sekoulian (The Copper Coins of Levon III (1306-1307) in the Mekhitarist Museum in Vienna, in Armenian) (ANS) \$3
- N21. LANGLOIS, Victor. *Numismatique de l'Arménie au moyen âge***, 1978 reprint, cl. \$30
- N22. METCALF, D. M. *Coinage of the Crusades and the Latin East in the Ashmolean Museum Oxford***, 1995, 366 pp., 48 pls., cloth \$85
- N23. MOUSHEGHIAN, Kh. A. *The Monetary Circulation in Armenia from the Beginning to Tenth Century A.D. - Դրամական շրջանառությունը Հայաստանում սկզբից մինչև Ժ. դար Թ.Բ.Ի*** (in Armenian), Vienna, 1979, 280 pp., illus., card covers \$25
- N24. SABBAGHIAN, Berj. *Numismatic Questions - դրամագիտական հարցեր***, Aleppo, 1986, 228 pp., illus., card covers (in Arm.) \$25
- N25. SARYAN, L. A. *Coin Vignettes***, pp. 10, 12, 14, 16, 18, published in *World Coin News*, June 28, 1988 issue. Very good cond. \$3
- N26. SEKOULIAN, Au. *Coinage of Gosdantin III to Levon V in Vienna Mekhitarist Museum - Վիեննայի Միխիթարեան Բանգարանի նստանդին Գ.-Լևոն Ե. դրամները***, Vienna, 1971, 90 pp., 7 pls., card covers (in Armenian) \$15
- N27. SEKOULIAN, Au. *Numismatic Studies: Hetoum II, Levon III, and Oshin - Դրամագիտական պրոպոսիցիոններ Հեթում Բ., Լևոն Գ. և Աշին***, Vienna, 1982, 102 pp., 9 pls., card covers \$15
- N28. SIBILIAN, Clement. *Classification of Roupenian Coins - Դասավորություն Ռուբենյան դրամը***, Vienna, 1892, XVI+88+31 pp. original text, reprinted 6 pls., illus., cloth bound, gold print on spine (in Armenian). Only three copies left. OUT OF PRINT \$85
- N29. VASMER, Richard. *Chronicle der arabischen Statthalter von Armenien unter den Abbasiden, von as-saffach biz zur Krönung Aschot I, 750-887***, Vienna, 1931, 118, pp., soft covers \$19
- N30. VASMER, Richard. Same as above in Armenian - Ժամանակագրությունը Հայաստանի ստիկաններու առաջին Արքայանց որով, աս Սաֆաֆախի մինչև Աշոտ Ա. Ի բազմաթիվը, 750-887**, Vienna, 1933, 120 pp., soft covers \$19

Armenian Numismatic Society Special Publications and Journal

SP1. BEDOUKIAN, Paul Z. *Selected Numismatic Studies*. Los Angeles, 1981, 570 pp, 72 pls. cloth. \$35

SP2. NERCESSIAN, Y. T. *Attribution and Dating of Armenian Bilingual Trans.* Los Angeles, 1983, 36 pp., 12 pls. card covers 6.75

SP3. NERCESSIAN, Y. T. *Armenian Numismatic Bibliography and Literature*. Los Angeles, 1984, 729 p., cloth \$50

SP4. BEDOUKIAN, Paul Z. *Coinage of the Armenian Kingdoms of Sophene and Commagene*. Los Angeles, 1985, 37 pp., 2 pls., card covers \$6

SP5. BEDOUKIAN, Paul Z. *Armenian Coin Hoards*. Los Angeles, 1987, 64 pp., 6 pls., card covers \$8

SP6. NERCESSIAN, Y. T. *Bank Notes of Armenia*. Los Angeles, 1988, 224 pp, 192 pls., casebound \$30

SP7. BEDOUKIAN, Paul Z. *A Hoard of Copper Coins of Tigranes the Great and a Hoard of Artaxiad Coins*. Los Angeles, 1991, 30 pp., 2 pls., card covers \$5.5

SP8. NERCESSIAN, Y. T. *Armenian Coins and Their Vallues* (ACV). Los Angeles, 1995, 255 pp, 48 pls., many unpublished coins, casebound \$40

SP9. NERCESSIAN, Y. T. *Armenian Numismatic Studies*. Los Angeles: Armenian Numismatic Society, *Special Publication*, No. 9, 2000, viii, 678 pp., 96 pls., casebound \$125

ANJ-4. *Essays on Armenian Numismatics in Memory of Father Clement Sibilian on the Centennial of His Death* (the Sibilian volume), *Armenian Numismatic Journal*, Series I, Vol. IV (1978), 167 pp., XXI pls., card covers \$30

ANJ-15. *Studies in Honor of Dr. Paul Z. Bedoukian* (the Bedoukian volume), *Armenian Numismatic Journal*, Series I, Vol. XV (1989), 192 pp, illus, card covers \$30

ANJ 1-5. Volumes I-V (1975-1979), cloth bound (one month bindery time) \$82.5

ANJ 6-10. Volumes VI-X (1980-1984), cloth bound (one month bindery time) \$65

ANJ 11-15. Volumes XI-XV (1985-1989), cloth bound (one month bindery time) \$86

ANJ 16-20. Volumes XVI-XX (1990-1994), cloth bound (one month bindery time) \$70

ANJ 21-25. Volumes XXI-XXV (1995-1999), cloth bound (one month bindery time) \$120

Miscellaneous Armenology Books

A1. BARSAMIAN, Khajag. *A Pastoral Letter*, New York, 1995, 43 pp., card cov. Mint state \$2

A2. BEDOUKIAN, Paul Z. *Armenian Books: An Exhibition of Early Printings 1512-1700, from the Collection of Dr. Paul Z. Bedoukian*. New York: Armenian Museum of the Diocese of the Armenian Church of America, 1975, [24 pp.], bilingual, illus. in b/w, 8.5"x7", c/c. (ANS) \$2

A3. BEDOUKIAN, Paul Z. *Armenian Ceramic Art: An Exhibition from the Collection of Dr. Paul Z. Bedoukian*. New York: AGBU Gallery, 1980, [24 pp.], bilingual, illus. in COLOR, 8.5"x7", card covers. (ANS) \$5

A4. BEDOUKIAN, Paul Z. *Armenian Woven Art: An Exhibition from the Collections of Tina & Haroutune Hazarian, Dr Paul Z. Bedoukian*. New York: Arm. Museum, 1982, [24 pp.], bilingual, illus. in COLOR, 8.5"x7", c/c. (ANS) \$5

A5. BEDOUKIAN, Paul Z. *Thirty Centuries of Armenian Metal Art: An Exhibition from the Collection of Dr. Paul Z. Bedoukian*. New York: AGBU Gallery, 1978, [24 pp.], bilingual, illus. in b/w, 8.5"x7", card covers. (ANS) \$2

A6. PETROSIAN, Tigran. *Petrosian's Legacy*, preface by Gary Kasparov, 124 p., c/c, 1990 \$12

A7. SARKISIAN, Karekin. *A Brief Introduction to Armenian Christian Literature*, London, 1960, 48 pp., card cov. Excellent cond. \$5

A8. ԱՅԱՌՅԱՆ, Հ. *Լիակատար ֆերականութիւն հայոց լեզվի, Երևան, 1955, 656 էջ, լրիկզմ, գրծ* \$15

A9. Նոյնը, Հար Գ, 1957, 1012 էջ, լրիկզմ, գրծ \$20

A10. ԱՌԱՔԵԼՅԱՆ, Վարազ. *Հայերենի շարահյուսությունը, հատոր Բ, Երևան, 467 էջ, լրիկզմ* \$5

A11. ԴԱՆԻԷԼՅԱՆ, Ժիրայր. *Հայ մոր պարբերական մամուլը, 1967-1981, Պէյրուսթ, 1984, 184 էջ, խ/կ* \$15

A12. ԻՆՂՈՑՅԱՆ, Հմայեսև. *Ընդհատ մշտմնիւն, Պէյրուսթ, 1971, 180 էջ, խաւաքարտէ կողք* \$5

A13. ՅՈՎՍԷՓՅԱՆ, Գարեգին, *Արագածի գագաթին, Նիւ Եորք, 1941, 24 էջ, խաւ. կազմ, շատ լաւ վիճ.* \$5

A14. Պայթար հանդէս ազգային, գրական և մտնեսական, 1930, 164 էջ, որակաւոր տպագրութիւն, խաւաքարտէ կազմ, լաւ վիճակ: \$15

A15. Պայթար մոր տարւոյ քացառիկ, 1951, 255 էջ, որակաւոր տպագրութիւն, խաւաքարտէ կազմ, չափազանց լաւ վիճակ: \$15

A16. Տէր Մազմար, լաթակազմ, 319 էջ, տպուած 20-երորդ Գ. սկիզբը, թուղթը և կազմը վերաւոր \$5

Antiquarian Books

- B1.** Աշխարհագրութիւն չորից մասանց աշխարհի. Ասիոյ, Եւրոպիոյ, Աֆրիկիոյ, և Ամերիկիոյ. (Վենետիկ, 1802), Մասն Բ, Գ հատոր 590 էջ, կզմծ ու շատ լաւ վիճակ K \$100
- B2.** ԳԱՐԱՄԱՃԵԱՆ, Սիմոն. Գամեր Փոքրիկ ճամբարը արեւելքի մէջ (Կ. Պոլիս, 1909), 285 էջ, ետեւէն մի քանի փոքր ծակեր, կզմծ ու շատ լաւ վիճակ K \$10
- B3.** ԹԻՌՈՒՐԵԱՆ, Սարգիս Վ. Յաղագս մարդկային իրաւանց և պարտուց, Փարիզ, 1858, 151 էջ թղթկալմ: Չգործածուած \$8
- B4.** ԹՈՒՐԵԱՆ, Թադէոս. Հատըմտիր ընթերցումով ի մասնագրութեանց նախնեաց հանդերձ ծանոթութեամբ (Վիեննա, 1866), 551 էջ, կզմծ ու շատ լաւ վիճակ K \$75
- B5.** ՄԷՆԵՎԵՐԵԱՆ, Գարբիէլ. Արդի լեզուագիտութիւնը (Վիեննա, 1903), 204 էջ, կզմծ ու ընտիր վիճակ K \$30
- B6.** ՎԱՐԴԱՆ Պատմիչ. Պատմութիւն Թաթարայ, 1870, 76 էջ, թղթակալմ \$10

Dictionaries and Encyclopedias

- D1.** *Armenian Encyclopedia* - Հայկական սովետական հանրագիտարան, Yerevan, cloth
- Vol. 8, 1982, 720 pp. \$30
- Vol. 9, 1983, 720 pp. \$30
- Vol. 10, 1984, 736 pp. \$30
- Vol. 11, 1985, 720 pp. \$30
- Vol. 12, 1986, 751 pp. \$30
- Vol. [13] 1987, 688 pp. \$30
- Volumes 1 to 12 and supplement [13], a complete set in uncirculated state (A) \$400
- D2.** Haigazian Dictionary - Նոր Բաղդիբ հայկական լեզուի, Vol. I 1140 pp., 1979, Vol. II 1067 pp., 1981, Yerevan reprint, cloth. \$100
- D4.** Ժամանակակից հայոց լեզվի քաղաքական բառարան, Բ հտոր, Երևան, 1972, 720 էջ, լթկզմ \$35
- D5.** Ժամանակակից հայոց լեզվի քաղաքական բառարան, Գ հտոր, 1974, 575 էջ \$35
- D6.** ՍՏԵՓԵՆՅԱՆ, Գրուհիկ, Կենսագրական բառարան, Երևան, 1981, հատ. Բ, 326 էջ, լաթակալմ, շատ լաւ վիճակ \$10

History

- H1.** *Anthology of Quotations on Armenians*, Evanston, IL, 1967, 131 pp., card cov. Excellent cond. \$10

- H2.** APELIAN, Albert S. *The Antiochians*; New York, 1960, 312 pp., cloth bound. Excl. cond. \$20
- H3.** *Armenian History of Aintab* - Պատմութիւն Անթիպի Հայոց, Vol. III, 1200 pp, 580 illus., cl. \$57
- H4.** BOURNOUTIAN, George A., *A History of the Armenian People*, 1995, Vol. I 192 pp., Vol. II 265 pp., card cov. (ship. US \$3, foreign \$4.5) \$34
- H5.** HOVANNISIAN, R. G. *The Republic of Armenia*, Vol. II, 1982, 603 pp., cloth \$55
- H6.** HOVANNISIAN, R. G. *The Republic of Armenia*, Vols. I (1971, 547 pp), II (1982, 603 pp.), III (1996, 534 pp.), IV (1996, 496 pp.) (all 1st ed.) cloth \$220
- H7.** *Martyrdom and Rebirth*, New York, 1965, 105 pp., card cov. Very good cond. \$10
- H8.** SABONDJIAN, Leon. *Seeing the World on Foot, Adventures of a Boy Scout leader*, Fresno, 1967, 381 pp., card cov. Excellent cond. \$10
- H9.** MATEVOSIAN, Rafayel. *Armenian Coat of Arms (in Armenian)* - Հայկական զինանշաններ, Yerevan, 1994, 144 p. (incl. 78 illus.) (Shipping surf \$1.50, air \$4.00), in Armenian, soft cover \$6
- H10.** ROBERTS, J. M. *The World of Greece and Rome*, 1980, 128 pp., color, hard bound \$6
- H11.** TORIGUIAN, Sh. *The Armenian Question and International Law*, Beirut, 1973 edition, 330 p., cl. \$12
- H12.** VERTANES, Charles A. *Armenia Reborn*, New York, 1947, 216 pp., cloth bound. Excellent cond. \$10
- H13.** ԱՎԳՅԱՆ, Աբիգ. Հարավային տեմդ, Երևան, 1977, 412 էջ, կազմուած \$20
- H14.** ԳԱՅՅԵԱՆ, Կ. Գիբի ելից հայոց, Պէյրուս, 1955, 851 էջ: Լաթակալմ: Շատ լաւ վիճակի մէջ \$20
- H15.** ԵՂԵՇԷ. վասն վարդաւանյ և հայոց պատերազմին, 1968, 194 էջ, թղթակալմ \$7
- H16.** Երևանի պետական համալսարան, 1981, 324 էջ, խաւաքարտէ կողք \$6
- H17.** Թեոփանես Խոստովանող, Երևան, 1983, 364 էջ, լաթակալմ \$16
- H18.** Հին հայկական վիպասանքից յեկ աղասպելներից, Ռոստերի Նկարներով, Նիւ Եորք, 1943, մեծադրի 20 էջ, 12 տախտակ, խաւաքարտէ կողք: Շատ լաւ վիճակի մէջ \$10
- H19.** ՄԱԹԵՎՈՍԻԱՆ, Ռ. Ի. Տաշիր Ձորագետ, Երևան, 1982, 156 էջ, թղթակալմ \$7
- H20.** Յիշատակ միւռնոթնութեան Ամբիլիսա, 16 Մայիս 1948, 24 էջ, խաւ կողք: Շատ լաւ վիճակ \$5

H21. ՄԱՆԱՆԴԹԱՆ, Երկեր, 2, Երևան, 1979, 446 էջ, լաթակազմ \$18

H22. ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ, Թ. Հայկական դրոշակներ և զինանշաններ, Թղթակազմ, Վերատպուած հայ թերթի մը յօդուածաշարքէն: Լուսապատճէնը Գիրքի նման ձևաւորած է: փոստ \$1.25 (ANS) \$3

Literature, Poetry, Novel, Fiction

L1. GRANIAN, Puzant. *My Land, My People*, Los Angeles, 1978, 146 pp., card covers \$7

L2. ԱՆԴՐԵԱՆՎ, Լեոնիդ. Երկեր, Երևան, 1985, 360 էջ, լաթակազմ \$3

L3. ԱՆԴՐՈՆՈՎ, Իոնա. Գալիի հետմերթիվ և Թիմուր ԳԱՅՐԱՐ. Աֆղանիստանի երկմէրի տակ, Երևան, 1986, 344 էջ, կազմուած \$3

L4. ԱՐԱՄԱՆԻ, Վահան. Դարպաս, Լոս Անճելըս, 1983, 364 էջ, խաւ. կողք \$15

L5. ԲԱՐԱՂԱՄ, Արմէն. Աղբիւր երգի և Արուեստի (քանաստեղծութիւններ), Ֆրէզնո, 1960, 211 էջ, խաւաբարտէ կազմ, շատ լաւ վիճակ \$10

L6. ԳԱԼԻՄԻՔԵԱՐԵԱՆ, Զարուհի. Օրեր և դէմքեր, 1965, 417 էջ, ձօնուած, լաթակազմ \$6

L7. ԳԱՐԱԿԻՐԶԵԱՆ, Վարդերես. Կեանքի գուգահեռ, Լոս Անճելըս, 1981, 151 էջ, խաւ. կողք \$6

L8. ԹԻԿԼՐԵԱՆ, Սոնա. Սահանք, Երևան, 1982, 290 էջ, լաթակազմ \$5

L9. ՀԱՄԱՆ. Անդունդին մէջէն, 175 էջ, կողքը պակաս, լաւ վիճակ \$2

L10. ՀՐՈՎՍԵՓԵԱՆ, Ռուբեն, Զայերը, Երևան, 1980, 40 էջ, Թղթակազմ: Զգործածուած \$1

L11. ՂԱՐԱՐԵԱՆ, Ս. Ղ. Հայոց գրական լեզուի պատմութիւն, հատոր Ա, Երևան, 1961, 534 էջ, լաթակազմ: Շատ լաւ վիճակի մէջ \$20

L12. ՇԱՀԷՆ, Սեդրակ. Քար Թորոս, Պէյրուս, 1967, 51 էջ, ձօնուած \$2

L13. ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ, Պ. Զ. Գինեկոլոգիայի ձեռնարկ, Երևան, 1961, 279 էջ, լաթակազմ: Շատ լաւ վիճակ \$6

L14. ՊԵՐՊԵՐԵԱՆ, Համբարձում. Նկերեցին հայկական, Անթիլիաս, 1950, 42 էջ ութածախ խմբերգ, խաւաբ. կազմ, շատ լաւ վիճակ \$5

L15. ՔՈԼԻՆՁ, Ռուկի. Լուսմարեր, Երևան, 1985, 592 էջ, լաթակազմ: Զգործածուած \$10

Archaeology, Architecture, Miniature Painting, and Art Albums

Documents of Armenian Architecture

27x27 cm, text in Italian, English, Armenian, card covers.

M1. Documents of Armenian Architecture, 27x27 cm, text in Italian, English, Armenian (vol. 23 includes French), card covers.

No. 1, *Haghat*, 47 pp., 52 pls., 1968..... \$30

No. 9., *Ererouk*, 76 pp., 26 pls, 1977..... \$30

No. 12, *Ani*, 104 pp., 74 pls., 1984..... \$40

No. 13, *Haghatzin*, 57 pp., 26 pl, 1984..... \$30

No. 14 *Amaghoun-Noravank*, 64 p, 28 pl. 1986 \$30

No. 15, *Kasakhi Vanker*, 76 pp., 35 pls..... \$30

No. 16, *Pighni/Arduch*, 76 pp, 44 pls, 1986.... \$30

No. 17, *Gandzasar*, 70 pp., 42 pls, 1987..... \$30

No. 18, *Sevan*, 90 pp., 54 pls., 1987..... \$35

No. 19, *Gharabagh* 110 pp., 54 pl., 1988..... \$35

No. 20, *Sorhal*, 111 pp., 65 pls. 1989..... \$40

No. 22, *Makaravank*, 64 pp., 50 pls. 1994..... \$30

No. 23, *Vagharshapat*, 156 pp., 48 pls. 1998..... \$40

M2. DAA Nos. 1 to 23, all have card covers except *Aghtamar* (No. 8) which is a cloth bound edition, COMPLETE SET..... \$790

M3. Case, can house 10 volumes..... \$10

M4. DAA No. 8, *Aghtamar*, cloth bound ed. \$75

M5. DAA *Aghtamar*, German edition, 144 pp., 98 pls., 11 drawings \$60

M6. *Aghtamar*, 96 color plates by R. K. Lampien, 52 pp. text by St. Mnatsakanian, 21x30 cm, Erebound, cloth text in Armenian, 1985. \$35

M7. *Ararat*, 29x31 cm, 96 pp., in color, 47 various scenes of Mt. Ararat, card covers \$12

M8. *The Consecration of a Cathedral* [St. Vartan]. Album. New York: 1969, illus. in b/w and color, 12x11", 1/2 thick cloth bound, dedicated. (ANS) \$25

M9. DARVISH (Andre Sevrougian), print, 40x60 cm,

a. -- *Sayat Nova* , color, *Tamar*..... \$25

b. -- *Wedding*..... \$25

c. -- *Sayat Nova playing musical inst.*..... \$25

M10. a, b, c, three of them together..... \$60

M11. ERNEST, Henri, *U.R.S.S.; Bois ceramique bijoux cuir*, 27 loose plates in color, in folder, Paris, 28x37 cm. Excellent preser. \$60

M12. ERNEST, Henri, *U.R.S.S.; Broderies; russes, tartares, armeniennes*, 40 loose plates in color, in folder, Paris, 28x37 cm. Excellent preservation \$75

M13. *Etchmiadzin Album*, 1981, 80 color pls., \$10

- M14. GRIGORIAN, Artsvin. *Souremenniaia arkhitecura Armenii*, Yerevan, 1983, 18 p, illus, in Russian, cloth \$6**
- M15. GRIGORIAN, G. *Album*, Yerevan, 1983, 46 pls., b/w and color, in Armenian, Russian and English, cloth \$10**
- M16. HAROUTUNIAN, V. M. *Etchmiadzin*, 47 pp., in Armenian, Russian, French, card covers \$6**
- M17. KÜRKMAN, Garo. *Ottoman Silver Marks*, 1996, 293 pp., over 300 color illus., 467 line drawings, 24x32 cm cloth (S/I \$10, Foreign \$15). K \$200**
- M18. RAND, H., *Arshile Gorky; the Implications of Symbols*, 1980, 270 pp, 15 color pls, 147 black and white illus., includes 12 p. chapter on artist's (*Vosdanik Manoog Adoian*), 22x28 cm, card covers. Retail \$25, discounted to \$12.50**
- M19. *Weavers, Merchants and Kings; The Inscribed Rugs of Armenia*, 1984, 211 pp., 68 pls. in color, 23x31cm, card covers \$25**
- M20. Հայաստանի պետական պատկերասրահ, Երեւան, 1956, 86 անկազմ գունավոր նկարներ, 22 և 29 սմ, լավակազմ պահպանված Շատ լավ վիճակ \$30**

Periodicals

- P1. *Abril - Ապրիլ*. In Armenian (Los Angeles). 1982, No. 5, 6; 1983, No. 7. In minty state \$9**
- P2. *Bulletin of the New York Public Library*, paper cov., includes an extensive section of titles entitled "Armenia and the Armenians," Vol. 23 (April 1919), No. 4, pp. 251-276 (Part II), first and last sheets missing but in good condition \$15**
- P3. *Hayastani Gochmag - Հայաստանի Կոչմակ*. Monthly in Armenian (New York). 1939, Vol. 39, No. 14. A very fine copy \$3**
- P4. *Hairenik Monthly - Հայրենիք Ամսագիր*. Cloth bound in grey binding, the logo of periodical is printed on the cover. Some issues are scarce and very hard to find. It will make an excellent addition to the library of a discriminating collector who is interested in periodicals. Vol. XXVIII (1950), 1-12; XXIX (1951), 1-12; XXX (1952), 1-12 \$60**
- P5. *Hayreni Yezerk - Հայրենիք եզերք*. Monthly in Armenian (Yerevan). 1991, Nos. 1-3, 5-8. In mint state \$4**
- P6. ՀՈԿ-ի տեղեկատու, Երեւան, Թիւ 1 (1928): Վերադարձ թղթակազմ: Լավ վիճակ \$10**
- P7. *Keghouni - Գեղունի*, Armenian illus. review dedicated to the bicentenary of the death**

- of the Ven. Abbot Mekhitar, 1749-1949. Venice, 1950, 116 p., 30x40 cm, used, c/cov. \$30
- P8. *Kir ou Kirk - Գիր ու Գիրք*. Periodical in Armenian (New York). Journals: 1971, Nos. 7-8; 1975, No. 20; 1977, No. 24; 1978, No. 25; 1979, Nos. 26-27; 1979 Special issue; 1980, No. 28; 1980, No. 29; Catalogues: 1974-1975; 1976. VF \$10**
- P9. *Kroonk*. Monthly in English (Yerevan). 1980, Nos. 2, 5-12; 1981, Nos. 1-12; 1982, Nos. 1-3, 5-12; 1983, Nos. 1-12; 1984, Nos. 1-4, 7-12; 1985, Nos. 1-12; 1986, Nos. 1-12; 1987, Nos. 1-3, 6-12; 1988, Nos. 1-5, 8-10. In mint state \$40**
- P10. *Newsletter*. Monthly in English (Yerevan). 1978, Nos. 3-8, 11-12. 1979, Nos. 1-9, 11-12. \$5**
- P11. *The New Armenia*. Vol. X (Feb. 1918), No. 2, binding defective, text in good cond. \$5**
- P12. Շողակաթ, քացառիկ, Իսթանբուլ, ԺԱ. տարի (Յուլ-Դեկտ. 1962), Թիւ 2, 120 էջ, շատ լավ վիճակ \$10**
- P13. *Reborn Armenia*. Monthly in English (Yerevan). 1989, Nos. 1-12. \$12**
- P14. Փարս Հայաստանի, Մոսկուա, Գ. տարի, տետր. (Մար-Ապրիլ 1881), 24 էջ պատկերազարդ, 24 և 33 սմ, Թղթվել վերադարձ, ներկայանալի վիճակ \$25**
- P15. *Sovetakan Hayastan - Սովետական Հայաստան*. Monthly in Armenian (Yerevan). 1971, Nos. 8, 9, 11; 1972, Nos. 4-6, 8, 9; 1973, Nos. 1, 3, 4, 5, 7-9; 1974, Nos. 1-12; 1975, Nos. 2, 4, 6-8, 10, 12; 1977, Nos. 11; 1985, No. 11. In mint state \$35**
- P16. *Soviet Life*. Monthly in English (Moscow). 1965, December, one article on Armenia. Excellent cond. \$2**
- P17. *Soviet Life*. Monthly in English—Armenia: Land of Rocks and Dazzling Sunshine (Moscow). 1968, March, 64 pp. Excellent cond. \$5**
- P18. *Soviet Life*. Monthly in English—includes a letter of Marshal Bagramian and an article on Armenian miniature paintings (Moscow). 1971, February. Excellent cond. \$5**
- P19. *Soviet Life*. Monthly in English (Moscow). 1968, Nos. 2; 1977, No. 11. In mint state \$4**
- P20. *Vostan* (Paris), Tome I (1948-1949), No. 1, 296 pp., card covers, in excellent cond. \$15**
- P21. *Veratsenvats Hayastan - Վերածնված Հայաստան*. Monthly in Armenian (Yerevan). 1989, Nos. 1-12; 1990, Nos. 1, 3. \$12**

e-mail: ArmNumSoc@aol.com

December 2000

Y. T. NERCESSIAN

Specialist in Armenian Coins and Books

8511 Beverly Park Place, Pico Rivera, CA 90660-1920, U.S.A.

ANA ANS ArmNS IBNS RNS

Fixed Price List 21

COINS

Tigranes II (95-56 B.C.), silver coins

1. Tetradrachm. Δ , e. Ner.Silv. A15-P3c, ACV 30V, 15.50g-26mm ϕ -12h, VF/VF+ \$695

2. --. $\overline{\Gamma}$, very high tiara. Ner.Silv. A48-P9.1a, ACV 35V, 15.49g-26mm ϕ -11h, EF \$1500

Tigranes II (95-56 B.C.), copper coins

3. Tyche c/m A ACV 55, 3.61g-18mm ϕ ,VG+ \$45

4. --. c/m A ACV 55, 3.07g-19mm ϕ -12h, VG+ \$35

5. Heracles. ACV 69, CAA 100, 5.16g-18 ϕ -12h, black patina, VF \$150

6. --. ACV 87, CAA 120V, 2.66g-15mm ϕ -12h, nice black patina, F+/VF \$100

7. Cornucopia. ACV-96, CAA-106V, 2.24g-15mm ϕ -12h, F/F+ \$75

8. -- ACV 93,CAA 104V, 3.98g-16mm ϕ -12h,F+ \$85

9. Tripod. ACV 111, CAA 122, 2.67g-15mm ϕ -1h, F+ \$100

10. -- ACV 111, CAA 122, 3.11g-14mm ϕ -11h -F \$60

Artavases II (56-34 B.C.), copper coins

11. Nike. ACV 130, CAA 130, 6.70g-22mmF SOLD

Tigranes III (20-8 B.C.), copper coins

12. Elephant. ACV 146, CAA 143, 5.45g-20mm ϕ -1h, F/VF \$300

Artavdes III (5-2 B.C.), copper coins

13. Eagle perched on mountain. ACV 177, 3.20g-17mm ϕ -12h, VG/F \$250

COMMAGENE (A.D. 38-72), copper coins

14. Queen Iotape, c/m. ACV 219V, 14.27g-25mm ϕ -12h, -F \$175

EDESSA (A.D. 179-214), copper coins

15. Abgar VIII (A.D. 179-214) and Severus. Δ E 5.15g-20 ϕ -7h, F+/F; BMC 26 \$45

16. -- Δ E 8.09g-21 ϕ -6h, F+/F; BMC 30 \$45

ROMAN COINS RELATING TO ARMENIA

17 Marcus Aurelius/ARMEN, denarius. Bed 403, RIC 80, 3.55g-17mm ϕ -12h, F+ \$75

18. --, denarius. Bed 405, RIC 81, 3.36g-18mm ϕ -12h, VF+ \$150

CILICIAN ARMENIAN COINS

Baron Roupen I (1080-1095), copper coins

19. Copper. ACV 245, CCA 1, Δ E 3.70g-23 ϕ -5h, Ex-Slocum coll., F \$195

Levon I (1198-1219), silver coins

20. Coronation tram. ACV 263, CCA 104, 2.98g-21.5mm ϕ -6h, -VF/VF \$35

21. --. ACV 266, CCA 119V, 2.98g-23mm ϕ , VF \$45

22. Double tram. ACV 269V, CCA 23, 5.58g-26mm ϕ -8h, -VF \$175

23. --. ACV 270V, CCA 27, 5.62g-27mm ϕ ,VF+ \$250

24. --. ACV 270V, CCA 27, 5.49g-28mm ϕ ,VF \$200

25. Tram. ACV 286, CCA 241, 2.95g-22mm, VF \$40

26. --. ACV 286V, CCA 241, 2.89g-21mm ϕ , VF \$40

27. --. ACV 291, CCA 289, 2.89g-22mm ϕ , VF+ \$55

28. --. ACV 291, CCA 373V, 2.97g-23mm ϕ , VF+ \$55

Levon I (1198-1219), copper coins

29. Tank. ACV 303V, CCA 710, 6.85g-29mm ϕ -6h, F/F+ \$15

30. --. ACV 308, CCA 718, 8.01g-29mm ϕ , VF \$30

31. --. ACV 301V, CCA 731, 7.59g-29mm ϕ , VF \$40

32. --. ACV 301, CCA 733, 7.42g-29mm ϕ , VF \$30

33. --. ACV 308, CCA 767, 5.97g-26mm ϕ , F/F+ \$20

Hetoum I (1226-1270), silver coins

34. Bilingual tram. Hetoum-Kaikhusrw, ACV 326, CCA 819, AH 641, 2.86g-24mm ϕ -10h, EF \$175

35. --. Hetoum-Kaikhusrw, ACV 326, CCA 822, AH 641, 2.96g-23mm ϕ -6h, VF+ \$135

36. --. Hetoum-Kaikhusr. ACV 326, CCA 822V, AH 641, 2.89g-24mm ϕ -2h, -VF/VF \$100

37. Hetoum-Zabel Tram. ACV 332V, CCA 880, 2.78g-21mm ϕ -7h, VF \$40

38. --. ACV 337V, CCA 945, 2.74g-20mm ϕ , VF \$40

39. --. ACV 337V, CCA 985, 2.95g-21mm ϕ ,VF+ \$40

40. --. ACV 337V, CCA 1006, 2.96g-20mm ϕ , VF \$40

41. --. ACV 341, CCA 1029, 2.98g-21mm ϕ , VF+ \$55

42. --. ACV 337V, CCA 1032, 2.89g-20mm ϕ ,VF \$40

43. --. ACV 337V, CCA 1059, 3.17g-21mm ϕ ,VF \$50

44. --. ACV 341V, CCA 1155, 2.59g-21mm ϕ ,VF \$40

Hetoum I (1226-1270), copper coins

45. Kardez, king seated. ACV 369, CCA 1396, 5.14g-22 ϕ -7h, -VF \$25

Levon II (1270-1289), silver coins

46. Half tram. ACV 383, CCA 1532, 1.43g-6mm ϕ -3h, F+ \$125

Levon II (1270-1289), copper coins

47. Kardez. ACV 387V, CCA 1542V, 4.71g-24mm ϕ -12h, F \$20

48. --. ACV 387V, CCA 1542V, 3.46g-26mm ϕ -8h, F+/F \$35

49. --. ACV 387V, CCA 1544, 3.34g-23mm ϕ -5h, green patina, F+/VG+ \$20

50. --. ACV 387V, CCA 1554, 3.56g-24mm ϕ -11h, some areas have green patina, F \$25

51. --. ACV 388V, CCA 1573v, 3.88g-23mm ϕ -1h, lion to right, VG+ \$15

52. Kardezses. 4 coins, 2 ACV 387V, -F/F and VG+/F+; 1 ACV 389V, F/F+; 1 ACV 392V, F/F \$40

Hetoum II (1289-1305), silver coins

53. Billon. ACV 395, CCA 1581V, 0.48g-16mm ϕ -2h, F+ \$100

Hetoum II (1289-1305), king std copper coins

54. Kardez. ACV 399V, CCA 1623V, 3.59g-23mm ϕ -2h, F+/F \$15

55. --. ACV 400V, CCA 1635V, 2.53g-19mm ϕ -1h, F/F+ \$15

56. --. ACV 400V, CCA 1638V, 2.64g-21mm ϕ -6h, F/F+ \$15

57. --. ACV 401V, CCA 1641V, 2.87g-20mm, F	\$13
58. --. ACV 400V, CCA 1647V, 2.77g-21mm, F	\$13
59. --. ACV 400V, CCA 1648V, 3.73g-20mm, F	\$13
60. Kardezes. 7 coins, ACV 400V-401V, CCA 1622V-48V, F/-F, F/-F/F, F/-F/VG+F/F+	\$70
Smpad (1296-1298), silver trams	
61. Tram. ACV 408, CCA 1663V, 2.74g-23mmø-11h, F+	\$150
62. --. ACV 408, CCA 1674V, 2.62g-23mm,F+	\$150
Smpad (1296-1298), copper coins	
63. Pogh. ACV 412V, CCA 1685, 1.61g-18mm, F	\$25
64. --. ACV 412V, CCA 1691, 1.53g-20mm, F+	\$45
65. --. ACV 412V, CCA 1700V, 1.48g-20mm, F+	\$30
66. --. ACV 413V, CCA 1700, 1.41g-19mm, F+/-F	\$25
67. --. ACV 412V, CCA 1715a, 1.98g-18mm, F+	\$40
68. --. ACV 412V, CCA 1717, 2.05g-19mm, F+	\$40
Oshin (1308-1320), silver coins	
69. Coronation tram with angel. ACV 439, CCA 1845, 2.74g-23mmø-5h, VF	\$200
Levon IV (1320-1342), silver coins	
70. Takvorin o/s in Arabic. ACV 456, 2.36g, F	\$20
71. -- o/s in Arabic. ACV 456, 2.21g-20mmø, F+	\$25
72. -- o/s in Arabic. ACV 456, 2.38g-21mmø, F+	\$25
73. -- o/s in Arabic. ACV 456, 2.21g-20mmø, F	\$20
74. -- o/s in Arabic. ACV 456, 2.28g-21mmø, F	\$20
Levon IV (1320-1342), copper coins	
75. Pogh. YN LIV 24, 1.32g-17mmø, VG+	\$15
76. --. YN LIV 38, 1.15g-18mmø, VG+	\$15
77. --. YN LIV 45, 1.29g-15mmø, VG+	\$15
78. --. YN LIV 54, 1.21g-17mmø, VG+	\$15
79. --. YN LIV 63V, 1.55g-16mmø, -F	\$20
80. Poghs. 8 coins. Avg. grade VG to VG+	\$75
Guy (1342-1344), silver coins	
81. --. ACV 469V, CCA 2032V, 2.08g-22mm,F+	\$60
Gosdantin III (1344-1363), silver coins	
82. Takvorin. ACV 472V, CCA 2062V, 2.12g-20mmø-3h, F+	\$40
Gosdantin III (1344-1363), copper coins	
83. Pogh. ACV 480V, CCA 2124, 1.19g-17mmø-1h, VG+	\$30
Gosdantin IV (1365-1373), silver coins	
84. Takvorin. ACV 492V, CCA 2190V, 1.77g-20mmø-5h, -F	\$20
85. Takvorin. ACV 492V, CCA 2230V, 1.77g-19mmø-1h, VG	\$15
Levon V (1374-1375), copper coins	
86. Poghs. Similar to ACV 506V, VG, ea.	\$22
87. Armenian earthquake coin, 3 rubles cupro-nickel, prooflike, 1989, display case	\$15
88. -- as before, UNC	\$5
89. Matenadaran, 5 r. cupro-nickel, proof, 1990.	
a. With government mint display package	\$25
b. With mint plastic envelope (sealed)	\$22
90. Matenadaran coin as before, UNC, 1990	\$10
91. 1000 yr Christianity in Russia, 3 5-r. coins	\$50
USSR Bonds (1936-1953)	
92. 10 rubles, 1936, black, tan. EF	\$25
REPUBLIC OF ARMENIA	
93. Anahit, 25000 dram, 900 k. AV. UNC	\$125
94. Apricot coin, 25 dram, AR proof	\$55
95. Sardarapat Battle, 25 dram, AR proof.	\$65
96. David of Sasun coin, 25 dr., AR proof.	\$50
97. Garni coin, 25 dram, AR proof.	\$50
98. Jakharak coin, 1000 dram, AR proof.	\$50
99. Artsakh coin, 25 dram, AR proof.	\$80
100. United Nations, 100 dram, AR proof	\$55
101. 32nd Chess Olymp., 100 dr. AR proof.	\$40
102. 32nd Chess Olymp., 100 dr. AR proof	\$55
103. Bagramian, Marshal. 100 dr. AR proof	\$40
104. 1998 World Cup, 100 dram, AR proof	\$55
105. National Assembly, 500 dr. AR prf. 5oz	\$195
106. Artaxiad Dynasty, 500 dram, AR prf. 5oz	\$165
107. Arsacid Dynasty, 500 dram, AR prf. 5 oz	\$165
108. Cilician Armenia, 500 dram, AR prf. 5 oz	\$165
109. Bagratid Dynasty, 500 dr. AR prf. 5 oz	\$165
Cupronickel coins (1996-1997)	
110. 32nd Chess Olympiad, 100 dram, Proof.	\$10
111. 32nd Chess Olympiad, 100 dram. UNC	\$2
112. Charents, 100 dram, UNC	\$2
Aluminum coin set (1994)	
113. 10, 20, or 50 lumaUNC, each piece	\$1
114. 1, 3, 5, or 10 dram, UNC, each piece	\$1
Bank notes (1993-4)	
115. 10, 25, or 50 dram, UNC each banknote	\$1
116. 100 dram, Ser. ՊԱ. or ՊԲ. UNC.	\$2
117. 200 dram, Ser. ԵԱ. UNC	\$4
118. 500 dram, Ser. ԶԱ. or ԶԲ. UNC.	\$10
119. 1000 dram, Ser. ԹԱ. UNC	\$15
120. 5000 dram, Ser. ԷԱ. UNC	\$30
Bonds (1993)	
121. 500 r., obligation bonds (1993) UNC	\$16
122. 1000 r., oblig. bonds (1993) UNC	\$17
123. Coat of arms of Rep. of Arm. Lapel pin.	\$2
124. Flag of Rep. of Arm. Lapel pin.	\$2
125. Grigor Narekatsi medal, AR proof 5 oz.	\$125
REPUBLIC OF MOUNTAINOUS KARABAGH	
126. AVO coin, 50,000 dram, AR proof. 5 oz.	\$125
Armenian Antiquities	
127. Silver book cover: Crucifixion. Inscription: Յ ԻՍՄԱԿ Ե ԽԱՉԱՐԱՐ ՏԻՆ; line 2, ՈՐ ԵՏ ՄԲ ՊԵՐՊԱՍ. From diamond tips 90.2x90.4 mm, 90.74 g. Very attractive	\$600
128. Armenian ornamental brass work, door knob. 38x42 mm, spiral broken, nice patina	\$80
Medals and Key Chains	
XN1. Bedoukian, silver medal proof	\$40
XN2. Komitas medal, rev. 3 cranes [1966]	\$35
XN3. 75th anniv. of Arm. Church in USA, Æ	\$35
XN4. Armenia-Los Angeles, Garni Æ	\$8
XN5. Armenia-Los Angeles, Ehtchmiadzin Æ	\$8
XN6. Armenia-Los Angeles, Zvartnots Æ	\$8
XN7. Armenia-LA, Yerevan's ArmMemMon. Æ	\$8
XN8. Armenia-Los Angeles David of Sassoun Æ	\$8
XN9. Armenia-Los Angeles Government House Æ	\$8
XN10. Set of 6 Armenia-Los Angeles medals Æ	\$40
XN11. Fresno Numism. Scty/David of Sassoun Æ	\$8
XN12. Levon V of Cilician Armenia. Æ	\$30
XN13. 1700th anniversary of christianity, Æ	\$35
XN14. Key chain, Tigranes II coin replica	\$5
October 1, 2001	
Shipping extra. California residents add 8% sales tax. Wants lists are welcomed. e-mail: ArmNumSoc@aol.com	

Series I

Volume XXVII, No. 2

June 2001

ՀԱՅ

ԴՐԱՄԱԳԻՏԱԿԱՆ

ՀԱՆԴԷՍ

ARMENIAN

NUMISMATIC

JOURNAL

TABLE OF CONTENTS

Vol. XXVII (2001) No. 2

Letters	31
NERCESSIAN, Y. T. Coinage of the Barony of Cilician Armenia	33
Armenian Numismatic Literature	55
Letters	57
Armenian Numismatic Literature	58

ՀԱՅ ԴՐԱՄԱԳԻՏԱԿԱՆ ՀԱՆԴԻՍ ARMENIAN NUMISMATIC JOURNAL

Series I

Vol. XXVII, No. 2

June 2001

LETTERS AND E-MAILS TO THE EDITOR

I have read yesterday night with enthusiasm your study. Now I can really congratulate you for this extremely fine achievement. With 832 coins (including 39 forgeries), your material would have astonished every numismatist of the late generation. Your comments and hypotheses look prudent and plausible. And you add so much to the understanding of these coinages. Really, you may be assured that this study will hold for long...

François de Callatay,
Cabinet de Médailles, Bibliothèque Royale Albert 1er
Brussels

Ուրախութեամբ ստացայ Ձեր 24 նոյեմբերի 2000 թ. նամակը, որից տեղեկացայ, որ Դուք ես ստացել էք իմ նախորդ նամակները:

Ժիտոն ասած, պատրաստել էի ՀՊՊԹ արծաթէ կեղծ Տիգրանների պատճենները ու սպասում էի յարմար հնարաւորութեան, որ դրանք ուղարկեմ Ձեզ: Բայց ինչպէս տեսնում եմ, այդ պատճեններն այլևս հարկաւոր չեն Ձեզ, քանի որ աշխատանքն արդէն յանձնել էք հրատարակման:

Ձեր յիշատակած Խ. Ա. Մուշեղեանի Հայոց պատմութեան դրամագիտականը (Երևան, 1997), էջ 153, թի 17-ի մասին: Դրամի լուսանկարն այստեղ ՀՊՊԹ 18215/4-ի լուսանկարը չէ և, առհասարակ, ՀՊՊԹ-ի դրամ չէ: Նկարագրութեան հայերէն տարբերակում նշուած է 18215/4 համարը, որտեղէն և անգլիէն տարբերակներում 18215/11: Ժիտըր առաջինն է: Այս սխալը գալիս է Մուշեղեան 1973-ից, որտեղ էջ 79, թիւ 122-ը նշուած է որպէս ՀՊՊԹ 18215/11: Իրականում, այս համարի տակ (տուփի մէջ Խ. Մուշեղեանի ձեռագրով գրուած) դրուած է Սաւանկուլեւի գանձի մէկ այլ դրամ: Տիրուք քաղաքի, բայց Մուշեղեան 1973, էջ 72, թիւ 81-ի տակ որա համարը սխալմամբ նշուած է 18215/4: Այնպէս որ, Մուշեղեան 1997-ի թիւ 17-ը համապատասխանում է (ըստ նկարագրութեան, այլ ոչ ըստ լուսանկարի): Ձեզ ուղարկած եմ իմ ցուցակի թիւ 26-ին (կիշուր 14-98, տրամագիծ 26.8, առանցքայի ուղղ. 1, թիւ 18215/4): Ինչ վերաբերում է լուսանկարին, ապա ես դժուարանում եմ ասել, թէ որտեղից է այն: Եթէ ուրիշ կոնկրետ օրինակներ էլ կան, ինդուսում եմ յայտնէք ինձ, որպէսզի դրանք պարզենք ու այլևս չիփոփոխեան չհանգեցնել:

Այո, այսօր գոյութիւն ունի համակարգիչ, ինտըրնետ (համացանց) ի-մէյլ (է-մակ), որոնք աշխարհի հետ կապ հաստատելու մեծ հնարաւորութիւններ են ընձեռում: Դրամագիտութեան բաժնի աշխատակիցներս յուսահատուած չենք, որ առայժմ զրկուած ենք այդ հնարաւորութիւններից, այլ փորձում ենք ուղիներ գտնել: 2001 թ. աշխատանքային ծրագրերը կազմելիս, ներկայացրեցիք առաջարկ, որպէսզի ՀՊՊԹ տնօրինութիւնը, որը լաւ պատկերացում է մեր ինդիւրներին և մի նշան հիմա ամէն ինչում աջակցել է մեզ, միջնորդի Մշակոյթի նախարարութեան առջև Դրամագիտութեան Բաժնի համար համակարգիչ, դիջիթլ լուսանկարչական ապարատ (տրոլի կատարուած լուսանկարների որակն այսօր չի գիշերում դասակարգին ու շատ հեշտացնում է լուսանկարման գործը) և տպիչ ձեռք բերելու ինդիւսեքով: Դրանցով մենք կը կարողանայինք լուծել դրամների լուսանկարման (թէ՛ քարտերը լուսանկարներով ապահովելու և թէ՛ հրատարակման համար), փողովածուի համակարգչային կատայլացման, ինտըրնետից ու է-մակից օգտուելու և այլ հարցեր: Վերջապէս, լուսանկարը պէտք է ոչ միայն հրատարակման ու քարտադրման համար, այլև անհրաժեշտ գործիք է մեծ քանակութեամբ դրամների հետ աշխատելիս: Սպասենք ու յառանգ: Իսկ մինչ այդ, նշուած ենք այն, ինչ կարող ենք անել աւանդական եղանակներով:

ARMENIAN NUMISMATIC JOURNAL is the quarterly publication of Armenian Numismatic Society, an educational, non-profit organization. Editor, Y. T. Nercessian, 8511 Beverly Park Place, Pico Rivera, CA 90660-1920, USA (e-mail: ArmNumSoc@aol.com). Associate Editors, W. G. Wenian and T. Nercessian, Corresponding Editors, L. A. Saryan and V. Yegparian. Non-member subscriptions US \$30.00 per year, \$40.00 foreign air mail. ISSN 0884-0180—LCCN 85-649443

Ձեր յօդուածների ժողովածուի օրինակները ստանալուն պէս կը բաժնենք գրադարաններին, ախուհետեւ կ'ուղարկենք այդ գրադարաններին ցուցակը: Եթէ կը ցանկանաք անհատ անձանց ևս նուիրել, խնդրում եմ ուղրկէք նրանց անունները: Դուք հարցնում էք նաև, թէ բացի Ձեր ուղարկելիք կատալոգներէն ուրիշ ինչ կատալոգներ կը ցանկանայինք ունենալ: Օգտուելով շնորհուած աւիթից, ուզում եմ նշել մի ցուցակ, որից ոչինչ չունենք (զուցէ սրանց մի մասը Դուք արդէն նախատեսել էք մեզ ուղարկել):

Bank Leu AG Zürich, Auktion 30: *Antike Münzen*, Zürich (1982).

Classical Numismatic Group, Inc. A Mail Bid Auction Sale of Classical Coins, Quarryville [and Lancaster].

Classical Numismatic Review.

Credit Suisse. *Auction 4: Important Ancient and Medieval Coins Including an Armenian and Judaean Collection*. Bern (Dec. 1985).

Demirjian, Torkom, *Catalogue*. Riverdale, New York, I (1973), II (1974), III (1974), IV (1975), V (1976), VI (1985).

Hirsch, G., *Auktion: Münzen und Medaillen Antiken*, München.

Kovacs, F. L., *Mail Bid Sale*, San Mateo, CA.

[Auctiones A.G.] Münzen und Medaillen A.G. *Auktion 12: Münzen der antike, des mittelalters und der neuzeit*, Basel (September 1981).

Nercessian, Y. T., Auction I: Mail Bid Auction I: Numismatic Collection of E. Joseph, Pico Rivera, CA (2 May 1997).

Nercessian, Y. T., Auction III: Armenian Coin Collection of Dr. Mesrop Abugarians, Pico Rivera, CA (2 June 1998).

Numismatic Fine Arts, Inc. *Auction: Ancient Coins*, Encino, CA.

Numismatic Fine Arts International, Inc. *Auction*, Beverly Hills, CA.

Peus, B. *Auktion, Katalog 340: Sammlung Nicholas V. Jamgochian*. Frankfurt (November 1994).

Schulten + Co. GmbH. *Auktion Antike*, Cologne.

Sotheby's. *Auction: The Nelson Bunker Hunt Collection, Highly Important Greek and Roman Coins*. New York, (December 1990).

Spink Numismatic Circular.

Sternberg, F., *Auktion XXII: Antike Münzen, Griechen - Römer - Byzantiner*, Zürich (November 1989).

Մեզ մօտ եղածները ֆրանսիական (Վ. Աղաբէկեանի նուիրած) և բելգիական ծագման անուրդային կատալոգներ են՝

[Bourgey] Hotel Drouot, 1956-1970, 1992 (*Numismatique Collection N. K.*)*

Jean Elsen 1987, 1988, 1997-1999.*

Ինչպէս նաև՝

Stephen Album, 1998-2000 (Nos. 147-163)*

Տէկին Լենային ուղարկել էինք Մոսկուայի Պատմութեան Թանգարանի Կիլիկեան ժողովածուի քարտերը, որի վրայ նա մի ժամանակ աշխատել է ու այժմ ցանկանում է աւարտին

Ruben Vardanyan,
(continued on p. 57)

* **Editor's Comments:** Dear Friends, the above list of *Auction Catalogues*, *Fixed Price Lists*, and Numismatic Trade Journals are requested for the library of the Numismatic Section, State History Museum of Armenia, Yerevan. They have in their library the publications which have * at the end of each line (the last three). Those of you that have the above listed material and would like to donate them, please send them to the Armenian Numismatic Society. The Society will undertake the responsibility of shipping them to Armenia. Auction catalogues already sent: CNG 27, 36, 46, 51, Spink 102, Peus 340, D. Markov 7.

COINAGE OF THE BARONY OF CILICIAN ARMENIA

PLATES 1-2

Y. T. NERCESSIAN

The treacherous end of the Bagratid dynasty, the fall of Ani first to Byzantium, and later to the Turks (1045 and 1064), forced the Armenians to migrate out of Armenia proper to the northern shores of the Black Sea, Russia and Poland, and to the eastern and southeastern regions of Byzantine Empire. Gagik II, the last Armenian Bagratid king, was exiled to the town of Bizou and its vicinity, near Ceasarea, bordering Cappadocia.

The defeat of the Greeks at the battle of Manzikert (1071) encouraged the Armenian general Philaretus to settle on a parcel of land stretching from eastern Cilicia and the northern part of Syria to the shores of the Euphrates River. The Armenian people and nobility, heartened by the successes of Philaretus, settled in Cilicia under his protection. Among the Armenian nobles, Kogh Vasil took possession of the Kesoun district, Toros of Edessa, Tatoul of Marash, Roupen of Partzrpert, Ablgharib of Tarsus, Oshin of Lampron, Apirat of Dzopk fortress. All of these princes were very capable and talented persons and especially Philaretus. However except for Roupen, none was far sighted enough to establish a new dynasty after the downfall of the Bagratid kingdom. As proof, we have received a monetary series (struck in gold, silver, and copper coins) from Cilicia only from the Roupenian dynasty who were the lords of Partzrpert.

The hatred of the Greeks toward the Armenians was so immense that they could not even tolerate a dethroned Armenian king in exile. Gagik II was deceived and treacherously murdered and hanged from the ramparts of the fortress of Cyzistra, west of Caesarea (1079).

ROUPEN I (1080-1095)

The murder of Gagik II rekindled nationalism among the Armenians. Prince Roupen rallied all dissident Armenians, who had not forgotten how Byzantium treacherously took over the Bagratid kingdom and the humiliation of Armenian nobility by the Greeks. They were determined to be free and independent with the might of their swords. In 1080, on the Taurus Mountains, Roupen unfurled the banner of independence, establishing a new dynasty, in a new Armenia, which would last three hundred years (1080-1375).¹

---

¹ The history of Cilician Armenia is discussed by many historians in Armenian and other languages. To mention a few of them see Constable Smpad, *Chronicle* (Venice, 1956) (in Armenian); Fr. Ghewond Alishan, *Sissouan: Composition on Armenian Cilicia and Levon the Illustrious* (Venice, 1885), (references

Roupen had served King Gagik II as a military officer. Some historians believe he was descended from a noble family. After the tragic murder of Gagik, Roupen established his domain near the southwestern border of the lands ruled by Philaretus.

Roupen enlarged his holdings in Cilicia, and when he passed away, he left an expanded and fairly well organized dominion as inheritance to his son Gosdantin.

All coins attributed to Prince Roupen are uniform and crude copper pieces. Previously, numismatists had assigned coins of this type to his son, Gosdantin I.² However, the examination of numerous examples together allowed Paul Bedoukian to construct an inscription "Roupen/Servant of God" (Ռաթիւն/Ծառա ալ Ծառալ Աստուծոյ) and with hesitation ascribed them to the founder of the Roupenian dynasty, Roupen I.³ The obverse and reverse appearance of the coin very much resemble each other. Without examining in detail, it is very hard to decide which side is the obverse and which side is the reverse. The researcher should not forget that the obverse legend is made of mostly with capital letters, where as on the reverse, only the first letter is capitalized. On Roupen's coin the Armenian capital letter "Ր" is very conspicuous when it is clear enough to observe. A final point: on Roupen's coins the letters are more shallow or further apart from each other than the coins of his son, Gosdantin I.

1. Roupen I, cross/cross⁴

Obv.: Cross. Clockwise legend,
Ռաթիւն (Roupen).

below are made to this Armenian edition); and its French translation, *Sissouan ou l'Arménie-Cilicie, description géographique et historique* (Venice, 1899); Jacques de Morgan, *The History of the Armenian People* (English translation, Boston, 1955); Fr. V. Hovhannessian, *History of the Armenians* (Venice, 1975), (in Armenian); "The Armenian Government of Cilicia," in *History of the Armenian People*, Vol. III (Erevan, 1976), pp. 669-786 (in Armenian); H. Der Ghazarian, *Armenian Cilicia* (Antelias, Lebanon, 1966), (in Armenian); Y. H. Kassouny, *Roupen I and the Foundation of the Rupenid Dynasty* (Beirut, 1972), (in Armenian with English summary); Y. H. Kassouny, *The Armenian Princedome of Cilicia in the Political Turmoil of the Middle East (1080-1137)*, (Beirut, 1974), (in Armenian); Y. H. Kassouny, *Prince Roupen III (1175-1187) and His Will* (Beirut, 1987), (in Armenian with English summary); P. Z. Bedoukian, *Coinage of Cilician Armenia* [CCA] (New York, 1962); and its revised edition (Danbury, CT, 1979); and its Armenian translation (Vienna, 1963); S. Der Nersessian, "The Kingdom of Cilician Armenia," *A History of the Crusades*, ed. K. M. Setton (Philadelphia, 1962), Vol. II, pp. 630-659; W. R. Rüd-Collenberg, *The Rupenids, Hethumides and Lusignans: The Structure of the Armeno-Cilician Dynasties* (Lisbon, 1963). Historical background offered in this study relies upon the above noted sources not heeded.

² P. Z. Bedoukian, CCA, p. 129; P. Z. Bedoukian, "Coinage of Roupen I (1080-1095)," *Handes Amsorya*, Vol. CV (1991), pp. 123-126.

³ *ibid.*

⁴ In classifying the baronial coins, a serious effort has been made, within the limits of available specimens, to offer more than one example and also to form a corpus for various reasons: 1) to impress on the reader about the mediocre or poor state of preservation of the coins, 2) to reconstruct a complete legend it is important to study more than one example because it is very difficult to find a single well-preserved coin with a complete inscription, 3) except for the author's collection, all other coins have been studied from their photographs which are sometimes unclear and the inscription cannot be read very clearly, 4) the haphazard striking of the coins has created some variants.

The presentation format of each coin is standardized and consists of three parts:

a) The first line includes an assigned catalogue number, ruler's name, and a brief obverse and reverse description.

b) The second part describes the obverse and reverse.

c) In the third section, the bottom line indicates that the coin is copper (Æ), its diameter in millimeters (mm) and weight in grams (g), reference and where preserved. On the extreme right side, the last coin of the same prince, indicates the number of total examples known.

- Rev.: Cross. Clockwise legend,
ԾԱՆԱ ԱՅ (servant of God).
- Data: Æ 21 mm, 2.21 g, ACV 245, YN*
2. Roupen I, cross/cross
- Obv.: Cross. Clockwise legend,
.աԻԲԷՆ (oupen).
- Rev.: Cross. Clockwise legend,
Similar to No. 1.
- Data: Æ 21 mm, 2.40 g, CCA 1 (1979), PB*
3. Roupen I, cross/cross
- Obv.: Cross. Clockwise legend,
ԹԱԲԷՆ (Roupen).
- Rev.: Cross. Clockwise legend,
ԾԱՆԱ Ա (servant of God).
- Data: Æ 22 mm, 3.46 g, JS 474*
4. Roupen I, cross/cross
- Obv.: Cross. Clockwise legend,
.աԲԷՆ (.apen).
- Rev.: Cross. Clockwise legend,
Similar to No. 1.
- Data: Æ 21 mm, 1.65 g, CNG 36-708*; 21 mm, 1.36 g, CS 688; 22 mm, 2.21 g, CNG 46-711; 22 mm, 3.46 g, JS 474; 21 mm, 2.52 g, JS 476; 21 mm, 2.20 g, JS 478; (5) JS 479. Total: 14

GOSDANTIN I (1092-1100)

Gosdantin I, the son of Roupen I, like his father served in the army of the dethroned Armenian king Gagik II. After the tragic death of Gagik, with his father, Gosdantin settled at Partzrper. During the last years of Roupen's reign, the helm of the dynasty was entrusted to Gosdantin. Certain historians consider the year 1092 as the beginning of Gosdantin's rule. Gosdantin further expanded his ancestral lands at the expanse of Byzantine Empire. During the initial phase of his rule, Gosdantin subjected his surrounding districts of Partzrper to his authority, and occupied the fortress of Vahka in 1092.

Whereas the descendants of Roupen I were busy in constructing a new fatherland, near the end of the eleventh century, the Holy Land on the eastern shore of Mediterranean Sea was suffering under the Muslim yoke. In Europe a movement arose to go and liberate Jerusalem from the hands of the Muhammadans. In 1097, the First Crusade crossed into Asia Minor and passed through the Cilician Gates into Marash. After a brief stop at Anazarbus, the Crusaders proceeded to liberate Antioch in 1098.

In Cilicia, the Armenians were very enthusiastic about the arrival of the crusading armies. They welcomed and readily came to the aid of the Crusaders. They not only

supplied them with needed provisions and means of transportation, but also aided them logistically and militarily. Pope Gregory XIII has written, "No nation ever came more spontaneously to the help of the Crusaders than did the Armenians, who supplied them with men, horses, arms, and food."⁵ The Franks understood the importance of New Armenia in furthering their aims in the Levant. And for the bravery that the Armenians displayed, the commander of the Crusader army offered a few titles to Gosdantin, "compte," "marquis," "baron," etc. The Roupenid princes and Gosdantin preferred to be called "Baron" and their country, "Barony." During the reign of Gosdantin I the Armenians of Cilicia were able for the first time to establish a bond with Western Europe.

As noted above, coins attributed to Roupen I were previously assigned to Gosdantin I. Here a question arises: if the founder of the Roupenian dynasty was able to cut coins in his name, why could his son and successor not continue this tradition when the conditions were more favorable economically and militarily? Gosdantin further expanded his boundaries and strengthened his government and his country was more prosperous.

The fact is that, because of poor preservation or execution, we are unable to read accurately all of the coins assigned to Roupen I, and some of these must belong to Gosdantin I. For example, Bedoukian⁶ in his paper on the coins of Roupen I, while recording the circular inscription, he thinks to read "Կ", "ԿԱ", "ԿԱՄ" letters, the first letters of Gosdantin's name.⁷ Two coins inscribed with these type of letters, and comparatively much better preserved, were auctioned one in 1993 and the other in 1994. Legends inscribed in this form assign these coins to Gosdantin I without hesitation.

Numerous coins whose pictures were accessible were examined for this purpose. Each coin has a different circular inscription and is in crude condition. After comparing all the legends of these coins, cautiously, we propose that the complete signature of the coin should be "ՔԱՄԱՆՈՒՄԱՆԻ Ա ԵՐԽԱՆԻՆՆԱ Ա Ե" (Ք Gosdantin of God?/Roupen of God?). On most coins assigned to Gosdantin, but not all, we can see the Armenian capital letter "Ք" changed to the shape of cross (and also the first letter of Christ's name). On coins assigned to Roupen this capital letter has never been seen. A final point, on Roupen's coins the lettering are inscribed much denser or closer to each other than the coins of his father, Roupen I. On the reverse side of Gosdantin's copper coin his father's name is always inscribed.

It is very important to emphasize that the designs of both side are very similar to each other. Also, generally, they are poorly preserved and executed with rough lettering which leaves the inscription reading in doubt. As noted above, Gosdantin and his father ruled together for some years. This may be the reason why the name of father is inscribed on one side and the son's, on the other side. In circumstances like these and with coins in poor preservation it is not very easy to segregate the coins of Gosdantin from those of Roupen. On certain examples it is possible to read only a few letters of the legend.

⁵ de Morgan, p. 195.

⁶ See above, note 2.

⁷ In classic Armenian (grabar) the letters "աւ" were used in place of modern "o" sound. For example, "աւուրք, աղաւթք, Աւշին, Աւդստոս (օր, աղօթք, Օշին, Օդստոս)," etc.

5. Gosdantin I, cross/cross
Obv.: Cross. Clockwise legend,
‡ Կսհ . . ա՛ն ա Ի
Rev.: Cross. Clockwise legend,
ՌսհԲԵՆ ա Բ
Data: Æ 19 mm, 2.50 g, CNG 27-83*
6. Gosdantin I, cross/cross
Obv.: Cross. Clockwise legend,
‡ Կսհսսա՛ն ա Ե
Rev.: Cross. Clockwise legend,
Similar to No. 5.
Data: Æ 21 mm, AD 225*
7. Gosdantin I, cross/cross
Obv.: Cross. Clockwise legend,
ԿսԱՍսԵԲՆ ա յ (Armenian ւ and Ի are ligatured to form the letter of Ս)
Rev.: Cross. Clockwise legend,
Similar to No. 5.
Data: Æ 22 mm, 2.59 g, CNG 36-707*
8. Gosdantin I, cross/cross
Obv.: Cross. Clockwise legend,
Կ.....սհ‡Նսս
Rev.: Cross. Clockwise legend,
ՌսհԲԻՆ
Data: Æ 21 mm, 3.64 g, Roupen I-7, PB*
9. Gosdantin I, cross/cross
Obv.: Cross. Clockwise legend,
Կս՛նԴսհԻԷ. Նսս յ
Rev.: Cross. Clockwise legend,
ՌսհԲԻՆսս. Է
Data: Æ 21 mm, 3.43 g, CCA catalogue 1a, plate I second
No. 1 (1979), Roupen I-6, PB*
10. Gosdantin I, cross/cross
Obv.: Cross. Clockwise legend,
..ԱսհՆ‡Ն ա յ
Rev.: Cross. Clockwise legend,
Ռ.ԻԲԵՆսս ա Բ
Data: Æ 21 mm, 1.85 g, JS 477*; WM (1) 21 mm; AD 224; (12) AD⁸ 226-229; 20 mm,
1.85 g, JS 475. Total: 21

⁸ Only two pictures are printed for Asbed Donabedian's 14 baronial copper coins. Therefore, with absolute certainty we cannot catalogue so many coins for Roupen and so many for Gosdantin; although we are positive that the coins of published pictures should be assigned to Gosdantin I.

TOROS I (1100-1129)

Toros I, the son of Gosdantin I, was his successor. Baron Toros I is considered one of the most famous princes of the Roupenian dynasty for his bravery, wisdom, and diplomacy. He expanded his ancestral barony by occupying the Cilician lowlands and reaching the shores of Mediterranean Sea.

The Turks took advantage of the Armenian expansion and dispersion of their forces and attacked Cilicia. Initially, the Armenians had great difficulty. Later Toros successfully chased those bandits not only out of Cilicia but also out of the lands of Kogh Vasil and Marash, and captured their leader. Armenia suffered a major attack by the Seljuk sultan Malik Shah (1107-1116) of Iconium. At first Toros sustained heavy losses, but eventually won a decisive victory and forced the sultan to retreat from Cilicia to Kharpert.

In 1111, when the opportunity presented itself, Toros occupied the fortress of Cyzistra where King Gagik was murdered. Constable Smpad narrates the following event. When Toros occupied the fortress of Cyzistra he ordered the owners, the Mandale brothers: "Bring this sword of Gagik and the royal vestments" and they brought them. When Toros saw these he started crying bitterly, and his soldiers cried bitterly like him. Toros started torturing the Mandale brothers so that they would reveal where the treasures are hidden inside the fortress. The second of Mandale brothers insulted Toros and said, "You are an Armenian man, we are Roman princes, what kind of answer are you going to give to our king?" Toros was angry and replied, "And you a strong man and Gagik an anointed king, who extended his kiss and humbled himself as father and son, and loved you, you murdered him, what answer do you have to give to the Armenian nation?" Two of the Mandale brothers died at the same location and the third was taken as prisoner to the fortress of Vahka. Toros took with him the sword and royal vestments of King Gagik and the treasures of the Cyzistra fortress.⁹

Taking advantage of political situation, Toros invaded the lowland and occupied the fortress of Anazarbus, the walls (originally built by Emperor Justinian I and later considerably strengthened by Caliph Harun al-Rashid) of which were considered impregnable. Sis also fell into his hands.

Baron Toros piously founded numerous churches and monasteries and brought in Armenian refugees and populated the country with new settlers. Among his constructions the Monastery of Drazark is famous, which starting with him, was destined to be the royal cemetery of the Roupenian dynasty.

Toros struck two types of copper coins. The inscriptions of the obverses resemble each other quite closely. The design of the reverses also resemble each other but they differ in their inscriptions. Fr. Ghewond Alishan was the first to publish one of the copper coins of Prince Toros (No. 12).¹⁰ The Crusader principalities issued coins with the mark of the cross but they do not resemble the coin of Toros. On his coin, for some unknown reason,

⁹ Constable Smpad, *Chronicle*, pp. 136-137 (in Armenian).

¹⁰ Alishan, p. 378, No. 171.

the reverse cross lower leg is branched out into three roots, perhaps to symbolize that he is the third baron of Roupenian dynasty.

In the catalogue of the John Slocum collection, dedicated to coins of the Crusades, a coin attributed to Baron Toros is illustrated.¹¹ The picture of this coin is also offered in the plates of Paul Z. Bedoukian's book.¹² On the reverse side of this coin, above the horizontal arms of the cross, Armenian letters ւԲ are observed on the left side and on the right, Յւ. Below the horizontal arms of the cross, on the left side letters ՂԹ are inscribed, on the right ՈՂ. According to Paul Bedoukian, the obverse and reverse Armenian inscriptions mean "Toros of the Roupenians/Lord Christ Conquers" (Թորոսի է Ռուբենեան/Տէր Քրիստոս Յաղթող). This reading should not be considered final. First, the obverse of the coin is not adequate for a conclusive reading. The sentence may be meaningful but is not acceptable to all Armenologists. One could argue that the Armenian letter "Բ" is the corrupted form of letter "Բ" which appears on the coin and may represent the sign of cross but the letter "Բ" is distinctly visible. If this sentence could be corroborated with the inscriptions of the colophons of medieval Armenian manuscripts or with the medieval church wall paintings then it would have been more persuasive. The word conqueror (Յաղթող) is not abbreviated and the whole word can be read on the coin.

The author's hypothesis is that the obverse circular inscription of this coin is formatted similar to that of the succeeding coin. On the reverse, in reality the Armenian letter "ւ" (d) is the mirror image of the letter "ւ" (R); and in this case the letters ՌԲ (RP) are abbreviated form of Roupen. That is, the complete signature should have the form "Թորոս որդի/Ռուբենի յաղթող" (Toros son/of Roupen conqueror).

The Slocum and Vienna Mekhitarist coins, on the reverse side, have letters inscribed above the upper half of the cross. The pictures of fourteen coins out of seventeen known coins of Baron Toros I have been examined. Except for these two coins, none of the others have similar letters. As noted earlier, the Vienna Mekhitarist collection line drawing was published by Fr. Alishan¹³ (by Serovbe Alishan for his brother, Fr. Alishan)¹⁴ and later was improved by J. de Morgan.¹⁵ Bedoukian¹⁶ also published the picture of this coin (No. 12), unfortunately photographed from aluminum foil rubbings where the quality of the image is degraded. The meaning of the symbols on both line drawings and photograph remain unknown.

Baron Toros also has a second type of copper coin. For this second type, we owe to M. E. Karapetian for reading the correct inscription, constructed by studying five coins struck with different dies. Based on the symbols engraved on the coins, on the colophons of medieval Armenian manuscripts, and on the medieval church wall paintings of Cilician Armenia, it has been possible to read and construct the complete writings correctly on the coins of Baron Toros (Nos. 16a).¹⁷ On the lower left side of the cross

¹¹ Sotheby's, *The John J. Slocum Collection of Coins of the Crusades* (London, 1997), p. 59, No. 480.

¹² Bedoukian, CCA (1979), pl. I, No. 2.

¹³ Alishan, p. 378, No. 171.

¹⁴ Fr. S. Djemdjemian, "Serovbe Alishan and Sissouan," *Armenian Numismatic Journal*, Ser. I, Vol. IV (1978), pp. 45-46 (in Armenian with English summary).

¹⁵ de Morgan, p. 194.

¹⁶ P. Z. Bedoukian, "Coins of the Baronial Period of Cilician Armenia," *American Numismatic Society Museum Notes*, Vol. XII (1966), pp. 139-145, pl. XLI; also in *Selected Numismatic Studies* (Los Angeles, 1981), pp. 95-102, No. 6.

¹⁷ M. E. Karapetian, "The Coins of Roupenian Prince Toros," *Traber Hasarakakan Gitutyunneri*, Vol. XXXIII (November 1972), No. 11 (359), pp. 60-66, No. 5 (in Armenian).

Armenian letters ՌԲ are visible abbreviated for Roupen name (letter Ռ rotated 90°, upright top to bottom); on the right side of the cross, the letters ՂԹ abbreviated for the word of “աղալթքով” (with prayers). Thus we have a complete signature in the form of “Toros son/of Roupen with prayers” (Թորոս որդի/Ռուբենի աղալթքով).

Paul Bedoukian reads the reverse inscription of this coin as “The Cross of Christ Conquers” (Խաչն Քրիստոսի յաղթող). N. Kapamadjian had a coin of this type with finest preservation (No. 13). The obverse inscription has the form of “is of Toros” (+ ԹՈՐՈՍ | Ի Է). However, Karapetian in a persuasive manner argues that this must be read as “son of Toros” (ԹՈՐՈՍ ՌԴԻ or ԹՈՐՈՍ ՈՐԻԴԻ). On the reverse side the engraved letters are very clear. Without hesitation any person can read “ՌԲ” and “ՂԹ” letters. Regardless how these letters are read, both of these coins belong to Baron Toros I.

Finally, the obverse circular inscription lettering is generally shallow or further apart from each other. The reverses of both coins have many differences from each other although the central cross has many similarities: it dominates the entire field, the lower leg branches into three roots, and letters below horizontal arms.

11. Toros I, cross/cross

Obv.: Cross in the center. Legend, below to right,
+ ԹՈՐՈՍ | Ի Է (Toros son of)

Rev.: Cross, lower leg with three branches. Legend in the field, upper half, on the left side, ՌԲ, on the right, ՅԱ; lower half, on the left side, ՂԹ, on the right side, ՈՂ (Roupen conqueror)

Data: Æ 18 mm, 1.64 g, JS 480*

12. Toros I, cross/cross

Obv.: Similar to No. 11.

Rev.: Similar to No. 11, but illegible.

Data: Æ 20 mm, Baron 6, WM*

13. Toros I, cross/cross

Obv.: Cross in the center. Clockwise legend,
+ ԹՈՐՈՍ | Ի Է (Toros son of)

Rev.: Cross, lower leg with three branches. Legend in the field, lower half side, ՌԲ; lower right side, ՂԹ (Roupen with prayers)

Data: Æ 18 mm, 2.05 g, NK/Bourgey 860 (SB 1150)*

14. Toros I, cross/cross

Obv.: Cross in the center. Clockwise legend,
. ԹՈՐՈՍԻ ..

Rev.: Similar to No. 13.

Data: Æ 18 mm, 2.45 g, CCA 2a, PB*

15. Toros I, cross/cross

Obv.: Cross in the center. Clockwise legend,
+ ԹՈՐՈՍԻ Ռ.

Rev.: Similar to No. 13.

Data: Æ 18 mm, 2.52 g, ACV 246, YN*

16. Toros I, cross/cross

Obv.: Cross in the center. Clockwise legend,
ԹՈՐՈՍ Ռ.

Rev.: Similar to No. 13.

Data: Æ 16 mm, 2.17 g, CNG 27-84*; 17 mm, 0.75 g, PB; 17 mm, 3.52 g, PB; 19 mm, 3.45 g, PB; 19 mm, 2.47 g, CS 689; 19 mm, 3.20 g, NK/Bourgey 831 (SB 1151); 18 mm, AD 230; 17 mm, AD 231; 18 mm, 2.33 g, SM; (2) MK (No. 4b); 16 mm, JP; (1) MHM. Total: 17

LEVON I (1129-1137)

While Toros I was alive, his son, Gosdantin was poisoned and died. Therefore, his brother Levon succeeded to the throne of Roupenian dynasty. Like his predecessors, Levon tried to expand his territory. He descended into the plains and took the cities of Missis, Adana, and Tarsus from the Greeks, trying to obtain a seaport on the Mediterranean coast. A seaport was essential if Armenia was to cultivate profitable and good relations with Western Europe.

Barely had Levon ascended the throne of Armenia, when two strong neighbors invaded Cilicia. The Danishmendid al-Ghazi attacked from the north and Bohemund II from the east (1130). al-Ghazi was angry at Levon, since the latter had offered refuge to Arab, one of the sons of Qilich Arslan I, who had rebelled against his brother Masud, the son-in-law and ally of al-Ghazi. Bohemond was taking advantage of the opportunity and trying to expand his territory. Levon avoided battle, withdrawing from the arena so that the two invading enemies could destroy each other in Mamistra. Bohemond was surprised and during combat loses his life. The Franks start retreating in disorderly fashion. Levon closes the mountain passes and attacks on al-Ghazi's army. al-Ghazi returns again a year later (1131), occupies a few fortresses and places a tribute on Levon.

At this time, relations between the Franks and Armenians were less than amicable. Both of them wanted to have the same lands. In 1135 Levon had occupied the fortress of Sarvantikar, on the lower Jihoun River. The same fortress was claimed by the Franks. In 1136, the prince of Antioch, Raymond de Poitiers, lured Levon into a trap and held him prisoner for two months. In 1137, the count of Edessa, Joscelin II, related to Levon by marriage, intervened and secured Levon's release by a harsh but honorable agreement. Levon agreed not only to relinquish claim to the cities of Sarvantikar, Missis, and Adana but also paid 60,000 gold bezants and surrendered one of his sons as a hostage. They signed an alliance against the Byzantine emperor John II Comnenus who was making claims to Cilicia and Antioch.

While the Armenians and Crusaders were arguing with each other, the Turks attacked Cilicia. Turkish hostility towards the Armenians was financed and paid in gold by the Byzantine court.

The Byzantine emperor considered Cilicia a part of the Byzantine Empire. The Greeks attacked Cilicia, defeating the Armenians and Crusaders and occupy the country.

Until the publication of this study on the baronial coinage, no coin was attributed to Baron Levon I.

The Armenian section of the Slocum auction¹⁸ included two copper coins, similar to each other, which were assigned by the auction house cataloguer to an uncertain Armenian ruler. According to the catalogue pictures, the first has better preservation than the second. The condition of both of them, individually, does not permit a complete and conclusive attribution. Line drawings for both coins (Nos. 17a and 17b) were prepared for a thorough study, since the quality of the original photographs is not extremely good, and the quality of second generation photographs in the plates of this study are further degraded (the arrows on line drawings indicate the beginning of the circular inscription). Both of the coins were sold during the auction and their whereabouts remains unknown.

According to the author's reading, the obverse legend of No. 17 is "ԼԵՄ ԾԱՅԻ ԱՅ" and No. 18 is, "... ԾԱՌԱ ԱՅ". On the reverse of the first example, the engraved Armenian letters "Ս" and "Ք" have taken the shape of a cross and are divided by a symbol resembling the two horizontal arms and lower leg of a cross (similar to letter "T"). In the case of second example, above letters "Ս" and "Ք" there are the traces of three small crosses. One can conclude that the reconstructed complete signature of the coin should be "Levon Servant of God/ of Christ" (Լեվոն ծառայ Աստուծոյ/Քրիստոսին)।

Table 1. *The legends of the coins of Armenian barons*

Baron	Obverse legend	Reverse legend
Roupen I	Ռսիհէն	Ծառայ
Gosdantin I	ԺԿաստղանդն ա է	Ռսիհէն ա է
Toros I	1) + թՈՐՈՍ Ռ[ԴԻ] 2) + թՈՐՈՍ Ռ[ԴԻ]	1) ՏՔ-ՅԱ-ՂԹ-ՈՂ 2) ՌԲ-ՂԹ
Levon I	1) ԼԵՄ ԾԱՅԻ ԱՅ 2) .... ԾԱՌԱ ԱՅ	1) Ք՝Ս 2) ՔՍ
Toros II	ԹՈՐՈՍ ՅԱՍՏԻ	ԱԹ-ՈԱ
Roupen's Regency	—	—
Mleh	—	—
Roupen II	+ [ՌՈՒԲ]ԷՆ ՈՐ[ԴԻ] [ՍՏ]ԵՃԱՆԷԻ	+ [ԿԱՐՈՂՈՒԹԲ]Ն ԱՅ Է
Levon II	+ ԼԵՎՈՆ ԾԱՌԱ ԱՅ	+ ՈՐԴԻ ՍՏԵՃԱՆԷԻ

Comparing the pictures of both coins under investigation with those of Roupen I, Gosdantin I, Toros I, and Toros II the general appearance of the reverse sides of newly discovered coins in a way remind us the design of Baron Toros I copper coins, that is, both of them have a cross which dominates the entire field and large capital letters in the field. Comparing the newly found coin epigraphy with the coins of other barons (see

¹⁸ Sotheby's, p. 59, Nos. 472 and 473.

Table 1), it is obvious that the newly found coin lettering is based on the style and format of the coins of Roupen I, Gosdantin I, and Toros I. The overall design of the coins suggests that these should be attributed to a ruler succeeding to Toros I, that is, Baron Levon I, since we have not had another prince with the name of Levon prior to Levon I, sitting on the throne of the Roupenian dynasty.

It is noteworthy that neither the reverse design types of Baron Toros I or Baron Levon I are seen on contemporary Byzantine or Crusader principality coins. Both of their coins have original designs.

17. Levon I, cross/cross

Obv.: Cross. Clockwise legend,

ԼԵՈՆ ԵԱԵԻ ԱՅ.

Rev.: Cross. In l. field a large cross whose upper arm is longer; to the r. of the same arm is a crescent. The cross and crescent together resemble the “Բ” letter of Armenian alphabet. To the r. of the cross is the “Ս” letter of Armenian alphabet. Above, between two letters, there is a cross which has only horizontal and lower arms. The Armenian “Քս” letters could be an abbreviation for the word Christos (Քրիստոս), the first and last letters. ՔՍ

Data: Æ 18 mm, 1.96 g, JS 472*

18. Levon I, cross/cross

Obv.: Cross. Clockwise legend,

.... ԲԵՆԻՍ ԱՅ.

Rev.: Cross. Similar to No. 17, but there are light traces of three small crosses above “ԲՍ”.

Data: Æ 18 mm, 1.59 g, JS 473*. Total:

2

BYZANTINE OCCUPATION (1138-1144)

Cilicia was invaded by a Greek and Turkish alliance in 1138. After a heroic thirty-eight day resistance, the Armenians, forced by lack of provisions, surrendered. Levon retreated to the Taurus Mountains. The Greeks pursued Levon and his family, and they were taken as prisoners. Levon and his sons were carried to Constantinople. First they blinded Levon's eldest son, Roupen, and then they killed him in the jail. Levon died in the jail in 1141. According to Armenian historians, prior to his death, Levon listens to the dream that his son Toros had seen, “In my dream I saw a glorious man, who had in his hands a roll of bread and a fish, and gave them to me, and you father were asking from the bread and from the fish, but you were not eating them.” And Levon interpreted the dream, “My son, God is going to give us the country of our fathers, again into your hands, but I will not be able to go and see that.”¹⁹

¹⁹ Hetoum the Historian, see V. A. Hakobian, *Minor Chronicles, Thirteenth to Eighteenth Century* (Erevan, 1956), Vol. II, p. 101 (in Armenian).

TOROS II (1144-1168)

Toros II was living outside of jail but under the watchful eyes of his guards. There he marries a rich woman who soon dies. After living there for a period of seven years, disguised, Toros departed from Constantinople, sailed to Cyprus, and then proceeded to Antioch. Like the Armenians, the Antiochenes had a deep hatred for the Greeks. With the assistance of Prince Raymond, he penetrated into the Amanus Mountains, and arrived in disguise at the fortress of Vahka, which was in the hands of the Seljuks. Here, his countrymen recognized him and thousands of volunteers joined him to shake the Seljuk and Byzantine yoke and liberate the lands of his fathers.

Toros reorganized the army and one by one began to liberate the fortresses and towns of Cilicia. In 1152, by the order of the Byzantine emperor, the Greeks attacked Cilicia and sent a messenger demanding that Toros surrender, so they might carry him to Constantinople with the same chains that they used on his father. The Greek army was under the command of Andronicus, the cousin of Emperor Manuel. Toros attacked the Greek army at night. Not only was the Greek army defeated before the walls of Mamistra which they were besieging, Toros also captured the Greek princes and Andronicus. The Greeks paid a huge sum of money to purchase the freedom of their princes and commander.

At the instigation of Byzantium, Nour al-Din Sultan of Aleppo attacked the Armenians. In a decisive war, Toros chased the sultan out of country all the way to Aleppo. Humiliated by his defeat, Emperor Manuel again resorted to trickery. He bribed the Seljuk sultan of Konia, Masud I (1116-1156), to attack the Armenians in Cilicia. Masud invaded Cilicia, forced Toros to recognize his suzerainty, and withdrew. In 1156, on some pretext, Masud once again invaded Cilicia. Toros, in alliance with the Crusader Templars, defeated the Seljuks in the passes of Amanus Mountains. In the meantime, Masud died and his son, Qilich Arslan II (1156-1193), made peace with Toros in 1158.

In 1155, Toros in alliance with Prince Raynald of Antioch attacked the island of Cyprus where the Greeks were living. Toros burned the Greek villages and carried off an immense amount of booty with him.

Emperor Manuel could not reconcile himself to the ravaging of Cyprus, and prepared an army to avenge himself on the Crusaders and Toros. In 1158, Emperor Manuel of Byzantium attacked Cilicia with an army of 80,000 soldiers. With the mediation of Templars and Baldwin III, Toros and the emperor reconciled. The emperor admired the bravery of Toros and wanted to meet him personally. Emperor Manuel recognized him as "Master of Cilicia" and granted him the title "Pansebastos" (the Most August).

The Greek governor of Tarsus invited Stephen, the brother of Toros II, to a banquet, where they killed him in boiling water. When Toros heard about the humiliating death of his brother, to avenge him, he massacred 10,000 Greeks. If it were not for the intervention of Amaury, king of Jerusalem, open warfare would have broken out between the Byzantine emperor and Baron Toros II. Toros became a wise, brave, and audacious prince. He died in 1168 and the Armenian people buried him with great mourning in the Monastery of Drazark.

We have received from Baron Toros II one type of copper coin, all of them in a poor state of preservation. On the obverse there is a cross and circular inscription; on the reverse, fortress gate and letters. The reverse design has a few variants. Paul Bedoukian has tried to read the inscription from two examples and cautiously he gives the legend as "Toros by the grace of God/?" (*Թորոս յաւարի/աթ-նու*) which has not been explained completely. The attribution was made by comparing with the copper coins of contemporary crusader princes, Raymond II (1152-1187) of Tripoli and Baldwin III (1142-1162) of Jerusalem which have similar designs. To be fair it must be noted that the author has never seen a copper coin of Toros II with good preservation of inscription and fortress gate.

19. Toros II, cross/fortress gate

Obv.: Cross in the center. Clockwise legend,
ԹՈՐՈՍ ՅԱՍԻ (?)

Rev.: Fortress gate. Legend in l. and r. fields,
ԱԹ-ՈԱ (?)

Data: Æ 19 mm, 1.30 g, CCA (1979) 3, PB*; 1.25 g, Baron 8, PB

20. Toros II, cross/fortress gate

Obv.: Cross in the center. Clockwise legend,
ԹՈՐՈՍ .ԱՍԻ

Rev.: Fortress gate. Legend in l. and r. fields,
...Ո.

Data: Æ 19 mm, 1.30 g, ACV 247, CNG 36-710*

21. Toros II, cross/fortress gate

Obv.: Cross in the center. Clockwise legend,
ԹՈՐ. .ՍԻ

Rev.: Fortress gate. Legend in l. and r. fields,
....

Data: Æ 20 mm, AD 232*; 18 mm, 1.51 g, CS 690

22. Toros II, cross/fortress gate

Obv.: Cross in the center. Clockwise legend,
..... .ԱՍԻ

Rev.: Fortress gate. Legend in l. and r. fields,
.....

Data: Æ 24 mm, 4.09 g, CNG 46-712*. Total:

6

REGENCY FOR ROUPEN (1169-1170), SON OF TOROS II

Toros II was succeeded by his son, Roupen, who was only four years old at the time of Toros' death. Because of Roupen's age,²⁰ his guardianship was entrusted to Thomas

²⁰ In the past some historians disregarded the regency of Toros's son, Roupen (born in 1165). Many modern historians consider him as Roupen II (1169-1170) and Stephen's elder son as Roupen III (1175-1187). To

Baile. When Mleh usurped the Roupenian throne, Roupen's regent fled to Antioch and Roupen was carried for safety to the fortress of Hromklah, near St. Nerses Shnorhali.²¹ Soon afterwards the young prince died. Some historians attribute Roupen's mysterious death to the conspiracy of Mleh's agents.

No coin has been received from Prince Roupen, son of Toros II.

MLEH (1170-1175)

Mleh, a brother of Toros II, was expelled from Cilicia when Toros was alive. He had renounced Christianity, accepted the Muhammadan faith, and become one of the generals of Nour al-Din Sultan of Aleppo. When Mleh learned his brother's death, he invaded Cilicia with a strong army composed of Turks and usurped the Roupenian throne. Emperor Manuel of Byzantium recognized him as the baron of Cilician Armenia (1173). Mleh was a tyrant, universally hated, and had many enemies. He spread death and a chain of crimes in Cilicia. He was assassinated by his soldiers in Sis.

No coins are ascribed to Mleh.

ROUPEN II (1175-1187)

The Roupenian throne was inherited by Roupen and Levon, the sons of Stephen. Stephen was the brother of Toros II and Mleh. Roupen and Levon were raised by their aunt Rita (mother's side), in the fortress of Lampron. The Armenian nobles elected Roupen, the eldest, for the throne of Roupenian Barony.

During the reign of Baron Roupen II, one of the famous events is the siege of the fortress of Harim (1177-1178). Harim is located 12 km northeast of Antioch, under the jurisdiction of Aleppo's sultan. After four months, the siege of Harim did not succeed. Armenian and Frank armies withdraw and cause great disappointment to the Christian population for whom the prime enemies were the Muslims.

Turkman marauding shepherd tribes had entered Cilicia. Roupen massacred part of them, and held the other part as hostage, and looted whatever they had. Sultan Shah al-Din invaded Cilicia and reached as far as Msis (Mamistra). To reconcile and sign peace Roupen released all the Turkman hostages and returned all the booty.

Roupen signed a peace treaty with Qilich Arslan and in 1182 they fought together against the Greeks. Isaac Comnenus had rebelled and returned to Cilicia, after Andronicus had occupied the imperial throne. It was probably at this time that Roupen occupied Adana and Mamistra. Cilicia was now completely emptied of Byzantine sol-

---

this list of historians belong, S. Der Nersessian, p. 642; *History of the Armenian People*, Vol. III, p. 683; *Soviet Armenian Encyclopedia*, Vol. 10 (Yerevan, 1984), p. 8 (in Armenian); and Kassouny, see below, note 21.

²¹ Y. H. Kassouny has discussed this subject very extensively. See *Prince Roupen III (1175-1187) and His Will*, pp. 10-14.

diers and definitively lost forever to Byzantium. It was time for Roupen to emancipate himself from the Byzantophile dynasty of Lampron, with whom he was related on his mother's side.

Roupen sieged the fortress of Lampron (1183), owned by Prince Hetoum, the brother of St. Nerses Shnorhali. Hetoum asked his ally Bohemond III, prince of Antioch, for assistance. The Antiochenes invited Roupen for negotiation and treacherously captured Baron Roupen II and imprisoned him (1185). Roupen's brother Levon intensified the siege of the fortress of Lampron and Hetoum of Lampron asked the prince of Antioch to set Roupen free. The prince of Antioch released Roupen after receiving 20,000 gold besants and the towns of Adana and Msis as ransom. Levon and Roupen reoccupied Adana and Msis and purchased Tarsus from the prince of Antioch.

Disillusioned by the faithlessness of his times, Roupen abdicated from the throne in 1187 in favor of his brother Baron Levon, withdrew to the Monastery of Drazark, became a monk, and died a few months later.

Roupen's copper coin design emulated the style of contemporary coins. On the obverse there is a fortress gate and circular inscription; on the reverse, a cross and circular inscription. Legend, + [ՌՈՒԲ]ԷՆ ՈՐ[ՌԻ] [Ս]ՏԵՖ[ԱՆԷԻ]/+ ԿԱՐ [ՌՂՈՒԹԲ]Ն Ա[ՍՏՈՒԾՈ]Յ Է (Roupen son of Stephen/by the will of God). Fr. Ghewond Alishan was the first to publish a line drawing of Roupen's coin (No. 23c)²² belonging to the Museum of Mekhitarist Congregation in Vienna. Paul Bedoukian read the correct legend of this coin, which also served as a model for the reverse of King Levon I silver coins.

Roberto Pesant²³ discussed the finest example of this very rare and unique coin, preserved in the Mekhitarist Museum collection, in San Lazzaro, Venice, attributed to Baron Roupen II. On Roupen's coins there are further details which are original designs and served as a model for the others. Pesant also compared this coin with the copper coin struck by the Latin Kingdom of Jerusalem in 1187. Pesant notes that Roupen struck his coins prior to 1187, the last year of his rule. There are two tiers of projecting platforms on either side of the fortress gate tower (23a). Machicolations and extended platforms in the construction of a fortress have been used during the middle ages for defense, against movable towers and scaling ladders. They were used to shoot or drop stones or fire balls and to pour hot oil or molten lead on the attacking enemy below (No. 23b).

Basically, the design of Roupen's coin is uniform, fortress gate and circular legend/cross and circular legend. However, there are variants of the fortress gate, tower, and platforms which are catalogued below. Unfortunately, similar to his predecessor Roupenian princes, surviving examples are generally in a poor state of preservation.

23. Roupen II, fortress gate/cross with two platforms

- Obv.: Fortress gate with two tiers of projecting platforms on either side of the tower. Clockwise legend,
+ ԷՆ ՈՐ. ... ՏԵՖ....(Roupen son of Stephen)

²² Alishan, p. 378, No. 172.

²³ Roberto Pesant, "Comments on a Rare Coin of Roupen II (1175-1187)," *Armenian Numismatic Journal*, Ser. I, Vol. XV (1989), pp. 67-72 (Figures 23a and 23b are reprinted from Pesant).

- Rev.: Cross. Dots in four quadrants. Clockwise legend,
+ ԿԱՐ.....Ն ԱՅ Է (by the will of God)
- Data: Æ 22 mm, 1.45 g, RP VM*
24. Roupen II, fortress gate/cross with two platforms, large module
- Obv.: Fortress gate similar to No. 23, but has larger diameter. Clockwise legend,
+ .ՈՒՐ.. ՈՐԿԻ ԱՆ.....
- Rev.: Similar to No. 23. Clockwise legend,
+ .....ՈՒԹՐ.. .. Է
- Data: Æ 22 mm, 2.13 g, ACV 248, CNG 36-711*
25. Roupen II, fortress gate/cross with one platform
- Obv.: Fortress gate similar to No. 23, but one tier of projecting platform on either side of the tower. Clockwise legend,
+ ԷՆ ՈՐ. ՆԱԻՆԱ.
- Rev.: Similar to No. 23. Clockwise legend,
+ Կ.Ր..Ո...Ն ԱՅ Է
- Data: Æ 20 mm, CCA pl. I, first 3a (1979), EM?*
26. Roupen II, fortress gate/cross with one platform
- Obv.: Fortress gate similar to No. 23, but one projecting platform on either side of tower. Clockwise legend,
+ Ռ.....Ն ....
- Rev.: Similar to No. 23. Clockwise legend,
+ ....Ի ԱՏԵ....
- Data: Æ 21 mm, 1.24 g, ACV 249, CNG 36-712*; 21 mm, JS 481; (1) WM
27. Roupen II, fortress gate/cross with narrow tower, one platform
- Obv.: Fortress gate similar to No. 24, but one projecting platform on either side of narrow tower. Clockwise legend,
+ ....ԷՆ ՈՐ.. ... .
- Rev.: Similar to No. 23. Clockwise legend,
+ .....ԲՆ ԱՅ Է
- Data: Æ 24 mm, 1.45 g (chipped), Roupen II-2, PB*
28. Roupen II, fortress gate/cross with wide tower, without platform
- Obv.: Fortress gate similar to No. 24, but without projecting platform, wide tower. Illegible legend.
- Rev.: Similar to No. 23. Illegible legend.
- Data: Æ 23 mm, 1.48 g, Roupen II-2, PB*. Total: 8

LEVON II (1187-1198)

Baron Levon II succeeded his brother Roupen, since the latter did not have a son. Levon was the commander of the fortress of Kapan and assistant to his brother in military and state affairs.

Turkman nomad bands had crossed into Cilicia from the northern borders and advanced as far as Sis, destroying and laying waste on all sides. Levon could only muster a small Armenian force to resist this invasion. However, he attacked with such energy that he destroyed the nomad army and killed their leader, Sultan Rustam, on the battlefield, and pursued the fugitives as far as Sarvantikar. Levon took possession of a huge war booty and slaves (1187).

Next year (1188), Levon took advantage of the existing situation and attacked Bragana, which was occupied by the Seljuks. The attack was unsuccessful and Constable Baldwin was killed. Two months later, Levon returned with a larger army, occupied the fortress, killed the commander of the garrison, and marched into Isauria as far as Seleucia, which was in Armenian hands when Frederick Barbarossa arrived in 1190. Levon marched northward seizing Heraclea (which he relinquished after receipt of large indemnity) and Caesarea. At the same time his comrade in arms, Shahنشah, brother of Hetoum of Lampron, seized the fortress of Lu'lu'a which guards the northern approach to Cilician gates.

On October 2, 1187, Sultan Salah al-Din (Saladin) of Egypt occupied the city of Jerusalem. Similarly, Tripoli and Antioch fell in the hands of Muhammadans. If help had not arrived from Western Europe, perhaps even Cilicia would have been occupied by Saladin. The loss of the Levant and especially the occupation of the Holy Land by the Muslims shook Europe. The Roman papacy used all its leverage to organize a new crusade. England, France, Germany positively responded to pope's call and the Third Crusade was organized. Frederick I Barbarossa led the Crusader army. The plan was to move into Macedonia, and then enter Asia Minor, Cilician Armenia, Antioch, Tripoli, and Palestine. Pope Clement III wrote a letter to Baron Levon II, suggesting that Levon bring military and financial assistance to the liberation of Holy Land. Cilician Armenia was not a great political power, but it was a Christian state, had strategic location on the eastern shore of Mediterranean Sea, and it could play a key role in the liberation of Holy Land.

Levon saw the opportunity to expand his rule, strengthen his authority and with the aid of western courts convert his barony into a kingdom.

The Crusader armies had suffered very much from the constant attacks of Greeks and Seljuk Turks. For this reason the Crusaders had to fight to occupy Iconium. They were constantly being harassed by Greek bands; when they entered Cilician Armenia they were hungry and thirsty. Levon assisted the Crusaders by providing food supplies, transportation means, guides, and pledged military assistance to the Crusader armies.

When Frederick Barbarossa approached Cilicia, Levon sent an embassy composed of several barons with presents, provisions, and armed troops. In return, Barbarossa promised a royal crown to Levon. Levon replied by sending a second embassy, headed by Nerses of Lampron, and invited the Crusaders to Sis. Negotiations started and Levon's embassy arrived near Barbarossa on July 8, 1190. Unfortunately, soon thereafter, the emperor of Germany was drowned in the icy waters of the Calycadnus River. Barbarossa's death made a profound impression on the Armenians. It was a cruel blow to Levon who had high hopes of obtaining a royal crown which he so greatly desired. Thereupon, Baron Levon turned his eyes to Henry VI, Barbarossa's son and successor, for the fulfillment of this promise.

During the next few years, Levon participated in the Crusader's war against the common enemy. Levon was still determined to achieve his ultimate purpose, his claims for a royal crown. He sent embassies to Pope Celestine III and Emperor Henry VI in 1195 and 1196. Henry VI was at the height of his power and was preparing for a crusade with a plan, establishing a new empire, which would include the Christian powers of the East. The emperor received Levon's ambassadors, granted his request, and promised a crown. Levon legally became king and could strike coins bearing his name as king of the Armenians.

Cilicia now was a New Armenia, economically prosperous, settled with an Armenian population, with a trained army, organized government, defended with fortresses and guardhouses, borders and mountain passes watched over by border guards. All the elements necessary for the creation and declaration of an Armenian kingdom were present.

Levon's embassies sent to Pope Celestine III and Emperor Henry VI achieved success. Lengthy negotiations took place. The emperor only wanted to be recognized as Levon's suzerain. The Pope demanded that the Armenian Church accept the certain dogmatic points of the Roman Catholic Church. Levon invited the Armenian Catholicos Gregory Abirad and the bishops. The Armenian clergy opposed the changes and refused the papal demands. Levon told them that he would submit merely in word and not in deed. They accepted the terms of the pope in appearance, presented by a delegation headed by Conrad, archbishop of Mainz. On January 6, 1198, in Tarsus, the Armenian Catholicos Abirad was to anoint Levon and place the crown on his head, while Conrad of Mainz, as delegate of Henry VI of the Holy Roman Empire, would present Levon the royal insignia. Armenians had never seen such an illustrious coronation. In Levon I they saw the restoration of their ancient kingdom. There was great rejoicing among the Armenians.

Similarly, the Byzantine emperor, Alexius III sent a crown to Levon suggesting not to wear the Roman crown but to wear the Byzantine crown, since Cilicia is closer to Byzantium.

Baron Levon II, the first anointed Roupenian Armenian king, was a skilled diplomat and a wise politician, established alliances with many of his contemporary rulers, maintained good relations with the papacy and even with some of his enemies, developed commerce, and transformed the Armenian court. Levon was surnamed "Levon the Great," "Levon the Magnificent," and "Levon the Illustrious" (*Metsagorts* in Armenian) by Armenian people because of his achievements.

Baron Levon struck a copper coin with the same uniform design. The obverse displays a knight galloping left and circular inscription; the reverse, a cross and circular inscription. The coin has a few variants, large module and without a banner. There is a copper coin which belongs to an unknown Antiochene Latin prince, with the picture of a similar knight but in opposing direction. Also a similar design is engraved on a seal which belongs to Raymond Roupen of Antioch (1201-1222), the grandson of Levon's brother Roupen (Roupen's daughter, Alice, was married to Raymond III of Antioch, and was the mother of Raymond-Roupen).

Fr. Clement Sibilian, in his posthumously published book, first described and published a line drawing of Baron Levon II's copper coin (No. 29a). Sibilian read the reverse inscription correctly, "Son of Stephen" (*Որդի Ստեփանէի*), but could not read the ob-

verse inscription properly since the coin was in a poor state of preservation.²⁴ Jacques de Morgan his book, *The History of the Armenian People* in French (1919), later in Armenian (1947) and English (1965)²⁵ translations, offered for Levon's copper coin a new line drawing (No. 29b) which he had prepared; however, he made no attempt to read this coin's circular inscription. In 1930, H. Der Ghazarian²⁶ and M. Eretzian,²⁷ independently and utilizing the coin of the same source²⁸ for their study, published their articles on Levon's copper coin and read the correct obverse legend "Levon servant of God" (Լեւոն ծառայող Այ).

In 1970s, Fr. Au. Sekoulian published two articles which discuss the copper coin of Baron Levon II (No. 30).²⁹ Here Fr. Sekoulian read Levon's father's name inscription with Armenian letter "ֆ" (f) (No. 30a) instead of "փ" (ph) which was published by all Armenian numismatists including Paul Bedoukian, even though Armenian manuscripts and their colophons had published Stephen's name with letter "ֆ".³⁰ Sekoulian also concluded that Levon's baronial copper coin is the oldest evidence of the existence of the "ֆ" letter, which joined the ranks of the Armenian alphabet from 1187-1199, or may be earlier. It is curious to note that the coins discussed by Bedoukian and Sekoulian were struck with the same dies and both have similar high grade of preservation.

29. Levon II, knight/cross

Obv.: Knight galloping l., in armor and holding a flying banner in his l. hand. Clockwise legend,
+ ԼԵՎՈՆ ԾԱՌԱՅ ԱՅ (Levon servant of God).

Rev.: Cross. Circles at the tips of the cross and arcs in four quadrants. Clockwise legend,
+ ՈՐԴԻ ՍՏԵՖԱՆԵԻ (son of Stephen).

Data: Æ 21 mm, 2.45 g, ACV 250, YN*; 20 mm, 2.08 g, YN; 20 mm, 2.76 g, YN; 21 mm, 2.11 g, YN; 2.65 g, PB; 23 mm, 2.60 g, PB; 3.45 g, WM; 2.25 g, WM; 2.15 g, WM; (1) VM; (1) Mard.; (1), Nubar.; (2) BN; (1) EM; (1) HGH.; (1) ME; 21 mm, 2.74 g, KS 691; (3) 20 mm, AD 236-238; 23 mm, 2.51 g, JS 482; 22 mm, 3.38, JS 484; 22 mm, 2.52 g, JS 485, 22 mm, 1.94 g, JS 485; LS 1.306 g

²⁴ Fr. C. Sibilian, *Classification of Roupenian Coins* (Vienna, 1892), pp. 77-78, No. 42 (in Armenian). Sibilian in his "Supplement," describes the above noted coin which undoubtedly belongs to the collection of Mekhitarist Congregation collection, in Vienna. And the second example to which Sibilian comments that "it is near the Armenian numismatist (Serovbe Alishan)," most like has joined the collection of Mekhitarist Congregation, in Vienna.

²⁵ de Morgan, p. 214. This coin was not accounted individually in our catalogue total since it may have joined the collection of Bibliothèque Nationale de France.

²⁶ H. Der Ghazarian, "The Half Copper Coin of Prince Levon," *Zouartnotz*, Vol. VIII (1930), pp. 409-410 (in Armenian).

²⁷ M. Eretzian, "For Armenian Numismatics," *Bazmavep*, Vol. LXXXVIII (April 1930), No. 4, p. 167 (in Armenian).

²⁸ M. Eretzian, "Concerning Armenian Numismatics," *Bazmavep*, Vol. CXI (January-March 1953), Nos. 1-3, pp. 24-25 (in Armenian).

²⁹ Fr. Au. Sekoulian, "Observations on the Origin of the Design of the Coins of Levon I (1187-1219)," *Handes Amsorya*, Vol. LXXXIV (October-December 1970), Nos. 10-12, pp. 477-488 (in Armenian); Fr. Au. Sekoulian, "Step'ane or Stefane?" *Handes Amsorya*, Vol. LXXXVII (January-March 1973), Nos. 1-3, pp. 81-86 (in Armenian).

³⁰ See below, note 33.

30. Levon II, knight/cross
Obv.: Similar to No. 29.
Rev.: Similar to No. 29.
Data: Æ 23 mm, 2.65 g, WM*; 23 mm, 2.60 g, CCA 4 (1979) PB
31. Levon II, knight/cross, large module
Obv.: Similar to No. 29.
Rev.: Similar to No. 29. Struck on large flan.
Data: Æ 25 mm, ACV 251; AD 233*; (2) 25 mm, AD 234-235; 26 mm, 5.11 g, MM 765; 27 mm, 3.18 g, KS 692
32. Levon II, knight/cross, without banner
Obv.: Similar to No. 29, but missing the flying banner in his l. hand. The last two letters of legend are UH (probably deformed Armenian letters ՆԻԻ).
Rev.: Similar to No. 29.
Data: Æ 24 mm, 3.75 g, ACV 252, CNG 27-85*; 24 mm, 3.93 g, CNG 36-713. Total: 34

During the reign of Baron Levon II the economy of Cilician Armenia flourished, the military position strengthened, and the borders were enlarged. Levon was capable of striking money of high technical quality, engraved with artistic designs and inscribed with distinct and uniform lettering.

Levon had unbounded ambition and zeal to establish a royal Armenian dynasty in Cilicia. In 1196, when Henry VI of the Holy Roman Empire, promised him a crown, Levon assumed the title of king of the Armenians and started striking his gold, silver and copper coin series.

Although they are scarce today, tens of thousands of silver coins with one-lion design were struck. Levon struck these coins during the latter years of his barony and placed them into circulation, even before his glorious anointment and crowning. But when Levon received two crowns for his anointment, he changed the reverse designs of his coronation tram (No. 33),³¹ common tram, and half tram. After his anointment and crowning, he started striking these silver coins with two-lion design by the hundreds of thousands (not to say by millions).³² How else can one explain two series of huge silver coin issues which would demand a long time to plan, hire and train die-cutters, engrave the dies, stockpile a huge supply of silver and copper metal in order to issue legal tender coins? Already on the tenth year of his barony (1196) Levon was recognized as king.

“Presently, they divided into four the kingdom of Aramian house into four sides and four winds and four rivers; first Haigazian, second Arshakunian, third Bagratunian, fourth now Artsrunian mixed with marriage to Haigazunian. First Levon, son of Stephen, son of Levon, son of Gosdantin, son of Roupen, from Senekerim. This Levon remained prince for ten years, now by the grace of Christ, he is strong and became king for the house of Aramian in the city of Sis. This received crowns

³¹ No. 33 is a coronation tram of King Levon I. The obverse portrays the King in kneeling to l. with a crown on his head and a hand from above (heaven) in form of three fingers is descending towards the king's head.

³² For the monetary series of King Levon I, see Bedoukian, CCA, pp. 131-226, Nos. 9-775; Nercessian, ACV, pp. 109-122, Nos. 253-314.

from the Romans and Greeks. He built the big glorious monastery of Akner and was anointed by Catholicos Krikor."³³

SUMMARY

The coins of the Cilician Armenian barony are extremely rare. The total number of known examples of this period reaches one hundred.³⁴ Execution of most of the coins is very crude. Only the coins of the last prince (Levon II) have reasonable care in execution, very clear and uniform lettering, and artistic appearance.

The survival rate of baronial copper coins has been very low and the preservation very poor. For this reason an accurate reading of the legends of all coins cannot be made.

Numismatists have been able to read the inscription very accurately on the coins of Roupen I (Nos. 1-4), Toros I (Nos. 11-16), Roupen II (Nos. 23-28), and Levon II (29-32). However, numismatists have great reservations about the attribution and they are not absolutely sure about deciphering the legends on the coins of Gosdantin I (Nos. 5-10), Levon I (Nos. 17-18), and Toros II (19-22). Coins from the regency for Prince Roupen, son of Toros II, and Baron Mleh have not reached us.

Contemporary medieval historical sources do not provide any information about which barons issued coins and how these are inscribed. Uncertain legends and designs must await the discovery of new hoards so that Armenologists can decipher and explain obscure and enigmatic aspects of the Cilician Armenian barony.³⁵

ABBREVIATIONS

ACV—Y. T. Nercessian, *Armenian Coins and Their Values* (Los Angeles, 1995).

AD—Spink & Son, Ltd. "Ancient and Medieval Coins from the Collection of Professor Asbed Donabedian (1923-1993)," *Coin Auction 102: Ancient, Foreign and English Coins and Commemorative Medals* (London, March 1994), pp. 12-32, 56-60.

Æ—copper.

---

³³ David Baghishetsi, see above, note 19, V. A. Hakobian, *Minor Chronicles, Thirteenth to Eighteenth Century*, p. 343.

³⁴ Coins catalogued herein came from published numismatic literature, fixed price lists, auction catalogues, and also from collections known to the author. A few coins in museums or private collections unknown to us are undoubtedly left out of this catalogue. At the same time some of the coins listed in sale catalogues may have questionable attribution; in the absence of photographs we must accept cataloguer's conclusion, right or wrong.

³⁵ Read during the February 24, 2001 meeting of the Armenian Numismatic Society in Pico Rivera, California.

- Baron—P. Z. Bedoukian, "Coins of the Baronial Period of Cilician Armenia," *American Numismatic Society Museum Notes*, Vol. XII (1966), pp. 139-145, pl. XLI; also in *Selected Numismatic Studies* (Los Angeles, 1981), pp. 95-102.
- BN—Bibliothèque Nationale de France coll.
- Bourgey—N. Kapamadjian coll., *Numismatique Collection N.[adia] K.[apamadjian]*, Bourgey (Paris, October 1992), pp. 89-96.
- CCA—Paul Z. Bedoukian, *Coinage of Cilician Armenia* [CCA] (New York, 1962; revised edition, Danbury, CT, 1979; Armenian translation, Vienna, 1963).
- CNG—Classical Numismatic Group, Inc., *Auction 27, A Mail Bid Sale* (Quarryville, PA, 1993), pp. 5-25; *Auction 36, A Public and mail Bid Sale* (Lancaster, PA, 1995), pp. 51-79; *Auction 46, A Public Mail Bid Auction Sale* (Lancaster, PA, 1998), pp. 73-85.
- CS—Credit Suisse, *Auction 4: Important Ancient & Mediaeval Coins Including an Armenian & Judaean Collection* (Berne, 1985), pp. 104-131.
- History—*History of the Armenian People*, Vol. III (Erevan, 1976) (in Armenian).
- HM—History Museum of Armenia in Erevan.
- HTG—H. Der Ghazarian coll.
- JP—Armenian Patriarchate coll. in Jerusalem.
- JS—Sotheby's, *The John J. Slocum Collection of Coins of the Crusades* (London, March 1997), pp. 59-66.
- LS—Levon A. Saryan coll.
- Mard—Mardikian Museum coll. (now, "Cilicia" Museum, Antelias, Lebanon).
- ME—M. Eretzian coll.
- MHM—Historical Museum of Moscow.
- MK—M. E. Karapetian, "The Coins of Roupenian Prince Toros," *Traber Hasarakakan Gitut'yunneri*, Vol. XXXIII (November 1972), No. 11 (359), pp. 60-66, No. 5 (in Armenian).
- MM—Münzen und Medaillen AG. *Auktion 12: Münzen der antike, des mittellalters und der neuzeit* (Basel, September 1981), pp. 45-50.
- NK—N. Kapamadjian coll.
- Nubar—Bibliothèque Nubar, Paris.
- PB—Paul Z. Bedoukian coll.
- RP—Roberto Pesant, "Comments on a Rare Coin of Roupen II (1175-1187)," *Armenian Numismatic Journal*, Series I, Vol. XV (1989), pp. 67-72.
- Roupen I—Paul Z. Bedoukian, "Coinage of Roupen I (1080-1095)," *Handes Amsorya*, Vol. CV (1991), pp. 123-126.
- Roupen II—Paul Z. Bedoukian, "A Rare Copper Coin of Baron Roupen II (1175-1187) of Cilician Armenia," *Armenian Numismatic Journal*, Series I, Vol. XVII (December 1991), No. 4, pp. 49-52.
- SB—S. Boutin, *Collection N.[adia] K.[apamadjian]: Monnaies des Empires de Byzance* (Maastricht, 1983), pp. 135-157, 162-173.
- SU—USSR peoples' Historical Museum coll.
- VM—Mekhitarist Congregation Museum coll. in Venice.
- WM—Mekhitarist Congregation Museum coll. in Vienna.
- YN—Y. T. Nercessian coll.
- *—Illustrated in the plates.

ԿԻԼԻԿԵԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՊԱՐՈՆՈՒԹԵԱՆ ԴՐԱՄՆԵՐԸ

[Ամփոփում]

Հայակիլիկիոյ պարոնութեան դրամները հափազանց հազուադէպ են: Այս շրջանի պատկանող՝ բոլոր իշխաններուն տրուած դրամներուն ընդհանուր քանակը հարիւր կոտորի կը հասնի: Դրամներուն մեծամասնութեան հատանումը կատարուած է հափազանց անտաշ ձևով, չըսելու համար կոշտ կերպով: Միայն վերջին Լևոն Բ իշխանին դրամները աւելի լաւ դրուագուած են թէ՛ պատկերատիպով և թէ՛ արձանագրուած յստակ ու համաչափ տառերով, և գեղարուեստական են ընդհանուր երևոյթով:

Իշխանական պղնձեայ դրամներէն փրկուածներուն ընդհանուր գումարը հափազանց ցած է և որակը՝ վատ: Այս պատճառով ալ բոլոր դրամներուն արձանագրութիւնները ճշգրտօրէն չեն ընթերցուած:

Դրամագէտներ կարողացած են ճշգրտութեամբ ընթերցանել Ռուբէն Ա-ի, Թորոս Ա-ի, Ռուբէն Բ-ի և Լևոն Բ-ի դրամները: Մակայն դրամագէտներ անվստահ և վերապահ են երբ հարցը կը վերաբերի Կոստանդին Ա-ի, Լևոն Ա-ի և Թորոս Բ-ի դրամներու խորագրութեանց ընթերցման: Մինչև հիմա դրամ չէ յայտնաբերուած Թորոսի Բ-ի որդի՝ պատանի իշխան Ռուբէնէն և Պարոն Միւհէն:

Ժամանակակից միջնադարեան պատմիչներու աղբիւրները չեն յիշատակած թէ ո՞ր իշխանները դրամ կտրած են և ի՞նչ արձանագրած են իրենց դրամներուն վրայ: Անվստահութեամբ վերագրուած խորագրութիւններու ու անորոշ հարցերը պէտք է սպասեն նոր դրամագիտներու յայտնաբերման, որ հայագէտները կարողանան ուսումնասիրել և լուծել Հայակիլիկիոյ պարոնութեան դրամներու մուծ մնացած օղակները:

Ե. Թ. Ներսէսեան

ARMENIAN NUMISMATIC LITERATURE

14 BORGMANN, Fred. World Coin Roundup, 2000-50. *World Coin News*, Vol. XXVII (October 2000), No. 10, p. 75, illus.

The following commemorative coins of Republic of Nagorno Karabagh are listed: Avo, 25,000 drams (31.2 g.) and 50,000 drams (155.5 g.), and also two monumental portraits (grand father-grand mother) of Karabagh 2000 drams (155.5 g.). All in silver proof and gold-plated.

YTN

Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետութեան հետեւեալ յուշարձանները ցուցակագրուած են: Ավո, 25,000 դրամ (31.2 գ.) և 50,000 դրամ (155.5 գ.), նաև Ղարաբաղի երկու յուշարձանային (մամուլի-պապիկի) նկարներ (155.5 գ.): Բոլորն ալ արծաթ հայելիի նման փայլուն յղկուած (proof) և ոսկեգօծ:

15 ESKIJIAN, Luther. Rare Armenian Numismatic Books Offered to the Public, by Luther Eskijian. *Armenian Observer*, Vol. XXXI (Wednesday, 27 December 2000), No. 8, p. 16; *Nor Gyank*, Vol. XXII (14 December 2000), No. 52, p. 28.

The acquisition of the Bedoukian publications is announced.

YTN

Յայտարարուած է Պոուկեանի հրատարակութեանց ձեռք բերուիլը:

ԵԹՆ

- 16 KÜRKMAN, Garo. Artsat'ey ireghennerē lezu kē gtnen sult'anneru knik'nerov [Silverware can Speak with the Seals of Sultans] - Արծաթեայ իրեղենները լեզու կը գտնեն սուլթաններու կնիքներով, գրեց՝ Կարօ Քիւրքման. *Surp Pırgıç*, Vol. 51 (August 2000), No. 610, pp. 23-26, illus. In Armenian.

The seals (tughra) of sultans are stamped on silver wares. Due to a silver crisis these wares were converted to coins and now they are scarce. YTN

Արծաթեղէններու վրայ դրոշմուած են սուլթաններու կնիքները (թուղրա): Արծաթի ճգնաժամի պատճառով անօթները վերածուած են դրամներու և հիմա հազուադէպ են: ԵԹՆ

- 17 NOYAN TAPAN. New Bank Notes with 500 Drams Face Value Issued - Սեպտեմբեր 1-ին ականջ նոր 500 դրամանոցներ շրջանառութեան մէջ. *Asbarez*, Vol. 92 (1 September 2000), No. 11307, p. 10, (2 September 2000), 11308, p. 4, respectively, illus. Bilingual in English and Armenian.

The Central bank has announced that a new 500 dram bank note of the Republic of Armenia was placed in circulation. The new note is printed in Holland and has security features. The Armenian architect Alexander Tamanian is portrayed on one side. YTN

Կեդրոնական դրամատունը յայտարարած թէ շրջանառութեան մէջ դրուած են նոր 500 դրամանոց թղթադրամեր: Նոր թղթադրամը տպուած է Հոլանտայի մէջ և ունի ապահովութեան յատկանիշներ: Ճարտարապետ Ալէքսանտր Թամանեան պատկերուած է մի կողմին վրայ: ԵԹՆ

- 18 SARYAN, Levon A. Bedoukian Family Collection on Display at ALMA, by Levon A. Saryan. *Armenian Mirror-Spectator*, Vol. LXXI (23 December 2000), No. 23, p. 17; *Armenian Weekly*, Vol. 66 (16 December 2000), No. 51, p. 7.

The exhibit of the Bedoukian family collection of Armenian coins and antiquities opened on 18 November 2000 at the Library and Museum of America in Watertown, Massachusetts. YTN

Պտուկեան ընտանիքի հաւաքածոյին հայկական դրամներուն և հնագիտական առարկաներուն ցուցահանդէսը բացուեցաւ 18 Նոյեմբեր 2000-ին, Ամերիկայի Հայկական Գրադարան և Թանգարանի մէջ, զետեղուած Ուոթերթըմուտ, Մասսաչուսէթ: ԵԹՆ

- 19 SARYAN, Levon A. Bedoukian's Armenian Coin Display Opens, by Leon A. Saryan. *World Coin News*, Vol. 28 (January 2001), No. 1, p. 14.

See abstract of No. 18.

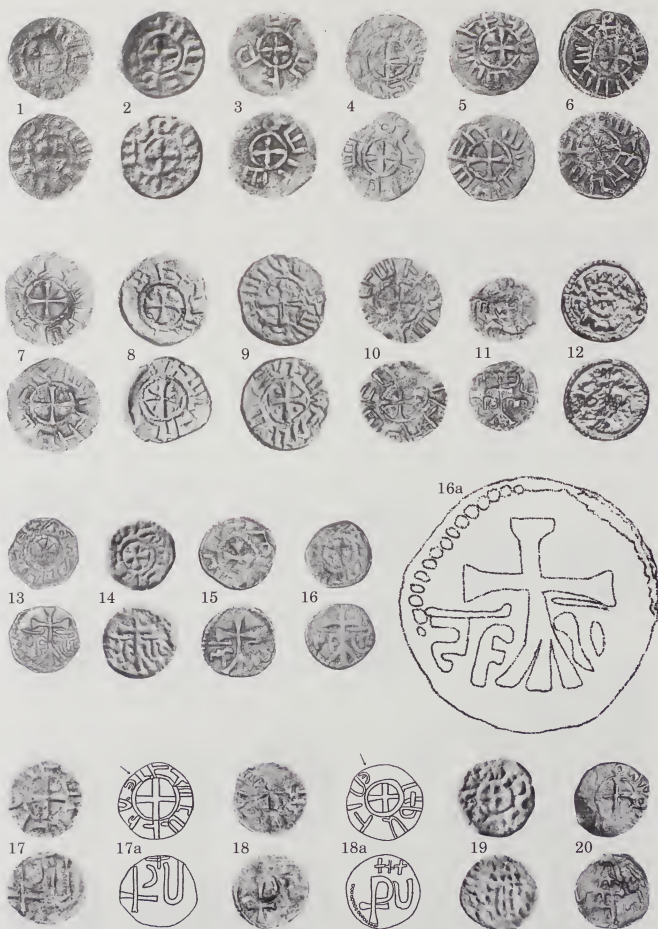
- 20 SARYAN, Levon A. Armenian Coins from Bedoukian Collection on Display, by Leon A. Saryan. *Milwaukee Numismatic News*, (January 2001), pp. 4-5; *South Shore Shekel Searcher*, (January 2001), pp. 3-4.

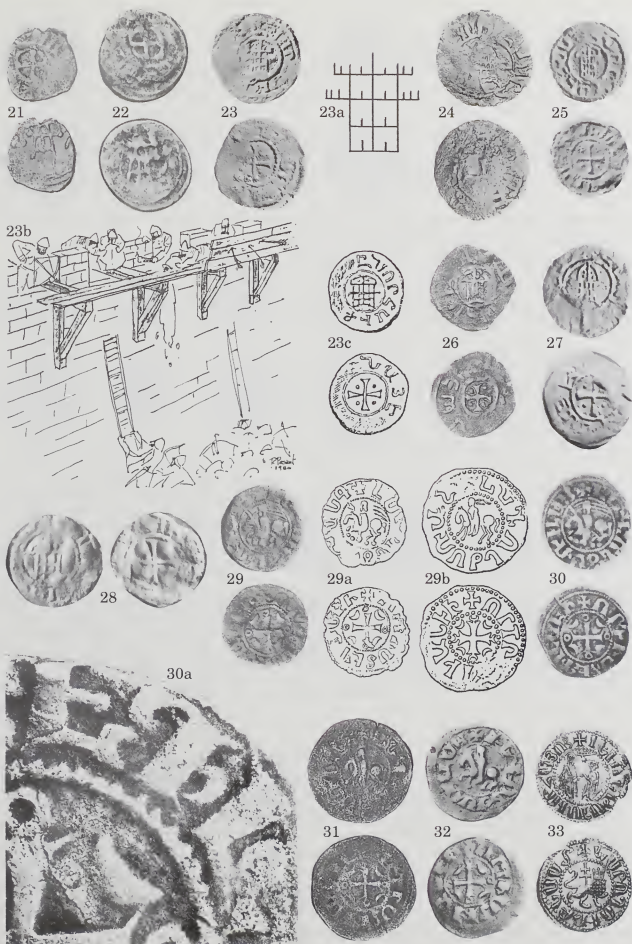
See abstract of No. 18.

- 21 SARYAN, Levon A. An Armenian Military Decoration from Mountainous Karabagh, by Leon A. Saryan. *TAMS Journal*, Vol. 40 (August 2000), No. 4, pp. 118-121, illus.

A military decoration of Karabagh is described. The obverse shows two rampant lions facing each other and divided with a sword pointing downward. The inscription below, "Arioutyoum" (in Armenian, bravery). The reverse has three letters LGHH (initials in Armenian for Mountainous Karabagh Republic). Below in a rectangle is N^o (this example left blank). Diameter 44 mm. YTN

Նկարազարուած է Ղարաբաղի զինուորական չքանչան մը: Երեսին պատկերուած է իրարու նայող ուղի կանգած երկու առիւծներ բաժնուած դէպի վար ուղղուած սուրով մը: Վարը արձանագրութիւնը՝ «ԱՐԻՈՒԹՅՈՒՆ»: Ետին արձանագրուած է ԼԳՀ (Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետութիւն), վարը քառանկիւնի մը մէջ, N^o (այս օրինակին համարը չէ արձանագրուած): Տրամագիծ՝ 44 մմ:

Հասցեն՝ ու Հրատարակել: Նոյեմբեր ամսին նա զանգահարեց ինձ ու ասաց, որ քարտերը լրիւ չեն: Ես այդ հարցում քաջատեղեակ չեմ, բայց խոստացալ փոփոխել: Նայեցինք ամենուր, ուր Հնարարու է, որ դրանք լինէին և քարտարանների տարբեր հատուկաներում յայտնաբերեցինք ևս 167 քարտեր: Որքան հասկացալ Տիկին Լենայի ասածից, դրանք պէտք է աւելի շատ լինէին, բայց այլևս փնտելու տեղ չի մնացել: Քարտերը դրուած են ծրարների մէջ ու սպասում են Լոս Անջելես գնացող որեւէ մէկին, որ յանձն կ'առնի դրանք տեղ հասցնել:

Արտաշէս Բ-ի դրամի մասին յօդուածս՝ անգլերէն թարգմանութեամբ և հայերէն ամփոփու-մով, կ'ուղարկեմ, հաւանաբար, մինչև գարուն:

Ձեզ և Հայ Դրամագիտական Ընկերակցութեան բոլոր անդամներին մաղթում եմ առողջ-լուծիւն և նորանոր յաջողութիւններ Նոր Տարում ու Նոր Դարում:

Բարի Սուրբ Ծնունդ:

Լաւագոյն մաղթանքներով՝

Ruben Vardanyan, Director and Curator of
Numismatic Section
State History Museum of Armenia
Yerevan

Թ.Գ. Նամակը պատրաստ էր և յաջողօրէն պէտք է ուղարկէի: Սակայն, մի օր առաջ սկսել էի վերանայել Տիգրանի արծաթեանքի ժողովածուն, քանի որ վերջին ամիսներին ժամանակ չէի կարողանում գտնել դրանց անդրադառնալու համար: Դրամների լուսանկարները փակցնելով քարտերի վրայ և վերստուգելով տուեանները, յայտնաբերեցի մի քանի սխալներ, որոնցից մէկը՝ շատ ցուցակի: Թիւ 17619/3, 4, 5, 6, 7, 8 (իմ ցուցակի թիւ 17, 18, 31, 33, 35, 86) դրամների ծագման մասին գրել եմ՝ «Հ. Պապականից (Նիւ Եորք) նուէր, 1960 թ.»: Իրականում այս դրամները նուիրել է Գեղամ Գալայճեանը (Նիւ Եորք), որպէս յիշատակ Երկրորդ Համաշխարհային Պատերազմում զոհուած որդու՝ Տիրանի: Դրամները թանգարանին են յանձնել Հ. Պապականին միջոցով 1960 թ.:

Իմ ցուցակի թիւ 67 և 97 դրամների ծագման մասին գրել եմ՝ «Հ. Գիւրջեանից ստացուած 1957 թ.», սրան պէտք է աւելացնե՛լ՝ Թովուզ գիւղում (Տաւուշի մարզ) 1955 թ. գտնուած գանձից:

Եթէ այս տուեաններն օգտագործել էք, ինձ մնում է յուսալ, որ լոյս ընծայելուց առաջ բնագիրը սրբագրելիս հնարաւորութիւն կ'ունենաք ուղղելու իմ անուշադրութեան հետևանքով սպրդած այս սխալները, որոնց պատճառը, մասամբ, նաև մատենաներում ոչ միշտ խնամքով կատարուած նշումներն են:

Միւսը վերաբերում է իմ ցուցակի թիւ 44-ին, որտեղ դրամի համարը գրուած է 16375: Ճիշտ թիւն է 16379:

Իմ ցուցակի հերթական համարակալման մէջ 50 թուի կրկնման պատճառով երկրորդ 50-ից մինչև 63-ը՝ համարները խախտուել են: Կարծում եմ այս մէկն արդէն որեւէ նշանակութիւն չունի:

Ruben Vardanyan

I'd like to make some comments on this extensively printed book with great photographs (Re: Anahit Mouseghian and Georges Depeyrot, *Hellenistic and Roman Armenian Coinage* (1st C. B.C. - 1st C. A.D.), Moneta, Wetteren, The Netherlands, 1999).

1. Sophene and Commagene section – disregards completely Bedoukian printed articles.
2. Counterfeit Tigranes tetradrachms – no proofs presented, especially #102 (no weight given).
3. CNG auction 36, #564, 15.73 grams.
4. Tigranes I now described as Tigranes II, completely disregarding Seyrig and Bedoukian.
5. Many statements made didactically without proof.
6. No. 120 Artaxias II – explanation inadequate (dating from that date in time can span 100 years).
7. New mints – where are the proofs or numismatic validation for these?
8. Gaius and Lucius Caesar struck coins in Armenia – how and why, no proof given.

I am over overwhelmed by the quality of printing and plates but I am exasperated by the lack of numismatic proof.

J. Guevrekian
Manhasset, NY

ARMENIAN NUMISMATIC LITERATURE

- 22 SARYAN, Levon A. XIII daru ent'at' real-artsat' azöts haykakan artsat' dramneru manratar-ragitakan k'nnut' iwn më [A Microchemical Investigation of Suspected Plating on Thirteenth-Century Armenian Silver Trams - ԺԳ. դարու ենթադրեալ-արծաթագոծ հայկական դրամներու մանրատարադիտական քննութիւն մը, զրեցիին՝ Լևոն Ա. Սարեան և Ռոբերտ Ֆ. Դրագէն. *Bazmaveb*, Vol. CLVII (1999), Nos. 1-4, pp. 211-229, 2 pls. In Armenian with English summary.

Five Cilician Armenian coins were analyzed chemically to determine their alloy composition. Two of the coins were tarnished silver trams attributed to King Hetoum I of Cilician Armenia. Upon visual inspection, one of these appeared to be plated, while the other appeared to be struck from good silver. Three contemporary coins from the same period (two trams of Levon I and Hetoum I, and an apparently plated Hetoum I tram) were also studied. The coins were analyzed without further treatment or cleaning using scanning electron microscopy with energy dispersive X-ray spectrometry (SEM-EDS) for non-destructive determination of their surface chemical compositions. All of the coins are shown to be composed predominantly of silver with lesser amounts of copper, silver, and gold. The results confirm the findings of previous investigations by Bedoukian and Metcalf concerning the silver fineness and chemical composition of the thirteenth-century Armenian silver coinage alloy. The two tarnished Hetoum I trams were cross-sectioned for further tests of their interior metal. These determinations demonstrate positively that the suspect "plated" coin was in fact of the same chemical makeup as the companion genuine piece. Metallographic examination shows that both the suspect and genuine coins have corroded surfaces and clean interiors. YTN

Քիմիականորէն վերլուծուած են կիլիկեան Հայաստանի հինգ դրամներ վճռելու համար իրենց մետաղաձուլիին պարունակութիւնը: Դրամներէն երկուքը Հէթում Ա-ի վերքագրուած աղօտացած արծաթ դրամներ էին: Ատոնցմէ մին, ըստ երևոյթի, արծաթագոծ ըլլալ կ'երևէր, մինչդեռ նոյնատիպ երկրորդը մը, որ ըստ երևոյթի՛ն լաւօրակ արծաթ է ու սերած՝ նոյն դրամագիւտէն: Երեք ժամանակակից հայկական արծաթ դրամներ ևս քննուեցան (Լևոն Ա-ի և Հէթում Ա-ի մէկական արծաթ դրամներ, երրորդը, ըստ երևոյթի՛ն Հէթումի արծաթագոծ դրամ մը): Բոլոր դրամները ենթարկուեցան ոչ-կործանարար մակերեսային քիմիական քննութեան գործածելով զննող էլեկտրոն մանրադիտակ միացած հիմնական վերլուծում գործածող ուժ տարածող Բ-ճառաքայթի լուսապակերաչափի, SEM-EDS (scanning electron microscopy with energy dispersive X-ray spectrometry): Արդիւնքները կը վաւերացնեն Մէթքալֆի և Պտուկեանի հասած եզրակացութիւնները նկատմամբ ԺԳ դարու հայկական արծաթ դրամներուն մետաղաձուլիին արծաթի պարունակութեան մասին: Լևոն Ա-ի և Հէթում Ա-ի արծաթ դրամներուն համար արծաթի, պղինձի, կապարի և ոսկիի գումարին առ հարիւր համեմատութիւնը կ'իյնայ ականկալուած արօժեքներուն սահմանին միջև: Թարմօրէն մերկացած դրամին եզերքին մակերեսները նոյնպէս քննուեցան SEM-EDS եղանակով: Յստակ է թէ՛ զոյգ աղօտացած դրամները բարձր որակով արծաթ են, ունենալով համեմատական պղինձ, իւրայատուկ Լևոն Ա-ի և Հէթում Ա-ի արծաթ դրամներուն: Հողին մէջ թաղուած դրամներ յաճախ կրնան արծաթագոծման երևոյթը ստանալ, յառաջ քշելով անտեսիլ եզրակացութիւններ դրամի դրամագիտական ծագման մասին: Այս բանասիրութիւնը ցոյց կու տայ (հակառակ մակերեսի երևոյթին), թէ՛ զոնէ երկու ախպիսի դրամներ վերագրուած՝ Հէթում Ա-ի գահակալութեան շրջանին, հաստատուած են մետաղաձուլի պատշաճ բաղադրութեամբ: ԵԾՆ

Series I

Volume XXVII, No. 3

September 2001

ՀԱՅ

ARMENIAN

ԴՐԱՄԱԳԻՏԱԿԱՆ

NUMISMATIC

ՀԱՆԴԷՍ

JOURNAL

TABLE OF CONTENTS

Vol. XXVII (2001) No. 3

Editorial	59
Letters	60
ՍԱՀԱԿԵԱՆ, Բագրատ, Բարեգործական աճուրդ (SAHAKYAN, Bagrat. Charitable Auction)	61
NERCESSIAN, Y. T. The Armeno-Byzantine Lead Seal Auctions of George Zacos Collection	63
Armenian Numismatic Literature	68
Bibliography of Khatchadour A. Mousheghian	69
Armenian Numismatic Literature	83

ՀԱՅ ԴՐԱՄԱԳԻՏԱԿԱՆ ՀԱՆԴԻՄ ARMENIAN NUMISMATIC JOURNAL

Series I

Vol. XXVII, No. 3

September 2001

EDITORIAL

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ

In the past we have received requests to update and revise our previous book, *Armenian Coins and Their Values*. This is very flattering, but we still have about two hundred copies of this book remaining. Therefore, updating and publishing a revised edition is out of question. Besides that, the society is in the red for a considerable sum of money.

However, the possibility of publishing a book entitled "Armenian Coin Auctions and Values of Armenian Coins" has been discussed without any conclusion. This would include a reprint of some fourteen Armenian coin auction reviews, plus an updated "Values of Armenian Coins" chapter from our *Armenian Coins and Their Values*, and an index referenced only to auction coins.

The auction reviews would be type set or reformatted, standardized, and printed in an easy-to-read and user-friendly format. The coin values would be upgraded to reflect 2002 values; if required it would be annotated for coins not included in reprinted auction review catalogue tables. The ACV numbering system will be retained. The book would be 8.5"x11" size, card covers, no pictures, and every effort would be made to keep the retail price to ten dollars or less.

On this subject, we would like to hear from our membership and their opinion if it is marketable, plus any comments or suggestions to improve the quality, as well as notifications of any errors discovered in the original publications of auction reviews. YTN

Անցեալին որոշ անդամներ մեզի մօտեցած են և խնդրած, որ բարեփոխուած կրկին հրատարակենք մեր նախորդ գիրքը՝ *Armenian Coins and Their Values*: Թէև այս խնդրանքը քիչ մը դրուատական է, սակայն սոյն գիրքէն տակաւին երկու հարիւր օրինակի մօտ կայ պահեստանոցի մէջ: Ուրեմն բարեփոխուած հրատարակութիւն մը անկարելի է: Այսկից անկախ, կազմակերպութիւնը պարտքի տակ է մեծ գումարի մը համար:

Սակայն քննարկուած է հաւանականութիւնը հրատարակելու գիրք մը "Armenian Coin Auctions and Values of Armenian Coins" վերնագիրով: Կազմակերպութիւնը ունէ ներակացութիւնն չէ յանգած այս ուղղութեամբ: Նման աշխատանք մը պիտի պարունակէ հայկական դրամներու աճուրդներուն վերաբերեալ մեր տասնչորս զրախօսականները, ACV գիրքի, "Values of Armenian Coins" գլուխին բարեփոխուածը՝ ինչպէս նաև ցանկ մը որ պիտի վկայակոչէ աճուրդին դրամները:

Աճուրդի զրախօսականները վերստին պիտի շարունակեն կամ ալ ձևաւորուին որ աւելի դիւրին ըլլայ ընթերցումը: Դրամներու արժէքին վերաբերեալ գլուխը պիտի փոխուի և ցոյց տայ 2002 տարուայ դրամներուն արժէքները: Եթէ անհրաժեշտ ըլլայ, և մեր զրախօսած աճուրդները չունենան բոլոր դրամները, ալլ աճուրդներ պիտի վկայակոչուին ծանօթագրութեանց մէջ: ACV գիրքին թիւերը պիտի պահուին: Մասալը՝ 8.5"x11" և կողքը՝ խաւաքալու, առանց նկարի, եթէ կարելի է՝ գինը տասը դոլար կամ աւելի պակաս:

Անդամներէն՝ պիտի փափաքէինք իմանալ թէ նման աշխատանք մը ինչ տեսակ ընդունելութիւն կընայ ունենալ, իրենց թելադրութիւններն ու զարափարները, նաև աճուրդի զրախօսութիւններու նախնական հրատարակութեանց մէջ նշարուած վրէպակները: Եթէ

ARMENIAN NUMISMATIC JOURNAL is the quarterly publication of Armenian Numismatic Society, an educational, non-profit organization. Editor, Y. T. Nersessian, 8511 Beverly Park Place, Pico Rivera, CA 90660-1920, USA (e-mail: ArmNumSoc@aol.com). Associate Editors, W. Gevenian and T. Nersessian, Corresponding Editors, L. A. Saryan and V. Yegharian. Non-member subscriptions US \$50.00 per year.
ISSN 0884-0180—LCCN 85-649443

LETTERS AND E-MAILS TO THE EDITOR

It is with great pleasure that I enclose a money order for US\$25 to renew my membership for 2001. I look forward to enjoying another year of the *Armenian Numismatic Journal*.

David F. Malleau
Bowmanville, ON, Canada

Your bulletins come in regularly and when I have finished reading them I have been taking them in to a coin club where a member has been taking them for reading and passing along to others.

Recently we heard that the Armenian Museum had opened in a nearby town (Watertown, MA) and we asked if someone from the museum could come over and be one of our speakers. As a consequence, the museum asked if we could come there instead because they were open on Tuesdays evenings which was our regular meeting night.

Subsequently, 12 members of the Boston Numismatic Society and 3 members of the Society Historia Numorum met at the museum this week for a delightful evening of viewing this magnificent collection formed by Mr. Bedoukian and others.

Following our viewing of the collections, Mr. Gary Lind-Sinianian gave us an excellent history of Armenia and showed us many coins and pieces of paper money.

Having been a member of your society all these years, it was exciting for me to see the actual coins!

For those living in the Boston, Massachusetts area I urge you to visit this museum. It is tastefully done and displays a huge collection of things Armenian.

Thomas P. Rockwell,
ANS # 42

Recently I have found an Error 50 Dram bank note of 1998y - The Obv. is printed also on the reverse of this bank note. Please, see the Scan.

Also, very soon the newest bank note of 50,000 Dram will be issued into the circulation. I was informed that this is a Commemorative bank note.

Bagrat Sahakyan
Yerevan

... Տնօրինութիւնն առաջարկեց ստեղծել ՀՊՊԹ դրամագիտական հասագածուն ներկայացնող լազեյրային սկաւառակ (CD): Զիշտն ասած, դա մի քիչ վաղ էր մեզ համար, ի նկատի ունենալով բաժնի ոչ այնքան պատրաստ լինելը նման աշխատանքը կարճ ժամկէտում կատարելու իմաստով: Այնուամենայնիւ, Յունուարի 3-ից ձեռնարկեցինք, խրուեցինք դրա մէջ և, ի վերջոյ, օրերս աւարտեցինք մեր բաժնի գործը՝ ընտրուեցին 172 դրամներ հին յունականներէց և աքեմենեաններէց սկսած մինչև ԺԹ. դարը ներառեալ: Գունաւոր մեծացուած և սև-սպիտակ ընական չափի լուսանկարներէց բացի, լինելու են դրամների նկարազրութիւնները, պատմական և դրամագիտական հակիրճ ներածութիւններ, դրամների թողարկման, պատկերազարութեան, թողարկող իշխանութեան վերաբերեալ տեղեկութիւններ և քաղաածքներ զրաւոր սկզբնաղբիւրներէց: Որքան էլ փորձեցինք համառօտ լինել, ստացուեց շուրջ 150 էջ տեքստ՝ ներածութեամբ, դանձերի մասին փոքրիկ յօդուածով և ընթերցողի համար հնարաւոր անհասկնալի բառերի ու տերմինների բառարանով: Մենք մեր գործն արեցինք, հիմա պէտք է տանք համակարգչային մասնագէտներին՝ այն սկաւառակի վերածելու համար: Տարուայ երեք ամիսը գրեթէ ամբողջութեամբ տրամադրեցինք այս աշխատանքին, թէև մեր ծրագրերի մէջ այն նախատեսուած չէր:...

Ruben Vardanyan, Director and Curator of
Numismatic Section
State History Museum of Armenia
Yerevan

ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԱՃՈՒՐԴ

1991 թ. ֆետրուարի 9-ին թաղաք Երևանում Հայաստանի Հանրապետության Աշխատանքի և Սոցիալական Ապահովության նախարարության կողմից կազմակերպուեց բարեգործական աճուրդ, ուր զանազան տնտեսական իրերի (փողեկույններ, կահոյք և այլն) հետ վաճառքի դրուեցին նաև երկու թղթադրամ՝ 1961 թ. 50 և 100 ուռլիի, որոնք այս ժամանակ արդեն դուրս էին եկել շրջանառությունից:

Այսպիսի միջոցառում անցկացնելու մտայնացումը պատկանում էր այն ժամանակույցի «Աշխատանքի և Սոցիալական Ապահովության» նախարար պարոն Աշոտ Եսայանին: Աճուրդը անցկացնող յանձնաժողովի նախագահն էր տիկին Վարդուհի Իսխանեանը: Աճուրդից զոյացած ամբողջ գումարը փոխանցուեց «Օգնիր և օգնուի» կը ստանաս» բարեգործական հիմնադրամին, որը օգնում էր սոցիալապէս անապահով ընտանիքներին: Այդ հիմնադրամի նախագահն էլ էր տիկին Վարդուհի Իսխանեանը:

Վաճառուած երկու թղթադրամներից առաջին յայտնաբերուած է միայն մէկը՝ 1961 թ. 50 ուռլիին, որը աճուրդի ժամանակ գնուել էր 300 ուռլով: Ինչ վերաբերում է միւս թղթադրամին՝ 1961 թ. 100 ուռլիի, ապա նա, պարոն Ա. Եսայեանի խօսքով, գնուել է մօտաւորապէս նոյն գումարով:

Նկար 1ա. 1961-ի 50 ուռլինոց թղթադրամ ծախուած «Բարեգործական աճուրդ»ում

Գտնուած 50 ուռլիի թղթադրամը ունի հետեւեալ տեսքը՝ թղթադրամի դիմերեսին ալ կողմում ուղղահայեաց տպուած է՝ «Թղթադրամը 300 ուռլով գնվել է 1991 թ. փետրվարի 9-ին 300 ուռլով ՀՀ. Աշխատանքի և սոցիալական ապահովության նախարարության կողմից կազմակերպւած բարեգործական աճուրդի ժամանակ Վ. Թափալցյանի կողմից»: Դրուած է նախարարության կողմէն: Թղթադրամի հակառակ երեսը ևս կնքուած է նախարարության կնիքով, որի արտաքին

շրջանակում մենք կարող ենք կարդալ, «ՀԱՅ. ՀԱՆՐ. ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ և ՍՈՑԻԱԼԱԿԱՆ ԱՊԱՀՈՎՈՒԹՅԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹՅՈՒՆ», ներքին շրջանակում «ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԽՈՐՀՂԱՅԻՆ ՍՈՑԻԱԼԻՍՏԱԿԱՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆ», իսկ կեղրոնում՝ խորհրդային Հայաստանի զինա-
նշանն է:

Նկար 1բ. ԽՍՀՄ 1961-ի 50 ռուբլինոց թղթադրամ ծախուած «Բարեգործական աճուրդ»ում

Թղթադրամի հերթական համարն է՝ EE 9204229:

Այսպիսի բարեգործական աճուրդ Հայաստանում կազմակերպուեց առաջին անգամ և մինչ այժմ այդպիսիները չեն կազմակերպուել:

Բաղրատ Սահակյան

CHARITABLE AUCTION

(Summary)

On February 9, 1991, in Yerevan, a charitable auction was organized by the Ministry of the Work and Social Insurance of the Republic of Armenia. Along with other household objects, two USSR bank notes with 50 and 100 ruble denominations issued in 1961, were auctioned. Each note was sold for 300 rubles.

On the obverse, an Armenian typewriter is used to record the transaction, "The bank note has been bought by V. Tapaltsian, on February 9, 1991, for 300 rubles, in the 'Charitable Auction' organized by the Work and Social Insurance." The ministry's round seal appears stamped on both sides. In the center of the seal, the coat of arms of Soviet Armenia appears.

The serial number of the USSR bank note is EE 9204229.

Bagrat Sahakyan

THE ARMENO-BYZANTINE LEAD SEAL AUCTIONS OF GEORGE ZACOS COLLECTION (1998-1999)

The late George Zacos (1911-†1983) was the dean of Byzantine lead seal collectors. His collection of Byzantine lead seals was one of the largest private holdings. According to the Spink auction catalogue,¹ he formed two collections of seals totalling some 18,000 seals.

His first collection of over 10,000 seals was purchased by Mr. and Mrs. Bliss in 1951. He formed his second collection, between 1951 and his death. A large portion of the second collection was published in two volumes entitled *Byzantine Lead Seals* in 1972 and 1985.² His widow, Janet Zacos, generously donated the bulk of this second collection to Bibliothèque Nationale de France in Paris.

Approximately 600 seals were set aside because of their artistic quality, extremely high grade of preservation, and historic interest. These several hundred seals were consigned to Spink and Son and auctioned on October 7, 1998 (Auction 127, Part I), May 25, 1999 (Auction 132, Part II), and October 6, 1999 (Auction 135, Part III) in London.³

The collection included a unique group of seals associated with the eastern frontiers of the Byzantine Empire. Many of the seals were acquired with the assistance of Henri Seyrig, Director of Antiquities in Syria and Lebanon (1929-1941), and Director of the French Archaeological Institute in Beirut (1946-1967). For this reason, the seals are of high quality and explains the fact that a number of the seals have parallels in the Seyrig collection of the Bibliothèque Nationale de France in Paris.

The Zacos collection included several interesting and extremely rare lead seals of Armenian officials. Some of them we never heard of before, and now we know them only by their inscribed names. Some noteworthy seals of famous personalities are given below.

Lot 112, Apellarib (Abelgarib), c. 1065.

Lot 120, a unique and remarkable seal of Marie, daughter of Kakikios of Kars (King Gagik of Kars), mid 11th century, inscribed in Armenian on the obverse side and Greek on the reverse (her father traded Kars for other estates situated within the Byzantine Empire).

Lot 121, Abou Sahl Senacherim of Vaspourakan, second half of 11th century (the son of King Senacherim who surrendered his Vaspourakan kingdom to the Byzantine Empire in exchange for estates in the region of Sebaste).

Lots 122-126, Philaretos Brachamios, who was instrumental in the Armenian migration and settlement in the south west portion of the Byzantine Empire.

---

¹ Spink, Auction 127: *Byzantine Seals from the Collection of George Zacos, Part I* (London, 7 October 1998), p. 5.

² See below, note 5.

³ Spink and Son, Ltd. Auction 127: *Byzantine Seals from the Collection of George Zacos, Part I* (London, 7 October 1998), p. 13, No. 13; 44, No. 85; Auction 132: *Byzantine Seals from the Collection of George Zacos, Part II with Ancient and Gaulish Coins* (London, 25 May 1999), pp. 6-15, Nos. 112-134; Auction 135: *Byzantine Seals from the Collection of George Zacos, Part III with Ancient and Islamic Coins* (London, 25 May 1999), p.50, No. 250; 58, Nos. 272, 274; 59, No. 275; 62, No. 286; 63, No. 287-288; 67, No. 301.

Lot 131, Leo Roupen, first half of 12th century (Prince Levon I of the Roupenian dynasty).

Lot 134, Melias Roupen, mid 12th century (Prince Mleh of the Roupenian dynasty).

Sphragistics is defined as the science of engraved seals and signet rings, their history, age, and attribution. Unfortunately, there are no scholar who specialize in Armenian sphragistics. Occasionally, a scholar will publish information on the seal of an Armenian official. However, no one has been able to pull these together and publish a corpus covering all of them. For example, we have Armeno-Byzantine seals from Philaretus who indirectly helped to found the Roupenian dynasty. We have numerous seals attributed to the founders of the Roupenian dynasty, princes Toros I (not listed in the Zacos collection), Levon I, Mleh, etc. All of these seals are inscribed in Greek. In Middle Ages, in Asia Minor, Greek was one of the official languages. In fact, the last baron and first king of Cilician Armenia, Levon (1187-1219) signed his name in Greek, Λεο.⁴

All of the seals offered in the sale were in very fine or extremely fine grade of preservation. For extremely rare and very attractive seals and also for seals of very important personalities, the realized prices far exceeded the estimates. Lot 112, Apellarib, realized £1,650; lot 120, the extremely attractive bilingual seal of Marie, realized £2,750; lot 121, Abou Sahl Senacherim, £1,430; lot 127, a very attractive seal with pictures of three saints, £1,100; lot 131, Leo Roupen, £880; lots 132 and 133, Hetoum, the son of Oshin (†1110), a predecessor of Hetoumide dynasty, each lot realized £1,760; and lot 134, Melias Roupen, £1,211.

The range of estimated values for the Armeno-Byzantine seals of George Zacos (Parts I, II, III) collection was £9,550 to £15,950. All the lots were sold except for three pieces. Those that were sold realized £24,179 (including 10% buyer's fee). The reader should keep in mind that each catalogue had more than a few hundred lots classified. The Armeno-Byzantine portion was a very small fraction of the entire Zacos collection.

The auction catalogue was prepared with the help of Prof. Jean-Claude Cheynet, an expert in the study of Byzantine lead seals. Each seal was illustrated by excellent photographs, provided with a careful and complete description including necessary historical background, references including the latest scholarship,⁵ metrological data, and the Greek legend. It would have been useful if they could have provided the English translations of all Greek inscriptions on the seals. Some of those Greek titles are very impressive, but what what do they mean?

The quality and rarity of some of these seals was such that they should have been purchased and preserved in an Armenian museum. Similar to rare Armenian coins in numismatic auctions, these items are now dispersed to many collectors around the world.

The statistical data is tabulated and offered to our readers as a useful guide to current prevailing prices and for posterity. The prices quoted include the sale price plus the 10% buyer's fee.⁶

Y. T. Nercessian

⁴ Jacques de Morgan, *The History of the Armenian People* (English translation, Boston, 1965), p. 218.

⁵ Reference. DO—*Catalogue of the Byzantine Seals at Dumbarton Oaks and in the Fogg Museum of Art* 1-3, ed. J. Newsbitt and N. Oikonomides (Washington, DC, 1991-1997); S-Z—W. Seibt-Marie Luise Zarnitz, *Das byzantinische Bleisiegel als Kunstwerke, Katalog zur Ausstellung* (Vienna, 1997); Seyrig—J.-Cl. Cheynet, Cécile Morrisson, W. Seibt, *Les sceaux byzantins de la collection Henri Seyrig* (Paris, 1991); ZII—G. Zacos, *Byzantine Lead Seals*, compiled by J. W. Newsbitt (Berne, 1985); ZV—G. Zacos-A. Vegler, *Byzantine Lead Seals I* (Basel, 1972).

⁶ For Zacos auctions, Spink's exchange rate was Part I, £1.00 = \$1.67; Part II, £1.00 = \$1.60; Part III, £1.00 = \$1.65. Grades of preservation: Auction 127, all EF; Auction 132, all VF; Auction 135, all EF

CATALOGUE

Auction 127 (1998)

No.	Inscribed Name	Date	Reference	Wt.	UK£ Est.	UK£ Sold
13.	Synetos and Niketas	713-715	cf. ZV p. 156	30.79	500-800	---
85.	Romanus Mousele	11th century	---	17.35	300-400	---

Auction 132 (1999)

No.	Inscribed Name	Date	Reference	Wt.	UK£ Est.	UK£ Sold
112.	Apellarib Arsakides	c. 1025-75	JOB 44 (1994)	34.48	500-800	1,650
113.	Charpen	mid 11th cent.	Z.II 394	26.49	300-500	374
114.	Hetoum	2nd hlf 11th c.	---	15.47	200-300	352
115.	Gregory son of Vahram	2nd hlf 11th c.	Z.II 491	15.68	200-400	374
116.	Basil Apokapes	c. 1054-55	SBS 5	19.48	400-600	396
117.	Apnelgaripes	c. 1065	Z.II 362	23.16	300-500	528
118.	George Katas	2nd hlf 11th c.	Seyrig 219	13.80	300-500	660
119.	Basilakes Phloros	3rd qrt. 11th c.	---	13.52	300-500	550
120.	Marie (obv. Armenian inscription) daughter of Kakikios of Kars	mid 11th cent.	---	32.85	500-800	2,750
121.	Abou Sahl Senacherim	2nd hlf 11th c.	---	22.23	400-600	1,430
122.	Philaretos Brachamios	1078-1081	---	26.00	200-400	462
123.	» »	after 1078	Cheynt TM125	16.90	200-400	374
124.	» »	after 1081	Seyrig 192	18.84	200-400	528
125.	» »	after 1081	Seyrig 192	14.91	200-400	220
126.	» »	after 1081	Seyrig 192	17.35	200-400	352
127.	Gabriel	1086-1102	Z.II 465	15.45	300-500	1,100
128.	Thathoul	c. 1100	IFEB 11Cheyn	16.29	300-500	605
129.	Thathoul Pakourianos	c. 1100	---	13.52	300-500	605
130.	Theodore son of Hetoum	last qrt. 11th c.	---	19.88	300-500	638
131.	Leo Roupen	1st hlf 12th c.	---	13.89	300-500	880
132.	Hetoum son of Oshin	1st hlf 12th c.	Seyrig 65	13.95	300-500	1,760
133.	» »	mid 12th cent.	---	14.72	300-500	1,760
134.	Melias Roupen	mid 12th cent.	---	26.73	300-500	1,211

Auction 135 (1999)

No.	Inscribed Name	Date	Reference	Wt.	UK£ Est.	UK£ Sold
250.	Constantine Kourtikios	2nd hlf 12th c.	HA 1993 p.	12.20	400-600	880
272.	Michael Tornikios	1st hlf 11th c.	147	14.15	200-300	374
274.	George Maniakēs	1st hlf 11th c.	---	17.44	200-400	1,100
275.	Basil Apokapes	c. 1056	SBS 3 p. 189	26.19	150-250	880
286.	Constantine Gabras	12th century	SBS 5, p. 36	18.59	200-300	528
287.	John Gabras	2nd hlf 12th c.	---	23.40	200-300	176
		1st hlf 13th c.	---			

Auction 135 (1999)

No.	Inscribed Name	Date	Reference	Wt.	UK£ Est.	UK£ Sold
288.	Katakalon Gabras	2nd hlf 12th c.	Z,S-Z 1.2.8	16.02	200-400	352
301.	Michael Atouemes	2nd hlf 13th c.	SBS 3, p. 24	24.88	300-500	330
308.	George Artavasdos	11th-12th cent.	S-Z 3.2.8 DO58106.310	08.90	100-200	---

ՃՕՐՃ ԶԱԿՈՍԻ ՀԱՒԱՔԱԾՈՅԻՆ

ԲԻԻԶԱՆԴԱՆԱԶԱՅ ԱՐՃԻՃԷ ԿՆԻՔՆԵՐՈՒՆ ԱՃՈՒԴԴՆԵՐԸ

[Ամփոփում]

Հաւաքորդ և բանասէր ՃօՐՃ Զակոսի բիւզանդական արճիճէ կնիքներուն աճուրդը վստահուեցաւ Լոնդոնի դասական դրամ վաճառող Սփինք հաստատութեան: Այս վերջինը զանոնք դասաւորեց երեք տարբեր մասերու ու աղջպէս ալ վաճառուեցան հանրութեան:

Զակոսի ժողովածոն կը պարունակէր հետաքրքրական ու չափազանց հազուագիւտ հայ անձնաւորութիւններու արճիճէ կնիքները: Այս գործիչերէն ոմանք ծանօթ են միայն իրենց կնիքներուն վրայ արձանագրուած անուններով: Ուշագրաւ կնիքներու շարքին կը պատկանին. Ապլլարիպ, որ ժամանակին Տարսոն հաստատուած էր: Մարի՛ դուստրը կարսի Գազիկ Թագաւորին, որ իր հողերը փոխանակեց Բիւզանդական կայսրութեան հողերուն հետ: Մարիի կնիքին երեսին վրայի շրջագրութիւնը հայերէն է, իսկ կռնակինը՝ յունարէն: Արու Սահլ Սենեքերիմ, որուն հայրը իր Վասպուրականի հողերը փոխանակեց և հաստատուեցաւ Սեբաստիա: Փիլարտոս հայ զօրավարը, որու հովանիին ներքեւ հայութիւնը եկաւ ու հաստատուեցաւ Բիւզանդական կայսրութեան հարաւ-արևելեան կողմերը: Ինչպէս նաև կան Կիլիկիոյ Ռուբինեան հարստութեան իշխաններէն Լևոն Ա-ի և Մլեհի յունատառ կնիքները:

Ծաւօք պէտք է գրենք, որ տակաւին չենք ունեցած մէկը որպէս մասնագէտ կնիքներու ուսումնասիրութեան, որ կարողացած ըլլայ հրատարակել ամբողջական կրօնական մը բոլոր տպուած ու անտիպ կնիքներու, ըլլայ բիւզանդահայ կամ ըլլայ այլ տեսակ կնիքները:

Զակոսի արճիճէ կնիքները, եզակի աճուրդ մըն էր, ուր միտաեղ հրատարակուած էին երուսունէ աւելի բիւզանդահայ արճիճէ կնիքներ, ոմանց մէկ մասը ցարդ անտիպ էին: Ճիշդ է թէ կան այլ հուշակաւոր կնիքներ որոնք այս հաւաքածոյին մասը չեն կրցած կազմել, օրինակի համար Ռուբինեան հարստութեան Պարոն Թորոս Ա-ի կնիքը: Սակայն այս եզակի ժողովածոն չի վսեմանար լիակատար չըլլալուն համար: Միջին դարերուն, Փոքր Ասիոյ մէջ, յունարէնը պաշտօնական լեզուներէն մին էր: Նոյն իսկ Կիլիկեան Հայաստանի վերջին իշխանն ու առաջին թագաւորը՝ Լևոն (1187-1219) իր անունը յունարէն լեզուով կը ստորագրէր, ΛΕΟΝ.

Զակոսի ժողովածոյին բիւզանդահայ կնիքները ունէին ընտիր որակ: Կնիքները, որոնք գեղեցկագոյններէն էին և կը պատկանէին հուշակաւոր պատմական անձներու, աճուրդի ընթացքին բերին ակնկալուածէն շատ աւելի բարձր գիներ: Յիշելու համար մի քանին, Ապլլարիպինը ծախուեցաւ \$1,650, Մարիինը (Թերևս ալ գեղեցկագոյնը)՝ \$2,750, Մլեհինը՝ \$1,211:

Ե. Թ. Ներսէսեան

112

117

120

121

122

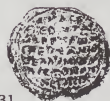
128

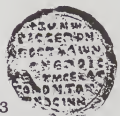
129

131

133

134

ARMENIAN NUMISMATIC LITERATURE

- 23 HAKOBYAN, Haik. Hin Hayastani intesakan derē čst dramakan gandzeri tvealneri [Economic Role of Ancient Armenia According to Coin Hoards] - Հին Հայաստանի տնտեսական դերը ըստ դրամական տվյալների, գեկուցեց՝ Հայկ Հակոբյան. *Dramashrjanarut'yunē Hayastanum*. Yerevan: HH GAA Hnagitut'ian ev Azgagrut'ian Institute, HH Kentronakan Bank, *Hanrapetakan nstashrjan*, 21 November 1998, pp. 17-18. In Armenian with summaries in Russian and English.

The author has read a paper on world trade in ancient Armenia. The analysis is based on the distribution of coin hoards in the Transcaucasus and on and within the borders of Armenia. The distribution of Roman and Parthian coin hoards reflects the role of Armenia, particularly in eastern Armenia. Active trade roads and an analysis of hoards found in Armenia prove that Armenia was a buffer state between two empires. YTN

Հեղինակը գեկուցած է համաշխարհային առևտրական ուղիներու մասին հին Հայաստանի մէջ վերլուծումը հիմնուած է Անդրկովկասի և Հայաստանի սահմանին վրայ ու մէջ յայտնաբերուած դրամագիւտերու վրայ: Հռոմէական ու պարթևական դրամագիւտերու տեղաբաշխումը կը ցոյացնէ Հայաստանի ու մասնաւորաբար արևելեան Հայաստանի դերը Գործոն ուղիները և յայտնաբերուած դրամագիւտերու վերլուծումը կը փաստեն, թէ Հայաստան կուտարինձոր և մրցակցութեան դատեալ-բեմ մըն էր երկու կայսրութեանց միջև:

ԵԹՆ

- 24 ISRAELYAN, Astghik. Dramē orbes zard [Coins as Personal Adornment] - դրամը որպէս զարդ, գեկուցեց՝ Աստղիկ Իսրայելյան. *Dramashrjanarut'yunē Hayastanum*. Yerevan: HH GAA Hnagitut'ian ev Azgagrut'ian Institute, HH Kentronakan Bank, *Hanrapetakan nstashrjan*, 21 November 1998, pp. 11-13. In Armenian with summaries in Russian and English.

The author has read a paper on the use of coins as personal adornments. These are divided into two groups: first, adornments primary consisting of coins and second, adornments where coins constitute a component of the piece of jewelry. Russian, Iranian, Turkish, and European gold, silver and other metal alloy coins were used for this purpose. YTN

Հեղինակը գեկուցած է դրամի օգտագործման մասին որպէս զարդ: Աստղիկ բաժնուած են երկու խումբերու: Առաջին, զարդեր որոնք հիմնականօրէն կազմուած են դրամներէ: Երկրորդ, զարդեր որոնք բաղկացուցիչ մասը դրամներ են: Ռուսական, իրանեան, իւրքական, եւրոպական ոսկեայ, արծաթեայ, և այլ մետաղաձուլութեան պատրաստուած դրամներ գործածուած են այս նպատակի համար:

ԵԹՆ

- 25 MOUGHALYAN, Gevorg. Hayastani 1918-1924 t'vakanneri dramanišnerē [The Currency of Armenia from 1918-1924] - Հայաստանի 1918-1924 թվականների դրամանիշները, գեկուցեց՝ Գևորգ Մուղալյան. *Dramashrjanarut'yunē Hayastanum*. Yerevan: HH GAA Hnagitut'ian ev Azgagrut'ian Institute, HH Kentronakan Bank, *Hanrapetakan nstashrjan*, 21 November 1998, pp. 19-21. In Armenian with summaries in Russian and English.

The author has read a paper on the bank notes of Republic of Armenia (1918), Socialist Soviet Republic of Armenia (1921), Federation of Socialist Soviet Republics of Transcaucasia (1923), Transcaucasian Socialist Federal Soviet Republic (1924), and Soviet Union currency (1924). YTN

Հեղինակը գեկուցած է Հայաստանի Հանրապետութեան (1918), Հայաստանի Սոցիալիստական Խորհրդային Հանրապետութեան (1921), Անդրկովկասեան Սոցիալիստական Խորհրդային Հանրապետութիւններ Ֆեդերատիւ Միութեան (1923), Անդրկովկասեան Սոցիալիստական Ֆեդերատիւ Խորհրդային Հանրապետութեան (1924), և Խորհրդային Միութեան (1924) դրամանիշներուն մասին:

ԵԹՆ

BIBLIOGRAPHY OF KHATCHADOUR A. MOUSHEGHIAN

I. Numismatic Studies

1956

1. “Монетные находки из раскопок Двина” [Coins Found in the Excavations of Dvin]. *Kratkie Soobshcheniia, Doklady i Polevykh Issledovaniiakh Instituta Istorii Materialnoi Kultury*, (1956), No. 66, pp. 89-92, pls. 7-10. ANBL 809.
2. “К истории денежного обращения Двина по монетным находкам” [The History of Monetary Circulation of Coins Found in Dvin], *Teghegagir, Hasarakakan Gitut'yunner*, Vol. XVII (November 1956), No. 11 (167), pp. 81-96. ANBL 808.

1957

3. “Клад куфических монет IX-X вв., найденный в 1955 г. в развалинах Двина” [A Hoard of Cufic Coins of the Ninth through Tenth Century, Found in 1955 in the Ruins of Dvin], *Teghegagir, Hasarakakan Gitut'yunner*, Vol. XVIII (December 1957), No. 12 (180), pp. 77-84. ANBL 1064.
4. *Денежное обращение и торговые связи Двина по монетным данным* [The Monetary Circulation and Trade Connection of Dvin Based on Numismatic Evidence]. Leningrad: Academy of Sciences of USSR, *Master of History Thesis*, 1957, 17 pp. ANBL 1056.

1959

5. “Դիլինի մի քանի դրամների մասին” [Concerning a Few Coins of Dvin]. *Ashkhatut'yunner Hayastani Patmut'ian Petakan T'angarani*, Vol. V (1959), pp. 113-131. ANBL 1058.
6. “Նվերներ սփյուռքից Հայաստանի թանգարանին,” [Gifts from Abroad to the Museum of Armenia], *Sovetakan Hayastan*, Vol. XV (February 1959), No. 2 (155), pp. 37-38. ANBL 354.
7. “Միջնադարյան դրամների գանձ” [A Hoard of Medieval Coins], *Sovetakan Hayastan* (daily), (Sunday, 17 May 1959), No. 114 (11639), p. 4. ANBL 303.
8. “Հայկական դրամների մի նոր գանձ” [A New Hoard of Armenian Coins], *Patma-Banasirakan Handes*, Vol. II (1959), No. 1 (4), pp. 293-294. ANBL 920.

1960

9. "Haykakan tramneri mi nor kants" (A New Hoard of Armenian Coins), abridged and translated into English by P. Z. B., *ANS Numismatic Literature*, No. 53 (October 1960), p. 302. ANBL 921.

1961

10. "Ֆեոդալական հարաբերությունների զարգացումը Հայաստանում 5-15րդ դարերում" [The Development of Feudal Relations in Armenia from the Fourth to the Fifteenth Century]. *Petakan patmakan t'angarani ughtes'uts'*. Yerevan: Academy of Sciences of Armenian SSR, 1961, pp. 21-30. ANBL 431.

1962

11. *Денежное обращение Двина по нумизматическим данным* [The Monetary Circulation in Dvin Based on Numismatic Evidence]. Yerevan: Academy of Sciences of Armenian SSR, State History Museum of Armenia, 1962, 202 pp., 16 pls., 5 maps. ANBL 1055.
12. "Монетный клад" [A Numismatic Hoard], *Kommunist*, (6 May 1962), No. 106 (8496), last page. ANBL 1065.

1963

13. "Հին դրամների մի նոր հավաքածու" [A New Collection of Ancient Coins], *Patma-Banasirakan Handes*, Vol. VI (1963), No. 4 (23), pp. 236-241. ANBL 352.
14. "Редкий клад античных монет" [A Rare Hoard of Ancient Coins], *Kommunist*, (4 December 1963), No. 283 (8978), p. 4. ANBL 356.

1964

15. "Հին դրամների հազվագյուտ դանձ" [A Rare Hoard of Ancient Coins], *Sovetakan Hayastan* (daily newspaper), Vol. XLIII (Wednesday, 4 December 1963), No. 282 (13,017), p. 4, illus.; *Zartonk*, (14 January 1964), No. 90 (7824).
16. "Արտավազը II-ի չորեքդրամյանը" [The Tetradrachm of Artavasdes II], *Patma-Banasirakan Handes*, Vol. XVII (1964), No. 2 (25), pp. 317-323. ANBL 651.

1965

17. "Հին դրամներ ու դանձեր՝ գտնված Գառնիում" [Ancient Coins and Hoards Found in Garni], *Sovetakan Hayastan*, Vol. XXI (June 1965), No. 6 (231), pp. 34-35. ANBL 301.
18. "Կիլիկյան Հայաստանի ոսկեդրամ պետական էրմիտաժում" [A Gold Coin of Cilician Armenia in the Hermitage Museum], *Patma-Banasirakan Handes*, Vol. VII (1965), No. 2 (29), pp. 205-206. ANBL 922.
19. "К характеристике нумизматического материала Гарни" [Numismatic

Material Characteristic to Garni]. *Materialy sessii, posvŭshchennoi itogam arkeologicheskikh i etnograficheskikh issledovanii 1964 goda v SSSR*. Baku: Academy of Sciences of Azerbaijan SSSR, 1965, pp. 164-165. ANBL 302.

20. Review of *Coinage of Cilician Armenia - Կիլիկիան Հայաստանի դրամները*, by Paul Z. Bedoukian (New York, 1962; Vienna, 1963), *Patma-Banasirakan Handes*, Vol. XVIII (1965), No. 3 (30), pp. 285-287. ANBL 1305, 1316.

1966

21. "Eine Tetradrachme Artavasdes' II," *Bibliotheca Classica Orientalis*, Vol. XI (1966), No. 4, pp. 208-209. ANBL 652.

1967

22. "Охранять памятники нумизматики" [Preserve Numismatic Monuments], *Kommunist*, (Saturday, 24 June 1967), No. 146 (10,067), p. 3. ANBL 433.

1968

23. "Հայաստանը հռոմեական դրամներում" [Armenia on Roman Coins], *Gitut'yun ev Tekhnika*, Vol. VI (November 1968), No. 11 (63), pp. 8-12. ANBL 754.
24. "Պատմում են մետաղյա դրամները" [The Metallic Coins are Narrating], *Gitut'yun ev Tekhnika*, Vol. VI (June 1968), No. 6 (58), pp. 25-32. ANBL 136.
25. "Դամազիտական տվյալներ Երևանի պատմության վերաբերյալ" [Numismatic Data Relative to the History of Yerevan], *Patma-Banasirakan Handes*, Vol. XXI (1968), No. 3 (42), pp. 27-38. ANBL 454.

1969

26. "Դրամագիտական նվերներ սփյուռքից" [Numismatic Gifts from the Diaspora], *Etchmiadzin*, Vol. XXV (March 1960), No. 3, pp. 32-36. ANBL 349.

1970

27. "Հին Հայաստանի դրամային շրջանառության պատմությունից (Մ.թ.ա. V դարի վերջերից մինչև մ.թ. III դարի սկիզբը)" [From the History of Monetary Circulation of Ancient Armenia (From the Latter Part of the Fifth Century B.C. to the Beginning of the Third Century A.D.)], *Patma-Banasirakan Handes*, Vol. XIII (1970), No. 3 (50), pp. 65-94, 6 pls. ANBL 493.
28. "Զարեհ Պտուկյան," [Paul Z. Bedoukian], *Hayreniky Dzayn*, Vol. VI (21 December 1970), No. 52 (284), pp. 4-5. ANBL 359.
29. Review of *Արտաշեսեան հարստութեան դրամները* [Coinage of the Artaxiad Dynasty of Armenia], by Paul Z. Bedoukian (Vienna, 1969), *Banber Yerevani Hamalsarani*, Vol. IV (1970), No. 3 (12), pp. 232-236. ANBL 1294.

1971

30. "Dr. Z. P. Bedoukian: A Collector of Armenian Coins," *Armenian Reporter*, Vol. IV (28 January 1971), No. 13, pp. 2, 6. ANBL 345.
31. "Неизданный экземпляр золотой монеты Рубенидов" [A Hitherto Unpublished Specimen of Roupenian Gold Coin]. *Ėpigrafika Vostoka*, Vol. XX (1971), pp. 95-96. ANBL 925.
32. "Դրամական շրջանառությունը հին Հայաստանում. Հայկական դրամներ" [The Monetary Circulation in Ancient Armenia; Armenian Coins]. *Hay zhoghovrdi patmut'yun*. Yerevan: Academy of Sciences of Armenian SSR, Institute of History, 1971, Vol. I, pp. 689-699. ANBL 489.
33. "Դրամական շրջանառությունը Հայաստանում I-II դարերում և հռոմեական շքադրամներ" [The Monetary Circulation in Armenia, from the First to the Second Century and Roman Commemorative Coins]. *Hay zhoghovrdi patmut'yun*. Yerevan: Academy of Sciences of Armenian SSR, Institute of History, 1971, Vol. I, pp. 813-822. ANBL 487.
34. "Դրամային շրջանառությունը Հայաստանում IX-XIV դարերում" [The Monetary Circulation in Armenia, Ninth through Fourteenth Century]. *Patma-Banasirakan Handes*, Vol. XIV (1971), No. 4 (55), pp. 41-60. ANBL 807.
35. "Դրամագիտական վկայություններ Արևելքի պատմությունից" [Numismatic Evidences from the History of Orient], *Hayreniky Dzayn*, Vol. VII (24 march 1971), No. 12 (296), pp. 5-7. ANBL 351.
36. "Numismatic Witness: Armenia Through Centuries," *Armenia Today*, Vol. IV (1971), No. 2 (14), pp. 37-39. ANBL 495.
37. "Զարեհ Պտուկյան," [Paul Z. Bedoukian], *Alik*, Vol. XLI (13, 14 July 1971), No. 153; *Haraj*, Vol. XLVII (24 January 1971), No. 12,022; *Nor Sebastia*, Vol. XXXV (February-March 1971), No. 114, pp. 11-12. ANBL 359.
38. Review of *Coinage of Cilician Armenia*, by Paul Z. Bedoukian (New York, 1962), *Ėpigrafika Vostoka*, Vol. XX (1971), pp. 104-105. ANBL 1305.

1972

39. "Относительно армянских монет Тиграна Второго" [Concerning the Armenian Coins of Tigranes II]. *Tezisi doklatov k konferentsii Blizhnii Vostok, Kavkaz, Sredniiaia Aziia: problemy vzaimosviāzi kultur v ēpokhu srednevekovia*. Leningrad: Gosudarstvennyi Ordena Lenina Ėrmitazh, published in memory of Novsep' Ŗrbeli, 1972, pp. 30-31. ANBL 499.
40. "О составе денежного обращения Армении в IV-I веках до н.э." [Concerning the Monetary Circulation in Armenia from the Fourth to the First Century B.C.]. *Tezisi doklatov, posvīashchennaia pamiāti professora D. G. Kapanaдзе*. Tbilisi: Academy of Sciences of Georgian SSR, 1972, p. 4. ANBL 498.
41. "Տեղե. Զարեհ Պտուկեան" [Dr. Paul Z. Bedoukian], *Hayastaneayts' Ekeghets'i*, (February 1972), pp. 50, 51, illus.

42. "Numismatic Witness: Armenia Through Centuries," *Armenian Digest*, Vol. II (March 1972), No. 9, pp. 206-208. ANBL 495.
43. "Կիլիկիայի Հայկական դրամների մասին" [On the Coins of Cilician Armenia], *Banber Yerevani Hamalsarani*, Vol. VI (1972), No. 2 (17), pp. 273-277. ANBL 923.

1973

44. Հայաստանի դրամական գանձերը - [The Coin Hoards of Armenia]. Yerevan: Academy of Sciences of Armenian SSR, State History Museum of Armenia, 1973, Vol. I, 184 pp., 70 pls. ANBL 491.
45. "Հայաստանում տարածված վաղ արաբական դրամներ" [Early Arabic Coins Spread in Armenia], *Lraber Hasarakakan Gitut'yunneri*, Vol. XXXIV (December 1973), No. 12 (372), pp. 32-47. ANBL 1063.
46. "Աբբասյան դրամների թողարկումը իսլամական իշխանության շրջանում VIII-X դարերում" [The Issuance of 'Abbāsid Coins in the Armīniyah State of the Caliphate from the Eight through the Tenth Century], *Patma-Banasirakan Handes*, Vol. XVI (1973), No. 4 (63), pp. 143-156, 52 pp. tables in the supplement. ANBL 1052.

1974

47. "К истории денежного обращения античной Армении" [Monetary Circulation in Ancient Armenia]. *Tezisy doklatov, III vsesoiūznaiā konferentsiā po problemam iskusstva narodov Zakavkaziā, Srednei Azii, Kazakhstana i vostochnykh respublik RSFSR Antichnost i antichnye traditsii v kulture i iskusstve narodov Sovetskogo Vostoka*. Moscow: Gosudarstvennyi musei iskusstva narodov Vostoka, 1974, pp. 25-27. ANBL 494.
48. "Սասանյան և վաղբյուզանդական դրամների շրջանառությունը Հայաստանում" [Sassanian and Early Byzantine Coin Circulation in Armenia], *Handes Amsorya*, Vol. LXXXVIII (July-September, October-December 1974), Nos. 7-9, 10-12, pp. 335-350, 505-520. ANBL 976.

1975

49. "Հելլենիստական դրամների շրջանառությունը Հայաստանում" [The Circulation of Hellenistic Coins in Armenia], *Handes Amsorya*, Vol. LXXXIX (October-December 1975), Nos. 10-12, pp. 423-448. ANBL 492.
50. Денежное обращение в античной и средневековой Армении по нумизматическим данным (V в. до н.э. - XIV в.н.э.) [The Monetary Circulation in Ancient and Medieval Armenia Based on Numismatic Evidence (Fifth Century B.C. to Fourteenth Century A.D.)]. Yerevan: Academy of Sciences of Armenian SSR, Institute of History, *Doctor of History Dissertation*, 1975, 56 pp. ANBL 485.
51. "Դրամական շրջանառությունը Հայաստանում Ա.-Բ. դարերում" [The

- Monetary Circulation in Armenia, from the First to the Second Century], *Handes Amsorya*, Vol. LXXXIX (July-September 1975), Nos. 7-9, pp. 321-356. ANBL 486.
52. “Связь Армении с Кавказской Албанией по нумизматическим данным” [The Relations of Armenia and Caucasian Albania Based on Numismatic Evidence]. *Dedicated to the 50th session of the anniversary of the State Museum of Azerbaijani History*. Baku: Academy of Sciences of Azerbaijan SSR, State Museum of Azerbaijan, 1975, p. 83. ANBL 1067.
  53. “Դրամագիտական արժեքներ” [Valuable Numismatic Collections], *Hayreniky Dzayn*, Vol. X (17 December 1975), No. 51 (543), p. 4. ANBL 346.
- 1976
54. “Հին և միջնադարյան Հայաստանում տարածված դրամների հիմնական խմբերը” [The Basic Types of Coins Circulated in Ancient and Medieval Armenia], *Patma-Banasirakan Handes*, Vol. XIX (1976), No. 1 (72), pp. 111-124. ANBL 456.
  55. “Դրամական շրջանառության սկզբնաղբյուրը Հայաստանում” [The Beginning of Monetary Circulation in Armenia], *Handes Amsorya*, Vol. XC (January-December 1976), Nos. 1-12, pp. 441-470. ANBL 547.
  56. “Գանձ [Coin Hoard].” *Haykakan sovetakan hanragitaran*. Yerevan: Academy of Sciences of Armenian SSR, 1976, Vol. II, p. 685. ANBL 124.
  57. “Կիլիկիայում կտրված դրամները” [The Coins Struck in Cilician Armenia]. *Hay zhoghovrdi patmut'yun*. Yerevan: Academy of Sciences of Armenian SSR, Institute of History, 1976, Vol. III, pp. 732-736. ANBL 924.
  58. “Զ. Պտուկեանի նպաստը Երևանի թանգարանին” [The Contribution of Paul Z. Bedoukian to the Museum of Yerevan], *Jamanak*, Vol. LXVIII (Tuesday, 11 May 1976), No. 838, p. 4. ANBL 358.
  59. “Զարեհ Պտուկեանին նպաստը Երևանի թանգարանին” [The Contribution of Paul Z. Bedoukian to the Museum of Yerevan], *Jahakir*, (3 June 1976), No. 627, p. 2. ANBL 360.
  60. “Նկարիչ Երվանդ Ամատունու նվերները” [The Gifts of Painter Yervand Amatuni], *Sovetakan Hayastan*, Vol. XXXII (March 1976), No. 3 (360), pp. 30-31. ANBL 353.
  61. “Դրամական շրջանառությունը Հայաստանում XII-XIII դարերում” [The Monetary Circulation in Armenia from the Twelfth through the Thirteenth Century]. *Hay zhoghovrdi patmut'yun*. Yerevan: Academy of Sciences of Armenian SSR, Institute of History, 1976, Vol. III, pp. 579-581. ANBL 1057.
  62. “Դրամական շրջանառությունը Հայաստանում IX-XI դարերում” [The Monetary Circulation in Armenia, Ninth through Eleventh Century]. *Hay zhoghovrdi patmut'yun*. Yerevan: Academy of Sciences of Armenian SSR, Institute of History, 1976, Vol. III, pp. 223-225. ANBL 806.
  63. “Մայր Աթոռի դրամագիտական ժողովածուն” [The Numismatic Collection of the Mother See], *Etchmiadzin*, Vol. XXXIII (June, July 1976), Nos. 6, 7, pp. 45-55,

37-44. ANBL 457.

64. “Դրամական շրջանառութեան ծագումն ու զարգացումը Հայաստանում մ.թ.ա. V-մ.թ. XIV դարերում” [The Origin and Development of the Monetary Circulation in Armenia, Fifth Century B.C. to Fourteenth Century A.D.], *Armenian Numismatic Journal*, Series I, Vol. II (March, June, December 1976), Nos. 1, 2, 3 & 4, pp. 2-5, 12-15, 28-37. ANBL 455, 458.

1977

65. “Հայաստանում և Աղվանքում 8-9-րդ դարերում տարածված դրամների մասին” [Concerning the Coins Circulated in Armenia and Transcaucasian Albania from the Eighth through the Ninth Century]. *Haykakan SSH-um 1975-1976 t't'. dashtayin hnagitank ashkhatank'nerin nvirvats zekuts'umneri t'ezisner*. Yerevan: Academy of Sciences of Armenian SSR, Institute of Archaeology and Ethnography, 1977, pp. 31-32. ANBL 1062.
66. “Հայաստանի միջազգային կապերը Ը-մ. դարերում (Դրամագիտական վկայութիւններ)” [The International Relations of Armenia from the Eighth through the Tenth Century (Numismatic Evidences)], *Handes Amsorya*, Vol. XCI (January-December 1977), Nos. 1-12, pp. 149-204. ANBL 1061.
67. “Երևանի դրամատուն” [The Mint of Yerevan]. *Haykakan sovetakan hanragitartaran*. Yerevan: Academy of Sciences of Armenian SSR, 1977, Vol. III, pp. 569-570. ANBL 1060.
68. “Դրամ” [Money]. *Haykakan sovetakan hanragitartaran*. Yerevan: Academy of Sciences of Armenian SSR, 1977, Vol. III, pp. 265, 448-449. ANBL 122.
69. “Դրամագիտութիւն” [Numismatics]. *Haykakan sovetakan hanragitartaran*. Yerevan: Academy of Sciences of Armenian SSR, 1977, Vol. III, pp. 450-453. ANBL 123.
70. “Դրամական շրջանառութեան ծագումն ու զարգացումը Հայաստանում մ.թ.ա. - մ.թ. XIV դարերում” [The Origin and Development of the Monetary Circulation in Armenia, Fifth Century B.C. to Fourteenth Century A.D.], *Armenian Numismatic Journal*, Series I, Vol. III (March 1977), No. 1, pp. 2-5. ANBL 455, 458.
71. “Program for Armenian Numismatics - Մրագիր Հայկական դրամագիտութեան,” *Armenian Numismatic Journal*, Series I, Vol. III (June, September, December 1977), Nos. 2, 3, 4, pp. 17-20, 25-28, 37-40. ANBL 137, 139.

1978

72. “Ancient Coins in the State Museum of Armenian History,” *Armenian Observer*, Vol. VIII (8 November 1978), No. 48, p. 2. ANBL 343.
73. “Արտաշատի Հայկական գանձը” [The Armenian Hoard of Artaxata], *Armenian Numismatic Journal*, Series I, Vol. IV (1978), pp. 105-124, pls. XII-XIV. ANBL 650.
74. *Les effigies des rois arméniens de l'époque hellénistique*. Yerevan: Academy of Sciences of Armenian SSR, Institute of Arts, II International Symposium on

- Armenian Art, 1978, 10 pp. ANBL 490.
75. “Արևելյան դրամների դանձերը և Հայաստանի տնտեսական կապերի հիմնական ուղղութիւնները VIII-X դարերում” [The Oriental Hoards and the Fundamental Directions of the Economic Relations of Armenia from the Eighth through the Tenth Century], *Patma-Banasirakan Handes*, Vol. XXI (1978), No. 3 (82), pp. 217-234. ANBL 1053.
  76. “A Chronology of ‘Abbāsid Dirhams Struck in Armenia,” *Armenian Numismatic Journal*, Series I, Vol. IV (1978), pp. 139-145. ANBL 1054.
  77. *Портреты армянских царей эпохи эллинизма* [The Portraits of the Armenian Kings of Hellenistic Era]. Yerevan: Academy of Sciences of Armenian SSR, Institute of Arts, II International Symposium on Armenian Art, 1978, 10 pp. ANBL 500.
  78. “Private Coin Collection Donated to Museum of Armenian History,” *World Coin News*, Vol. V (17 October 1978), No. 42, p. 3. ANBL 355.
  79. “Program for Armenian Numismatics - Մրազիր հայկական դրամագիտութեան,” *Armenian Numismatic Journal*, Series I, Vol. V (June 1978), No. 1, pp. 2-5. ANBL 137, 139.
  80. “Հայաստանում տարածուած սասանեան դրամների մասին” [Sassanian Coin Circulated in Armenia], *Armenian Numismatic Journal*, Series I, Vol. IV (1978), pp. 129-137. ANBL 790.
  81. “Свидетели истории” [Witnesses of History], *Kommunist*, (1 August 1978), No. 179, p. 4. ANBL 357.

1979

82. “О распространении эллинистических монет в Армении” [Concerning the Circulation of Hellenistic Coins in Armenia]. *Problemy antichnoi istorii i kultury* (Doklatov XIV mezhdunarodnoi konferentsii antichnikov sotsialisticheskikh stran “Éirene,” [18-23 Maïa 1976 g.]). Yerevan: Academy of Sciences of USSR, Department of History; Academy of Sciences of Armenian SSR, Department of History and Economics, 1979, Vol. I, pp. 191-197. ANBL 497.
83. “Les échanges internationaux de l’Arménie aux 8e-10e siècles (Témoignages numismatiques),” *Revue des Études Arméniennes*, New Series, Vol. XIII (1978-1979), pp. 127-164. ANBL 1059.
84. “The Major Monetary Systems of the Ancient World - Անտիկ աշխարհի գլխավոր դրամական սխեմաները,” *Armenian Numismatic Journal*, Series I, Vol. V (December 1979), No. 4, pp. 40-41. ANBL 119, 126.
85. *Դրամական շրջանառութիւնը Հայաստանում սկիզբից մինչև Ժ դար Թ.Ք.-ի* [The Monetary Circulation in Armenia from the Beginning to the Tenth Century A.D.]. Vienna: Mekhitarist Press, *Nationalbibliothek*, Vol. CCXXIV, 1979, 280 pp. ANBL 488.
86. “Դրամագիտական հավաքածու Շիրակից” [A Numismatic Collection from Shirak], *Lraber Hasarakakan Gitut’yunneri*, Vol. XL (July 1979), No. 7 (438), pp.

82-111. ANBL 347.

87. “Շեղդադյան դրամների մասին” [On Shaddādid Coins], *Patma-Banasirakan Handes*, Vol. XXII (1979), No. 4 (87), pp. 277-278. ANBL 1066.
88. “Դրամագիտական վկայություններ” [Numismatic Witnesses], *Hayreniky Dzayn*, Vol. XV (19 December 1979), No. 51 (751), pp. 5-6. ANBL 350.
89. “On the Achaemenid Government - Աքեմենեանների պետության մասին,” *Armenian Numismatic Journal*, Series I, Vol. V (December 1979), No. 4, pp. 41-43. ANBL 118, 130.

1980

90. “Armenia ja ulkopuolinen maailma (numismaattisia tietoja ulkopuolisista suhteista X vuosisataan asti)” [Armenia and the External World (Numismatic Information on External Relations until the Tenth Century)], *Numismaattikko, Suomen Numismaattikko-Liitto RY:N Julkaisu*, (March 1980), No. 3, p. 93, No. 13. ANBL 430.
91. “Ազնիվ նվիրումի գեղեցիկ հանրագումար” [A Beautiful Assembly of Noble Offering], *Grakan T'ert'*, (Friday, 8 February 1980), No. 6 (2048), p. 4. ANBL 344.
92. “Նշանավոր դրամագետը” [The Famous Numismatist], *Patma-Banasirakan Handes*, Vol. XXIII (1980), No. 3 (90), pp. 169-175. ANBL 432.
93. “The Monetary Series of Arab Caliphate - Արաբական խալիֆայության դրամական համակարգը,” *Armenian Numismatic Journal*, Series I, Vol. VI (September 1980), No. 3, pp. 25-28. ANBL 120, 127.
94. “The Monetary Series of Rome - Հռոմի դրամա-կշռային համակարգը,” *Armenian Numismatic Journal*, Series I, Vol. VI (March 1980), No. 1, pp. 2-7. ANBL 125, 128.
95. “Нумизматические данные о внешних связях Армении (С античного времени до X в.)” [Numismatic Evidence on the External Relations of Armenia (From Ancient Times to the Tenth Century)], *Patma-Banasirakan Handes*, Vol. XXIII (1980), No. 4 (91), pp. 107-112. ANBL 496.
96. “Դրամագիտական նուէրներ սփիւռքից” [Numismatic Gifts from the Diaspora], *Armenian Numismatic Journal*, Series I, Vol. VI (June 1980), No. 2, pp. 14-15. ANBL 348.
97. “On the Byzantine Empire and Her Coins - Բիզանդական կայսրության և նրա դրամներու մասին,” *Armenian Numismatic Journal*, Series I, Vol. VI (June 1980), No. 2, pp. 21-23. ANBL 121, 131.
98. “On the Mongols and Their Coins - Մոնղոլների և նրանց դրամների մասին,” *Armenian Numismatic Journal*, Series I, Vol. VI (December 1980), No. 4, pp. 46-49. ANBL 129, 132.
99. “On the Parthian Government - Պարթևական պետության մասին,” *Armenian Numismatic Journal*, Series I, Vol. VI (June 1980), No. 2, pp. 20-21. ANBL 133, 135.

100. "On the Seljuqs and Their Coins - *Սելջուկների և նրանց դրամների մասին*," *Armenian Numismatic Journal*, Series I, Vol. VI (September 1980), No. 2, pp. 28-29. ANBL 134, 138.

1981

101. "Սփիւռքից ուղարկուած հայկական ու օտար հին դրամներ Հայաստանի թանգարանին" [Armenian and Foreign Ancient Coins Sent from Abroad to the Museum of Armenia], *Alik*, Vol. LI (Monday, 6 July 1981), No. 138 (12,710), p. 3.
102. "Հազվագյուտ դրամների ժողովածո" [A Collection of Rare Coins], *Sovetakan Hayastan*, Vol. XXXVII (June 1981), No. 6, (423), p. 18, illus.
103. "A Collection of Rare Coins," *Kroonk*, Vol. IV (June 1981), No. 6 (42), pp. 18-19.
104. "Նշանավոր դրամագետը" [The Famous Numismatist]. Reprinted in *Selected Numismatic Studies*, pp. xxiv-xxx, with portrait. ANBL 432
105. "Դրամագիտական նորութիւններ" [Latest Numismatic Acquisitions], *Lraber Hasarakakan Gitut'yunneri*, Vol. XLII (March 1981), No. 3 (459), pp. 118-120.
106. "Нумизматические новинки Государственного музея истории Армении" [The Latest Numismatic Acquisitions of the State History Museum of Armenia], *Nauchnāi sessiā; tezisy doklatov*. Yerevan: State History Museum of Armenia, "Erebouni" Museum of History of Yerevan's Founding, 1981, pp. 23-24.
107. "Դրամագիտական մեծարժեք հավաքածուներ" [Major Numismatic Collections], *Patma-Banasirakan Handes*, Vol. XXIV (1981), No. 2 (93), pp. 299-304.
108. "The Monetary Series of Iran, XVI-XIX Centuries - Իրանի դրամական համակարգը ԺԶ-ԺԹ դարերում," *Armenian Numismatic Journal*, Series I, Vol. VII (March 1981), No.1, pp. 2-7.
109. "Հարստանում է թանգարանի դրամագիտական հավաքածուն" [The Numismatic Collection of the Museum is Prospering], *Hayreniky Dzayn*, Vol. XVII (14 October 1981), No. 42 (846), pp. 5, 6.
110. "Դրամագիտական նվերներ սփյուռքից" [Numismatic Gifts from Abroad], *Gitut'yun ev Tekhnika*, Vol. XIX (April 1981), No. 4 (212), pp. 16-19, illus.
111. "Նորահայտ դրամագիտական նյութերի առթիվ" [On the Occasion of Newly Found Numismatic Subjects]. *Haykakan SSH-um 1979-1980 t't'. dashtayin hnagitakan ashkhatank'neri ardyunk'nerin nvirvarts zekuts'umneri t'ezisner*. Yerevan: Academy of Sciences of Armenian SSR, Institute of Archaeology and Ethnography, 1981, pp. 32-33.
112. "On Ottoman Coins - Օսմանեան դրամների մասին," *Armenian Numismatic Journal*, Series I, Vol. VII (March 1981), No. 2, pp. 12-18.

1982

113. "The Museum's Devotee," *Kroonk*, Vol. V (February 1982), No. 2 (50), pp. 16-17.
114. "Թանգարանի նվիրյալը" [The Museum's Devotee], *Sovetakan Hayastan*, Vol. XXVIII (February 1982), No. 2 (431), pp. 16-17.

115. “Պատմութեան պետական թանգարանի դրամագիտական հաւաքածոն” [The Numismatic Collection of the State History Museum of Armenia], *Asbarez*, Vol. LXXIV (Friday, 22 January 1982), No. 6727, pp. 3, 8.
116. “Միւլիւնաչայութեան նուիրաբերած դրամագիտական նիւթերի և նրանց ցուցադրութեան առթիւ” [On the Occasion of the Donations of Numismatic Objects by the Armenians of the Diaspora and Their Exhibitions], *Armenian Numismatic Journal*, Series I, Vol. VIII (June, September 1982), Nos. 2, 3, pp. 14-17, 26-31.

1983

117. *Դրամական շրջանառութիւնը Հայաստանում (մ.թ.ա. V դ. - մ.թ. XIV դ.* [Numismatics in the History of Armenia (Fifth Century B.C. to Fourteenth Century A.D.)]. Yerevan: Academy of Sciences of Armenian SSR and the State History Museum of Armenia, 1983, 351 pp., 50 pls., 1 map.
118. “Համադրութիւններ դրամագիտական նյութերի Անի-Դվին” [Synthesis of Numismatic Objects, Ani-Dvin]. *Haykakan SSH-um 1981-1982 t't. dashtayin hnagitakan ashkhatank'neri ardyunk'nerin nvirvats gitakan nstashrjan*, papers read on 21-23 March 1983. Yerevan: Academy of Sciences of Armenian SSR, Institute of Archaeology and Ethnography, 1983, pp. 36-38.

1984

119. “Հայկական ոսկե դրամ” [Armenian Gold Coin], *Hayreniky Dzayn*, Vol. XX (22 February 1984), No. 8 (968), pp. 5-6; *Nor Gyank*, Vol. VI (15 March 1984), No. 12, pp. 6, 31.
120. “Bilan comparé des découvertes numismatiques à Ani et à Duin,” *Revue des Études Arméniennes*, New Series, Vol. XVIII (1984), pp. 461-469.
121. “Սասանյան եւ վաղ բյուզանդական դրամների շրջանառութիւնը Հայաստանում III-VI դդ.” [Sassanian and Early Byzantine Coin Circulation in Armenia Third to Sixth Century]. *Hay zhoghovrdi patmut'un*. Yerevan: Academy of Sciences of Armenian SSR, Institute of History, 1984, Vol. II, pp. 276-282, 689, figures 48-50.
122. “Հայաստանը արաբական խալիֆայութեան տիրապետութեան ներքո. դրամական շրջանառութիւնը VIII-IX դդ.” [Armenia Under the Domination of the Arab Caliphate: The Monetary Circulation, Eighth to Ninth Century]. *Hay zhoghovrdi patmut'yun*. Yerevan: Academy of Sciences of Armenian SSR, Institute of History, 1984, Vol. II, pp. 385-388, 690, figures 56-59.
123. “The Coin Collection - Коллекция монет - դրամների հաւաքածոն.” *Treasures of Etchmiadzin*. Etchmiadzin: Editions Erebouri, 1984. pp. [16-17, 31-32, 43-44, 168, 199-202], illus.
124. Abstracts, total 23, in *Armenian Numismatic Bibliography and Literature* [ANBL], by Y. T. Nercessian (Los Angeles, 1984): Nos. 183, 302, 305, 356, 431, 433, 494,

BIBLIOGRAPHY

497-499, 644, 791, 1007, 1048, 1056, 1058, 1062, 1065, 1067, 1077, 1079-1081.
1985

125. “Հայաստանի անունը հին եվ միջնադարյան դրամների վրա” [The Name of Armenia on Ancient and Medieval Coins], *Patma-Banasirakan Handes*, Vol. XXVII (1985), No. 3 (110), pp. 41-54.
126. “Հայաստանի սասանյան դրամները” [Sassanian Coins of Armenia], *Haykakan SSH-um 1983-1984 t't'. dashtayin hnagitakan ashkhatank'neri ardyunk'nerin nvirvats gitakan nstashrjan*, papers read in April 1985. Yerevan: Academy of Sciences of Armenian SSR, Institute of Archaeology and Ethnography, 1985, pp. 57-59.
127. Review of “Coinage of the Armenian Kingdoms of Sophene and Commagene,” by Paul Z. Bedoukian (*Museum Notes*, 1983), *Patma-Banasirakan Handes*, Vol. XXVIII (1985), No. 4 (111), pp. 208-212.

1986

128. “Monetary Circulation in Eleventh Century Armenia: Shaddādid Coinage from Dvin.” *Armenian Studies in Memoriam Haig Berberian*, Ed. Dickran Kouymjian. Lisbon: Calouste Gulbenkian Foundation, 1986, pp. 601-608, illus.
129. “Հայաստանում Կիլիկյան դրամաշրջանառության առթիվ” [On Monetary Circulation of Cilician Armenian Coins in Armenia], *Lraber Hasarakakan Gitut'yunneri*, Vol. XLVII (June 1986), No. 6 (522), p. 93.
130. “Հարստանում են դրամագիտական հավաքածուները” [The Numismatic Collections are Prospering], *Hayreniky Dzayn*, Vol. XXII (5 February 1986), No. 6 (1070), p. 5.
131. “Դրամագիտությունը Սովետական Հայաստանում” [Numismatics in Soviet Armenia], *Armenian Numismatic Journal*, Series I, Vol. XII (December 1986), No. 4, pp. 32-38.

1987

132. “Հայաստանի անունը հին աշխարհի դրամների վրա” [The Name of Armenia on the Coins of Ancient World]. *Festschrift 1887-1987. Handes Amsorya*, Vol. CI (January - December 1987, published in 1989), Nos. 1-12, pp. 745-758.

1988

133. “Հայաստանի պատմությունը մետաղադրամներով” [The History of Armenia with Metallic Coins], *Asbarez*, Vol. LXXX (Saturday, 23 January 1988), No. 8199, p. 7.
134. “Հայաստանի պատմությունը՝ արտացոլումով... մատենադրամներում” [The History of Armenia Reflected in Coins which are Ancient Metallic Monuments], *Lraper*, Vol. L (23 January 1988), No. 16, pp. 6-7.

1989

135. “Անի և Դուին քաղաքներում տարածուած դրամները և նրանց համադրութեան տուեալները” [Coins Circulated in the Cities of Ani and Dvin and the Data of Their Synthesis], *Armenian Numismatic Journal*, Series I, Vol. XV (1989), pp. 113-125.
136. “Սյունիքի դրամական գանձը” [The Coin Hoard of Siwniq], *Patma-Banasirakan Handes*, Vol. XXXII (1989), No. 2 (125), pp. 123-132, illus.
137. “Հրացուցիչ տվյալներ Հայաստանում սասանյան դրամների շրջանառութեան վերաբերյալ (գրույթներ)” [Data on the Numismatic Circulation of Sassanian Coins in Armenia (Theses)]. *Haykakan KhSH-um 1987-1988 t't'. dashdayin hnagitakan ashkhatank'neri ardyunk'nerin nvirvats gitakan nstashrjan*, papers read in May 1989. Yerevan: Academy of Sciences of Armenian SSR and Institute of Archaeology and Ethnography, 1989, pp. 69-72.

1990

138. “Սիւնիքի դրամատան գանձը” [The Coin Hoard of Siwniq Mint], *Handes Amsorya*, Vol. CIV (1990), pp. 140-183.

1991

139. “Սյունիքի դրամական գանձի առթիւ” [On the occasion of Coin Hoard of Siwniq]. *Hayastani hanrapetut'yunum 1989-1990 t't'. dashdayin hnagitakan ashkhatank'neri ardyunk'nerin nvirvats gitakan nstashrjan*, papers read in May 1991. Yerevan: Academy of Sciences of Armenia and Institute of Archaeology and Ethnography, 1991, pp. 109-111.

1992

140. *Սիւնիքի դրամատան գանձը* [The Coin Hoard of Siwniq Mint]. Vienna: Mekhitarist Press, *National Bibliothek*, Vol. 236, 1992, 48 pp.

1994

141. “Numismatics for History - Нумизматика истории - Հայոց պատմութեան դրամագիտականը,” *Handes Amsorya*, Vol. CVIII (1994), Nos. 1-12, pp. 9-114. In Armenian (pp. 9-38), English (pp. 39-64), and Russian (pp. 65-101), 13 pls. (pp. 102-114).

1995

142. “The Tetradrachm of Artavasdes II (56-34 B.C.) of Armenia,” translated by L. A. Saryan, *Journal of the Society for Armenian Studies*, Vol. VIII (1995), pp. 103-116, illus.

1997

143. *The Numismatics of Armenian History - История нумизматики Армении - Հայոց պատմության դրամագիտականը*. Yerevan: Anahit Publishers, 1997, 116 pp., illus.

II. Numismatic Books

- 1957 *Денежное обращение и торговые связи Двина по монетным данным*, 17 pp. (I-4).
 1962 *Денежное обращение Двина по нумизматическим данным*, 202 (I-11).
 1973 *Հայաստանի դրամական գանձերը*, 184 pp., 70 pls. (I-44).
 1975 *Денежное обращение в античной и средневековой Армении по нумизматическим данным (V в. до н.э. - XIV в.н.э.)*, 1975, 56 pp. (I-50).
 1978 *Les effigies des rois arméniens de l'époque hellénistique*, 1978, 10 pp. (I-74).
 1978 *Портреты армянских царей эпохи эллинизма*, 10 pp. (I-77).
 1979 *Դրամական շրջանառությունը Հայաստանում սկիզբից մինչև ժ. դար Յ.Ք.-ի*, 280 pp. (I-85).
 1983 *Դրամական շրջանառությունը Հայաստանում (մ.թ.-ա. V դ. - մ.թ. XIV դ., 351 pp., 50 pls., 1 map. (I-117).*
 1992 *Սիմիոնի դրամատան գանձը*, 48 pp. (I-140).
 1997 *The Numismatics of Armenian History - История нумизматики Армении - Հայոց պատմության դրամագիտականը*, 116 pp. (I-143).

III. Biographies and Eulogies

1. *Haykakan sovetakan hanragitaran*. Yerevan: Academy of Sciences of Armenian SSR, 1982, Vol. VIII, p. 82.
2. MOUSHEGHIAN, Anahit. *Armenian Numismatic Journal*, Series I, Vol. XIX (December 1993), No. 4, pp. 77-86.
3. NERCESSIAN, Y. T. *Armenian Numismatic Journal*, Series I, Vol. XIX (December 1993), No. 4, p. 86.
4. SARYAN, Levon A. *Celator*, Vol. VIII (January 1994), No. 1, pp. 30-32, with portrait; *Milwaukee Numismatic news*, (March 1999), p. 4.

Compiled by Y. T. NERCESSIAN
 Pico Rivera, California

ARMENIAN NUMISMATIC LITERATURE

- 26 K'ALANT'ARIAN, Aram. Dramakan gordzarhut'yunnerē mijnadaryan Hayastanum [Monetary Dealings of Medieval Armenia] - *Դրամական գործառնությունները միջնադարյան Հայաստանում, զեկուցեցին՝ Արամ Գալանթարյան, Հուսիկ Մեկքոնյան, Գաբիկ Սարգսյան. Dramashrjanarut'yunē Hayastanum*. Yerevan: HH GAA Hnagitut'ian ev Azgagrut'ian Institute, HH Kentronakan Bank, *Hanrapetakan nstashrjan*, 21 November 1998, pp. 34-36. In Armenian with summaries in Russian and English.

The authors have read a paper on the use of money in medieval Armenia. According to medieval Armenian historians, coins were used in employment and commercial transactions, donations to churches, payment of ransoms, fines, taxes, and interest. Coins struck locally and imported have expedited the monetary circulation.

YTN

Հեղինակները զեկուցած են դրամի օգտագործման մասին միջնադարեան Հայաստանի մէջ Դրամը օգտագործուած է գործի և առևտրական ասպարէզին մէջ, նուիրատուութիւններու համար, իրրև փրկագին, տուգանք, հարկ, սակ Գործածուած են տեղական դրամներն ու առևտուրի պատճառով ներմուծուած դրամները:

ԵԹՆ

- 27 KHURSHUDIAN, Eduard. Hayastani ev nran harakits' erkmeri dramahatarannerē sasanian darashrjanum [Mints of Armenia and Adjacent Countries in the Sassanian Period] - *Հայաստանի և նրան հարակից երկրների դրամահատարանները սասանյան դարաշրջանում, զեկուցեց՝ Էդուարդ Խուրշուդյան. Dramashrjanarut'yunē Hayastanum*. Yerevan: HH GAA Hnagitut'ian ev Azgagrut'ian Institute, HH Kentronakan Bank, *Hanrapetakan nstashrjan*, 21 November 1998, pp. 14-16. In Armenian with summaries in Russian and English.
- The author has read a paper on the Sassanian mints. New sources relating to the history of Sassanian Iran persuade numismatists to review their views on the mints established in Armenia. Coins with monograms ARM and AR (Dvin mint), ALAN-ARRAN (Caucasian Albania), Karti (eastern Georgia), etc. were used during the period of Sassanian Empire.

YTN

Հեղինակը զեկուցած է սասանեան դրամահատարաններու մասին Սասանեան պատմութեան վերաբերել նոր աղբիւրներ կը համոզեն դրամագէտներու վերանայել իրենց տեսակէտները Հայաստանի մէջ հաստատուած դրամահատարաններու մասին: Դրամներ արձանագրուած ARM և AR (Դվինի դրամահատարան), ALAN-ARRAN (Աղուանիստանի դրամահատարան), Karti (արևելեան Վրաստան), և այլ փակագիրները գործածուած են Սասանեան կայսրութեան դարաշրջանին:

ԵԹՆ

- 28 MOUSHEGHIAN, Anahit. Tigran II-i artsat'e dramneri k'anakakan verlutsut'ian p'ordz [An Attempt on Quantitative Analysis of Tigranes II Silver Coins] - *Տիգրան Բ-ի արծաթե դրամների քանակական վերլուծության փորձ, զեկուցեց՝ Անահիտ Մուշեղյան. Dramashrjanarut'yunē Hayastanum*. Yerevan: HH GAA Hnagitut'ian ev Azgagrut'ian Institute, HH Kentronakan Bank, *Hanrapetakan nstashrjan*, 21 November 1998, pp. 21-22. In Armenian with summaries in Russian and English.

The author has read a paper which points out that western numismatists use the theory of probability to estimate the quantity of coins originally struck. Using the same method, it is possible to estimate the quantity of dies engraved by Tigranes II.

YTN

Հեղինակը զեկուցած է թէ արևմուտեան դրամագէտներ կը գործածեն վիճակագրական հաշվարկման մեթոտները հետազոտելու նախադէս հասանուած դրամներու քանակը: Եւ թէ գործածելով նոյն մեթոտը կարելի է հաշուել Տիգրան Բ-ի դրամներուն դրոշմներուն քանակը:

ԵԹՆ

- 29 SARKISSIAN, Henry V. Hayastanits' haytnabervats hromeakan dramneri erku gandzi masin [On Two Roman Coin Hoards Discovered in Armenia] - Հայաստանից հայտնաբերված հռոմեական դրամների երկու դանձի մասին, զեկուցեցին՝ Հենրի Սարգսյան. *Dramashr-janarut'yunē Hayastanum*. Yerevan: HH GAA Hnagi-tut'ian ev Azgagrut'ian Institute, HH Kentronakan Bank, *Hanra-petakan nstashrjan*, 21 November 1998, pp. 23-24. In Armenian with summaries in Russian and English.

The author has read a paper on two Roman coin hoards discovered in Erzurum and Garni. The Erzurum hoard was discovered during 18th-19th century, and consists of 23 pieces belonging to Antoninus Pius to Alexander Severus (A.D. 138-235). The Garni hoard, consisting of 49 pieces, belongs to Vespasian to Commodus (A.D. 69-192). YTN

Հեղինակը զեկուցած է երկու հռոմեական դրամագիտերու մասին գտնուած էրզրումի և Գառնիի մէջ: Էրզրումի դանձին, գտնուած 18րդ-19րդ դարերու ընթացքին, փրկուած է միայն 23 կտորներ տրուած Անտոնինոս Պիոսէն մինչև Ալեքսանդր Սևերոս (Յ.Ք. 138-235): Գառնիի դանձը, 49 կտոր, կը պատկանի Վեսպասիանոսէն մինչև Կոմոդոս (Յ.Ք. 69-192): ԵԲՆ

- 30 SARKISSIAN, Henry V. HH Kentronakan Banki dramagitakan joghovadzun [The Numismatic Collection of Cenral Bank of Republic of Armenia] - ՀՀ Կենտրոնական Բանկի դրամագիտական ժողովածուն, զեկուցեցին՝ Հ. Սարգսյան, Մ. Զարդարյան, Ա. Զոհրաբյան, Գ. Գ. Մուղալյան. *Dramashrjanarut'yunē Hayasta-num*. Yerevan: HH GAA Hnagitut'ian ev Azgagrut'ian Institute, HH Kentronakan Bank, *Hanrapetakan nstashrjan*, 21 November 1998, pp. 25-28. In Armenian with summaries in Russian and English.

The authors have read a paper on the numismatic collection of Central Bank of Armenia. In 1994 a commission was established to acquire and form a numismatic museum adjacent to the Bank. The 1063 piece collection includes the coins of the following: Macedonian, Roman, Armenian Artaxiads, Parthian, Sassanian, Byzantine Empire, Arab Caliphates, Cilician Armenian, Seljukid, Hulaghu, Ottoman, and Russian. The earliest coin is attributed to Philip II of Macedon (fourth century B.C.). YTN

Հեղինակները զեկուցած են Կենտրոնական Բանկի դրամագիտական հաւաքածոյին մասին 1994-ին յանձնաժողով մը կազմուած է մետաղադրամներու հաւաքման ու դրամատան կից թանգարան մը հիմնելու համար: 1063 կտոր ժողովածուն կը պարունակէ հետեւեալներու դրամները:– Մակեդոնական, հռոմեական, հայ Արտաշէսեան, պարթևական, սասանեան, Բիւզանդական կայսրութիւն, արաբական խալիֆայութիւններ, Կիլիկիեան Հայաստան, սելջուկեան, Հուլաղու, Օսմանեան և ռուսական: Վաղագոյնը վերադրուած է Մակեդոնիոյ Փիլիպ Բ-ին (Ն.Ք. Դ դար): ԵԲՆ

- 31 VARDANYAN, R. E. Horinvats artsat'e dram "astvatsayin Artak'serk'sesi" anvamb [Counterfeit Silver Coin with the Name of "APTAEPEEΩ ΘΕΙΟΥ"] - Հորինված արծաթե դրամ «աստվածային Արտաքսերքեսի» անվամբ. *Patma-Banasirakan Handes*, (1999), No. 1 (150), pp. 321-326, illus. In Armenian with Russian summary.

The author discusses the coin published by L. A. Saryan (P-BH, 1998-3, pp. 155-162), comparing the style, lettering, iconography, and fabric of the coin with those of Artavasdes II and Tigranes V. He concludes that the drachm attributed to Artaxias III is a counterfeit. Vardanyan does not disregard the possibility that the coin could be a genuine piece if it were unearthed during an archaeological excavation as a part of a hoard.

Հեղինակը կը քննարկէ Լ. Ա. Սարեանի հրատարակած դրամը (Պ-ԲՀ, 1998-3, էջ 155-162), հաղաւատ դրամին ոճը, արձանագրութիւնը, պատկերադրութիւնը, ինչպէս նաև մետաղաձուլը Արտաշատի Բ-ի և Տիգրան Ե-ի դրամներուն հետ: Ինք կ'ըզրակացնէ թէ Արտաշէս Գ-ի տրուած դրամը յօրինուած է: Վարդանեան չանտեսէր հաւանականութիւնը, թէ դրամը կրնայ վաւերական ըլլալ, եթէ յայտնաբերուած է հնագիտական պեղումներու ընթացքին որպէս դրամագիտի մը մասը:

DR. PAUL Z. BEDOUKIAN (1912-2001)
AN APPRECIATION

On June 29, Dr. Paul Zareh Bedoukian passed away at the age of 89 of complications following esophageal surgery. Bedoukian was the world's foremost expert on ancient Armenian numismatics--a true collector and distinguished leading scholar in a field he tilled indefatigably for more than 50 years--and we are all poorer for this loss.

Paul was born in Sebastia (Sivas, now in Turkey) in 1912. As a young boy he became a victim of Turkish oppression. He was forced to leave his boyhood home and march south for hundreds of miles to the Syrian Desert. He and members of his family were among over a million Armenians who were killed or deported from their homes in the genocide of 1915. In the ensuing tragedy Paul lost several relatives, including his father. He settled in Canada with his mother and brother, where he earned a Ph.D. in organic chemistry at McGill University in 1942.

Armed with training in science, Paul moved to the United States, where he became an international authority in the chemistry of perfumes and flavors. After a career as a consultant for several well-known firms, he formed Bedoukian Research, Inc., a company specializing in the manufacture of synthetic chemicals for perfumery. Under his direction, Bedoukian Research became one of the most prominent organizations in this specialty.

His first love, however, was the collection and study of Armenian coins and antiquities. Through Bedoukian's efforts, Armenian coinage and its associated history became known to the worldwide numismatic fraternity. He was an indefatigable researcher who was continually burrowing into the unknown folds of the Armenian past. His principal lasting contributions are his more than a dozen books and 100-plus scholarly studies on various aspects of early numismatics, including the coins of ancient and medieval Armenian kings, Roman coinage, coins of the Crusaders, scientific study of coins, hoard studies, early medals, and other topics. This prolific output opened new horizons that were previously beyond the grasp of most collectors. He sponsored the striking of several attractive commemorative medals for the Armenian community of New York. He lectured widely and, with the help of his wife Victoria, prepared displays of Armenian coinage that brought hundreds into the hobby. He was a member of several organizations, including the Armenian Numismatic Society, which elected him an honorary life member in 1971. He was also a member (and benefactor) of

the American Numismatic Association, American Numismatic Society, Royal Numismatic Society, and the Societe Francaise de Numismatique.

Two of Bedoukian's most important contributions to numismatic science are the books *Coinage of Cilician Armenia* (1962 and revised in 1979) and *Coinage of the Artaxiads of Armenia* (1978). Both of these trailblazing works, really the first of their kind in English, are indispensable to collectors and researchers.

His collecting activities resulted in the preservation of literally thousands of coins and unique artifacts of the Armenian cultural heritage that might otherwise have been lost. Then, over a period of four decades, he generously donated these items to various museums in the United States, Europe, the Middle East, and Armenia. Among the beneficiaries of his largesse are the ANA, the ANS, Harvard University, the Smithsonian Institution, Columbia University, the Armenian Library and Museum of America, and the State Museum of Armenian History. At most of these institutions, these collections form the bulk of the Armenian holdings.

Paul's achievements and generosity have been recognized several times by his colleagues. In 1993, he received the American Numismatic Association Smedley Award for service to the ANA, and last year he was honored with a gold medal bearing his portrait struck by his colleagues in the Armenian Numismatic Society. In recognition of his generosity, the Armenian Library and Museum of America in Massachusetts named its largest exhibition hall the "Bedoukian Gallery," and the numismatic section of the museum of the Armenian Monastery in Jerusalem is named the "Bedoukian Room" in his honor.

Paul was very gracious and giving of his time in helping younger collectors get started in numismatics. I had the honor of meeting him on several occasions, most recently in November of 2000 at a special banquet and exhibition sponsored in his honor by the Armenian Library and Museum of America. His contributions to Armenian numismatic science cannot be overestimated. I am humbled by the breadth of his achievement and knowledge in Armenian history and numismatics, and I will personally be eternally grateful for his friendship, generous encouragement, and assistance, which played a key role in stimulating my own interest in these subjects. It would not be an exaggeration to state that he single-handedly erected the structure of Armenian numismatics through his efforts.

Dr. Bedoukian is survived by his wife Victoria, three children Robert, Betty, and Joan, and seven grandsons Mathew, David, and Philip; Paul, James, and Gregory; and Michael. Memorial contributions may be forwarded to the Armenian Library and Museum of America (65 Main St., Watertown, MA 02472) and the Fund for Armenian Relief (630 Second Ave., New York, NY 10016).

L. A. SARYAN, Ph.D.

Series I

Volume XXVII, No. 4

December 2001

ՀԱՅ

ԴՐԱՄԱԳԻՏԱԿԱՆ

ՀԱՆԴԷՍ

ARMENIAN

NUMISMATIC

JOURNAL

TABLE OF CONTENTS

Vol. XXVII (2001) No. 4

Editorial, Good News, Bad News	87
Announcement	88
Letters	88
Donations	88
VARDANYAN, Ruben. A Dated Copper Coin of Artaxias II: Evidence on the Use of the Pompeyan Era in Artaxata	89
NERCESSIAN, Y. T. The Myth of Tigranes the Younger Coins	95
Armenian Numismatic Literature	98
ԶՕՀՐԱՅԵԱՆ, Արմինե. Սեֆեան դրամահատման կնիքները յայտնաբերուած Հայաստանից (ZOHRABIAN, Armine. Safavid Coinage Dies Discovered in Armenia)	99
SARYAN, L. A. Vintage Armenian-American Pins.....	101
Letters	111
Armenian Numismatic Literature	111

ՀԱՅ ԴՐԱՄԱԳԻՏԱԿԱՆ ՀԱՆԴԵՍ ARMENIAN NUMISMATIC JOURNAL

Series I

Vol. XXVII, No. 4

December 2001

GOOD NEWS, BAD NEWS

I'll give the good news first:

The Society has many valuable, no longer in print, books on Armenian numismatics. We have had them for too long a time with selling, because, we do not advertise. For those interested in enlarging their references, THE SOCIETY HAS DECIDED TO SELL THEM AT HALF PRICE, WHICH WOULD BE LESS THAN THE PRESENT PRINTING COSTS. For a list of the books, see the attached list. While you are in the buying mood, why not purchase one of the silver Bedoukian medals at \$40.00 each (\$35 for members). Dr. Paul Z. Bedoukian (deceased on June 29, 2001) has been one of the greatest authorities on Armenian numismatics.

Now the bad news:

The costs of operations of our Society FOR PUBLICATION, AND POSTAGE STAMPS EXCEEDS OUR INCOME FROM THE MEMBERSHIP DUES AND SUBSCRIPTIONS. Our one man operation, secretary Yeghia Nercessian donates all of his time (home office, resources, etc., FREE OF CHARGE!). He is totally dedicated to the dissemination of Armenian numismatics. I believe that he has now become one of the world's leading authority in this field. We should be proud of having such a person as the working head of our one only Armenian Numismatic Society.

It saddens us to announce that reluctantly we must raise the regular annual dues to \$35.00 per year, non-member subscription \$50.00 per year.

Luther Eskijian,
President

ԼԱՅ ԼՈՒՐԵՐ, ՎԱՏ ԼՈՒՐԵՐ

Նախ պիտի տամ լաւ լուրերը:
Կազմակերպութիւնը ունի բազմաթիւ հայ դրամագիտական գիրքեր, որոնք տպուած են շատ տարիներ առաջ: Քանի որ մենք թերթերու մէջ չենք ծանուցաներ, ասոց վաճառում եղած է դանդաղ: Անոնք որ կը փափաքին ճոխացնել իրեն դրագորանները, ՎԱԶ-ՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆԸ ՎՃՌԱՅ Է ԾԱՅԵԼ ԶԱՆՈՒՐ ԿԷՍ ԳԻՆՈՎ, ՈՐ ՊԻՏԻ ԸԼԱՄՅՆ ԵՆԵՐ-ՎԱՏ ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ԾԱՅՍԵՐԻՆ ՇԱՏ ՊԱՆԿԱՍ: Գիրքերու ցանկին համար տեսնել կցւած գրացուցակը: Եթէ լաւ տրամադրուած էք, նաև ինչու չգնել հատ մը Պտուկեանի արծաթեայ մեդալներէն, հատը՝ \$40 (անդամներու համար \$35): Դոկտ. Զարեհ Պ. Պտուկեանը (մահացած՝ Յունիս 29, 2001) եղած է հայ դրամագիտութեան մեծագոյն հեղինակներէն մին:

Հիմա վատ լուրերը:
Մեր կազմակերպութեան ընթացիկ ծախսերը, ՏՊԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԱՐԱՔՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ԿԸ ԳԵՐԱԶԱՆՑԵՆ ՄԵՐ ՀԱՄԱՅՈՒՆԵՐԸ, ՈՐՈՒՐ ԿԸ ԳՈՏԱՄԱՆ ԱՆԴԱՄԱՏՈՒՔԵՐԷ ԵՒ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԷ: Մեր աստիճանագիրը ԶՐԻԱԲԱՐ կը նուիրէ իր բոլոր ժամանակը, ինչպէս նաև իր միջոցները: Ինք ամբողջովին սոգորուած ու նուիրուած է հայ դրամագիտութեան տարածման ինչ կը հաւատած որ ինք այս ասպարէզին մէջ արժանացած է կոչուելու աշխարհի մեծագոյն հեղինակութիւններէն մին: Մենք պէտք է պատիւ զգանք որ նման անձ մը կը ղեկավարէ մեր եզակի Հայ Դրամագիտական Ընկերակցութիւնը:

Մեզ խորապէս կը տխրեցնէ յայտարարելով թէ անհրաժեշտ է բարձացնել մեր տարեկան անդամատուրքը \$35-ի, իսկ բաժանորդագրուածները տարեկան \$50-ի:

Լուծելու էակիճեան,
Նախագահ

ARMENIAN NUMISMATIC JOURNAL is the quarterly publication of Armenian Numismatic Society, an educational, non-profit organization. Editor, Y. T. Nercessian, 8511 Beverly Park Place, Pico Rivera, CA 90660-1920, USA (e-mail: ArmNumSoc@aol.com). Associate Editors, W. Genewian and T. Nercessian, Corresponding Editors, L. A. Saryan and V. Yegparian. Non-member subscriptions US \$50.00 per year.

ISSN 0884-0180—LCCN 85-649443

ANNOUNCEMENT

On August 9, 2001, an e-mail was received from Yerevan, where they informed us that they have received the books we shipped early this year. During the months of May and June 2001, Armenian Gospel Mission shipping containers carried 11 boxes of ArmNS books (116 copies SP-9), auction catalogues, and numismatic journals donated by the Armenian Numismatic Society (valued \$10,000). The State History Museum of Armenia, in Yerevan, undertook the responsibility of distributing these books to the libraries of Armenia and Arts'akh. The auction catalogues are for their own use.

LETTERS AND E-MAILS TO THE EDITOR

Այն հաւանականութիւնը, հրատարակելու մի գիրք՝ *Armenian Coin Auctions and Values of Armenian Coins վերնագրով*, կարծում ենք ոչ միայն ցանկալի է, այլ և խիստ անհրաժեշտ, քանի որ ինչպէս Ամերիկայում, նոյնպէս և արտասահմանեան գրեթէ բոլոր երկրներում, դրամները նոյնպէս ենթակալ են Էւ աճուրդային վաճառքի (որը ինչպէս երևում է տաղափոխւում է և Հայաստանի)։

Նկատի ունենալով, այդ ասպարէզում տարիների ընթացքում ձեռք բերած, Ձեր գիտելիքները և մասնագիտացումը, այդ մեծ համբերութիւն և աշխատանք պահանջող գործում, որի լաւագոյն ապացոյցն է Հայ Դրամագիտական Համդէտում մէկ տասնեակից աւելի Ձեր կողմից կազմած և հրատարակած դրամների աճուրդային կատալոգների փաստը։ Առանձին գրքով այն հրատարակելը կարծում ենք Ձեր պարտքն է հայ դրամագիտութեան զարգացման առջև։

Դրամների աճուրդային վաճառքը, ինչպէս իրաւացիօրէն նկատել էք Դուք, ունեն իրենց բացասական կողմերը։ Ցատկապէս գանձերը մասնատուելով կորցնում են, ճշտելու նրանց աշխարհագրական տարածումը, հետեւաբար և Հայաստանի առևտրական կապերի ոլորտի ճշտումը, իսկ մանրամասնութիւններ։ Սակայն օգնում են դրամագիտներին և դրամահաւաքներին, նոյնպէս պատկերատախային կնիքների ձեռք բերումով կողմնորոշուելու, ոչ միայն պատմութեան տարբեր ժամանակահատուածներում -- տուեալ իշխանութեան տնտեսութեան զարգացման մակարդակը և այլ հարցեր։

Այն բարեփոխումներն ու լրացումները որ նախատեսել էք Դուք կատարել աճուրդային դրամահաւաններում, լիովին բաւարար են, լուծելու և զրթի սպասման հարցը, քանի որ, այն կ'օգնի հայկական դրամներ Ձեռք բերողներին, աւելի դիւրին կողմնորոշուելու դրամներին արժեքային տատանումների վերաբերեալ հարցերում և ներկայացուած արժեքների (գնքերի) միջև։

Մ. Կարապետեան

My only comment about the proposed book is to postpone this project until more of the others are sold. I am not privy to the finances of the society but the idea of assuming yet additional debt does not seem prudent.

L. A. Saryan

I would like to inform you that since June 4, 2001 the newest Armenian bank note will be issued into the circulation - 50,000 Dram.

Bagrat Sahakyan

DONATIONS

(Period ending 30 September 2001)

Anonymous.....	\$20	Hagopian, L.....	\$25
Arls, H.....	\$50	Eskijian, L.....	\$10
Bedoukian, Dr. P. and Mrs.	Books	Keshishian, J.	\$5
Gewenian, W. numismatic auction catalogues for Armenia		Schott, D. F.....	\$25
		Setian, Ch.....	\$75

A DATED COPPER COIN OF ARTAXIAS II: EVIDENCE ON THE USE OF THE POMPEYAN ERA IN ARTAXATA

PLATE 3

RUBEN VARDANYAN
State History Museum of Armenia,
National Academy of Sciences
Institute of Archaeology and Ethnography

Recently, M. Zardaryan published two copper coins discovered in the excavations of ancient Artaxata in 1985, rightfully attributing them to Artaxias II (30-20 B.C.).¹ The coin descriptions follow:

1. Obv.: King's head to right, with a short beard. The tiara, only three peaks of which are visible, is adorned with an eight-rayed large star and has only a neck flap. The diadem and its ribbons behind the head are depicted with two lines. Shallow border of dots.
Rev.: Cornucopia with tail to the left, adorned with ribbons. Legend to right downward ΒΑΣΙΛΕΩΣ; to left downward ΑΡΤΑΞΕΡΕ; in outer right field letters CA, in outer left field letters XP (probably X[B]).
Weight 3.84g., diam. 17.3 mm, die axis, 12 o'clock
State History Museum of Armenia, No. 19878/49, Fig. 1
2. Obv.: King's head to right, with a short beard. Five-pointed tiara is adorned with a star and has only a neck flap. Shallow border of dots.
Rev.: Bunch of grapes.²
Weight 1.75g., diam. 12.1 mm, die axis, 12 o'clock
State History Museum of Armenia, No. 19878/54, Fig. 2

The name Artaxerx[es] is distinctly legible on the first coin. Taking into consideration its fabric, style, and lettering, this is an Hellenistic coin and cannot be dated later than the end of the first century B.C.

After Tigranes the Great there is no other king except Artaxias II (Artashes in Armenian) who could have issued this coin. The name of the king is mentioned by the ancient authors as Artaxias or Artaxes, however, not in the form of Artaxerxes.³

Hence, now we can say with certainty that Artaxias II minted coins of which two examples are known to us.⁴ The first coin is noteworthy for two good reasons: first, the

¹ M. Zardaryan, "Unique Coins from the Excavations of Artaxata, Artaxias II," *Coinage in Armenia: Republican Scientific Session, November 21, Theses of Reports* (Yerevan, 1998), pp. 5-7; also "The First Coins of Artashes II, and Historical-Numismatic Fragments from the Last Period of the Artaxiads," *Numismatic Researches* (Yerevan, 2000), pp. 6-11 (in Armenian).

² No inscription is visible on the second coin. If it were on the die of the reverse side, then it is off the edge of this very small-sized flan. The coin is ascribed to Artaxias II, based on the iconographic and stylistic characteristics of king's portrait.

³ R. Vardanyan, "A Counterfeit Silver Coin of 'Divine Artaxerxes,'" *Patma-Banasirakan Handes* (1999), No. 1, pp. 321-326 (in Armenian).

⁴ Before the discovery of this coin, some other copper coins, with different iconography had been attributed to Artaxias II, but the king's name is illegible: see P. Z. Bedoukian, *Coinage of the Artaxiads of Armenia*

date of striking is engraved on the coin; second, without doubt, it has the mark of value as well. In the right field, the letters CA can be interpreted only as the date $\zeta\Lambda=36$,⁵ which is read from right to left. It cannot be the 36th regnal year of king's accession to the throne, since Artaxias II ruled over the country only 10-11 years; therefore, these field letters indicate a date expressed according to an era. This evidence prompted us to reflect once again on our thesis proposed some years ago concerning the dating of municipal coins of the city of Artaxata.⁶ According to this thesis, the field letters ZE and OE on these coins, indicating the years of minting, are ascribed to an era which could have started in 66 B.C., the year a peace treaty was signed between Pompey the Great of Rome and Tigranes II the Great of Armenia. According to the terms of this peace treaty, Tigranes preserved his power on the territory which he and Pompey agreed upon, and he was proclaimed "the ally and friend of the Roman people."⁷ Hence, if we calculate the date based on this era, one of the Artaxata municipal coins is dated A.D. 1/2, and the second, A.D. 3/4.⁸ Using the Pompeyan principle of dating as reference, calculating from 66 B.C., the number 36 on the copper coin of Artaxias II corresponds to 31/30. Namely, this is the first year of the enthronement of Artaxias II, which in itself is another strong evidence to attribute this newly discovered coin to the same king and also confirms the use of the Pompeyan era of dating in the city of Artaxata.

In 66 B.C., according to the law of Manlius, the Roman Senate empowered Gnaeus Pompey to declare war against Mithridates of Pontus. After winning the war against Mithridates and hurling him beyond the borders of Pontus, Pompey entered Armenia and marched to Artaxata. Tigranes, who had broken his connection with his former ally and father-in-law, willingly went to Pompey's camp. Tigranes was recrowned by Pompey as king of Armenia. According to the peace treaty concluded in Artaxata, Tigranes lost Phoenicia, Syria, and some other provinces. However, he preserved his authority, the Roman commander recognized his title of "King of Kings," and he became "the ally and the friend of the Roman people."⁹ On the other hand, according to the same treaty, the legitimate supreme power in the East passed from Tigranes to

(London, 1978), pp. 29, 70, No. 136; Kh. A. Mousheghian, *The Monetary Circulation in Armenia* (V c.B.C.-A.D. XIV c.), (Yerevan, 1983), p. 57, No. 48 (in Armenian); Y. T. Nercessian, *Armenian Coins and Their Values* (Los Angeles, 1995), p. 77, No. 139, etc. According to the latest numismatic publications, newly discovered drachms surfaced which are attributed either to Artaxias II (A. Ronde, H. Torossian, "Une drachme inédite (?) d'Artaxas, roi d'Arménie (30-20 av. J.C.)," *Bulletin de la Société française de Numismatique*, Vol. 52 (1977), No. 2, pp. 25-26; Y. T. Nercessian, "A Silver Coin of Artaxias II (30-20 B.C.)," *Armenian Numismatic Studies* No. 1, Vol. XXIV (Los Angeles, 2000), pp. 133-137, pl. 33, reprinted from *Armenian Numismatic Journal*, Ser. 1, Vol. XXIV (September 1998), No. 3, pp. 29-31; or Artaxias III, L. A. Saryan, "An Unpublished Silver Drachm Attributed to Artaxias III (A.D. 18-34) of Armenia," *American Journal of Numismatics*, Second Series, Vol. 9 (1997), pp. 7-16 and its Armenian version in *Patma-Banasirakan Handes* (1998), No. 3, pp. 155-162. For my point of view concerning these pieces, see R. Vardanyan, "A Counterfeit Silver Coin of 'Divine Artaxerxes'," see above, note 3.

⁵ M. Zardaryan, "The First Coins of Artashes II...", pp. 9-10. Admitting $\zeta\Lambda$ as a numeral, M. Zardaryan accepts the possibility of its representing a date. He sees some connection between the numerals of this coin and the silver coins of Tigranes the Great, and considers them as "technical monograms." The numerals that are found only on drachms and tetradrachms of Tigranes the Great with the title of "King of Kings" are very well commented as dates both from the numismatic and historical points of view. See R. Vardanyan, "Le titre de 'roi des rois' dans les relations entre les Parthes, l'Arménie et Rome," in: *Roma-Armenia (Grande Salle Sixtine, Bibliothèque Apostolique du Vatican*, 25 Mars-16 Juillet 1999), pp. 43-47; P. Варданян, "Великий царь царей Фарнак", *Боспорский город Нимфей: новые исследования и материалы и вопросы изучения античных городов Северного Причерноморья* (St. Petersburg, 1999), pp. 14-17 (in Russian).

⁶ R. Vardanyan, "On Two Groups of Dated Armenian Coins of Hellenistic Period," *Patma-Banasirakan Handes* (1987), No. 2, pp. 195-207 (in Russian with Armenian summary).

⁷ H. Manandian, *Tigrane II et Rome* (Lisbon, 1963), p. 172.

⁸ The possible historical interpretation of Artaxata municipal coinage is given in the paper above, see note 6.

⁹ R. Vardanyan, "Le Titre de 'roi des rois' dans les relations entre les Parthes, l'Arménie et Rome," *Roma-Armenia (Grand Salle, Bibliothèque Apostolique du Vatican*, 25 mars-16 juillet 1999), pp. 43-47.

Pompey.¹⁰ From the autumn of 66 B.C. to the spring of 64 B.C. Pompey was engaged in a useless pursuit of Mithridates Eupator, fighting against the Iberians, Caucasian Albanians, and finally conquering Pontus. In the spring of 64 B.C., he moved to Syria. Pompey, considering Syria a country that formerly belonged to Tigranes the Great, did not recognize the legitimacy of the rule of the Seleucid king Antiochus XIII, who was rehabilitated to his rights by Lucullus.¹¹ At that time, some communities in Syria and Phoenicia began to use a new era of dating, which was reflected especially on the dated coins minted by them. It is supposed that the new era could have been used in Armenia beginning in the fall of 66 B.C., when Tigranes surrendered to the mercy of Pompey on the approaches to Artaxata. Pompey legally captured Assyria at that time and the principle of dating by the era of the Syrian kingdom was ended. Justin meant just this when he wrote that "hence being ascended to the Syrian throne, he (Tigranes) has ruled for 17 years quite peacefully," (Just. XL, 1), namely, from 83 B.C. to 66 B.C.¹²

However, it was not everywhere that the Pompeyan era was calculated from 66 B.C. Sometimes the municipal community adopted a new era in honor of the autonomy or in memory of some other privileges awarded to the city by Pompey. Sometimes the initial point was acknowledged as 64 B.C., the year when Pompey arrived in Syria and Antiochus XIII was dethroned. The date of minting on municipal coins reveals that the use of different eras in the same city depended on the political situation. It is worth digressing at this point to give some additional information on the *Pompeyan era* of dating. Its existence and use in certain cities of Syria and Phoenicia has been persuasively explained by numismatist H. Seyrig.

The year 66 B.C. is accepted as the beginning of the *Pompeyan era* in Antioch where the coins issued from 48/47 are dated according to this principle of dating.¹³ The use of the same era, calculated from 66 B.C., is also seen on the coins of another large city in Syria, Apamea, where the coins struck from 60/59 B.C. to 41/40 are dated according to the Pompeyan era.¹⁴ There is proof concerning the use of the Pompeyan era of dating in cities of Arethusa (Syria),¹⁵ and Phoenician cities of Tripolis,¹⁶ Dora,¹⁷ and Demetrias,¹⁸ where the initial point of dating was considered the year 64 or 63 B.C.

¹⁰ H. Seyrig, "Antiquités syriennes. Sur les ères de quelques villes de Syrie," *Syria*, Vol. XXVII (1970), pp. 11, 19.

¹¹ Seyrig, *op. cit.*, where he refers to J. Dobias, "Archiv Orientalny," III (1931), p. 240.

¹² And yet Appian mentions that in Syria Tigranes ruled 14 years, that is to say up to 69 B.C., *App., Syr.*, 70.

¹³ The Seleucid era was used in the municipal bronze coinage of Antioch up to 69 B.C. The year when Lucullus began to rule, municipal coin minting stopped and resumed again in 64 B.C. when Pompey arrived in Antioch and allowed coin minting. After the battle of Pharsalus (June 6, 48 B.C.), when Julius Caesar won a victory over Pompey, the coins struck in Antioch, from 48/47 B.C. up to 19/18 B.C., are dated by Caesarian era. After 7/6 B.C., the coins are dated by the Actium era in honor of the victory that Augustus Octavian gained over Marcus Antonius on September 2, 31 B.C. See Seyrig, *op. cit.*, pp. 15-20.

¹⁴ The city of Apamea began to strike bronze coins starting in 76/75 B.C. dated according to the Seleucid era (up to 68/67 B.C.). The privilege of coinage in that city might have received from Tigranes, who was ruling Syria at that time. Antiochus XIII, who was recognized by Lucullus, probably deprived Apamea of minting rights, but the city gained its rights, again, in the seventh year of the Pompeyan era, and the first issues of the new series are dated according to this principle of dating. During 38/37-15/14 B.C. the Apamean coins, again, are dated by the Seleucid era. Apamea, unlike Antioch, did not use the Actium era, but for a short time, from 41 B.C. to 39 B.C., it had been using the era which was established in honor of the autonomy awarded to the city by M. Antonius, and the 4/3 B.C. coin bearing the portrait of Augustus is dated by the 28th year of his rule. See Seyrig, *op. cit.*, pp. 15-20.

¹⁵ An inscription discovered in the ancient site of Arethusa and a coin struck there in the time of Diadumenian A.D. 217/218, allows us to reclassify the succession of the use of the following eras: Seleucid, Pompeyan (ca. 63 B.C.), and once again Seleucid and then finally Actian. See Seyrig, *op. cit.*, pp. 20-21.

The use of the Pompeyan era dating principle is not confined only to the cities of Syria and Phoenicia. They also occur in the cities of Samaria and Petraea (Arabia) even up to third century A.D.¹⁹

Accordingly, our supposition of the possible use of the *Pompeyan era* seems to be established on strong foundations, since the dates of the minting of Artaxata municipal coins and this coin of Artaxias II agree with the year 66 B.C., as the beginning point of a system of dating.

Why is it considered, however, that this coin is minted in Artaxata? It is true that we do not have direct facts, but for the present, this coin is unique and it is known only from Artaxata, and until now, such a coin has not been discovered in the southeastern and southwestern regions of historical Armenia, where most of the coin finds of Artaxiad kings, including the bronze ones, are known. Hundreds of coins have been discovered in southern Turkey and northern Syria referring to Tigranes the Great, and dozens referring to other kings, while in the southern Caucasus they occur more seldom. In this context, the correlation of facts (being unique, being discovered in Artaxata, the probable use of the same era on the coins of Artaxata) allows us to reach the conclusion that this coin was struck in Artaxata, and accordingly there was used an era (or eras) adopted to Artaxata.²⁰

¹⁶ The city of Tripolis began using the Seleucid era in 105 B.C. In about 105/104 B.C., achieving autonomy from Antiochus IX, the city established its own era, using it up to 65/64 B.C. After 64/63 B.C., it used the Pompeyan era and in 36 B.C., being presented to Cleopatra by M. Antonius, it adopted the Syrian era of this queen (beginning from 37/36 B.C.). After the battle of Actium, in 31 B.C. Tripolis finally returns to the Seleucid era. See Seyrig, *op. cit.*, pp. 38-43.

¹⁷ Seyrig, *op. cit.*, p. 52, No. 2.

¹⁸ *ibid.*, pp. 50-52.

¹⁹ See, e.g., D. R. Sear, *Greek Imperial Coins and Their Values. The Local Coinages of the Roman Empire* (London, 1982).

²⁰ One of the Artaxata municipal coins (R. Vardanyan, "On the Date of ...", p. 201, No. 1) to the left of the date ΖΞ=67 placed in the right field, corresponds to the field letter I, and on the other two issues (R. Vardanyan, "On the Date of ...", p. 201, Nos. 2 and 3) to the left of the date ΘΞ=69 placed in the right field, corresponds to the field letters IB. It is evident that the letters I and IB are dates, 10 and 12. Therefore, 67 corresponds to 10, and 69 corresponds to 12, that is, in both cases the difference is 2.

Hence, it is possible to deduce that the same coin has been dated according to two eras. This thought was first advanced by R. Göbl, proposing that the letters marked in the left field might have been the regnal year of any king, which later on were ascribed to Tigranes II by M.-L. Chaumont; At the same time, considering the letters in the right field as 154 B.C. or 153 B.C., expressed as dates based on the Artaxata era (M.-L. Chaumont, "A propos d'une ère d'Artaxata, capitale de la Grande Arménie," *Revue des Etudes Arméniennes*, Vol. 18 (1984), pp. 405-406; for a critical discussion of this thesis, see R. Vardanyan, "On the Dated Coin...", pp. 202-204).

Coins are known dated with two different eras (see e.g., H. Seyrig, *op. cit.*, p. 42). Furthermore, H. Seyrig mentions about triple dated weights, one of which bears a date expressed by the era which was established in memory of awarding the city of Laodicea the title of 'Metropolis' by Septimius Severus. Could not the date I and IB also refer to some era that was established just from the moment when Artaxata was awarded the title of 'Metropolis' (capital city), like the corresponding era of the city of Laodicea? If one of the coins is issued in A.D. 1/2, and the other two in A.D. 3/4; then the beginning of the supposed municipal era of Artaxata corresponds to 9/8 B.C., that is to say the year when Tigranes IV was crowned. But the latter ruled for about 10 years and was murdered in A.D. 1 "during the war against the barbarians," and accordingly, the number 12 does not refer to him, since in A.D. 3/4 that king was no longer alive. Therefore, the only choice is to support the hypothesis proposed above, referring to the establishment of Artaxata municipal era. And the title of 'Metropolis' could have been awarded to the city by King Tigranes IV, in the year when he was crowned.

E. Babelon's suggestion to ascribe the letters I and IB as the tenth and twelfth months, accepted by others (P. Z. Bedoukian, *Roman Coins and Medallions Relating to Armenia* (Vienna, 1971), in Armenian); Kh. Mousheghian, *The Monetary Circulation in Armenia*, p. 109), is improbable. The month of minting was mentioned very seldom in the Greek and Roman coinage. The Macedonian names of months—indicated fully or for short—was regularly mentioned on Parthian tetradrachms, struck in Seleucia on the Tigris, since the ruling of Orodes II (57-38 B.C.), (D.G. Sellwood, *An Introduction to the Coinage of Parthia* (London, 1980), type 65, 38-45), and on some bronze issues of Gotarzes II (A.D. 40-51), (Sellwood, *An Introduction ...*, type 65, 38-45), and on the "New Style" tetradrachms of Months were marked by letters meaning numerals (from A to M or N), on the "New Style" tetradrachms of

Now let us discuss the two letters read in the outer left field. The letter in the left field is clearly read X. For the letter in the right, only the upper portion is visible, resembling P. But if we examine the coin carefully, it is possible to consider that in reality it is a B, the lower portion of which is eradicated or not preserved. In any case we can have two variants, XP or XB.²¹ What do these two letters mean? It is clear that they cannot indicate a date. If the first version is correct (XP), then it can be supposed to be initials of a mint official. But if the letters are read as XB, the most probable assumption is that those letters are the mark of a nominal value—two (B) chalci (X), as was sometimes done on Seleucid²² and Parthian²³ coins.

The chalcus was the main monetary denomination of copper coins in Greek and Hellenistic world, usually in correlation with silver obol by 8:1 ratio.²⁴ Theoretically, the chalcus must have weighed about 8.60 grams, though in reality, it did not adhere to a definitely established constant weight, and in different places and different times, its weight fluctuated from 1.2 to 8.9 grams. For example, during the Seleucid period the chalcus struck in Nisibin weighed about 2.5 grams, and the coin struck in Seleucia on Tigris weighed about 5 grams; correspondingly, a tetrachalcon weighed about 10 and 18 grams. In the vast copper coinage issued by Tigranes the Great, the weight fluctuations are very apparent, especially for Nike and Tyche types; in ordinary daily life the value of a denomination of a copper coin was identified not so much by its size and weight, but by its reverse iconography type.²⁵ As for our two coins, the weight of the first one (No. 1), is almost twice as heavy as the second one (No. 2): 3.85 grams and 1.75 grams. This weight correlation, two different reverse types (cornucopia and bunch of grapes) along with above mentioned X[B] mark on the heavier specimens of those coins indicate that we are dealing with two different denominations: dichalcon and chalcus. As much as the weight of copper coins was variable, the weight of coins of Artaxias II was mostly reduced. There may have been two reasons for a newly crowned king to issue such underweight coins, a ruined economy and or lack of raw metal necessary to strike coins. The value was marked on the coin so that it would be clear to the population that those small-sized and light-weight coins should be circulated as dichalcon. The same thing could not have been engraved on a chalcus because of its extremely small size.

Summarizing the comments made above, we may conclude that the dates of Artaxata municipal coins and the newly found coin of Artaxias II offer evidence that the *Pompeyan era* was used in Artaxata, beginning in 66 B.C.

Athens (struck from the end of the third century to the end of the first century B.C.). In both cases, however, it was necessary to take the coinage under strong control, because the coins were struck very intensively, not occasionally, from time to time, or even once a year, but nearly every month and in large quantities. According to the facts at our disposal, this cannot be said about the issues of Artaxata.

²¹ The presence of letter Σ (or E) on the right side of XP, as mentioned by M. Zardaryan ("The First Coins of Artashes II...", p. 9) is not acceptable, but is still open to question.

²² See, e.g., *Sylloge Numorum Graecorum Italia: Milano Civiche Raccolte Numismatiche 12/1 (Seleucides - Chalcidice)*, (Milan, 1992), p. 46, No. 156, on obverse, above the head of Antiochus IV — XB (two chalci), p. 152, No. 97, on obverse, behind the head of the same king AX (one chalcus) (note that in both cases letters X and B, A and X are above each other). See also, E. Babelon, *Traité des monnaies grecques et romaines*, I partie, Théorie et doctrine, tome I (Paris 1901), pp. 462-465.

²³ See, e.g., D.G. Sellwood, *An Introduction...*, p. 40, types 12.14, 12.15, 12.17, where on obverse there are letters BX (above each other) behind the head of Mithridates I, meaning 'two chalci.'

²⁴ The ratio between obol and chalcus could have been higher, increasing till 1:12-16, see e.g., E. Babelon, *op. cit.*, p. 462; X. Fongler, G. Girou, V. Unger, *Dictionary of the Numismatist* (Moscow, 1993), p. 351.

²⁵ R. Vardanyan, "Remarks on the Metrology and Chronology of Bronze Issues of Tigranes the Great," *Scientific Session in Memory of Alek Manukian, "Problems of Armenian History and Culture," Theses Reports* (Yerevan, 1997), pp. 8-10.

If our thesis presented above is confirmed with other examples, we shall be able to say confidently that Artaxias II has issued coins of two denominations, nominally valued coins bearing the letters XB, with two chalci inscription, and lighter one chalcus pieces.

Hoping for discoveries of new coin hoards and leaving aside the numismatic and historical analysis of Artaxias II's coinage, we want to emphasize that the elder son of Artavasdes II saved from captivity in 34 B.C., "was elected by warriors as a king instead of (Artavasdes)",²⁶ but he was forced to struggle against the Roman soldiers left behind in Armenia by Antony, and also against King Artavasdes of Atropatene. In 31/30 B.C., with the support of Parthians, Artaxias II established his rule in Armenia, and on the first opportunity he undertook his own coinage, apparently for political consideration to declare the restoration of the legitimate power, and at the same time, referring to the peace treaty signed between Pompey the Great and Tigranes the Great.

ԱՐՏԱՇԱՏՈՒՄ ՊՈՄՊԷՅԵԱՆ ՏՈՄԱՐԻ

ԿԻՐԱՌՄԱՆ ԵՒՍ ՄԻ ՎԿԱՅՈՒԹԻՒՆ

[Ամփոփում]

[illegible]

Դպրամանագիրը:

Նոյն դրամի դարձերեսի արտաքին ձևի դաշտում, հատաձողի եզրին, երևում են ՄԻՄԱԿԵՐ, որոնք, մեր կարծիքով, կարող են վերականգնվել որպես ՄԻՄ և նշանակել «երկու քաղաք», ինչպես որոշ սեյսկիան և պարթևական թորաբլուժներում:

Ուստի վարդանան

Ռուբէն Վարդանեան
Հոգի

²⁶ *Dio.* XLIX, 39,6.

THE MYTH OF TIGRANES THE YOUNGER COINS

PLATE 3

Y. T. NERCESSIAN

In a recent article,¹ the author published a new type of copper coin portraying a "young looking" Tigranes on the obverse; on the reverse is Tyche of Damascus standing left, resting her right hand on tiller of rudder and holding with left a cornucopia. This coin provided the missing link to other coins where a "young looking" Tigranes is featured but not assigned to any mint.

Based on numismatic data and obverse style, it was concluded that there was more than one mint operating in or within the vicinity of Damascus. And copper coins with comet star were issued either in a satellite or auxiliary mint of Damascus, under the influence of Damascus mint masters.

A new copper coin was discovered in the author's collection which sheds more light on this subject.

1. Drachm. "King Tigranes" inscription, comet on tiara.
Obv.: Bust of Tigranes draped r. as before, but a line upward from the five o'clock ray of the eight-pointed star gives the appearance of a comet on the tiara. The portrait of the king is much less refined than the ones seen on the 'comet' tetradrachm. Border of dots.
Rev.: Tyche of Antioch seated r. as before. Legend to r. downward ΒΑΣΙΛΕΩΣ; to l. downward ΤΙΓΡΑΝΟΥ. In r. field above the arm the letter Ω. The whole within laurel wreath.
Data: AR 21 mm, 3.39 g., 12h (CAA 49,² ACV 39,³ SB 1114,⁴ EB 855⁵) Ex NK
2. Nike. Four chalcis.
Obv.: Same as No. 1. Border of dots.
Rev.: Nike advancing l. with outstretched r. hand holding a wreath and l. hand extending downward. Legend similar to the preceding. Below Nike the letters ΔΗΜΟ.
Data: Æ 20 mm, 6.55 g., 12h (similar to CAA 114, ACV 78) YN

¹ Y. T. Nercessian, "Tigranes the Great of Armenia and the Mint of Damascus," *Armenian Numismatic Studies* (Los Angeles, 2000), pp. 95-109, reprinted from *Armenian Numismatic Journal*, Vol. XXII (March 1996), No. 1, pp. 3-13.

² Paul Z. Bedoukian, "Coinage of the Artaxiads of Armenia" [CAA] (London, 1978), p. 55, No. 49, pl. 4.

³ Y. T. Nercessian, *Armenian Coins and Their Values* [ACV] (Los Angeles, 1995), p. 60, No. 39, pl. 4.

⁴ S. Boutin, *Collection N. K.: Monnaies des empires de Byzance, de Nicee — ... — Monnaies de l'Arménie Artaxiate et de l'Arménie Cilicienne*, (Wetteren, Belgium, 1983), p. 156, No. 1114.

⁵ E. Bourgey, *Numismatique collection N. K.* (Paris, 1992), p. 91, No. 855.

Compare the obverses of coins 1 and 2. Both coins share the same obverse die and they are the work of the same die-engraver. To convince some skeptics, the border of dots of both coins were counted. Behind the tiara, both coins have 10 dots; in front of the tiara and from the tip of the nose, both silver and copper coins have 12 points. Even to a novice, without counting the dots, both portraits look identical. The first is a silver drachm, once in the collection of Nadia Kapamadjian (whereabouts remains unknown) and in better state of preservation; the second is a copper of four chalci with Nike reverse and is worn more than the silver. These two coins prove that silver and copper coins having a comet star were most likely struck in the same mint and their dies were engraved in the same workshop by the same master die-engraver.

Tigranes the Great or Tigranes the Younger?

Tigranes the Great ruled a vast empire at the zenith of his power. In Armenia proper, he was called "King of Kings Tigranes," with the title that he won from the Parthians on the battlefield. Tigranes the Great was 45 years old when he ascended the throne of the Artaxiad dynasty of Armenia. He died at a ripe old age of 85. His coins struck in Armenia proper show him much closer to his age. In Seleucia, where he was "invited" to rule, he was "King Tigranes." His coins struck in Seleucid mints (best known among them were Antioch and Damascus) were executed according to their established centuries-old tradition. Simply, Tigranes was deified and represented much younger than his age.

Tigranes the Great had placed Sophene under the jurisdiction of Tigranes the Younger. Also, Tigranes the Younger was married to the daughter of Phraates III (70-57 B.C.), the king of Parthia. When Pompey humbled Tigranes the Great, he placed on him a huge sum of war indemnity which came from the Treasury of Sophene,⁶ according to H. Manandian. Therefore, one could surmise that Sophene was one of the wealthiest districts of Armenia. If Tigranes the Younger had the authority to strike coin, he would have had ample opportunity to do so. It seems to be very impractical for a traitor son to journey from Armenia to Damascus or a Seleucid mint in the same area and be capable of striking a series of coins. We have not discovered any kind of silver or copper coins from Tigranes the Younger. History tells us that Tigranes the Younger conspired against his father and helped Pompey. But in B.C. 66, Pompey imprisoned Tigranes the Younger and his family, took them to Rome as war trophy to be part of his victory celebration.⁷

Coins catalogued above and in the author's paper relating to the mint of Damascus⁸ make it evident that a series of copper coins assumed to belong to Tigranes the Younger are none other than silver and copper coin variants of Tigranes the Great. These coins definitely were struck in a distant mint in Seleucia, and most likely in a satellite mint of Damascus, under the jurisdiction of Damascus mint masters, remaining faithful to Greek tradition of portrait engraving, where Tigranes the Great was presented as a very young king.

⁶ H. Manandian, *A Critical Survey of the History of the Armenian People*, Vol. I, p. 236 (in Armenian); and *Collected Works*, Vol. I (Erevan, 1977), p. 234 (in Armenian).

⁷ *History of the Armenian People*, Vol. I (Yerevan, 1971), pp. 598-599.

⁸ See above, note 1, and below, note 10.

Conclusion

The subject copper coin with Nike reverse (No. 2) shares the same obverse die with a comet silver drachm (No. 1). This demonstrates that the obverses of comet silver drachm and coppers coins with comet star were engraved by the same Seleucid master die-engraver.

A recently surfaced copper coin discussed in noted paper⁹ portrays Tigranes with boyish features and on the reverse displays the Tyche of Damascus standing. This specimen links all copper and silver coins of Tigranes with younger portrait and "King Tigranes" legend to the "Satellite Mint of Damascus" under the jurisdiction of Damascus mint masters. Without doubt, all coins with boyish portrait can be assigned not to Tigranes the Younger but to Tigranes II the Great who ruled Damascus, definitely from 72 to 69 B.C. as they are inscribed on his Damascene silver tetradrachms.¹⁰

Based on various reasons, often numismatists have tried to assign coins to Tigranes the Younger. For example Fr. Clement Sibilian was overjoyed when he acquired a copper coin of a bearded Tigranes.¹¹ In order to share his happiness, he wrote in a letter addressed to Fr. Simon Antonian, Vienna, "It seems to me that it is the coin of Tigranes the Younger."¹² If one examines the portraits of the kings of the Artaxiad dynasty of Armenia, he will discover that only Tigranes IV (8-5 B.C.) had a heavy beard. Other numismatists (Foss,¹³ Tekin¹⁴) also have tried to assign coins to Tigranes the Younger. The reality is that we have not received any coin from Tigranes the Younger.

Based on numismatic data and the obverse style of coins it can be concluded that coins struck according to the Seleucid tradition gave Tigranes the Great a much youthful appearance, a portrait which has been confused with a Tigranes the Younger.

ԿՐՏՈՒՆԵՐ ՏԻԳՐԱՆԻ ԴՐԱՄՆԵՐՈՒՆ ԱՌԵՂՏՈՒԱԾԸ

Վերջերս օտար դրամագէտներ փորձած են ուսումնասիրել հայկական դրամները: Իրեն եզրակացուցին իրենց հետազոտութեանց, առաջ կը քշեն «Կրտսեր» Տիգրանի մը դրամական համակարգը:

⁹ See above, note 1.

¹⁰ Y. T. Nercessian, "Silver Coins of Tigranes II of Armenian," *Armenian Numismatic Journal*, Series I, Vol. XXVI (December 2000), Nos. 3-4, pp. 43-108, pls. 1-10.

¹¹ For the picture of this coin see Y. T. Nercessian, ACV, pl. 12, No. 162. P. Z. Bedoukian, "A Classification of the Coins of the Artaxiad Dynasty of Armenia," *American Numismatic Society Museum Notes*, Vol. XIV (1968), pp. 41-66, pl. IX-XI; also in *Selected Numismatic Studies* (Los Angeles, 1981), pp. 111-141, No. 32.

¹² Fr. Gregory Manian, "The Sibilian Letters; Some Excerpts from the Letters of Fr. Clement Sibilian, Addressed to Fr. Simon Antonian," *Armenian Numismatic Journal*, Series I, Vol. IV (1978), pp. 19-28 (in Armenian with some letters in English translation), 1872 October 13/25 Constantinople.

¹³ C. Foss, "The Coinage of Tigranes the Great," *Numismatic Chronicle*, Vol. 146 (1986), pp. 20-66; "Tigranes the Younger," *SAJ*, Vol. XVI (May 1986), No. 4, pp. 64-66; also in *Journal of Armenian Studies*, Vol. V (Winter/Spring 1990-91), pp. 73-78.

¹⁴ O. Tekin, "The Coins from Üçtepe with a Problematic Emission of Tigranes the Younger," *Epigraphica Anatolica*, Vol. 20 (1992), pp. 43-54.

Մեզի համար գործնականության սահմաններէն դուրս կ'երևի, թէ դաւաճան որդի մը, ճամբորդէ Հայաստանէն դէպի Դամասկոս կամ նոյն շրջակայքը, ու հոն կարողանայ թողարկել նման երկար դրամաշարք մը: Մոփքը Հայաստանի ամենէն հարուստ շրջաններէն մէկն էր: Պոմպէոսին հետ հաշտութեան պայմանները յարգելու պարագային, ուսգմատուգանքը զանձուեցաւ Մոփքի փողերանոցէն: Նախապէս Տիգրան Մեծ դրած էր Մոփքը Կրտսեր Տիգրանի տնօրինութեան ներքեւ: Նաև պէտք է մոռնալ, որ Կրտսեր Տիգրան պարթև Հրահատ Գ. Թազաուորին փեսան էր: Ուրեմն Կրտսեր Տիգրան կրնար առիթը գտնել ոչ միայն պղնձեայ, այլ նաև արծաթեայ դրամ կտրելու: Իբրև արդիւնք մեր քննութեան, ցարդ Կրտսեր Տիգրանէն արծաթեայ ու պղնձեայ դրամ չէ յայտնաբերուած: Պատմութիւնը մեզի կը տեղեկացնէ, թէ Կրտսեր Տիգրան, դաւաճանութեամբ ավակցեցաւ Պոմպէոսին: Սակայն 66 Ռ.Ֆ. Թուակնին Կրտսեր Տիգրանն ու իր ընտանիքը ձերբակալուեցան Պոմպէոսին կողմէ ու գերի տարուեցան Հռոմ, հոն մաս կազմելու համար իր յաղթանակի հանդէսին:

Վերև ցուցակազրուած դրամները ակնյայտ կ'ընեն, թէ «Կրտսեր» Տիգրանին ենթադրուած դրամները ուրիշ բան չեն եթէ ոչ Տիգրան Մեծի դրամական համակարգին պատկանող այլ արծաթեայ ու պղնձեայ դրամներու տարբերակներ: Այս դրամները վստահաբար թողարկուած են հեռաւոր Սելևկիոյ դրամահատարանի մը մէջ, «Դամասկոսի արքանեակ դրամահատարան» մը, հաստատրմ մնալով սելևկեան աւանդական և յունական տիրապետող դիմանկարային արուեստին, ուր Տիգրան Մեծը աստուածացնելով դինք ներկայացուցած են որպէս հաւերժական ու երիտասարդ արքայ մը, որ կը շփոթուի Կրտսեր Տիգրանի մը հետ:

Ե. Թ. Ներէսեան

ARMENIAN NUMISMATIC LITERATURE

- 32 NERCESSIAN, Y. T. Tigran II Mets ew Damaskosi dramahataranê - [Tigranes II the Great of Armenia and the Mint of Damascus] - Տիգրան Բ. Մեծ և Դամասկոսի դրամահատարանը, գրեց՝ Եղիա Ներսիսեան. *Haigazian Armenological Review*, Vol. XIX (1999), pp. 155-170, 2 pls. In Armenian with English summary.

An historical background of this period is given and the coins of Tigranes II the Great (95-56 B.C.) of Armenia, ascribed to the mint of Damascus, are reviewed. Only the Damascene tetradrachms of Tigranes are dated. His bronze coins struck in Damascus display Tyche seated and standing, and Nike walking. Recently a new type of bronze coin surfaced with Damascus Tyche standing but the obverse portrays a "young-looking" Tigranes. This coin provides a missing link to other coins where the obverses, similar to a newly discovered bronze coin, feature a "young-looking" Tigranes wearing an Armenian tiara adorned with a comet star; the reverses, Tyche, Nike, palm-branch, cypress tree, tripod, and horse.

Author

Տրուած է պատմական ուրուագիծ մը այս շրջանի մասին և քննուած է Տիգրան Մեծի Դամասկոսի դրամահատարանին յատկացուած դրամները: Միայն իր դամասկեան չորեքդրամեանները թուահաշուած են իր Դամասկոս կրիտւած բրոնզէ դրամներուն վրայ պատկերուած են Բախտը՝ նստած ու կանգնած և քաղով Յաղթանակը: Վերջերս յայտնաբերուեցաւ Դամասկոսի կազմած Բախտով նոր տեսակ բրոնզէ դրամ մը, բայց երեսին պատկերուած է «երիտասարդի դիմանկարով» Տիգրանը, որ հագած է հայկական խոյր մը, զարդարուած՝ ասուպով մը: Կոնանները՝ Բախտ, Յաղթանակ, արմաւենիի ճիւղ, նոճիի ծառ, եռտուսնի և ձի:

Հեղինակը

- 33 NOYAN TAPAN. Hin 500 dramnots'nerê kegtsuats? [Old 500 Dram Banknotes Counterfeited?] - Հին 500 դրամնոցները կեղծուած. *Asbarez*, Vol. 93 (6 April 2001), No. 11451, p. 4. In Armenian.

News have spread in Yerevan on the counterfeiting of old 500 dram banknotes.

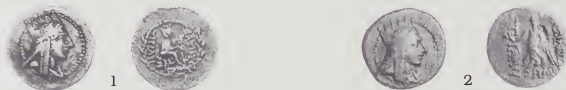
YTN

Երևանի մէջ լուրեր տարածուած են հին 500 դրամնոցերու կեղծման մասին:

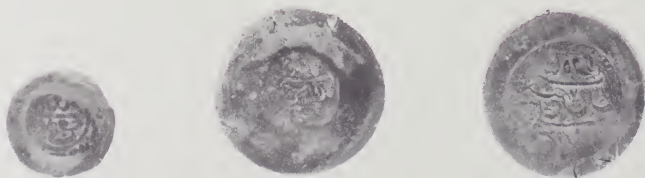
ԵԹՆ

Ruben Vardanayan. A Dated Copper Coin of Artaxias II

Y. T. Nercessian. The Myth of Tigranes the Younger Coins

Armine Zohrabian. Safavid Coinage Dies Discovered in Armenia
 Արմինե Զօհրաբեան. Սեֆեան դրամահատման կմիջներ յայտնաբերուած Հայաստանից

ՍԵՖԵԱՆ ԴՐԱՄԱՀԱՏՄԱՆ ԿՆԻՔՆԵՐ ՅԱՅՏՆԱԲԵՐՈՒԱԾ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻԾ

Տախտակ 3

ԱՐՄԻՆԷ ԶՕՀԱՐԱԲԵԱՆ

Դրամահատման կնիքները դրամագիտական յուշարձաններին մէջ առաւել հազուադէպ հանդիպող խումբն է: Դա պայմանաւորուած է նրանով, որ բոլոր ժամանակներում դրամահատութիւնը իստորջն վերահսկում էր պետութեան կողմից: Կնիքները, որոշակի մաշուածութիւն ձեռք բերելուց յետոյ, անմիջապէս ոչնչացւում էին՝ յետագայում դրամաներգութիւնից խուսափելու, ինչպէս նաև համապետական դրամի փչացում թոյլ չտալու համար:

Այդ առումով չափազանց հետաքրքիր և կարևոր է Հայաստանի Պատմութեան Պետական Թանգարանի կողմից 18-րդ դարի Սեֆեան ժամանակաշրջանի դրամահատման կնիքների ձեռքբերումը: Հետաքրքիր է ոչ միայն կնիքների յայտնաբերման փաստը, այլ նաև դրանց գտնուելու շանգամանքը:

1998 թ. Լոռու մարզի Գիւլագարակ գիւղի հին գերեզմանատան տարածքում յայտնաբերուեցին հինգ կնիք (երկու զոյգ երկու կողմերի և մէկ ղիմերեսի): Դրանք թագնուած էին խաչքարի տակ: Կնիքները վերաբերում են տարբեր դրամահատարանների (Երևան, Թաւրիզ, Ուսկէյլ) և արժէնիշների (աբասի, մոհամեդի) թողարկումներ: Կնիքների պահպանուածութեան աստիճանը մեզ թոյլ է տալիս պնդելու, որ դրանք երկար օգտագործուել են: Հետաքրքիր է նաև դրանց յայտնաբերումը վերլուիչաւ դրամահատարաններից այդքան հեռու:

Յառք, թանգարանի ի վիճակի եղաւ ձեռք բերել միայն երեք կնիք (Դ 19885, 19886): Մի զոյգ կնիքները¹ (ներքևի և վերևի) Երևանի դրամահատարանին են: Դրանք Սեֆեան Շահ Հուսէյն Ա-ի «աբասի» արծաթ արժէնիշի Հ. 1127 թ. (1715 թ.) համապետական դրամների կնիքներ են: Ներքևի կնիքը կոնսաձև է (բարձր. 43 մմ, տրամագիծը՝ 26 մմ): Այն սովորաբար ամրակայան էր փայտե կաղապարի մէջ, որով պայմանաւորուած է նրա կոնսաձև վերլուիչը:

Վերևի կնիքը սկաւառակաձև է (բարձր. 20 մմ, տրամագիծը՝ 40 մմ): Այն դրում էր վերևից և մուրճի հարուածով կտտարւում դրամի հատում:

Կնիքների վրայ պահպանուել են գրութիւնները՝ ղիմերես կենտրոնում՝

لا اله الا الله

محمد رسول الله

على ولي الله

«Զկայ Աստուած Ալլահից բացի, Մուհամեդն Ալլահի Մարգարէն է, Ալին Ալլահի Ընկերն է»: Շրջանաձև գրութեամբ շփիւմի տասներկու իմամներին անունները՝

على محمد حسن على حسين جعفر

«Ալի, Մուհամեդ, Հասան, Ալի, Հուսէյն, Ջաֆար, Մուսա, Աբիլ, Մուհամեդ, Ալի, Հուսէյն, Մուհամեդ»: Դարձերես՝

موسى على محمد على حسين محمد

«Սրբութեան արքայի ստրուկ Հուսէյն: Կտրուած Երևանում 1127»:

بند شاه وليت حسين

شرب ايران 1167

Երրորդը ներքևի կնիքն է, կոնսաձև վերջաւորութեամբ (բարձր. 25 մմ, տրամագիծը՝ 25 մմ): Այն դրամի ղիմերեսի կնիքն է հետևեալ գրութեամբ:

«Զկայ Աստուած Ալլահից բացի, Ալին Նրա Ընկերն է»: Դրամի այս տիպը փոքր արժէնիշի՝ մուհամեդի, միաւորն է: Այս դրամները թողարկուում էին Ուսկէյլում, և դարձերեսին նշուում էր միայն քաղաքի անունը:

لا اله الا الله

على ولي الله

¹ Օգտուելով առիթից շնորհակալութիւն ենք յայտնում Երևանի ոսկերչական գործարանի տնօրէն Է. Գրիգորեանին, ում միջոցով թանգարանը ձեռք բերեց այդ արժէքաւոր նմուշները:

կնիքների միւս զոյգը (դիմերես-դարձերես), գտնուած նոյն վայրում, ցաւօք, Թանգարանը չկարողացաւ ձեռք բերել, սակայն մեզ մօտ պահպանուել են դրանք տուեալները: Դրանք բոլոր տուեալներով համապատասխանում են Երևանի դրամահատարանի կնիքներին, միայն վերաբերում են Թաւրիզի դրամահատարանին:

Բոլոր կնիքները պատրաստուած են պողպատից: Դրամների պատրաստումը, ինչպէս նաև դրամի թողարկումը հսկում էր պետական պաշտօնեաների կողմից:

Կնիքների պատրաստումը, նայած գրութիւնների բարդութիւնից, տևում էր մի քանի Ժամից մինչև մէկ օր:

Յայտնաբերուած կնիքները արժէքաւոր դրամագիտական նիւթ են հանդիսանում, քանի որ դրանք Երևանի դրամահատարանի մեզ յայտնի միակ օրինակներն են:

Երևանի դրամահատարանը գործել է Սեֆեան Տիրապետութեան ողջ ընթացքում: Սկսած 17-րդ դ. Երևանը դառնում է Երևան-Չմիւռնիա մայրուղու կարևորագոյն հանգուցակէտերից մէկը². Այն ձեռք է բերում բացառիկ առևտրա-տնտեսական նշանակութիւն: Դրամահատարանից բացի, այնտեղ էր գտնուում խանութեան կենտրոնական մաքսատունը (ոահարխանա): Դրամահատարանը 1658 թ. անընդմէջ գտնուել է հայ մեծահարուստ խոջաների ձեռքում: Վաճկալման իրաւունքը տրւում էր խանի կողմից, իսկ դրամների հատումից ստացած եկամուտը ամենալուսալին էր վերջինիս համար: Փողերանոցը կոչւում էր զառաբխանա, իսկ վարձակալողը՝ զառաբբաչի:

Չաքարիա Ագուլեցին հաղորդում է նաև, որ Երևանի զառաբբաչի են եղել իր եղբայրները, և նշում է, թէ որքան շահաւէտ պաշտօն է դա, յատկապէս, որ նրանց ձեռքում էր մաքսատունը. «Համ զառաֆխանեն, համ ըռահատարխանեն սորայ ձեռացն էր, շատ-շատ շահաւէտ էր վաճառականի, որ առուտրի»³:

SAFAVID COINAGE DIES DISCOVERED IN ARMENIA

[Summary]

Among numismatic monuments, the discovery of historical coinage dies is a rare event, for a good reason; once the dies wore out they were destroyed for security reasons.

The circumstances of the discovery and subsequent acquisition of these eighteenth century Safavid dies by the State History Museum of Armenia are quite curious. In 1998 in an ancient cemetery at Gulagarak village, in the District of Lori, Armenia, five dies (two obverse/reverse and a lone obverse) were discovered hidden under a *khachkar* (carved cross stone). The dies are of the 'abbasi and muhammadi denominations from the mints of Erivan, Tabriz, Huwayz.

Unfortunately, the Museum was able to acquire only three of the dies, including a pair from the Erivan mint. The Erivan mint dies of Safavid Shah Husayn I (A.H. 1105-1135) were meant for striking A.H. 1127 dated silver coins of the 'abbasi denomination with standard religious inscriptions. The lower die (obverse) is conical (height 43 mm, diam. 26 mm) and would have been placed in a wooden fixture. The upper die (reverse) is circular (height 20 mm, diam. 40 mm). Both dies are manufactured of steel. The third is a lower die (obverse) and conical shaped (height 25 mm, diam. 25 mm). The third die is a lower die (obverse) for striking muhammadi and is conical shaped.

Armine Zohrabian

² Վ. Փափազեան, Հայաստանի առևտրական ուղիները միջագային առևտրի ոլորտում XVI-XVII դդ. (Երևան, 1990), էջ 118:

³ Չաքարիա Ագուլեցի, Չափարիա Ագուլեցու օրագրութունը (Երևան, 1938), էջ 81:

VINTAGE ARMENIAN-AMERICAN PINS

PLATE 4

L. A. SARYAN, Ph.D.

Pins, sometimes termed pinbacks, lapel pins, buttons, or badges, are considered ex-nummia and are collected by numismatists even though they do not serve a monetary function. They have been popular in the United States and many other countries since the late nineteenth century. The variety of themes and types of pins that have been issued is apparently endless.¹

One of the earliest and still a very popular method of pin manufacture uses printed paper with a glossy finish or a thin covering of transparent plastic material called celluloid (later acetate was used), which is then pressed over a metal button (often made of iron or steel) and sealed by crimping the edge. This type, sometimes termed a celluloid pinback, was patented around 1893 by the Whitehead and Hoag Company of Newark, New Jersey,² and first manufactured around 1896. Celluloids have a glossy appearance and often are attractively printed in several colors. A detachable sharp pin (typically made of iron or steel) is inserted into the rear of the button and retained in place by spring tension. This enables pin to be attached securely to a shirt, jacket, or hat. In the United States, buttons of this type were very popular between 1896 and 1920. Around 1920, mass-produced pins, made especially for advertising and political campaigns, began to be manufactured using a lithographic process. These were created by printing a design in colored ink directly onto a thin sheet of circular tin metal that was then shaped into a button. Pins were also made of fiberboard, plastic, metal, and other materials. Related to these are more elegant pieces resembling items of jewelry, made of copper or precious metal to which enamel is sometimes applied to add color. Some of these have a soldered metal stud designed for insertion into the lapel buttonhole of a suit jacket, while others have integral hinged latching pins or screw posts with locking nuts.

It is often possible to identify the manufacturer of earlier pins. Older celluloid pinbacks frequently have a circular paper label inserted into the back, giving the name and address of the manufacturer and sometimes displaying a small union bug. Occasionally a stamp or union insignia is embossed directly onto the metal, or (more rarely) information may be printed on the edge. This information can help to date the pin, establish its authenticity, and identify the locality where the pin was made, distributed, and worn. This is useful since contemporary information about pin manufacture is rarely available.

The number of pins of various types with Armenian themes that have been produced over the years numbers in the thousands. Metallic pins (called "znachki" in Russian)

¹ Ted Hake, *The Button Book: An Illustrated Price Guide to 5000 Pinback Buttons Issued from 1896-1972 including Listings of Buttons Issued as Sets* (New York: Dafran House Publishers Inc., 1972), pp. 4-7, provides a list of various themes of 20th century pinbacks.

² Hake, pp. 10-11.

were extremely popular collectibles throughout the Soviet Union and it can be surmised that well over one thousand different types and varieties reflecting Armenian commemorative themes were issued and distributed in Soviet Armenia as souvenirs. Glossy pinbacks were manufactured for Armenian churches and community organizations in the United States beginning as early as 1918 and continue to be made in large numbers today. Others (such as some relief and political campaign pins) were issued by non-Armenian agencies.

Many Armenians originating from villages and towns in Ottoman Turkey settled in America in the late nineteenth and early twentieth centuries. In the aftermath of the annihilation of the Armenian community in Turkey in 1915, thousands of new immigrants fled to these shores. Relief drives for the victims of this genocide were established by non-Armenian and Armenian charitable groups, and special fund appeals were organized to aid the newly-established Republic of Armenia (1918-1920) and the Armenian Soviet state (after 1920). Famous Armenians toured Armenian settlements in the USA for patriotic purposes and to raise money for worthy projects. Churches and community organizations were founded in the major and many smaller communities in New England, the mid-Atlantic states, the Midwest, and California. Political parties, each with a different vision of the Armenian future, were active in the life of local communities and regularly sponsored public programs and events. All of these groups distributed pins as souvenirs to promote their causes.

These pins document an interesting aspect of the life of the Armenian-American community. A wide variety of subject themes can be discerned: relief efforts after the 1915 genocide, the Armenian flag, Armenian governments, religious pins (especially those commemorating Easter which were distributed at churches on Easter Sunday), and pins of charitable societies and political organizations including service awards, portraits of important persons, etc. The depiction of the Armenian flag on pins was quite popular, just as contemporary American pinbacks depicted Old Glory.³ Altogether, about 50 different types and varieties of vintage Armenian pins have been identified, enough to justify the compilation of this preliminary catalogue.

There is very little published literature available on Armenian theme pins of any type. The catalogue below lists the oldest and rarest such pins believed to have been issued in the USA, based on the holdings in three collections.⁴ The list was arbitrarily terminated at the year 1956 (the second Dwight Eisenhower presidential campaign). The term "vintage" as used here denotes any pin that is at least 50 years old. Most of the examples listed are celluloid pinbacks; others are lithographed, enameled, or designed to be worn on a suit lapel. Pins in the form of orders, decorations, or medals, such as those issued to individuals for meritorious military or civilian service, constitute a separate category and are not included here. Obviously, this is a preliminary listing and many

---

³ Hake, p. 199.

⁴ Although I have been saving Armenian pins for more than 35 years, most of the examples catalogued here eluded me until quite recently. In early 2000, I acquired most of a small collection of pins offered by Florida dealer Cindy Brantman, who indicated that these originated from an estate formed several decades ago in Massachusetts (indicated M). Pins from the author's collection are denoted LS. I am grateful to collector-researcher Manuel Panossian (MP) for sharing information about several important pins in his personal collection, and to Vatsche Barsoumian (VB) who provided information on pins that he has obtained from internet auction sales.

more varieties remain to be discovered and catalogued. A more comprehensive listing is contemplated if cooperation is received from other collectors.

The classification adopted here is based upon the principle thematic content of a pin and its probable chronology. Each pin is assigned to one of five thematic categories (Relief, Church, Organizational, Flag, and Political), and within each category examples are listed according to their approximate date of issue. Where no date appears on the pin, the assigned date represents the author's opinion based on fabric, style, or thematic context. It will be perceived that this classification scheme is experimental and somewhat arbitrary. For instance, pins illustrating flags are found in the relief and organization categories as well as the flag category, and pins illustrating famous Armenians may be assigned to whichever category seems most appropriate. Examples illustrated on the accompanying plate are from the author's collection.

A few notes for collectors should be added. Almost without exception, the pins listed below are quite rare. Few seem to have been manufactured and fewer still have been preserved to the present. Generally, no more than one to three examples of each type are known to the author. These pins are relatively fragile; damage and deterioration over the years is common. The metallic portion, often composed of iron, may over time acquire rust spots that can bleed through the paper and leave a visible stain on the face of the pin. Celluloid coverings are subject to cracking, crazing, or peeling. Lithographed pins must be protected from scratches that can remove the paint from the design. Careful preservation and storage of pins is necessary to protect them from fading, scratches, corrosion, rust stains, and degradation of the plastic coating. Cardboard or inert plastic 2x2 holders appear to provide adequate protection for these collectibles.

CATALOGUE

Armenian Relief Pins

Pins to promote relief fund-raising for Armenians left destitute in the aftermath of the 1915 genocide in Turkey were issued by non-Armenian humanitarian organizations and probably Armenian ones as well. In the USA, massive relief campaigns were organized and coordinated by the Near East Relief.⁵ Pins reflecting this effort are listed below.

REL 1.* Armenian Relief (undated, possibly 1896 but probably 1915-1918). Red, blue, and green on white field. Mother Armenia seated between two flags, the US Stars and Stripes on the left, and a red, white, and green horizontally striped flag on the right. Legend reads ARMENIAN RELIEF. Label in back indicates that "A. R. Lopez & Bro., 3 School St., Boston, Mass" manufactured the pin. 25 mm, 1.88 grams (LS-M); 1.86 grams, 2.09 grams (MP). [Red, green, and white were proposed as colors for the Armenian flag in the late nineteenth century under the influence of Father Ghevont Alishan, a Mekhitarist monk from Venice. The pin was probably distributed prior to August 1918, when the red, blue, and orange tricolor was adopted as Armenia's official flag. It is considered possible that this example was issued as early as 1896.]

⁵ James Barton, *Story of Near East Relief (1915-1930): An Interpretation* (New York: The MacMillan Company, 1930).

REL 2.* Near East Relief (undated, ca. 1915-1919). Red, white, and blue. Star with rays, legend AMERICAN COMMITTEE/SAVE A/LIFE/RELIEF IN NEAR EAST. Printing on back indicates the pin was made by "THE HOLLIS PRESS INC., NEW YORK, PATENTS APPLIED FOR." 19 mm, 0.41 gram, fiberboard with an integral pin (LS). [This pin does not specifically mention Armenia, but was issued by Near East Relief, headquartered in New York City, to encourage and promote the collection of relief funds for Armenians and others left destitute in Ottoman Turkey during World War I.⁶]

REL 3.* Milwaukee County Starving Armenians (undated, ca. 1915-1920). Blue-green and red-orange with white lettering. Legend reading FOR THE STARVING ARMENIANS, JEWS AND POLES/I/HAVE-HAVE/YOU/?/MILWAUKEE COUNTY. Illegible stamp on metal inside the back. 22 mm, 1.49 grams (LS).⁷

REL 4.* Armenian War Relief (undated, ca. 1915-1920). Black legend on white field. ARMENIAN/WAR/RELIEF. 22 mm, 1.60 grams (LS-M).

REL 5. Mother Armenia (undated, ca. 1915-1920). Multicolor (red, blue, and yellow) depiction of a seated, dejected woman and child, blue legend ARMENIA in exergue. Illegible signature under drawing. 32 mm, 3.30 grams (MP). [The date is conjecture based on style. The artwork on this pin was created by Louis Raemaekers; the same work is also reproduced on a postcard appealing for donations to the Armenian Refugees (Lord Mayor's) Fund in London, suggesting that this pin may have been issued in England.]

REL 6.* Armenian Relief (undated, ca. 1915-1920). Blue legend lithographed on white field: SAVE A LIFE/ARMENIAN RELIEF. Legend in back indicates that the pin was "MADE BY. AMERICAN ART WORKS, COSHOCTON, OHIO." 17.5 mm, 0.89 gram (LS). 0.94 gram (MP).

REL 7.* Armenian Week (undated, ca. 1915-1920). Yellow life preserver on orange field, legend in black reading ARMENIAN WEEK/LIFE SAVING. Paper label in back indicates that the pin was manufactured by "The IRWIN-HODSON COMPANY, Portland, Oregon" which made "Celluloid Buttons, Novelties." A union bug inscribed I.P.E.U. encased in a diamond and rectangle also appears on the label. 25 mm, 2.05 grams (LS).

REL 8.* Armenian Relief Campaign Worker (undated, ca. 1915-1920). Red lettering on ivory field, reading ARMENIAN/RELIEF/CAMPAIGN/WORKER. Metal-covered back style with latching pin. 44 mm, 7.04 grams (LS, obtained from a dealer in North Carolina, 2/01).

REL 9.* Near East Relief (undated, ca. 1918-1922). White lettering on red, blue, and orange field, reading HUNGER KNOWS/*N.E.R./NO ARMISTICE. Paper label in back indicates that the pin was manufactured by "LUCKE BADGE & BUTTON CO., BALTIMORE, MD.," a maker of "BADGES, BUTTONS & NOVELTIES." A horseshoe, a shamrock, and a union bug also appear on the label. 22 mm, 1.55 grams (LS, obtained from a dealer in California, 4/01). [This interesting pin does not mention Armenia

⁶ Barton, pp. 14, 431. This pin was probably issued prior to 1919, when the American Committee for Relief in the Near East was officially renamed Near East Relief.

⁷ L. A. Saryan, "Milwaukee County Armenian Relief Pin," *Milwaukee Numismatic News* (Jan 2000), p. 5. I would like to thank numismatist Fred Borgmann for bringing this pin to my attention.

specifically, but does utilize the three colors of the Armenian flag in correct order! Reference to the Armistice indicates that the pin was issued after the conclusion of hostilities in 1918.]

Armenian Church and Religious Pins

Included in this category are annual pins distributed at Easter, as well as pins commemorating churches, religious organizations, and members of the clergy.

CHU 1. Khrimian Hayrig (undated, ca. 1920). Black on white, frontal portrait of Khrimian with full beard (without headgear). No legend. Label in back indicates pin was made by CAMMALL BADGE CO., 299 Washington St., Boston, Mass. and shows a union bug with the number 32 beneath. 22 mm, ca. 1.5 grams (VB-M) [Khrimian Hayrig, perhaps the most prominent and respected leader of the Armenian Church in the late nineteenth century, was born in 1820 and died in 1907; it is considered possible that this undated pin was issued to commemorate the centenary of his birth.]

CHU 2.* Armenian Church of Boston (1923). Gray on off white, church building with tall pointed steeple, legend ARMENIAN NATIONAL/CHURCH/BOSTON/1923. Label in back indicates pin was made by "LOPEZ Badge & Novelty Co., 3 SCHOOL STREET, BOSTON, MASS." and shows a union bug. 25 mm, 2.10 grams (LS-M). [Holy Trinity Church, the first Armenian church in Boston, was located at 397-401 Shawmut Avenue. It was purchased on December 21, 1921 at a cost of \$27,000, and after necessary renovations was consecrated by Archbishop Tirayr Ter-Hovhanesian on November 11, 1923. The church served the community until 1961, when a new structure was erected in Cambridge, Massachusetts.⁸ This pin was probably distributed at the consecration in 1923.]

CHU 3.* Armenian Evangelical Union (undated, ca. 1920-1930). Dark blue on ivory field, English legend reading Armenian Evangelical/Union of America. Metal-covered back style with a latching pin. Oval-shaped pin, 36 mm x 27 mm, 3.61 grams (LS-M). [The Armenian Evangelical Union was an assembly of Armenian protestant congregations. The provenance and style of this pin suggests a date in the twenties.]

CHU 4.* Easter (1928). Cross and Armenian legend in black on white field. Legend below reads ՔՍ. ՅԱՐԵԱՒ / Ի ՄԵՌԵԼՈՑ/1928. Label in back indicates that the pin was made by "LOPEZ Badge & Novelty Co., 3 SCHOOL STREET, BOSTON, MASS." and shows a union bug. 25 mm, 2.25 grams (LS-M).

CHU 5.* Patriarch Yeghishe Jubilee (1929). Black on white portrait of the Armenian Patriarch Yeghishe Tourian in ecclesiastical cowl, Armenian legend ՅԻՎԱՄԵԼԱՅ ՅՈՒԲԵԼԵԱՆ ՔԱԼԱՆԱՑՈՒԹԵԱՆ/ԵՂԻՇԷ Ս. ՊԱՏՐԻԱՐԿ 1879-1929. 32 mm, 2.99 grams (LS-M). [This pin commemorates the 50th anniversary of the clerical ordination of Yeghishe Tourian, the Armenian Patriarch of Jerusalem.]

CHU 6.* Easter (1930). Dark blue bust of Jesus Christ on white field, dark blue Armenian legend ՔՍ. ՅԱՐԵԱՒ /1930/ Ի ՄԵՌԵԼՈՑ. Label in back indicates that the pin was made by "LOPEZ, 3 School St., Boston" and shows a union bug. 25 mm, 2.03 grams (LS-M).

⁸ Tenth Anniversary (1961-1971) *Souvenir Book of the Consecration of the Holy Trinity Armenian Apostolic Church of Greater Boston*. No publication date, location, or pagination is provided; the booklet was evidently printed in 1971 and distributed at the tenth anniversary banquet held on Sept. 26, 1971.

CHU 7. Archbishop Ghevond Tourian (ca. 1934). Black and white portrait of the archbishop wearing a black pointed cowl. Armenian legend: 1879 ԱՌԱՋՆՈՐԴ ՂԵՒՈՆԴ ԱՐԲ, ԴՈՒՐԵԱՆ 1933. ՆԱՀԱՍԱԿՈՒԱՅ Ս, Խ, ԵԿԵՂ, ԴԵԿՏ, 24, 36 mm, 4.31 grams (LS-M). [Archbishop Tourian was martyred at Holy Cross Church in New York on December 24, 1933.]

CHU 8.* Easter (1935). Violet lily and legends on white field, Armenian legend ՔՍ. ՅԱՐԵԱՒ/1935/ Ի ՄԵՌԵԼՈՑ. The back label indicates this pin was manufactured by "Universal Badge Co., School St., Boston, Mass." and shows the union bug. 22 mm, 1.50 grams (LS-M), 1.53 grams (MP).

CHU 9.* Easter (1936). Purple bust of Jesus Christ on white field, purple Armenian legend ՔՍ. ՅԱՐԵԱՒ/1936/ Ի ՄԵՌԵԼՈՑ. Pink label in back indicates that this pin was made by "Universal Badge Co., 3 School St., Boston, Mass." and shows the union bug. 25 mm, 1.84 grams (LS-M).

CHU 10. Khoren I Catholicos of All Armenians (ca. 1938). Catholicos seated facing slightly right, wearing clerical attire and cowl with cross. Top portion of pontifical staff visible. Armenian legend reading ԽՈՐԷՆ Ա. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ/1932-1938. Label in back reads "M. Pudlin Co., Inc. 286 5th AVE. N.Y.C." and shows a printer's seal and the number 1. 31 mm (VB). [This pin marks the reign of His Holiness Catholicos Khoren I Mouradbekian, who was apparently murdered by Soviet secret police at Etchmiadzin in 1938.⁹]

CHU 11.* Easter (1941). Reddish brown bust of Jesus Christ on white field, reddish brown Armenian legend ՔՍ. ՅԱՐԵԱՒ/1941/ Ի ՄԵՌԵԼՈՑ. Pink label in back indicates that "Pilgrim Badge and Specialty Co., 614 Memorial Drive, Cambridge, Mass" made this pin. The depiction of Jesus Christ on this pin differs slightly from 1936 design. 25 mm, 1.80 grams (LS-M).

CHU 12. Easter (1945). Blue bust of Jesus Christ on white field, blue Armenian legend ՔՍ. ՅԱՐԵԱՒ/1945/ Ի ՄԵՌԵԼՈՑ. Pin is latching style. No label but style of design and legends resembles 1941 pin above. 25 mm, 1.83 grams (LS-M).

CHU 13. Easter (1948). Violet bust of Jesus Christ on white field, violet Armenian legend ՔՍ. ՅԱՐԵԱՒ/1948/ Ի ՄԵՌԵԼՈՑ. Design and legends resemble the 1941 pin above. 25 mm, 1.85 grams (MP).

CHU 14. Easter (1951). Purple bust of Jesus Christ on white field, purple Armenian legend ՔՍ. ՅԱՐԵԱՒ/1951/ Ի ՄԵՌԵԼՈՑ. Design and legends resemble the 1941 pin above. 25 mm, 2.05 grams (MP).

CHU 15. Easter (1953). Purple bust of Jesus Christ on white field, purple Armenian legend ՔՍ. ՅԱՐԵԱՒ/1953/ Ի ՄԵՌԵԼՈՑ. Design and legends resemble the 1941 pin above. 25 mm, 2.12 grams (MP).

CHU 16. Easter (undated, ca. 1950-1955). Purple head of Jesus Christ on white field, purple Armenian legend ՔՍ. ՅԱՐԵԱՒ/Ի ՄԵՌԵԼՈՑ. The style is similar but not identical

⁹ Mary K. Matossian, *The Impact of Soviet Policies in Armenia* (Leiden: E. J. Brill, 1962), p. 161. Regarding the early career of Catholicos Khoren and his efforts to steer the Armenian Church through the Soviet storm, see Mabel E. Elliott, *Beginning Again at Ararat* (New York: Fleming H. Revell Company, 1924), pp. 322-324.

to the above types dating from 1941 to 1953. 25 mm, 2.27 grams (MP). [Date of this pin is conjecture based on style.]

CHU 17. Kevork VI Catholicos of All Armenians (1954). Half-tone purple photo illustration of His Holiness Kevork VI, framed in black. Purple legend in Armenian ԳԵՌՐԳ Ջ. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ԱՄ. ՀԱՅՈՑ/1868-1954. 43 mm, 4.21g (LS). [This item marks the death of Catholicos Kevork VI which occurred in Armenia in 1954.]

Pins of Armenian Community and Political Organizations and Fund Drives

Included in this category are pins issued by several Armenian organizations. These include charitable and benevolent societies, political parties, and fraternal lodges, as well as pins promoting fund-raising for the Armenian government or projects within the Armenian-American community.

ORG 1.* Armenian National Union of America \$1 Million Campaign (1918). Red, green and dark blue on white, mountain with sun behind. Armenian legends ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԿՈՒՇ/ ՀԱՅ ԱԶԳԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ-ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ/\$1,000,000 (on scroll) /1918/ ԿԱՏԱՐԷ ՊԱՐՏՔԷՐ. Label in back indicates that this pin was made by "THE WHITEHEAD & HOAG CO., BUTTONS, BADGES, NOVELTIES AND SIGNS, NEWARK, N. J." 18 mm, 1.21 grams (LS-M). [The \$1 million fund-raising campaign sponsored by the Armenian National Union of America was scheduled to take place during the months of April-June 1918.¹⁰]

ORG 2.* Republic of Armenia Army Fund (1920). Waving Armenian tricolor (red, blue, and orange horizontal stripes) flag on white field with blue border, circular legend reading ՆՈՒԵՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԲԱՆԱԿԻՆ 1920. Label in back indicates that this pin was manufactured by "PILGRIM SPECIALTY CO., BUTTONS, BADGES, ADVERTISING SPECIALTIES, MALDEN (?), MASS." A stamp with the company name and location appears on the edge. 16 mm, 0.97 grams (LS-M). [General Andranik Ozanian arrived in the USA in November of 1919, with the principal aim of raising funds for the Armenian Army. This pin was possibly issued in conjunction with this campaign.]

ORG 3.* General Antranik (ca. 1920-1922). Black and white bust of Armenian General Antranik Ozanian in military uniform with shoulder epaulets, military cross at neck, and round lamb's wool cap. English legend below reads GEN. ANTRANIK. Manufactured by "THE WHITEHEAD & HOAG CO., BUTTONS, BADGES, NOVELTIES AND SIGNS, NEWARK, N.J." 21 mm, 1.53 grams (LS-M). [This pin was probably issued in conjunction with General Antranik's 1920 tour of the United States to raise funds for the Armenian Army.]

ORG 4. Armenian General Benevolent Union (ca. 1925). Shield-shaped decorative enameled metal pin showing two hands shaking above Mt. Ararat, Armenian legend ՀԲԸՄ above, dated 1906. Legend on back reads WHITEHEAD & HOAG, NEWARK, N.J. 12 x 14 mm, 0.93 grams (LS-M). [This pin was produced in the New York area; the date is conjecture based on style. The Armenian General Benevolent Union, a large charitable society, was founded in 1906.]

¹⁰ Manouk Jizmejian, *Patmutiun Amerikahai Kaghakakan Kousaktsoutiants 1890-1925* (Fresno: Nor Or, 1930), pp. 360 ff. (in Armenian).

ORG 5. Armenian Revolutionary Federation 36th Anniversary (Nov. 7, 1926). Black on white pin, with attached red ribbon stamped in gold leaf. The pin shows photo portraits of Krisdapor (Mikaelian), (Simon) Zavarian, and Rosdom, each labeled beneath in Armenian. Ribbon attached to pin inscribed in English and Armenian, reading 36th Anniversary/of A. R. F./"DASCHNAKTZOUTUN"/ARF insignia with Armenian letters ՀՅԴ on banner/ Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՏՈՒԹԻՒՆ/Nov. 7/1890-1926. Label in back of pin reads Wm. Lehmborg & Sons, 138 N 10th St., Phila, Pa. Pin diameter 31.7 mm, overall length pin plus ribbon 136 mm, ribbon width 40 mm, total weight 3.71 grams (MP). [This pin was made and distributed in Philadelphia, PA, on November 7, 1926, on the occasion of the 36th anniversary of the founding of the Armenian Revolutionary Federation. The ARF, the largest Armenian political organization in the diaspora, enjoyed a strong following in Philadelphia. This impressive piece in very fine condition with intact ribbon was obtained from an old collection in the Philadelphia area.]

ORG 6.* Armenian General Benevolent Union (undated, ca. 1931). Flag with horizontal light blue-green, white, and red stripes. The top stripe shows Armenian letters Հ. Բ. Ը. Մ., the center white stripe shows two shaking hands, and the bottom stripe shows the letters A.G.B.U. Label reads "Made by Eagle Regalia Co., 298 Broadway, New York" with union bug indicating Baltimore. 24 mm, 1.89 grams (LS-M). [The shaking hands symbol was an early insignia of the AGBU and was used on items issued in 1931.¹¹]

ORG 7.* Haiasdani Oknootian Gomideh (undated, ca. 1935). Red and black on white, man presenting a tray offering factories to Mt. Ararat. Armenian letters ՀՕԿ in lower right. Label in back indicates pin was made by "Varteresian Bros., jewelery, phonograph & records, 383 Third Ave., N.Y.C." 22 mm, 1.62 grams (LS-M). [Haiasdani Oknootian Gomideh (Armenian Aid Committee) was a front organization of the Armenian Communist Party of the USA. Possibly this pin was issued to coincide with the 15th anniversary of Soviet Armenia in 1935.]

ORG 8. Haiasdani Oknootian Gomideh (undated, ca. 1935). Enameled metallic red, silver, and gold pin with stud designed for jacket buttonhole. Twin peaks of Mt. Ararat, sun rising between with rays, Armenian letters ՀՕԿ in gold on red sky. Beaded edge. 16 mm, 3.68 grams (LS, obtained from a New York collection). [This piece was accompanied by a postcard commemorating the 15th anniversary of Soviet Armenia in 1935.]

ORG 9.* SSR of Armenia (undated, ca. 1935). Coat of arms of the Soviet Socialist Republic of Armenia, showing the twin peaks of Mt. Ararat with hammer and sickle above, red sky, blue mountain with white snow-capped peaks, and golden wheat. Armenian legend ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՍՈՑԻԱԼԻՍՏԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆ/ՊՏՈՒՆՏԱՐԱՆԵՐ ԲՈՒՈՐ ՑԵՐԿԱՆԵՐԻ ՄԻԱՑԵՔ. Label in back reads "Made by B. Harris Co., 229 Bowery, N.Y.C." 25 mm, 1.87 grams (LS-M). [The date assigned, corresponding to the 15th anniversary of Armenia's sovietization, is conjecture. This form of the name of the Armenian state was used from ca. 1920-1921 until about 1937. This pinback, made in New York, may have been issued by the Armenian Communist Party of the USA.]

ORG 10.* Armenian National Society Thank You (undated). Black and white photographic half-tone reproduction of a three-story dwelling with the Armenian

¹¹ The same motif appears on a 1931-dated AGBU 25th anniversary medal in the author's collection.

abbreviation ՀԱՅ. Ազգ. Ընկ. above and below in English ThanK You. 24 mm, 1.78 grams (LS-M). [The attractive dwelling depicted on this pin is possibly a newly-acquired office of this organization. The organization has not been identified and further information is sought concerning this item.]

ORG 11.* Armenian Relief Society 40th Anniversary (1950). Blue wreath enclosing the letters A.R.S., legend reading 40th ANNIVERSARY/A.R.S./1910-1950. 25 mm, 1.96 grams (LS). Embossed stamp on the metal in rear showing shears and pincers and number 137, probably a union label. [The Armenian Relief Society is a large Armenian women's charitable society established in Boston in 1910. Two examples of this pin have been seen by the writer, one obtained from Illinois and the other from Rhode Island.]

ORG 12.* Armenian Revolutionary Federation 50 Year Service Pin (undated, ca. 1950). Metallic gold or gold-plated insignia of the ARF with the number 50 above. Insignia consists of a flag held aloft, a spade, a quill, and a sword. 10x12 mm, 2.04 grams (LS, obtained in Wisconsin). This pin has a threaded post and locking nut to attach to a jacket lapel.

ORG. 13.* Armenian Relief Society 25 year Service Pin (undated, ca. 1955). Metallic gold or gold-plated insignia of the ARS with large incuse 25 on the back. Heart-shaped pin shows the sun and rays between the twin peaks of Mt. Ararat. The Armenian letters Հ. Օ. Մ. (Hai Oknoutian Mioutian) on a blue enameled field hang from a cross which is also the hilt of a sword. The entire scene is framed with a wreath of oak leaves (on left) and wheat (on right). 18 x 26 mm, 4.27 grams (LS, obtained from a California dealer).

Armenian Flag pins

The use of multi-color printing made it possible to issue pins depicting flags in their natural colors. Pins depicting Armenian flags were evidently issued by Armenian and non-Armenian organizations. In this classification only those pins for which a flag is the central theme are listed. Armenian flags also appear on pins in other categories (see Relief and Organization categories above). Altogether, quite a variety of flags were used and this calls for some further investigation.

FLAG 1. Armenian Tricolor (1918-1921 era). Waving Armenian tricolor (enameled red, blue, and yellow flag) on white field with gold plating. Button with stud designed for jacket lapel buttonhole. Armenian inscription reading 28 ՄԱՅԻՍ 1918. 14 mm, 1.95 grams (LS, obtained from a Wisconsin collection).

FLAG 2.* Armenian Tricolor with superimposed insignia (undated, 1918-1921 or earlier?). A most unusual style stationary flag, lithographed red, yellow and blue horizontal stripes with an insignia superimposed on the center. Legend above in Armenian ՀԱՅԱՍՏԱՆ, below in English ARMENIA. The insignia is not that of the Republic of Armenia, but is adapted from an earlier coat of arms that was designed in the 19th century.¹² Inside the back of the pin in red are the words SHEFFIELD Sealect "A", suggest-

¹² See Ohan Gaidzakian, *Illustrated Armenia and the Armenians* (Boston: B. H. Aznive, 1898), cover and frontispiece, for illustrations of this insignia. The full design as depicted in Gaidzakian shows Mother Armenia seated amid ruins beneath a shield surmounted by a crown, flanked by flags of earlier eras; on the pin, however, only the shield surmounted by a crown appears. The shield itself is divided into five sectors, a central one showing Mt. Ararat, and four peripheral sectors showing eagles and lions of earlier Armenian dynasties. These details are only barely visible on the pin itself. The incorrect order of the flag colors, plus

ing that this pin was probably issued by a non-Armenian firm as an advertising item. The lower edge reads "BASTIAN BROS. CO. ROCHESTER, N.Y." 20 mm, 1.27 grams (LS, obtained 6/01 from a Florida dealer).

FLAG 3.* Armenian Tricolor with tassels (undated, 1918-1930 era). Waving Armenian tricolor (red, blue, and orange flag) with pole and tassels. English legend (only) reads ARMENIA. This pin is lithographed directly on the metal, and may have been distributed by Sweet Caporal Cigarettes or any of several other firms such as American Pepsin Gum and High Admiral cigarettes.¹³ 21 mm, 1.14 grams (LS). [No indication of the issuing company appears on this pin; however, it is known that Sweet Caporal issued pins for distribution with cigarettes bearing the flags of several countries.]

FLAG 4. Armenian Tricolor with tassels (undated, 1918-1930 era). Same as FLAG 3 above except colors are bright red, dark blue, and orange. 21 mm, 1.16 grams (LS). 20 mm, 1.20 grams (MP).

FLAG 5. Armenian Tricolor without tassels (undated, 1918-1930 era). Same design and colors as FLAG 4 above except flag has no tassels. This pin is labeled on the back in purple with a duck insignia, two union bugs, and a legend reading GREENDUCK CO. CHICAGO/ PAT FEB 13 1917. A number (probably the patent number) appears in very small print beneath the union bugs. 21 mm, 1.19 grams (MP).

FLAG 6.* Armenian Tricolor (undated, ca. 1920-1935 era). Armenian tricolor (red, blue, and orange flag) on pole on white field. 16 mm, 0.87 gram (LS, obtained from an Armenian collection in Illinois). [This pin has no date, legend, or label. The assigned date is conjecture.]

Political Campaign pins

Candidates for political office have issued pins for several decades. A few such pins are designed to appeal to ethnic voters. This category includes pins of candidates appealing to Armenian voters and pins of Armenian-American candidates for public office.

POL 1. Eisenhower Presidential Campaign (1952). Red, white and blue, portrait of President Dwight D. Eisenhower with legend in English letters reading YES GUE SIREM IKE or "I Like Ike" in the Armenian language. Back shows an embossed union bug "Union Label Local 137." A legend on the edge reads "10 M Armenian" and a union bug on the edge indicates the location of the "Allied Printing Trades Council 9" as "New York". 32 mm, two examples weigh 2.74 grams and 2.99 grams (LS). [This pin is thought to have been used in the 1952 presidential campaign. "I Like Ike" was a popular slogan during the campaign.]

POL 2. Eisenhower Presidential Campaign (1956). Red on white, Armenian legend reading ԵՍ ԱՏԳԸ ԿՐԻՋԵՄ. 25 mm, 1.69 grams (LS). [This pin was obtained from a dealer in Missouri who indicated that the pin was produced for the 1956 presidential campaign. The lettering is quite accurate, with the exception of one letter in the word "gouzem".]

---

the use of this design, suggests the possibility that this pin was issued prior to 1920.

¹³ Hake, p. 199.

* An asterisk next to pin numbers indicates pins illustrated in the plate.

REL 1

REL 2

REL 3

REL 4

REL 6

REL 7

REL 9

CHU 2

CHU 4

CHU 6

CHU 8

CHU 9

CHU 11

ORG 1

ORG 2

ORG 3

ORG 6

ORG 7

ORG 9

ORG 10

ORG 11

ORG 12

ORG 13

FLAG 2

FLAG 3

FLAG 6

REL 8

CHU 3

CHU 5

LETTERS TO THE SOCIETY AND EDITOR

Հայաստանի պատմութեան պետական թանգարանի Դրամագիտութեան բաժնի աշխատակիցները մեծ կորստի զգացումով տեղեկացան ականաւոր դրամագէտ Զարեհ Պտուկեանի կեանքից հեռանալու մասին:

Արտաշէսեանների և Ռուբենեանների դրամների դասակարգմամբ պսակուած գիտական երկարամեայ պրպտումներով, աշխարհում սփռուած հին հայկական դրամների գիտական շտեմարանի ստեղծման դժուարին գործով Զարեհ Պտուկեանը մի նոր աստիճանի բարձրացրեց հայագիտութեան այդ կարևոր ճիւղը:

Զարեհ Պտուկեանը ՀՊՊԹ-ի Դրամագիտութեան բաժնի մեծ բարեկամն էր և Հայաստանի մայր թանգարանի դրամագիտական ֆոնդը իր հաւաքածուից ընտրուած հարիւրաւոր արժէքաւոր դրամներով հարստացնող առատաձեռն նուիրատուներից մէկը:

ՀՊՊԹ տնօրինութիւնը և Դրամագիտութեան բաժնի անձնակազմը խորապէս ցաւակցում են հանգուցեալի մերձաւորներին և մտերիմներին, սգում մեծավաստակ գիտնականի կորուստը:

ՀՊՊԹ տնօրինութիւն

ՀՊՊԹ Դրամագիտութեան բաժնին

Երևան,

24 Յուլիսի 2001թ.

ARMENIAN NUMISMATIC LITERATURE

34 FLORER, Michael R. Worldwide Ration Currency; Recent Hardship in Caucasia. *Ration Board*, (March 2001), pp. 7-10, illus.

A brief historical background is given and the following Armenian ration tokens are presented: butter, granulated sugar, rice, broken wheat, tobacco, meat, "prima" tobacco, fish [animal butter], bread ration card for three months.

YTN

Տրուած է հակիրճ պատմական ուրուագիծ մը և ընծայուած են սննդեղէնի հետեւեալ կտրոնները: կարգա, շաքարաւազ, բրինձ, ձաւարեղէն, ծխախոտ, միս, ծխախոտ «Պրիմա», ձուկ [կենդանական եխղ], եռամսեայ հացի կտրոն:

ԵԹՆ

35 TABAKIAN, Yeprem. "Cilicia" Museum a Source of Intellectual and Spiritual Values - «Կիլիկիա» Թանգարանը աղբիւր հոգեմտաւոր արժէքներու, գրեց Եփրեմ Արք. Թապաղեան. *Nor Gyank*, Vol. XXII (20 and 13 April 2000), Nos. 20 and 19, pp. 25 and 13, illus. Bilingual in English and Armenian.

The collection of the "Cilicia" Museum, located in Antelias, Lebanon, includes coins among other artifacts relating to the culture of Armenian people.

YTN

«Կիլիկիա» Թանգարանի հաւաքածոն, ղետեղուած Անթիլիաս, Լիբանան, նաև կը պարունակէ դրամներ հայ մշակույթի իրերու հետ միատեղ:

ԵԹՆ